

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ «МОВА І ПРАВО»**

27 жовтня 2021 року

Дніпро – 2021

УДК 811:34

Мова і право. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. 27 жовтня 2021 року, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ / За заг. ред. А. В. Колесник, І. В. Царьової. Дніпро: ДДУВС, 2021. 200 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару, проведеного кафедрою українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. У семінарі взяв участь професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти України. Тематика тез охоплює актуальні проблеми юридичної термінології, юридичної лінгвістики та психолінгвістики, мовні процеси в суспільстві, питання медіаосвіти та медіавпливів на аудиторію, професійної спрямованості іноземної мови, вивчення мов у контексті міжкультурної комунікації, правові аспекти в культурологічному вимірі (література, мистецтво, журналістика).

Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару можуть бути використані викладачами для підготовки до занять із української та іноземної мов, а також для розроблення підручників та посібників, які б передбачали достатню мовну підготовку старшокласників, здобувачів вищої освіти, слухачів магістратури та ад'юнктури.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 3 від 18 листопада 2021 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

<i>А. В. Колесник</i>	канд. філол. наук, завідувач кафедри українознавства та іноземних мов
<i>А. М. Поповський</i>	д-р. філол. наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов
<i>І. В. Царьова</i>	д-р. філол. наук, професор кафедри українознавства та іноземних мов
<i>Н. О. Побережна</i>	канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри українознавства та іноземних мов
<i>Т. В. Пакулова</i>	доцент кафедри українознавства та іноземних мов

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)
Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів

ЗМІСТ

Передмова	6
Бабакін В. М. Запровадження методів психолінгвістики щодо протидії злочинам, скоєних молоддю.....	7
Безгодова Н. С. Удосконалення навичок усного ділового мовлення у здобувачів освіти нефілологічного профілю.....	10
Бичко З.М. Незнищенність мови духу.....	12
Бортун К. О. Семантико-прагматичні та функційні особливості прохання в офіційно-діловому стилі.....	14
Василенко В. А., Герасименко Ю. В. Упорядкування юридичної термінології в українському законодавстві.....	16
Гнатенко К. В. Мова як засіб формування професійної культури майбутнього фахівця	20
Давидова Н. В. Legal discourse terminology components version.....	23
Декусар Г. Г. Psycholinguistics in the value of the personality	25
Дружинець М. Л. Відношення протилежності в терміносистемі медичного права	27
Жигadlo О. Ю. Specific Features of Turn-taking Organization in Courtroom Talk.....	30
Запотічна Р. А. Необхідність вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти України.....	33
Ірчишина М. В. Мова геймерів як особливе явище сучасного молодіжного спілкування.....	35
Каширіна І. О. Неологізми як ознака того, що мова є живою	37
Коваленко Ю. М. Learning Foreign Languages in the Context of Intercultural Communication.....	39
Колесник А. В. Натуралізм у розкритті несправедливого ув'язнення у творах Івана Франка.....	42
Кузнецова Л. В. Фемінітиви як складник гендеру.....	44
Левін О. Л. Розвиток християнської сакральної культури Київської Русі (мова та інші чинники).....	46
Логінова Г. М. Юридична лексика та мистецтво правничого діалогу.....	49
Малишева М. Г. Covid-19 як чинник агресивної мовленнєвої поведінки в соціальних мережах.....	52
Міняйло Р. В. Назви податків на вилов риби в пам'ятках української мови.....	55
Надьон О. В. Роль української мови у професійній діяльності державного службовця.....	59
Олійник О. С. Relevance of soft skills development in students of non-linguistic specialities	61
Пакулова Т. В. Сучасна юридична освіта в умовах полікультурного простору.....	63

Подворчан А. З. Наукова мовна культура – основа професійної діяльності майбутнього юриста	64
Поповський А. М. На сторожі рідного слова.....	67
Проскурня В. А. Мовна компетенція як складник професійної комунікації.....	72
Рижченко О. С., Тороповська Л. В. Іноземна мова професійного спрямування.....	76
Сабат П. Religious motives and images in the plot and structure of I. Franko's poem "Ivan Vyshenskyi".....	78
Семенець-Орлова І. А. Особливості комунікативного дискурсу суспільства і влади в контексті політичного процесу.....	87
Соїна І. Ю. Смісловий і формотворчий статус мови.....	90
Спіркіна О. О. Formation of foreign language professional competence in future lawyers in foreign language in professional direction classes	92
Тимофіїва К. М. Дослідження феномену толерантності в педагогів вищого навчального закладу.....	96
Царьова І. В. Проект мотиваційного словника юридичної лексики.....	99
Швець Ю. В. Поняття густаторного коду української ментальності в дослідженнях сучасних учених.....	102
Шум О. В. Особливості підготовки студентів закладів вищої освіти до складання єдиного вступного іспиту з іноземних мов.....	105

УКРАЇНСЬКА НАУКА ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Баланчук Ю. О. To the Problem of Language Functioning in Society.....	109
Блохіна О. О. Linguistics in the legal sphere of social life.....	110
Бондар Я. А., Юрківська В. В. Legal linguistics: features of development and functioning.....	113
Бурцева А. О. Володіння іноземною мовою – запорука високого професійного рівня юриста.....	115
Вільхова Є. М. Вплив вивчення дисципліни «Українська мова професійного спрямування» на ефективність виконання професійних завдань у діяльності національної поліції України.....	117
Войтенко В. А. До проблеми мовної стійкості працівників Національної поліції.....	119
Воровік Ю. Ю. Phraseological richness of the Ukrainian language as reflection of the national mentality.....	123
Галега А. В. Джерела поповнення курсантського жаргонізму.....	126
Гречишкін І. К. Language competence as a fundamental component of the modern law enforcement.....	128
Даваян К. А. Місце та значення мови у формуванні української	

самоідентифікації.....	129
Джаним А.С. Актуальні проблеми психолінгвістики.....	132
Завгородня М. Р. Еволюція етнічних норм.....	134
Зосімов А. О. Проблематика повноцінного формування комунікативних здібностей у майбутніх правоохоронців.....	137
Іваненко Г. Є. Importance of communicative skills development for both learning foreign language and uplifting professional competence of students of higher educational institutions.....	138
Калашнік Є. О. Аспекти та особливості функціонування юридичної лінгвістики як прикладної наукової галузі.....	140
Карпенко В. О., Гурєєв А. В. Концепт «корупція» в юридичній мові.....	143
Комарук О. В. Актуальність вивчення державної мови.....	146
Кошевий Д. К. Correlation of general course of education for specialists in law with language studying.....	148
Криштопа Д. В. Проблема суржику в рецепції дослідників.....	149
Кусайко І. Ю. Mastering of foreign languages by police officers.....	153
Леонтєва В. С. Communicative competence in learning a foreign language for professional purposes.....	155
Мережко Б. І. Судова промова: використання риторичних засобів.....	157
Мякінін М. О. Особливості юридичної лінгвістики в Україні.....	160
Негрій Н. Ю. Стилi міжкультурної комунікації.....	163
Ракоча М. В. Language and society.....	165
Сергійчук К. М. Language as a spiritual phenomenon.....	168
Слівінська Н. А. Language as a formation factor and a key to spirituality.....	170
Скурідін Р. М. Мова як віддзеркалення розвитку держави (на матеріалах твору Ліни Костенко «Записки...».).....	171
Стоєва Т.І. Проблеми іноземних громадян щодо розуміння української мови.....	174
Таймасханов Х. Т. Концепт «кримінальне право» у сучасному розумінні..	176
Хрещева О. Г. Українська юридична термінологія: експериментальне дослідження.....	178
Ченцова А. О. Слово як інструмент комунікації.....	183
Чубаєвська М. І. Вивчення іноземних мов працівниками правоохоронних органів: досвід країн ЄС.....	185
Якуба Є. О. Проблема самоідентифікації українського народу та свободи індивідуальності (на матеріалі твору Ліни Костенко «Записки українського самашедшого».).....	188
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	191

ПЕРЕДМОВА

Всеукраїнський науково-практичний семінар «Мова і право» вже традиційно збирає щороку українських та закордонних філологів, викладачів та перекладачів іноземних мов. Уважаємо, що це чудова нагода для науковців з різних країн обмінятися науковим та практичним досвідом, новими напрацюваннями, методиками.

Предметом багатьох правничих дискусій є лінгвістичний статус мови права, який визначається співвіднесенням її ознак з ознаками національної мови. Існують підходи, які визначають мову права як спеціальну мову, мовний реєстр, ідіолект законодавця, мову законодавця, текст правових приписів, словесний код. Точність і ясність правничих формулювань, якісне і чітке їхнє мовне втілення, правильне й однозначне використання юридичної термінології сприяє належному розумінню нормативно-правових актів, є важливою передумовою подальшого процесу інтерпретації та реалізації сформульованих у мовній формі правних приписів.

Висловлюємо сподівання, що Всеукраїнський науково-практичний семінар «Мова і право» стане не лише вагомим внеском у розвиток української філологічної науки і германістики зокрема, але й окреслить нові шляхи для вирішення непростих завдань реформування мовної освіти в Україні.

Бажаємо всім нових творчих і конструктивних ідей, плідної роботи задля подальшого розвитку!

Бабакін Вадим Миколайович – доктор юридичних наук, доцент кафедри прикладної механіки та технологій захисту навколишнього середовища факультету техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДДЮ

Професійні знання у сфері забезпечення правопорядку та протидії злочинності серед молоді, дозволяють працівникам оперативних підрозділів поліції розробляти дієві психологічні механізми, що спрямовані на виконання та дотримання молоддю правових норм і правил повелінки. Психологічні особливості правопорушників, особливо осіб молодого віку, включають, зокрема, правовий нігілізм, а також відчуття безкарності. Тому, на нашу думку, психологія оперативно-розшукової діяльності повинна виконувати пізнавальну функцію, формулюючи висновки на підставі збору та аналізу емпіричного матеріалу щодо соціально-психологічних явищ і процесів, що відбуваються у кримінальному молодіжному середовищі. За дослідженнями, оперативні працівники поліції повинні взагалі знати морально-психологічні характеристики особистості молодої особи з метою подальшого прогнозування індивідуальної злочинної поведінки та недопущення вчинення кримінальних правопорушень на об'єктах оперативного обслуговування. Прогнозування різноманітних форм діяльності, що відхиляється від законслухняної поведінки, ґрунтується на знанні впливу умов сімейного виховання особи, найближчого побутового оточення, морально-психологічних особливостей, поведінки в реальних життєвих ситуаціях. Використання психологічних знань у протидії злочинності оперативними підрозділами, на думку О. Ф. Долженкова, є цілісною системою, в якій тісно взаємопов'язані різні рівні наукового знання щодо психологічних закономірностей оперативної роботи, але водночас ці закономірності по-різному виявляються в різних оперативно-розшукових діях [3, с. 106–107], що ми підтримуємо та додаємо, що особливо це проявляється у питаннях протидії злочинам серед молоді.

Згідно з науковою позицією В. І. Батова [1, с. 113], при використанні сучасних і досконалих досліджень за допомогою, наприклад, такого методу аналізу, як контент-аналіз, можна виявити, що під час планування і використанні неправдивого свідчення у «фігуранта» виникають певні труднощі щодо обрання ним версії самозахисту, при якому він штучно актуалізує і виділяє термін, які він не досить часто використовує у своєму повсякденному спілкуванні, а також у його індивідуальній мовній практиці, у тому числі й у конкретному злочинному середовищі, в котрому він

спілкується чи до котрого включений. Вказані обставини працівник оперативного підрозділу повинен підмічати, аналізувати і співставляти з конкретними обставинами поведінки такої категорії осіб. Можна визначити кілька особливостей щодо подальшого використання, розвитку і удосконалення культури мовлення оперуповноваженим під час проведення оперативно-розшукових заходів і, зокрема, у протидії молодіжній злочинності. Зокрема, при проведенні заходів індивідуальної профілактики. При цьому оперативному працівникові потрібно розбиратися у відповідному лексиконі, контролювати свою мову і в кожній конкретній ситуації обирати найбільш відповідні їй терміни. Найбільш ефективним буде диференційоване використання тієї лексики, у тому числі професійної, якою володіє співрозмовник. При цьому сучасна ситуація вимагає від працівників оперативних підрозділів постійного використання та вдосконалення у своїй професійній діяльності знань певного мовного «сленгу» молодіжного середовища, а також знань психології, адже, як свідчить оперативно-розшукова практика, без цього неможливо підвищувати свій професійний рівень, ефективно виявляти, припиняти кримінальні правопорушення та запобігати їм, зокрема що стосується правопорушень у молодіжному середовищі.

Слід звернутися до проблеми співвідношення мовних і немовних особливостей індивідуальних ознак особи, яка представляє оперативний інтерес, та зробити висновки про їх доцільність і використання у практичній діяльності, надавши відповідь на запитання: чи може оперативний працівник, маючи відомості лише про мову конкретної особи, встановити її фізичні особливості? Звичайно, прямого взаємозв'язку між мовою та зовнішністю особи встановити не можна. У той же час мова відображає деякі важливі особливості темпераменту та характеру, що виявляються в манері особи триматися в присутності інших, поводитися відповідним чином. Наприклад, нерішуча, сором'язлива особа розмовляє невпевнено, тихо, сутулиться, відводить очі, розмовляючи, червоніє тощо. Особи з тими чи іншими наявними фізичними вадами (наприклад, сліпі) мають тенденцію у своїй поведінці певним чином компенсувати свій дефект, тримаючись надмірно, впевнено, розмовляють із зайвою експресією, інколи роздратовано. Загальновідомо, що особа з дефектом слуху не регулює гучності та виразності своєї мови і найчастіше розмовляє голосно та монотонно [3, с.1112]. У той же час трапляються випадки, коли оперативний працівник може лише за деякими зовнішніми ознаками (шляхом логічних умовиводів та особистого спостереження за мовними паузами) зробити певні висновки про особливості характеру особи, з якою він спілкується і яка знаходиться перед ним. В іншій ситуації на орієнтовне встановлення певного віку та фізичного стану опитуваної особи може вказувати особливість побудови тіла, наприклад, фізична повнота, що супроводжується задишкою, тощо.

Серед екстралінгвістичних засобів спілкування в контексті нашого дослідження слід визначити наступні: 1) жести оцінки – почісування підборіддя, витягування вказівного пальця вздовж щоки, вставання під час бесіди та ходіння; 2) жести впевненості – з'єднування кінчиків пальців рук у купол піраміди, розкачування на стільці; 3) жести знервованості та невпевненості – сплетення пальців рук, зчеплення долонь, постукування пальцями по столу, тримання стільця за спинку перед тим, як присісти на нього; 4) жести самоконтролю – заведення рук за спину і стискання при цьому однієї руки іншою, стискування руками підлокітників під час сидіння у кріслі; 5) жести очікування – почісування долоні, повільне обтирання мокрих долонь об тканину; 6) жести заперечення – схрещування рук на грудях, відведення тіла назад, потирання кінчика носа; 7) жести привабливості – прикладання рук до грудей, періодичні доторки до співрозмовника; 8) жести домінування – виставлення великих пальців рук напоказ, різкі розмахування рук; 9) жести нещирості та сумніву – прикривання рукою рота, доторки до носа, невловний погляд тощо [5, с. 112–120]. На нашу думку, вміння розуміти жести дозволить слідчому, дізнавачу і оперативному працівнику отримати більше важливої інформації для поліції під час розмови, ніж простий аналіз сказаного, створити повноцінний психологічний портрет особи і його особливості, тому, як наслідок, більш майстерно виконувати свої професійні обов'язки. Щодо використання мовних засобів слідчим, дізнавачем і оперативним працівником, то, як ми зазначали вище, їм варто контролювати свою мову і діяти відповідно до ситуації, що склалася. Наприклад, під час розмови з раніше засудженим вони можуть показати і знання «субкультурної» лексики. Вчені О. О. Леонт'єв, О. М. Шахнарович та В. І. Батов вважають, що оперативний працівник має знати «блат» (субкультурну лексику), але повинен використовувати його лише у виняткових випадках, наприклад, під час розмови в ході індивідуальної профілактики, вибору тактичного і психологічного підходу до особи [2, с. 37]. Це положення стосується й виконання оперативно-розшукової комбінації чи тактичної операції тощо, коли використання «блату», навпаки, доцільно, але це повинно визначатись індивідуально, залежно від поставлених завдань і обраної легенди. Оперативному працівникові необхідно напрацьовувати вміння адекватно сприймати мовлення співрозмовника, з тим щоб поставити себе на його місце і зрозуміти саме те, що хотіла сказати особа, а не орієнтуватися на власне тлумачення тих самих висловлювань [2, с. 34–41]. В той же час працівник оперативного підрозділу повинен правильно застосовувати тактичні прийоми психологічного впливу на осіб, які завідомо дають неправдиву інформацію.

На підставі вищевикладеного, ми дійшли до висновку, що у практичній діяльності слідчий, дізнавач та працівник оперативного підрозділу повинні мати знання і вміти розмовляти мовою особи з будь-якої соціальної групи, адже, на нашу думку, від їх професіоналізму та

оперативної майстерності залежатиме встановлення належного контакту і порозуміння зі співрозмовником та досягнення мети спілкування, що вподальшому сприятиме своєчасному запобіганню, попередженню, виявленню та розкриття кримінальних правопорушень, що вчиняються особами молодого віку, а також проведення швидкого, повного та неупередженого розслідування у дослідженому напрямі.

Утім підняті питання не є остаточними і потребують окремого дослідження, або наукового вивчення. Пропоную учасникам семінару прийняти участь у обговоренні наданих пропозицій.

Література

1. Батов В. И. О частотном анализе альтернативных сообщений. *Методологические и методические проблемы контент-анализа* : тез. докл. рабочего совещ. социологов. Москва ; Ленинград : Печатно-множительная лаб. Ин-та социологич. исслед. АН СССР, 1973. Вып. 2. С. 111–115.
2. Батов В. И., Леонтьев А. А., Шахнарович А. М. Речь в криминалистике и судебной психологии / отв. ред. А. А. Шахнарович. Москва : Наука, 1977. С. 37.
3. Долженков О. Ф., Запорожцева Г. Є., Кіцул А. П. Використання психологічних знань в ОРД : монографія. Одеса : ОІВС, 2001. 241 с.
4. Костенко А. Н. Принцип отражения в криминологии (психологический механизм криминального поведения). Киев : Наукова думка, 1986. 128 с.
5. Юхно О. О. Теоретичні та практичні аспекти використання мовних і психологічних знань при обранні тактики проведення слідчих дій. *Форум права*, 2012. № 1. С. 1120–1124.

Безгодова Надія Семенівна –
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри української
філології та загального
мовознавства Державного
закладу «Луганський
національний університет
імені Тараса Шевченка»

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК УСНОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Підготовка майбутніх фахівців, що розуміють усну комунікацію як запоруку успіху і платформу для реалізації продуктивних ділових відносин, розвиток елітарної риторичної особистості з критичним способом

мисленням, удосконалення комунікативних умінь здобувачів ступеня бакалавр, які бездоганно володіють усіма засобами літературної мови, майстерно поєднують мовні й позамовні засоби комунікації; формування не лише комунікативної, а й професійної компетентності можливе лише за умови систематичної роботи як на заняттях з фахових дисциплін, так і на заняттях з „Усної та письмової комунікації й академічної риторики”.

Мовленнєві вміння й навички відображають рівень сформованості комунікативних дій і складають комунікативну компетентність спеціаліста. Для майбутніх фахівців нефілологічного профілю : екологи, агрономи, товаровознавці, менеджери, маркетологи, фінансисти та ін. – формування усної ділової компетентності, – це не тільки сукупність правил, а й передусім здатність мобілізувати набуті знання для розв’язання конкретних комунікативних завдань, ситуацій, сфер навчальної, наукової та професійної діяльності [1].

Зважаючи на те, що усне мовлення – це найчастіше непідготовлене, спонтанне мовлення, здобувачі вищої освіти, які не завжди достатню мовно підготовлені, зрідка замислюються, як і що сказати, мало уваги приділяють пошуку нових форм висловлювання, не вміють чітко й послідовно викладати думки, часто невпевнені в собі, мають недоліки акцентуаційного характеру, невиправдано вживають професійну лексику, слова-паразити, подають надлишкову інформацію (тексту забагато, а смислове навантаження мінімальне), володіють незначним лексичним запасом тощо.

Удосконалення навичок усного ділового мовлення на заняттях з усної й письмової комунікації та академічної риторики буде ефективним за умови двосторонньої „домовленості” : перебудови змісту викладання дисципліни в контексті сучасних вимог і усвідомлення здобувачами вищої освіти значущості усного ділового мовлення у їхній майбутній фаховій діяльності, адже чим вищий рівень культури усного мовлення, тим вищий авторитет спеціаліста й тим успішнішим і впевненішим буде його „завтра”.

Насамперед треба визначити сфери застосування усного ділового мовлення в майбутній професійній діяльності (щодо здобувачів вищої освіти нефілологічного профілю ця сфера досить широка) : .бесіди, інформації, інструктажі, виробничі завдання, звіти різного роду й різної цілеспрямованості, виступи, доповіді, повідомлення, конференції, круглі столи, захисти творчих проєктів, презентації тощо.

Важливо навчити майбутніх спеціалістів добирати фактичний матеріал для формування майбутнього виступу, адаптуючи його до потреб і інтересів аудиторії; дотримуючись комунікативних якостей мовлення (правильність, ясність, точність, доцільність, стислість, виразність тощо), а також дбати про високий рівень культури мовлення.

Обов’язковою умовою формування навичок усного ділового мовлення майбутніх фахівців є текст як основна комунікативна одиниця, що є посередником передачі інформації, обміну нею та впливу на адресата. Системне й систематичне використання текстового матеріалу розвиває такі

важливі якості, як здатність до самостійного набуття знань, уміння працювати з навчальною, науковою, науково-популярною літературою, забезпечує формування всіх складників професійно- комунікативної компетентності – від мовної до ораторської. Для підвищення мотивації, залучення здобувачів вищої освіти до продуктивних видів мовленнєвої діяльності використовуємо професійно орієнтовані тексти, що допомагають сформувати професійно орієнтовану особистість. Правильне, повне сприйняття чужого тексту

(глибоке розуміння, доступність, наявність виховного потенціалу) сприяє активізації пізнавальної та творчої діяльності здобувачів вищої освіти, розвиває вміння й навички відтворення й конструювання власного висловлювання в усній формі, тобто вдосконалення уміння текстосприйняття створює умови для функціонування текстотворчих умінь.

Одним з найефективніших шляхів удосконалення усного ділового мовлення є використання сюжетно-рольових, ділових ігор та завдань на розвиток стратегій поведінки, конфліктних зон, програвання конкретних ситуацій, які моделюють суть майбутньої діяльності здобувачів вищої освіти, відпрацьовують професійно-мовленнєві навички в умовах, наближених до реальних. Саме навчальні ігри розвивають природні задатки здобувачів вищої освіти, виховують творче ставлення до професійної діяльності, сприяють набуттю тих умінь і навичок, які невдовзі стануть їм у нагоді.

Наявність у майбутніх фахівців навичок усного ділового мовлення розкриває перед ними широкий спектр можливостей для самореалізації і для активної взаємодії з іншими людьми в різних сферах, дає можливість швидко адаптуватися до нових умов праці, виважено і грамотно переробляти інформацію, прогнозувати результати діяльності, активно інтегруватися в українське та європейське суспільство, використовуючи свій інтелектуальний і творчий потенціал.

Література

1. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2016. 312 с.

Бичко Зіновій Михайлович –
кандидат філологічних наук,
доцент, професор Львівського
державного університету
внутрішніх справ

НЕЗНИЩЕННІСТЬ МОВИ ДУХУ

Лексичний склад Конституції Пилипа Орлика — це, передовсім, дзеркало мовної палітри XVIII століття, що являє собою парадигму багатого

істинного українського словника. Хоча багато лексем цього лексикону сьогодні незаслужено класифікується як застаріла, рідко вживана лексика, однак вона залишається питомим нашим мовним споконвічним багатством.

Мова того часу, порівняно з сучасною, на загал менше засмічена іншомовними запозиченнями. Її свіжість і барвистість завдячується власне українським потенціалом.

Отже, аналізована лексика заслужено поповнює собою синонімічні гнізда. Адже антинауково є диференціювати синонімічний словник часовими зрізами.

Тезаруус Орликової Конституції засвідчується почати наведеним статусом:

тяжар — тягар
 тяглість — тривалість
 державець — державник
 утяження — кривда
 датки — пожертвування
 ординанс — ординарць
 завше — завжди
 крин — лілія
 резидувати — мешкати,
 гречний — слухняний,
 скутечний — успішний,
 притрафлятися — траплятися,
 респект — повага,
 неперемінно — неодмінно,
 ведлуг — згідно,
 маєстат — багатство,
 суплікувати — просити,
 найпаче — радше,
 обваровати — захисти,
 яко — як,
 жеби — щоб,
 валецний — хоробрий,
 поневаж — адже.

Отже, проаналізована так звана застаріла лексика Конституції Пилипа Орлика могутньою рікою влилася в океан української мови.

Бортун **Каріна**
Олександрівна – кандидатка
 філологічних наук, доцентка
 кафедри практичної
 психології та гуманітарних
 дисциплін Приватного вищого
 навчального закладу
 «Європейський університет»

СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНІ ТА ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОХАННЯ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ СТИЛІ

Розширення сфери спілкування сприяє розширенню, змінам і наявності модифікацій мовних актів у прагматичних дослідженнях. Цікавими є їхні вияви, особливості функціонування в сучасній діловій сфері. Прохання є одним із таких директивних мовленнєвих актів, метою якого є спонукати адресата змінити наявний стан справ шляхом виконання певної дії.

Прохання – увічливе звертання до кого-небудь із метою домогтися чогось, спонукати кого-небудь зробити, виконати щось; просьба. Письмове клопотання, заява, складена за офіційно встановленою формою [3, с. 335]. У прагматичному плані – це пом’якшене спонукання, якому притаманні такі семантичні складники, як залежність мовця від адресата, зацікавленість мовця в скоєнні дії, спрямованість у бік мовця.

Підтримуємо погляди О. Мельничук, Л. Сілевич, які зазначають, що автор прохання прагне його виконання й звертається до адресата як до ймовірного виконавця, котрий не зобов’язаний виконувати волю автора і має право на відмову. Проте категоричність невластива конструкціям прохання. Дослідниці наголошують на тому, що вольові стосунки між мовцем та співрозмовником містять модальність «ввічливості» як важливого супроводжувального компонента, що утворює різновиди пом’якшеного (ввічливого, люб’язного) прохання [2, с. 268].

З-поміж інституційних модифікацій прохання, притаманних офіційно-діловому стилю, виділяють такі: клопотання (адміністративно-інституційний варіант прохання), вірча грамота (прохання з боку найвищої посадової особи держави вірити всьому тому, що його представник буде викладати на території країни перебування), запит агреману (прохання надати документ, у якому уряд країни, що приймає, висловлює згоду на призначення тої або тої особи на посаду посла), відклична грамота (прохання з прихильністю прийняти відкличні грамоти посла) [1, с. 169].

Прохання як один зі складових мовленнєвих актів функціонує в таких документах, як резолюція міжнародних конференцій, дипломатична нота тощо. З-поміж прохань в офіційно-діловому стилі виділяють безпосереднє (адресоване другій особі) і опосередковане (адресоване третій особі).

Опосередковані прохання притаманні резолюціям міжнародних конференцій, оскільки в оформленні цих документів важливою ознакою є

знеособленість. Спонування-прохання в резолюціях реалізовано перформативними формулами, напр.: *Генеральна Асамблея, посилаючись на свої Резолюції 3026 А (XXVII) від 18 грудня 1972 року, також на Конвенцію про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності (995_186), прийняту Генеральною конференцією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури 14 листопада 1970 року просить Генерального секретаря у співпраці з Генеральним директором Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури представити Генеральній Асамблеї на її сороковій сесії доповідь про здійснення даної резолюції* (<http://zakon5.rada.gov.ua>). У наведеній конструкції прохання експліковане перформативною спонукальною конструкцією з дієслівним присудком, репрезентованим перформативним дієсловом *представити*, який однозначно вказує на різновид спонування. Попри те, що адресат прохання і його виконавець в обох випадках представляють одну і ту ж особу, форми третьої особи обрані для того, щоб надати документу строгості й офіційності.

У дипломатичних нотах теж поширені прохання, адресовані третій особі і виражені формулами (*має честь повідомити*), напр.: *Міністерство Закордонних Справ України засвідчує свою повагу Міністерству Закордонних Справ Ліванської Республіки і має честь повідомити таке. Уряд України, бажаючи розвивати всебічне співробітництво з Ліванською Республікою відповідно до цілей і принципів Статуту ООН (995_010) і будучи впевненим, що це співробітництво сприяє розвитку дружніх відносин між нашими двома державами, пропонує встановити дипломатичні відносини між Україною і Ліванською Республікою на рівні посольств на основі Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року (995_048) і Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року* (<http://zakon2.rada.gov.ua>).

Прохання, адресовані другій особі, відзначені в комерційних документах, напр.: *Якщо ви відчуваєте фінансові труднощі, які не дозволяють своєчасно провести черговий платіж для погашення кредиту, негайно повідомте про це своєму банку-кредитору* (<http://ovu.com.ua>).

Отже, ми розглянули семантико-прагматичних і функційних особливостей прохання в офіційно-діловому стилі сучасної української мови. Було проаналізовано інституційні модифікації прохання, притаманні офіційно-діловому стилю, структурні та функційно-граматичні особливості, описано реченнєву структуру прохань. Перспективними вважаємо дослідження благання, заклинання, запрошення як семантичних синонімів прохання.

Література:

1. Вінтонів М., Бортун К. Структурно-семантичні типи та функції імперативних висловлень у публіцистичному й офіційно-діловому стилях. Київ: 2020. 201 с.

2. Мельничук О., Сілевич Л. Особливості засобів вираження прохання в художніх творах Ольги Кобилянської. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. В. 545 – 546. *Слов'янська філологія*. С. 267–271.

3. Словник української мови: в 11 т. ред. коллег. І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 8. 706 с.

Василенко		Валентина
Анатоліївна	–	кандидатка
філологічних наук,		доцентка,
завідувачка кафедри гуманітарних		дисциплін
Сумської філії		Харківського
Харківського		університету
внутрішніх справ		
Герасименко Юлія Вікторівна	–	
здобувачка вищої освіти II курсу		
Сумської філії		Харківського
університету внутрішніх справ		

УПОРЯДКУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Юридична термінологія відповідно як сукупність правових норм та понять діє у мовно-правових галузях законодавства, правничих науках і, звичайно, діловій документації. Вона демонструє небувалий та непомірно вагомий фрагмент літературного словника будь-якої мови, насамперед із погляду соціально-комунікативної та інформаційної значущості. Шана до юридичної термінології та її розбудови на національній основі, ступінь розробленості й упорядкування, стан і глибина її наукового опанування – це ознаки рівня розвитку держави, суспільства, нації, національної свідомості і правосвідомості, у різнобічних проявах культури – політичної, мовної, інтелектуальної тощо.

Українська юридична термінологія зараз активно розбудовується на загальнонаціональній мовній основі, збагачується новими правовими поняттями та термінами, виникають термінологічні підсистеми, тобто нові галузі та підгалузі права; модифікуються внутрішні системні та міжсистемні зв'язки термінів, у тому числі на лексико-семантичному рівні. У зв'язку з цим виникає багато проблем, пов'язаних саме з упорядкуванням, уніфікацією та стандартизацією термінології, приведенням її у відповідність із міжнародними термінологічними стандартами, наявністю дублетності, варіативності і синонімії термінів, зловживанням кальками та іншомовними запозиченнями. Ситуація дедалі стає все складнішою через відсутність необхідних лексикографічних праць, зокрема тлумачних і нормативних словників, які б, насамперед, допомагали правникам знайти точні та правдиві

відповіді на численні запитання, які зазвичай виникають у їх роботі [1, с. 12-17].

Юридичні слова мають чималу багатогранну значимість, саме тому вживати їх потрібно з істинністю і в принагідних місцях, бо якщо цього не робити, то юридичні терміни втрачають свою суть та значення їх використання. Словник певної держави залежить ні від чого іншого, як від досвіду. Вважається, що саме одним із найменш досліджених, але важливих аспектів мови права є, безсумнівно, юридична термінологія, від точності, ясності та зрозумілості якої залежить стан мови права в цілому.

Метою нашого дослідження є аналіз проблем застосування юридичної термінології законотворчості України.

Слід зазначити, що юридична термінологія, функціонуючи в нинішній українській літературній мові, має відповідну своєрідність.

Дослідженню вимог, яким має відповідати законодавчий термін, присвячено багато робіт як українських, так і зарубіжних учених. Зокрема, це питання досліджували А. С. Піголкин, Д. А. Керімов, С. П. Хижняк, Н. В. Артикуца, Л. І. Чулінда, В. А. Василенко, І. О. Биля-Сабадаш, Л. О. Симоненко та інші.

Можна виділити основну проблему застосування юридичної термінології, а саме її опанування, її точне використання компетентними юристами та правознавцями, також її раціональне вживання. Через те що юридична термінологія є однією з найбільш значущих ділянок терміносистем, важливо зауважити, що вона розгорнуто вживається не лише у фаховій мові, а й у повсякденній сфері мовних взаємин [2, с.58-59].

На нашу думку, слід виокремити також питання використання юридичних термінів, що становлять переважно запозичені слова, тобто інтернаціоналізми, які вживаються не лише в нашій державній мові, а й у інших багатьох мовах світу. Досить-таки немала кількість слів має одне джерело походження, відповідно, ці слова не мають розмежування і їх немислимо розглядати як різні поняття. Виключно через брак суцільної аргументації поняття нормативної термінології і виникає проблема її застосування [3, с.166-167]. На превеликий жаль, в українському законодавстві юридичній термінології не приділяється належної уваги. Розглянемо декілька, на нашу думку, найголовніших вад чинного законодавства України:

По-перше, це є наявність у текстах нормативно-правових актів полісемантичних, тобто багатозначних слів. Певна річ, значення більшості термінів ми розуміємо або ж за сприяння контексту, або ж дякуючи уточненню, яке було зроблено самим законодавцем у тексті нормативно-правового акту. Проте, в окремих випадках використання багатозначних слів завдає шкоди праворозумінню та правозастосуванню. Як от, у Кодексі законів про працю України використовується багатозначне слово «робота» в різних значеннях – по-перше, як виробнича діяльність (зокрема, у статтях 60, 66, 69), по-друге, як трудова функція (зокрема, у статтях 46, 107), та по-третє,

як місце праці (наприклад, у статтях 40, 118, 187). У деяких інших випадках доволі складно розкрити, що брав до уваги законодавець, застосовуючи слово «робота». Зокрема, у ч. 1 ст. 235 КЗпП України зазначено, що «у разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір».

По-друге, це є вживання різноманітних термінів, які позначають одне і те ж поняття, тобто синонімів. Лінгвісти розходяться в думці щодо тлумачення поняття синоніми: одні з них визнають синонімами лише слова, які повністю збігаються за своїм значенням, тобто є тотожними; інші ж вважають синонімами слова, які є близькі за значенням. Все ж, на думку більшості дослідників, синонімія – це, безумовно, негативне явище законодавчої техніки. Саме на цій підставі, синоніми, як правило, не є словами, які вважаються абсолютно ідентичними одне одному, як стосовно семантики, так і стосовно своїх емоційно-стилістичних особливостей. Вони практично постійно відрізняються один від одного. Відповідно в цьому і є небезпека синонімів для нормативного тексту, адже, якщо вони будуть наявні, то у інтерпретатора може скластися враження, що мова йде про різні поняття, притому що, на увазі мається одне й те саме. Наявні синоніми у тексті виконують різноманітні функції: перш за все – це засіб тонкої диференціації, потім – створення стилістичних розрізень, також – це засіб вираження експресії, емоційних відтінків та оцінок. Однак мові законодавства не потрібно певної додаткової експресії.

Отже, зважаючи на те, що синонімія – як і полісемія – це невід’ємна властивість словосполучень і подолати їх максимально повністю є немислимим, тоді слід зазначити, що треба звузити кількість їх використання у мові права та потрібно дотримуватись певних правил вживання.

По-третє, це використання слів вузькоспеціалізованих сфер, які не є власне юридичними (до прикладу: з медицини, науки або ж техніки). У законодавчих актах використовується досить чимала кількість таких термінів. На сьогодні без вживання спеціалізованих термінів у нормативних текстах обійтися неможливо, проте від використання вузькоспеціалізованих термінів необхідно відмовитися (наприклад, у КК України використовуються такі вузькоспеціалізовані терміни, як «афінаж», «гумусний шар», «епізootія», «епіфітотія», «повітряна гальмова магістраль», саме зміст котрих звичайному громадянину та, безсумнівно, більшості юристів без будь-яких додаткових роз’яснень або невідомий зовсім, або маловідомий).

Ми вважаємо, що запозичені слова з їх неординарною формою слід вживати для розкриття мало зрозумілих або проблематичних ідей. Звичайно, таке використання запозичених слів у мові закону неможливе – хаотичне введення нових іншомовних слів у законодавчі акти не має служити прикриттям недоліків правотворчості. Але, все ж не варто сторонитися абсолютно всіх іншомовних слів, винятком є ті слова, які використані заради точності виразу, що підкреслює їх розуміння [4, с.16-

18]. До прикладу, цілком справедливими та закономірним є такі терміни, як «рента», «приватизація», «акція» та інші, застосування яких зумовлено відсутністю у літературній мові рівноцінного запозиченому терміну.

Тож, безумовно, можемо сказати, що це питання, а саме застосування юридичної термінології, вимагає глибокого вивчення, адже неточне вживання термінів у законодавстві згодом призводить до непорозуміння між інститутами права. Законодавці обов'язково мають звернути свою увагу на творення та функціонування сучасної юридичної термінології. «А для розв'язання термінологічних проблем потрібні висококваліфіковані спеціалісти, які б поєднували професійні знання з лінгвістичними. Таких фахівців треба готувати у закладах вищої освіти, увівши до навчальних програм спецкурси з основ термінології і фахової мови»[5, с. 7].

Беззаперечно, на сьогодні проблеми використання термінології набувають неабиякого значення, і певна річ, потребують змістовних та конкретних досліджень, які будуть направлені на аналіз та розроблення пропозицій щодо саме впорядкування юридичної термінології у законодавстві України. Практична можливість реалізувати умову, що всі, без виключень, проекти нормативно-правових актів проходитимуть обов'язкову, саме не формальну, мовно-термінологічну експертизу термінів, які використовуються законодавством нашої країни. Склад експертної комісії мають становити компетентні фахівці (правознавці, мовознавці та ін.). Теперішні інтеграційні напрями у державі і проголошені реформи не допускають декларативних гасел. Лише загальнодержавна системна політика відносно дотримання загальних вимог термінотворчості, встановлення персональної відповідальності розробників та тих, хто впроваджує нормативні акти, зможе гармонізувати наше законодавство, зокрема у термінотворчому процесі, та дозволить створити несуперечливу активну систему термінів українського законодавства.

Література

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія: Навч. пос. К., 2002. 197 с.
2. Василенко В.А. Термінологія в сучасній правотворчості. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія». Збірник наукових праць. Випуск 43. Том 1. Міжнародний гуманітарний університет. 2019. Вид.-во «Гельветика». Одеса. С. 57-61.
3. Василенко В.А. Стилiстична нейтралiзацiя сучасної термінологіки. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 2 берез. 2021 р.) / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), Д. В. Швець (заст. голови), О. М. Бандурка та ін. ; упоряд. В. А. Греченко ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – С. 165-168.
4. Василенко В.А. Юридична термінологія як спеціалізована системи правових понять. *Зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної*

конференції «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави». (Харків, 18 листопада 2016 року, Харківський національний університет внутрішніх справ/ МВС України, Харк. Нац. Ун-т внутр. справ. X. : ХНУВС, 2016. С.16-18.

5. Симоненко Л. О. Українська наукова термінологія: стан і перспективи розвитку. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Вип. IV. К., 2001. С. 7- 14.

Гнатенко Катерина
Володимирівна – старша
 викладачка кафедри української та
 іноземних мов Харківської
 державної академії фізичної
 культури

МОВНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Вимоги професійної освіти до педагогічного професіоналізму фахівців у галузі фізичного виховання та спорту безперервно корегуються з огляду на сучасний попит ринку праці нашої країни та закордону.

Нещодавно актуального значення набуло вивчення динаміки та взаємодії, характерних для груп викладачів, які функціонують як субгрупи певних напрямків.

Провідним напрямком професійної підготовки сучасного вчителя фізичної культури є його соціальне наповнення в загальнокультурному, мовному, релігійному аспектах під час освітнього процесу в закладах вищої освіти.

На перший план виходить опанування та виконання викладачем численних професійних функцій – освітньої, розвивальної, лідерської, дидактико-методичної, соціально-виховної, ціннісно-орієнтаційної, а також функції професійно-особистісного безперервного самовдосконалення та постійного саморозвитку – потребує теоретичних та практичних знань комунікативного підходу, змісту, методів і прийомів навчання та виховання, здатності налагоджувати продуктивний діалог і плідну співпрацю з батьками учнів і вихованців, колегами та іншим професійним середовищем. Тому саме мовну складову вважають однією з вагоміших складових формування професійної культури майбутніх викладачів фізичного виховання.

Поняття "мовна компетенція" було введено Н. Хомський приблизно в середині ХХ в. і семантично протиставлено поняттю "використання мови". Різниця значень цих понять розкривалася як різниця між знанням "оратора-слухача" про мову і застосуванням мови на практиці спілкування і діяльності людини. Прагнучи залишитися в межах свого лінгвістичного дослідження, Н.

Хомський намагався абстрагуватися від реальних мовних актів і наполегливо підкреслював, що має на увазі "ідеального мовця-слухача", тобто загального та абстрактно уявленого носія мови. Але дійсного носія мови з усіма його мовними та суб'єктивними особливостями він кваліфікував як об'єкт не лінгвістичного, а психологічного, соціологічного, дидактичного дослідження [4], [5].

Треба зазначити, що викладач фізичної культури здійснює управління психологічним і спортивним розвитком учнів при інформаційній взаємодії зі спортсменом засобами педагогічного спілкування. Плани, настанови, поради, вказівки, зауваження, бесіди тощо є найбільш поширеними формами впливу викладача фізичної культури на вихованців. Аналізуючи інформацію, викладач приймає компетентні рішення, від правильності яких певною мірою залежить успіх та здоров'я його учнів. Саме тут застосовується мова, та мовна компетентність, як важлива складова професійної культури викладача фізичної культури і спорту.

У 1996р. на симпозіумі в Берні за програмою Ради Європи було поставлено питання щодо реформування освіти і визначення ключових компетенцій, що їх повинні набути майбутні фахівці як для успішного слідування тенденціям ринку праці, так і для подальшої вищої освіти.

Отже на зміну навчання, яке здійснювалось на основі традиційної системи, як зазначають І. Гринченко, В. Качалов, Т. Лукіна, повинні прийти нові розроблені теоретико-методологічні підходи щодо особистісно орієнтованого навчання.

Добре опанувавши певними теоретичними знаннями, студенти зустрічають значні труднощі в діяльності, що вимагає використання цих знань для реалізації мовних функцій (комунікативної, емоційної і т.д.). Тому формування мовної компетентності майбутніх викладачів - одна із основних завдань навчання мови у закладі вищої освіти. Де під компетентністю ми розуміємо володіння людиною відповідною компетенцією, що включає його особистісне ставлення до неї і предмету професійної діяльності. Саме мовна компетентність сприяє формуванню важливої навички - сприймати і створювати зв'язні тексти, різні за стилістичною і жанрову приналежністю, структурно-мовної організації, цілеспрямованості, повноти і точності вираження думки та завдань вихованцям [1].

Навчати спілкуванню майбутніх викладачів фізичної культури та тренерів можна лише шляхом формування та підтримки конкретного мотиву спілкування, тому на заняттях повинно бути вмотивовано все: і сприйняття навчального матеріалу, і перехід від однієї діяльності до іншої, одного виду мовних вправ до інших, певної структурної одиниці заняття до наступної, повинно бути втілено та опрацьовано різні професійні ситуації (наприклад розв'язання конфліктів між вихованцями, або батьками, або адміністративними одиницями) [2].

Отже культуру мови майбутнього викладача фізичного виховання можна вважати найвагомішою одиницею формування його професійної культури.

До компонентів культури мовлення майбутнього викладача відносять: грамотність побудови фраз; простоту і ясність викладу інформації; виразність: інтонація і тональність; темп мови, паузи; динаміка звучання голосу; словникове багатство; образність мови; дикція; грамотну вимову слів з повсякденного життя: правильний наголос в словах; виключення місцевих діалектів; правильне використання спеціальної термінології: виняток ріжучих слух фразеологічних зворотів; виключення зайвих слів; виняток жаргонних (окрім спортивних) і модних слівцець; небагатослівність.

Культура мови - широке і ємне багатокомпонентне поняття, але перш за все це грамотність побудови фраз. Саме володіння культурою мови на належному рівні відрізняє дійсного фахівця, вчителя високого рівня. Вдале використання мови, виразності, її образності та висловів, наповнення її емоційністю – може переконати учнів, мотивувати їх, змінити настрій, тощо.

При цьому викладач повинен дбати про чистоту, правильність, логічність, точність і виразності свого мовлення. Важливо вміння оцінювати ситуацію і тип аудиторії, будь то вихованці, чи їх батьки, чи учасники змагань тощо, враховувати їх особливості та інтереси, вміти використовувати прийоми залучення уваги слухачів. Влучний виступ - це гармонійне поєднання його змісту і форми, вміння володіти собою, бути в постійній взаємодії з аудиторією, донести до слухачів моральний та глибинний зміст.

Навчання мовної майстерності повинно відбуватися в реальній практичній діяльності: в постійних виступах, самоаналізі, аналізі риторичних виступів інших викладачів під час освітнього процесу.

Майбутній випускник закладу вищої освіти, як майбутній фахівець фізичної культури та спорту високого рівня повинен володіти не тільки спеціальним обсягом професійних знань, умінь, навичок та прийомів, а й досить високим рівнем загальної та мовної культури. Це, свого часу, зумовлює значне оновлення самої системи вищої освіти[3].

Отже, актуальною проблемою фахівців у галузі спорту та фізичної культури залишається недостатній рівень культури мови, що повинен закладатися під час навчального процесу у закладах вищої освіти. Саме це питання і постає перед студентами та викладачами під час набуття знань. Проблема пошуку різноманітних шляхів підвищення якості формування культури мови майбутніх викладачів фізичного виховання і спорту поступово вирішується.

Література

1. Богуславская В.В. Модели образовательного развития: сценарнокоммуникативная геопедагогика // Education & Science – 2016:

- Материалы Международной научно-практической конференции для работников науки и образования. – 2016. – С. 57–60.
2. Гнатенко К.В. Професійна культура майбутнього тренера-викладача. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Інноваційна педагогіка. Науковий журнал. Вип 13., Т 1.Одесса 2019.с 36-40
 3. Kovalenko, J., Gnatenko, K., Fedorenko, O., Karpets, L., & Kovalenko, R. (2021). Formation of Vocational Competence of Future Specialists in Physical Education and Sports. *Pedagogika*, 140(4), 220-236.
 4. Хомский Н. Синтаксические структуры // Новое в лингвистике. Вып. 1. М., 1962.
 5. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса. М., 1972.

Давидова Вікторівна	–	Наталія
викладачка		старша
		кафедри
		українознавства та іноземних
		мов факультету підготовки
		фахівців для підрозділів
		стратегічних розслідувань

LEGAL DISCOURSE TERMINOLOGY COMPONENTS VERSION

In modern science, discourse is understood as a complex phenomenon consisting of participants in communication, communication situations and the text itself. In other words, discourse is an abstract invariant description of structural and semantic features that are implemented in concrete texts. The ideal to strive for in the process of communication is the maximum possible correspondence between discourse as an abstract rules and discourse (or text) system as a concrete verbal rules embodiment. Considering the speech activity theory, two aspects are distinguished - the discourse creation or generation (thinking, planning, speaking, writing) and discourse understanding (listening; perception of written text, analysis, interpretation). Discourse is understood as the language use to express a special mentality, as well as a special field of activity. This causes some language parameters activation and, ultimately, requires special grammar and special vocabulary rules. All this linguistic material can also be called discourse.

In our work, we regard the infinitive and infinitive constructions in legal discourse as the implementation, which is one of the legal texts complex component. This important implementation as the discourse component is the participants category in communication, since they are the text creators. The different types discourse implementation occurs in communicative situations in various spheres of human activity. In recent years, some interesting results have been obtained in the possible mental worlds study, that constitute the different

types of discourse semantic basis. A number of relevant terms have been introduced, for example, discourse in any language, in particular, English discourse, male / female discourse, polite discourse, argumentative discourse, artistic discourse, lyric discourse, etc. Thus, all verbal and non-verbal human behavior is organized through a various types of discourse range. Research in discourse analysis also notes that the discourse organization differs from the language organization in greater variability. As you know, the language system is very stable, especially at the phonological and morphological levels. The syntax level allows great variability, however, at this level, the speaker's freedom is limited to a certain finite syntactic structures set. The structural units number of legal discourse recognized by native speakers is quite large. And so, legal discourse is understood as a law text in dynamics, in the interpretation process and explanation. Discourse is a concept that should not be confused with either the empirical speech produced by the subject, or with the text. The main provisions of Foucault's theory are that discourse is a phenomenon, that is not reducible to language and speech. It clarifies what people want to say. However, the discourse definition, which could be considered exhaustive and which would be of a terminological nature, has not yet been worked out, because it is an "interdisciplinary" phenomenon. It is important not only for the method terminology developer uses and for theoretical positions he has, but important himself as the result to which it comes. It should be noted that the discourse is understood by researchers very broadly: it is a manifestation, reflection, phenomenon of culture.

The legal documents text is the main legal discourse component. In the work, it is understood as law text complex component. The text performs not only an information, influencing function, but also reveals the social and pragmatic author's position. The participants in the legal discourse are, on the one hand, the text author (professional lawyer) and, on the other hand, the recipient. The first creates an informational message, expressing the essence of jurisprudence, the second perceives and interprets the message. The legal professionals are legal texts source creators who generate these texts, taking into account the society peculiarities structure. But whatever the society law content peculiarities, according to their typological characteristics, are quite homogeneous as texts. The complex of means, typical for a legal text, provides a full-fledged information to the recipient transfer, i.e. any adult citizen of the country.

As a rule, the legal text is a realized main provision deployment or provision according to one or another scheme. The semantic and stylistic relationship of all text components also contributes to the logical unity. The infinitive and infinitive constructions play one of the defining roles in this unity. The semantic and stylistic infinitive and infinitive construction variation study in a legal text is due to the need for a phenomena comprehensive analysis.

Декусар Ганна Геннадіївна – старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань

PSYCHOLINGUISTICS IN THE VALUE OF THE PERSONALITY

There are many philosophical concepts of "person". In sociology and psychology, there are no fewer different points of view on "person" and attempts to more or less detailed description of his various properties and qualities. All this knowledge cannot satisfy pedagogy and, when correlated with each other, does not stand up to mutual criticism. Analysis and classification of these concepts and points of view, as well as an explanation of why they do not and cannot provide knowledge that satisfies pedagogy is a matter of special and very extensive research. The object of science is a collection of individual objects that it studies. The subject of science is an abstract system of objects or a system of abstract objects. The subject of linguistics is the system of linguistic means used in communication. The subject of psycholinguistics is different from that of linguistics. It does not consider the structure of the sign system, but the process of creation and perception of language signs in the minds of their carriers.

Psycholinguistics in terms of the object coincides with linguistics, and in terms of the subject and methods - with psychology, which studies the generation, functioning and structure of the mental reflection of reality. Even within the framework of psycholinguistics, there are different approaches to speech activity. Thus, N. Chomsky's transformational-generative grammar [3] assumes that a person constructs speech according to the rules of combinatorics. Within the framework of behaviorism, speech is analyzed in the stimulus-response paradigm. Activity theory is based on the activity of the speaker.

No model is complete and does not exhaust all the properties of an object. There are several definitions of psycholinguistics. One of them is this: psycholinguistics is a science that studies the processes of speech formation, as well as perception and formation of speech in their correlation with the language system [1]. This definition notes that psycholinguistics has three subject areas: 1) speech production (in an individual speech act); 2) the perception of speech (in an individual speech act) 3) the formation of speech (in the process of the formation of the child's personality). And in each case, it is assumed that psycholinguistics refers to those aspects of these types of speech activity that are conditioned by the language system.

Another definition was given by Charles Osgood: "Psycholinguistics studies the processes in which the intentions of the speakers are converted into signals of the code adopted in a given culture, and these signals are converted into the interpretation of the listeners" [4]. In other words, psycholinguistics deals with the processes of encoding and decoding, since they correlate the state of messages with

the state of the participants in communication. With this approach, the subject of psycholinguistics can be the processes of production and perception of speech in their correlation with the physiological and mental state of the participants in communication. Here the speech processes are not related to the language system, but to the person, to his psyche.

Since at present both of these approaches seem to coexist, A.A. Leontiev offers a compromise definition of this discipline. The subject of psycholinguistics, in his opinion, is the relationship between the personality and the structure and functions of speech activity, on the one hand, and language as the main component of the image of the human world, on the other [2]. Within the framework of psycholinguistics, there are studies focused on the philosophical aspects of linguistics and psychology. These include works on the problems of interaction between language and thinking; language and consciousness; on the problems of the formation of human consciousness in ontogeny and in phylogeny (Parisian society in 1865 prohibited the consideration of any hypotheses about the origin of language as "useless" and "unproductive"); in general, the problem of the sign of thinking. In psycholinguistics, there are a number of problems affecting areas related to cultural studies and national psychology. In particular, the general position is the assertion that the differences in the linguistic pictures of the world are due not only to the structure of the language, but also to the different vision of the world by the speakers of this language.

National and cultural features of communication are manifested in at least two aspects. This is, firstly, the relationship between language, thinking, memory, communication, and in general, the place of language in different types of human activity. Secondly, these are processes and means of communication that have national specifics. At the junction of psycholinguistics and ethnopsychology is the problem of studying the speech behavior of different peoples. In particular, observations show that northern peoples - for example, Norwegians, Swedes, Finns - speak quieter and less emotionally than southern ones - in particular, Spaniards and Italians. Many southern peoples - Georgians, Gypsies, Turks, Arabs, tall ethnic groups of the Negroid race - for the most part speak louder than Italians and Spaniards. Some Eastern peoples - Japanese, Vietnamese, Burmese, Hindus - communicate quietly. Here, along with other factors, an important role is played by the place of residence and the associated climatic conditions. However, in terms of loudness, the neighboring peoples, living at the same geographical latitude, - the Germans, the French, the British, also speak differently. Within the framework of the culturological direction in psycholinguistics, there are works devoted to intercultural communication. Intercultural communication is communication between representatives of different nations. An example of such research can be work on the study of how the recipient of one culture understands the texts created within the framework of another culture. Such texts can be called foreign cultural texts. Value-oriented activity is not an external assessment, preference and choice of ready-made values, but the very process of their formation in the structure of the subject.

External evaluative activity is included, of course, as auxiliary to this independent creative process of creating values, or, more precisely, re-creating again and again by each person, by each generation of his hierarchy of universal and spiritual values and the levels of culture corresponding to them.

This spontaneous, but ultimately conscious process of changing value priorities is the internal mechanism for reassessing values. Values, as we have seen, cannot be imposed and taken away by force or cunning; they cannot be bought, sold or even donated ready-made. You cannot enter them like a new apartment, put them on like a new suit, use them like bread and water. It is impossible to simply adhere to values, they must be created independently, created in oneself and recreated each time in each value situation anew, overcoming the alienation of weakness, cowardice and disbelief. The values of love, faith and courage, goodness and justice function only in the process of their independent and free creation by man and society.

References:

1. Залевская, А.А. Введение в психолінгвістику. М., 2018. 120 с.
2. Леонтьев, А.А. Языковое сознание и образ мира. Язык и сознание: парадоксальная рациональность. М., 1993. С. 16-21.
3. Chomsky, N. Knowledge of Language: Its Nature, Origin and Use NY, 1986.
4. Osgood, C.E. The Measurement of Meaning. 2010.

Дружинець Марія Львівна –
докторка філологічних наук,
професорка кафедри
української мови Одеського
національного університету
імені І. І. Мечникова

ВІДНОШЕННЯ ПРОТИЛЕЖНОСТІ В ТЕРМІНОСИСТЕМІ МЕДИЧНОГО ПРАВА

Питання лексико-семантичної організації галузевих терміносистем у контексті розв'язання нагальної проблеми їх упорядкування й сьогодні залишається актуальним. При цьому особливого значення набуває аналіз явища антонімії, оскільки антоніми визнаються «однією з найважливіших категорій системної організації термінології» [5, с. 293]. Антонімічні відношення пронизують практично всі термінологічні системи, про що свідчать дослідження І. Волкової, І. Козловець, З. Куделько, Б. Михайлишина, Т. Михайлової, Т. Панько, М. Процик, Л. Симоненко, О. Южакової та ін. Проте особливості парадигматичної організації медико-правових термінів в сучасній українській мові, зокрема з погляду антонімії, дотепер спеціально не вивчалися, тому виникає потреба дослідити їх.

Концепція медичного права виникла з практичних потреб. Останнім

часом спостерігаємо значне підвищення інтересу до якості надання медичної допомоги з боку засобів масової інформації, правового регулювання відносин «лікар – пацієнт» та загальних питань вдосконалення законодавчої бази в галузі медичного права.

Норми медичного права активно формуються та обговорюються і стають об'єктом вивчення як фахівців юридичного профілю (Ю. Вороненко, Я. Радиш, С. Стеценко), так і фахівців з управління та організації охорони здоров'я (В. Волков, Л. Дешко, В. Заброцкий, В. Москаленко, Т. Грузева, Г. Іншакова). До проблем функціонування й упорядкування українських медичних термінів звертаються філологи (Г. Навчук, А. Ткач, О. Легостаєва). Завданням філологів на сьогодні є уніфікація термінології (наприклад, охорони здоров'я, медичної діяльності, медичних послуг, медичного обслуговування та допомоги, які неоднозначно трактуються), визначення пріоритетних напрямків розвитку тощо.

Метою нашої розвідки є аналіз структури, складу та семантичних типів термінів-антонімів, що функціонують у галузі медичного права. Джерелом дослідження є лексикографічна праця І. Сенюти «Медико-правовий тлумачний словник» (Львів, 2010).

Однією з істотних ознак системності термінології є відношення протилежності, які знаходять своє вираження в антонімії. Т. Панько вважала, що «терміни-антоніми характеризуються визначеними парадигматичними властивостями: фронтальною протилежністю і розширенням за диференційною ознакою, тісно пов'язаною з її основною дефінітивною функцією» [3, с. 186]. На думку В. Даниленко, антонімія в термінології репрезентована раніше, як у загальнолітературній мові, і явище антонімії в загальнолітературній мові та мові науки не має особливих розбіжностей [1, с. 25]. Л. Новиков зазначав, що «антонімічність знаходить своє вираження в смисловому змісті слова. вона виступає як особлива характеристика лексичного значення слів специфічно мовним відображенням відмінностей і суперечностей у предметах і явищах об'єктивного світу» [2, с. 13].

Винавальною рисою антонімів вважають протиставленість за предметно-поняттєвим ядром, а основним критерієм антонімічності слів – протилежність їхніх значень. Основою термінів-антонімів у медико-правовій терміносистемі є ознака семантичної поляризації, яка діє в межах спільного семантичного поля. Терміни-антоніми зазвичай утворюють елементарні мікрополя, у межах яких реалізуються відношення протилежності, наприклад: *благополучна епідемічна ситуація* – ситуація, за якої інфекційні хвороби не реєструються або реєструються їх поодинокі випадки, відсутні сприятливі умови для поширення цих хвороб [6, с. 52]; *неблагополучна епідемічна ситуація* – ситуація, за якої рівень захворювання людей на інфекційні хвороби перевищує середні багаторічні показники, реєструються спалахи інфекційних хвороб [6, с. 295].

Л. Полюга зазначає, що в мові наявна і антонімія словотворча, яка спирається на антонімічність морфем, і антонімія граматична, яка ґрунтується на семантичній протилежності різних граматичних категорій [4, с. 5]. Найчастіше антонімічні відношення у терміносистемі медичного права встановлюються між одиницями, які позначають ознаки, якості та властивості: *нецукровий – цукровий (діабет)* [6, с. 126-127], *типова* [6, с. 48] – *нетипова (операція)* [6, с.312], або дії, процеси: *дисимуляція* [6, с.122] – *симуляція* [6, с. 4], *покарання* [6, с. 365] – *помилування* [6, с. 367].

Частиномовне вираження антонімії в медико-правовій термінології репрезентоване насамперед прикметниками: *деструктивний – конструктивний (конфлікт)* [6, с. 225], іменниками, утвореними різними способами: *дата завершення дослідження – дата початку дослідження* [6, с. 110], *дата початку експерименту – дата закінчення експерименту* [6, с. 110] та дієсловами: *анестезувати – виводити з наркозу, викликати – зупиняти (кровотечу)*.

У медико-правовій терміносистемі виокремлюється не дуже багато лексичних антонімів: *замовник – виробник, гіпертонія – гіпотонія, верхня – нижня (щелепа), внутрішнє – зовнішнє (опромінення)*.

Велика роль у вираженні антонімічності належить іншомовним терміноелементам - префіксоїдам: мікро-, макро-, полі-, моно-, гетеро-, гомо-, гіпер-, гіпо-: *ангіопатія – мікроангіопатія, нечутливий – гіперчутливий*. У спільнокореневих антонімах протилежність реалізується приєднанням до основи префіксів, які надають слову протилежного значення: анти-, без-, диз-, дис-, дез-, а-, ан-, проти-, контра-, не-, де- тощо: *інфекція – дезінфекція, баланс – дисбаланс, операційний – безопераційний, оксидант – антиоксидант, целюлітний – антицелюлітний, епіляція – депіляція, ароматичний – неароматичний, гігієнічний – негігієнічний*. Продуктивними є префікси *анти-, без-: безбарвність, антикомедогенний*. Існують терміни-антоніми так званого змішаного типу, де антонімічні відношення побудовані на протиставленні префіксоїдів - перших компонентів складних слів при однакових других (*макроелементи – мікроелементи*). Для вираження протилежності одиничності чи чисельності, представленої другим компонентом складного слова, вживаються усічені основи грецького походження моно- («одно», «єдино»), полі- («численний» і «багато»): *моногамія – полігамія, монодактилія – полідактилія*.

Отже, антонімічні відношення у медико-правовій термінології, як і в інших терміносистемах, можна вважати позитивним явищем. За допомогою цього типу парадигматичних відношень змінюються номінації понять із протилежним змістом, що дає змогу якнайточніше визначити місце термінологічної одиниці в термінополі та логічні зв'язки з іншими термінами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Даниленко В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов. *Исследование по русской терминологии*. Москва: Наука, 1971. С. 7–67.
2. Новиков Л. А. Антонимия и словари антонимов: предисл. / Л. А. Новиков, Л. М. Львов. *Словарь антонимов русского языка*. Москва, 1978. С. 5 – 27.
3. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с.
4. Полюга Л. М. Словник антонімів української мови. Київ: Довіра, 1999. 275 с.
5. Процик М. Антонімічні відношення в українській видавничій термінології. *Вісник Нац. ун.-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2006. № 559. С. 293–295.
6. Сенюта І. Я. Медико-правовий тлумачний словник. Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2010. 540 с.

Жигadlo Олена Юрійвна –
кандидатка філологічних
наук, доцентка Інституту
права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

SPECIFIC FEATURES OF TURN-TAKING ORGANIZATION IN COURTROOM TALK

Courts as social institutions rely on the language to carry out their transactional and interactional functions. Language performs the role of an interface and the major instrument for conducting proceedings. Interactions of participants embedded within court settings are referred to as courtroom talk.

Courtroom talk is a special kind of institutional discourse with its unique linguistic, structural, and pragmatic peculiarities. It may be characterised as status and role based, emotive, persuasive, logical and evaluative [1, p. 74]. Consisting of various stages, which include swearing-in of jurors, the prosecutor's and the defence counsel's opening statements and closing speeches, direct and cross-examination of witnesses, the defendant and the claimant, the judge's instructions to the jury and summing-up, courtroom discourse may be monologic or involve two or more parties. The purpose of this paper is to explore the specifics of organization of dialogic interaction of counsels with laypeople during examination in common-law countries.

The procedure of dialogue discourse organization at different stages of hearings seems to differ from the way an ordinary dialogic conversation is

managed. In an ordinary conversation, speakers are free to choose what to say, for how long and the order they speak in. Despite the fact that courtroom talk is so diverse with numerous stages and multiple participants, the similar feature characteristic of any kind of interaction in the courtroom is the fact that the actual participants are limited and predetermined [2, p. 35]. Distribution of roles in courtroom discourse is “highly institutionalized and generally rule-governed” [3, p. 53]. Hence, the discourse management here is strictly fixed.

Besides, in an ordinary conversation, turn taking is managed in the way that one person is talking at a time followed by the next one as soon as the first finishes their turn, which proceeds in the similar fashion until the end of the conversation. No matter how many speakers participate in the conversation, usually the principle of a “single speaker at a time” with natural transition from one speaker to another works with practically no gaps and overlaps between the turns [2, p. 38].

On examination in court, though the general principle of “one speaker at a time” is preserved, the speakers, the types of turns and turn order are pre-allocated and fixed by the court procedures. Moreover, the turn design of the initial speaker affects the selection of the next speaker for the latter to do a paired action. It means, for instance, that it is always question-and-answer interaction between the counsel and the witness during examination. This pattern of paired actions is referred to by Schegloff and Sacks as “adjacency pairs” [4, p. 289].

Turn taking and type of turns on examination differ significantly from an ordinary conversation, where every participant may practically select themselves to speak next, and interaction does not resort exclusively to questions and answers. During examination in court, no matter how many professional or lay participants are present, the interaction is designed for two participants only – the lawyer who always asks questions and the witness who always answers them. As a result, the lawyer-witness interaction on examination seems to lack natural turn-taking and distribution of turn types between the speakers. The right to turn-allocation belongs to one party – the counsel, who can ask questions. By asking a question the lawyer allocates the next turn and self-selects the answer as many times as s/he thinks right. Thus, unlike in an ordinary conversation, which is governed by the rules of natural turn management allowing every interlocutor to contribute to it in their turn and to the extent they feel appropriate, on examination in court the professional actually controls the lay participant pre-allocating the turns and restricting their responses to answers to the former’s questions.

Sometimes during examination witnesses may digress from the prearranged scenario and fail to answer the lawyer’s question at once. In an ordinary conversation this often occurs when one of the interlocutors did not hear the question or is not sure whether s/he understood it correctly. In such a situation the adjacency pair “asking for clarification – giving clarification” is enacted: one of the participants repeats the question either fully or in a paraphrased manner or asks to repeat it and the other is expected to provide an explanation.

The analysis of the transcripts of both direct and cross-examinations revealed that counsels often resort to the same strategy that participants of everyday conversations use when they want the interlocutor's phrase repeated:

Counsel: It was still very quiet out?

Witness: I wasn't outside, but it was – I didn't hear any noises from outside.

Counsel: You couldn't hear anything from inside; is that correct?

Lawyers either repeat the witness's statement as a question or use polite expressions like "Pardon?":

Counsel: So you can't be precise about that time?

Witness: No. Not that time.

Counsel: Pardon?

When an examining counsel considers the witness's reply to be vague or not straightforward enough, they prompt the latter with a more plausible version:

Witness: No. We commented on how quiet it was.

Counsel: When you say "We," you're talking about you and Judy?

Witness: Judy and I commented.

On direct examination, the defense attorney prompted the meaning of the pronoun "we" in the witness's reply. During the same examination the witness was compelled by the counsel to express the reply more explicitly:

Counsel: All right. So after the fact, you went back and redid these things yourself; is that right?

Witness: Uh-huh. Uh-huh.

Counsel: Uh-huh means yes?

Witness: Yes. I'm sorry.

Even though the strategies for clarification employed by lawyers are similar to those typically used by participants in ordinary conversations, the pragmatic aim is not the same. As the instances proved, it was not the lawyer who misunderstood the witness's statement and needed it to be clarified. Lawyers appear to resort to this strategy to draw the attention of the judge and the jurors to certain crucial points in the witness's testimony and to ensure the trier's complete understanding of the issue.

In conclusion, turn-taking organization in interactions of lawyers with witnesses in the courtroom in common-law countries differs significantly from rules of turn-taking in an ordinary conversation. In courtroom talk, turn-taking management is predetermined by court proceedings and controlled by legal professionals. The power of turn allocation and management enables lawyers to manipulate the laypersons' natural response to a stimulus in adjacency pairs "question – answer", "asking for clarification – giving clarification" in order to influence the decision of the judge and the jurors.

References

1. Зайцева М.О. Судовий дискурс: мовленнєві стратегії і тактики, мовні засоби вираження конфлікту. *Первый независимый научный вестник*. № 6. 2016. С. 74-78.

2. Atkinson J.M., Drew P. *Order in Court: the Organization of Verbal Interaction in Judicial Settings*. Atlantic Highlands, New Jersey: Humanities Press, 1979. 275 p.
3. Opeibi T. Language Countertrading in Courtroom Exchanges in Nigeria: a Discursive Study. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*. 1. №5. 2012. P. 49-63.
4. Schegloff E.A., Sacks H. Openings and closings. *Semiotica*. 7. 1973. P. 289-327.

Запотічна Роксолана Андріївна – кандидатка економічних наук, доцентка кафедра іноземних мов та культури фахового мовлення факультету №2 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів національної поліції, Львівського державного університету внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Заклади вищої освіти часто критикують за неадекватну підготовку студентів, яка допомогла б їм стати успішними в навчанні, повсякденному житті та кар'єрі. Здобувачі вищої освіти, як правило, не мають навичок критичного мислення, зокрема навичок самостійного вирішення поставлених перед ними проблем. Новий підхід до вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти, на нашу думку, повинен включати не просто вивчення мови, а також розвиток найважливіших навичок двадцятого століття, таких як, критичне мислення, вирішення проблем, самостійне навчання, спілкування та співпраця з вмінням демонструвати ці навички, використовуючи іноземну мову [1].

Мовна компетенція є однією з загальних навичок, необхідних для європейського «суспільства знань». Крім того, вона є важливим критерієм зрілості особистості, підпорядкованого взаєморозуміння, демократичної стабільності та спілкування зі світом. Вивчення іноземних мов розглядається як складова концепції «навчання протягом усього життя». Оскільки більшість міжнародних корпорацій реалізують концепцію глобальної експансії, знання іноземної мови допомагає випускникам закладів вищої освіти у пошуках роботи. Багато організацій потребують фахівців, які можуть працювати у розмаїтому культурному середовищі, а також добре володіють іноземною мовою. Іншими словами, знання іноземних мов забезпечує конкурентну перевагу на ринку праці.

Ми спробували висвітлити причини, що підтверджують необхідність вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах. На нашу думку, найважливішими з них є:

- більш глибоке розуміння здобувачами вищої освіти власної культури, позитивне та менш упереджене ставлення до культури інших народів, що покращує розуміння культурного розмаїття;
- поліпшення аналітичних, комунікаційних та бізнес-навичок, що робить випускників закладів вищої освіти більш цінним для роботодавців;
- вдосконалення інших навичок, таких як вміння слухати та запам'ятовувати, чому сприяє вивчення іноземних мов;
- збільшення можливостей для побудови кар'єри у сфері державного управління, бізнесу, медицини, юриспруденції, військової справи, промисловості, маркетингу тощо.

Таким чином, заклади вищої освіти повинні на основі досягнутих результатів у середній освіті в галузі викладання та вивчення мов, забезпечити подальше вивчення іноземної мови. Більше того, інтернаціоналізація вищої освіти у всьому світі, включаючи Україну, сприяє зростанню кількості навчальних дисциплін, які повністю або частково викладаються іноземною мовою, оскільки зацікавленість здобувачів вищої освіти до навчання за кордоном постійно зростає. Звідси випливає необхідність для випускників вищих навчальних закладів вільно володіти іноземною мовою. Невідповідність мовної компетенції випускників різних вищих навчальних закладів є перешкодою для їхньої академічної мобільності [3].

У деяких європейських та українських вищих навчальних закладах іноземні мови не викладаються та не вивчаються. Часто вважають, що абітурієнти володіють базовими знаннями іноземної мови, як правило, англійської, які у вищих закладах можна лише вдосконалити за допомогою комунікативної мовної компетентності та спеціалізованої лексики в межах певної академічної або професійної сфери. Досить часто це не відповідає реальному стану речей, і, що гірше, однією з найважливіших проблем у закладах вищої освіти є поступове зниження мовної компетенції через відсутність занять з іноземної мови, що проявляється найбільш помітно у вигляді зниження у здобувачів вищої освіти граматичної компетенції та навичок письма. Іншою гострою проблемою у закладах вищої освіти внаслідок змін, спричинених Болонським процесом, є системні невідповідності, а також відсутність чітко визначеної іноземної мовної політики в загальноєвропейській вищій освіті та скорочення фактичної кількості годин, призначених для вивчення іноземної мови [4].

Питання цілей та засобів вивчення іноземних мов залишається дискусійним. Різні погляди на мову та її функції відображені у різних підходах до вивчення мов у вищих навчальних закладах. З одного боку, мова є необхідним інструментом для обміну думками та інформацією. З іншого

боку, мова розглядається як суттєвий елемент людського мислення, сприйняття та самовираження; і як така, вона є основою транслінгвальної та транскультурної компетенції. Хоча ми використовуємо мову, щоб передавати наші потреби іншим, мова одночасно розкриває нас для себе самих та для інших. Мова - це складне багатофункціональне явище, що пов'язує індивіда з іншими особами, громадами та національними культурами [5].

Література

1. Jaleniauskiene E. 2016. Revitalizing Foreign Language Learning in Higher Education Using a PBL Curriculum, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 232 (2016), p. 265 – 275.
2. Friedman R. 2017. The importance of learning a modern language in a globalized world. Retrieved from: <https://www.studyinternational.com/news/importance-learning-modern-language-globalized-world/>
3. Mačianskienė N., Tuomaitė V. 2010. Assessment of Foreign Language Competence of Higher Education Institution Graduates, *Studies about languages*, No. 16. Retrieved from: https://www.kalbos.lt/zurnalai/16_numeris/17a.pdf
4. Čepon S. 2012. Higher Education Institutions without Foreign Language Continuity, *English Language Teaching*, Vol. 5, No. 8, p. 31-41.
5. Modern Language Association Ad Hoc Committee on Foreign Languages. *Foreign Languages and Higher Education: New Structures for a Changed World*. Retrieved from: <https://www.mla.org/Resources/Research/Surveys-Reports-and-Other-Documents/Teaching-Enrollments-and-Programs/Foreign-Languages-and-Higher-Education-New-Structures-for-a-Changed-World>

Ірчишина Віталіївна	–	Марина старша кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань
--------------------------------	---	--

МОВА ГЕЙМЕРІВ ЯК ОСОБЛИВЕ ЯВИЩЕ СУЧАСНОГО МОЛОДІЖНОГО СПІЛКУВАННЯ

Сучасна наука велику увагу приділяє вивченню «мов культури» в рамках кіберпростору: досліджуються вербальний, психологічний та соціальний компоненти. Уявлення про мережевий соціум буде далеко не повними, якщо залишити поза увагою цікавий пласт віртуальної культури, який можна позначити таким соціальним явищем, як «геймерство». Цей

неологізм являє собою похідну номінацію від англійського слова *gamer* - гравець.

У сучасній українській мові з'явилося чимало подібних слів з цим самим коренем для позначення особливого стилю мови тих, хто захоплений комп'ютерними іграми: «По суті, це вже був би куди більш тактичний геймплей (процес взаємодії гравця з грою)»; «Зазвичай геймпад (тип ігрового маніпулятора) вважають прерогативою ігрових приставок»; «Прогеймери (професійний геймер) відрізняється від геймера тим, що гра приносить йому не тільки задоволення, але і гроші» [2].

Мова геймерів – один з найбільш ізольованих сучасних жаргонів. Вона заснована на вживанні перекручених слів іноземного (часто англійського) походження, скорочених варіантів слів рідної мови або їх метафоричних назв в ігрових ситуаціях. Відмінність від звичайного жаргону полягає в тому, що фактично геймерський сленг є самостійною мовою, котра має свій шифр. Найбільш численну групу складають лексеми з семантичною домінантою «зброю»: «батон», «фен» – пістолет-кулемет FN P90; «беретки», «дуал-берет» – пістолет Dual Berettas (2 пістолети); «сліпа», «сліповуха», «флеш», «флешка» – світлошумова граната Flashbang.

Розглянемо приклад з одного з форумів сайту ігрової інтернет-платформи Steam: «В *кишці* (метаформа) два *контра* (метафора/скорочення), у одного *фен* (перекручування латинських літер), в іншого *півень* (метаформа), кидай *сліпих* (метафора) і давай *рашити* (від англ. *to rush* – стрімко вриватися) їх», що в перекладі на літературну мову означає: «У вентиляції двоє *контр-терористів*, в одного *пістолет-кулемет FN P90*, в іншого *автомат Galil*, кидай *освітлювальну гранату*, *вриваємося й знищуємо* їх» [1].

У найменуванні особи акцент ставиться на ролі героя в грі: «контри» (від англ. counter-terrorists «контртерористів») – команда контртерористів; «кемпер» (від англ. camper «екскурсант, турист») – гравець, відсутній в зоні активних дій, що вважає за краще всю гру проводити в укритті або переглядати певну зону, не залишаючи при цьому з укриття; «дефьюзер» (від англ. defuse «розряджати» – гравець, знешкоджує бомбу; «бомбер» – гравець, що закладає бомбу. Лексеми такого порядку утворюють досить об'ємний синонімічний ряд («анти-терор», «анти-тери», «контри»).

Такі слова мають як негативну («щур», «миша» – гравець, який ховається за рогом, ящиком, в темних місцях, в очікуванні, коли повз нього пробіжать противники, щоб вбити їх в спину), так і позитивне забарвлення («лакер» від англ. lucky «щасливчик»).

Розвиток цього соціального явища та його стрімке поширення серед молоді обумовлюється впровадженням електронної гри в життя сучасного суспільства. Саме тому мова «мова геймерів» повинна стати об'єктом пильної уваги вчених, адже, як показують приклади інших мовних підсистем, спеціальна лексика поступово проникає в літературну мову і закріплюється там на довгі роки

Література:

1. Ігрова інтернет-платформа Steam. URL : <http://store.steampowered.com>
2. Ігроманія. 2009. № 5 URL : <https://www.igromania.ru/magazines/2009/>.

Каширіна Ірина Олександрівна –
викладачка кафедри
українознавства та іноземних мов
факультету підготовки фахівців для
підрозділів стратегічних
розслідувань

НЕОЛОГІЗМИ ЯК ОЗНАКА ТОГО, ЩО МОВА Є ЖИВОЮ

Мова є засобом вираження думок людини, відокремленням суспільного життя цілих націй, народів, вона є ключем до вивчення культур, традицій та історії. Мова – це те, що оточує кожну людину щохвилини навіть із самого першого подиху. Коли дитина народжується із першими хвилинами життя вона чує мову, пізнає її як нову незвідану скарбницю. Мова є вікном у навколишній світ, вона формує глибинну духовність в нас та надає можливість пізнавати світ та милуватися ним кожного дня.

Мова – це не лише складна знакова система, яка забезпечує процес комунікації, мова – це живий організм, який розвивається щогодини, навіть щохвилини. У мові постійно розвиваються різні процеси завдяки людям, вона еволюціонує, перетворюється та набуває нових фарб разом із ними. Люди постійно вносять щось своє у мову. тим самим роблячи її живою. Так, наприклад, неологізми є одним із яскравих засобів еволюції мови.

Неологізми є у кожній мові. Неологізм – це новостворене слово, словосполучення, вислів, який з'явився у тій чи іншій мові завдяки людині і успішно використовується надалі при процесі комунікації. Всі мови світу взаємодіють між собою і свого роду відтворюють обмін новими словами. Неологізми з'являються у будь-якій сфері життєдіяльності, чи то юридична, чи то медична сфера. У даному дослідженні предметом розгляду є неологізми англійської мови. Часто нові слова з'являються випадково, тому спочатку вони стають okazіоналізмами через експресивність їхнього появлення. Потім ці okazіоналізми набувають популярності у використанні, їх все частіше починають використовувати і вони стають неологізмами.

Існує декілька способів творення неологізмів:

- афіксальний;
- словоскладання;
- скорочення;
- конверсія

Розглянемо кожний спосіб творення неологізмів на прикладах. Афіксальний спосіб творення неологізмів представляє собою додавання суфіксів та префіксів. Серед найпоширеніших нових афіксів виділяють префікси *eso-*, *mini-*, *taxi-*, *mega-*, суфікси *-on*, *-ase*, *-sol*, *-nik*, *-oholic*, *-dial*, *-a*, *-flexi*, *-rexia* та ін. Таким чином, розглянемо такі суфіксальні неологізми сучасності, як *pandemic* (додавання суфіксу *-ic* до слова *pandemia*, що означає пандемічний або в умовах пандемії), *coronial* (до кореню захворювання коронавірус додали суфікс *-ial*, таким чином утворилось нове слово *coronial*, яке означає дітей, які народилися під час пандемії коронавірусу), *Chicagoese* – жителі Чикаго (*Chicago* + суфікс *-ese*, який притаманний для утворення національностей).

Якщо говорити про спосіб творення неологізмів як словоскладання, то можна стверджувати, що це наступний найпоширеніший спосіб творення нових слів. При словоскладанні два лексичних компоненти відтворюють нову лексичну одиницю, надаючи їй нових фарб та відтінків. Цей спосіб є дуже ефективним та продуктивним при творенні неологізмів. Зараз популярними неологізмами, які утворилися засобом словотворення, стали такі англійські слова: *lockdown*, *bridge-burning*, *next tomorrow*, *chickenhead*, *chop-chop* та інші.

Таким чином, неологізм *lockdown* було утворено від двох слів *lock* та *down*, що означає закриття. Це слово увірвалося у життя людей дуже стрімко та перехід від okazionalizmu до неологізму зайняв дуже мало часу. Так, неологізм *bridge-burning* використовується для опису ситуації, в якій людині вже немає чого втрачати та вона готова на все, в українській мові є аналог цієї фрази «спалювати мости». Наступний приклад *next tomorrow* утворили для скорочення англійського слова післязавтра (*the day after tomorrow*). А неологізм *chickenhead* був утворений від двох слів *chicken* і *head* для опису людини, яка є не дуже розумною. Інший яскравий приклад неологізму, який утворили способом словотворення, - це неологізм *chop-chop*. Дане нове слово використовується замість терміну хабарництво або розкрадання.

Щодо неологізмів, які утворилися засобом скорочення, то візьмемо за приклади такі нові слова: *locktail hour*, *covidiot*, *jewfro*, *e-waste*. Так, неологізм *locktail hour* утворився від слів *lockdown* та *tail*, даний вислів застосовується в Англії для людей, які хочуть випити пива під час локдауну. Неологізм *covidiot* є по своєму цікавим, тому що його склали із двох слів *coronavirus* та *idiot*, щоб описувати людей, які не дотримуються режиму, передбачуваному пандемією. *Jewfro*, як неологізм застосовується у сфері краси для надання забарвленості кучерявим зачіскам, це слово є скороченням від *Jewish* та *Afro*. Наступним прикладом скорочення є неологізм *e-waste*, де скоротили лише одне слово *electronic*, залишивши лише одну літеру *e*, яка вже є відомою ознакою для позначення електронного спілкування.

Останній вид конверсія доволі часто зустрічається серед неологізмів у англійській мові. При конверсії нове слово утворюється без додавання будь-яких словотворчих елементів, одна частина мови набуває іншого значення,

перетворившись на іншу частину мови. При цьому лише артиклю допомагає визначити функцію та значення слова у реченні. Так, наприклад, слово *vibe* іменник використовується для позначення слова вібрація, вживаючи його як дієслово, воно набуває значення «кайфувати».

Отже, дослідивши деякі приклади неологізмів англійської мови, можна дійти висновку, що неологізми як лексичні одиниці надають мові не лише яскравого лексичного та семантичного забарвлення, вони роблять внесок у розвиток мови, як окремого організму. З появою неологізмів мова розвивається кожного дня, еволюціонує, одним словом живе. Якщо хтось ставить під сумнів те, чи є мова живою, щоденне оновлення мови новими словами є яскравим доказом того, що мова є живою. Мова жива, мова надихає.

Коваленко Юлія Миколаївна –
старша викладачка кафедри
української та іноземних мов
Харківської державної академії
фізичної культури

LEARNING FOREIGN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

The existence of different approaches to the professional activities and personality of the teacher and student testifies to the scale of work in this direction. Whatever these approaches and directions (from classical - the transfer of knowledge and skills, to innovative - creating a comfortable, creatively organized environment for training and education), it is important to give a holistic description of the personality of a high school teacher who initiates activity and a creative search for students. Knowledge and the development of the personality of teachers and students remain the main concept of higher education today. Higher school today needs a teacher who owns the knowledge of his specialty, who loves his profession, students, decides to solve his professional tasks quickly and with maximum results.

Modern teacher should develop such professionally significant personal qualities as conviction, professional ethics, goodwill, honesty, active life position. An important factor in the upbringing and education of the personality of a student is the attitude to the profession as the main task of life, the ability to self-giving, enthusiasm. We should not forget about the diversity of interests and spiritual needs, objectivity of self-esteem, optimism, patience, professional self-improvement, and culture of behavior. The success of professional activity depends on the severity of these components, on the level of formation of the teacher's professional qualities.

The teacher acts as a kind of filter for the whole educational process. His most important task is to develop students' need for self-analysis, self-esteem, and self-development. It is necessary to awake the inner activity of the pupils, to maximally develop their independence in all spheres of life. Successful solution of these problems requires empathy from the teacher, i.e. the ability to see through the eyes of another person, the ability to put oneself in his place and empathize.

To our mind, teachers should choose such forms of work that allow students to be interested, to increase their motivation in learning a foreign language. They choose creatively such forms and methods of work, that give students good opportunities for their future life considering all the advanced experience of pedagogical thought in Ukraine and foreign countries. They draw the students' attention to the linguistic features of their native country in comparison with the elements of the language being studied. This work takes place, as a rule, in the context of a cultural approach. Not only linguistic but also sociopolitical features of the native country and countries of the target language are subjected to a comparative analysis. If we are talking about traditions and customs, the comparison is particularly bright and interesting, because we are talking about holidays, festivals, ceremonies. In the professional field, this is especially necessary, since the solution of important problems depends on national and cultural factors.

Often the work on the study of the mentality of the British, their characteristics, and habits is accompanied by computer presentations, videos that play an important role in the formation of sociocultural competence. This process is even more interesting when the students themselves are participants in role-playing games, dramatization, demonstrating certain features of the manifestation of the national character in the professional sphere. Modeling real-life situations of a professional orientation is an integral feature of the occupation. Future lawyers, economists, managers of the service sector should be aware of how negotiations of representatives of different cultures proceed, how business relations are established, what you need to know and be able to achieve the necessary results in business and legal aspects.

Intercultural communication becomes decisive in almost all aspects of the activities in teaching students a foreign language. There are many examples of how this process takes place in the classroom. First of all, foreign language teachers are trying to explain to students what they are, the British. It is important to understand the national character of the British, who consider themselves law-abiding, polite, and fair. For the true British England is not just a country, but a state of mind that determines their attitude to life. They rarely show their emotions. They are considered pedants, deprived of the spirit of cooperation. For them, there is nothing more expensive than customs and traditions. All this and much more is explained by foreign language teachers after watching videos during classes. This helps students to better understand the nature and specifics of English.

Intercultural communication in the implementation of extracurricular individual and independent work of students should also be mentioned. So, many students find examples, texts, articles in magazines, newspapers, the Internet, illustrating life and life, political and other aspects of life and activities of representatives of foreign countries, make reports comparing similar phenomena with Ukrainian samples. Often, these messages are growing into discussions, presentations, games. Foreign language teachers are trying to teach students to remain patriots of their country in the assessment of foreign culture. Thus, in the classroom, the values of Ukrainian and British culture, the government, the legal system, economics, politics, and the culture of the Ukrainians and the Englishmen are discussed in comparative terms. All this helps the upbringing and education of a person's culture in the professional field. After all, success is achieved not only by a competent specialist but also by a man of exemplary culture who can apply his knowledge to achieve the desired goal.

The teacher acts in this process not only as a specialist in teaching a foreign language but also as an intermediary between the native and foreign language culture, as an expert in the possibilities and technologies of intercultural learning. This is especially important because it is about self-determination of the individual in culture and the development on this basis of an active life position, including in the professional sphere. Culture is the basic component of the content of modern education. Culture is understood as spiritual values that have been mastered in activity, the development of a personality, its professional growth.

It goes without saying that cognitive activity includes a wide range of tasks. It can be an integral part of various types of both educational and extracurricular activities of students, contributing to the deepening and expansion of the sphere of knowledge of students in their chosen specialty. We proceed mainly from the need to form a student's creative qualities of personality, needs, and opportunities to go beyond the study material, the ability to self-development, and continuous self-education.

In general, cognitive activity, acting as the most important factor in the development of students, is characterized by the need to expand the general outlook, increase the intellectual level.

Thus, only by considering the age characteristics of students, we can effectively develop their cognitive activity. The latter is one of the leading mechanisms that further ensure a high level of independence and responsibility of the student.

Psychological approach to education in the context of culture, the upbringing of human culture will help to overcome the crisis and allow Ukraine to take its rightful place among developed countries. The goal of the national high school is to revive the national culture. At the same time, the issue of intercultural interaction between countries and peoples remains the key. This fully applies to the teaching of a foreign language in the professional field.

Колесник Алла Валеріївна –
кандидатка філологічних
наук, доцентка, завідувачка
кафедри українознавства та
іноземних мов
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

НАТУРАЛІЗМ У РОЗКРИТТІ НЕСПРАВЕДЛИВОГО УВ'ЯЗНЕННЯ У ТВОРАХ ІВАНА ФРАНКА

Творчість Івана Франка була нерозривно пов'язана із суспільством Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття. Письменник і громадський діяч, який очолив боротьбу за поліпшення існування безправних селян, у своїх творах порушив важливе тогочасне питання – несправедливість ув'язнення селянина, яке відбувалося переважно ні за що.

У низці творів І. Франка (“На дні”(1880), “Івась Новітний. *Повість із тюремного життя*” (приблизно кінець 1870-х – поч. 1880-х років), “До світла!” (1889), “В тюремнім шпиталі” (1902)) натуралістично відтворено перебування таких ув'язнених у нелюдських умовах тогочасної тюрми.

У новелі “На дні” відтворено важкі умови перебування в тюрмі самого І. Франка, що сталося у 1880 р. у Коломиї внаслідок несправедливого звинувачення у неналежній політичній діяльності. Письменник шукав засоби передавання складного психічного стану та страшних умов, в яких він опинився. Читача вражають детальне відтворення важкої психологічної атмосфери та стану кожного ув'язненого з важким описом середовища тюремної камери, чим досягається життєподібність в новелі.

Центральне місце в новелі відведено змалюванню трагічної долі українського інтелігента Андрія Темери, який несправедливо опинився в тюрмі у зв'язку з відсутністю документів, і був убитий одним із співкамерників. Так само в новелі зображено становище ще вісьмох арештантів, серед яких були робітники з Борислава, які через збіг обставин, несправедливо, опинилися за ґратами, та поряд з ними – і справжні злочинці, один з яких і скоїв вбивство Темери. Проте автор через розповідача намагається переконати читача у позитивних рисах кожного ув'язненого і що такою склалася його доля під впливом антигуманного політичного режиму Східної Галичини, де звичайний селянин був безправною особою і виконував роль робітника, а точніше – раба, про що І. Франко писав у статті “Про працю”, зазначаючи, що у становищі “рабів” [1] перебувало майже все населення Галичини.

У незакінченій повісті “Івась Новітний. *Повість із тюремного життя*” продовжена арештантська тема. Головна увага автора зосереджена на образі Івася, який потрапляє до тюрми за крадіжку, дивується та лякається усього,

що відбувається з ним. Вже на початку стан арештантів є невизначеним, незрозуміло, як будуть виносити вирок: “справедливо чи несправедливо, по своїй вині чи по чужій, – хто його знає! Се викаже слідство судове, а поки викаже – до тюрми! Чи винний чи невинний – ...вже йому тюрми не минути” [2], так відтворює автор роботу судової системи. В цілому у цій повісті автор підкреслює несправедливість ув’язнення невинуватих жертв та те, що походження арештанта немає ніякого значення, коли відбуваються такі страшні випадки, зосереджуючи увагу на долі ув’язненого Ізраеля Кеслера.

Оповідання “До світла!” також розкриває долю арештанта – молодого хлопця Йоська Штерна, який викрав у опікуна власні документи, аби бути вільним і навчитися працювати як вільна людина, за що опинився за ґратами. В оповіданні знов розкрито трагічну долю і показано як цей хлопець, намагаючись навчитися читати, підійшов надто близько до вікна, за що був застрелений наглядачем тюрми. Отож, Йоську вбиває особа, уповноважена на правосуддя, через злочинне нехтування людським життям.

У більше пізньому оповіданні “В тюремнім шпиталі” порушено питання загальнолюдських цінностей – про важкість ув’язнення і ставлення до нього. При цьому в оповіданні немає фіксації долі осіб, постраждалих внаслідок несправедливості. У центрі уваги письменника – двоє осіб, які перебувають у шпиталі. У творі немає описів важкої поденщини у тюрмі, а лише розкривається важкість тюремного ув’язнення, що нібито закликає людей замислитись над тим, що вони вчиняють.

У результаті аналізу зазначених творів з’ясовано, що постаті ув’язнених жертв суспільного режиму Східної Галичини зображені з дотриманням вимог натуралізму: основу зображення складає фактографізм – детальний опис із фіксацією усіх дрібниць як наслідок наукової точності, чітке дотримання І. Франком принципу відтворення реальної дійсності в усіх подробицях; у текстах спостерігаємо поєднання природних (біологічних) та соціальних складових, завдяки чому досягається правдоподібність та об’єктивність зображення, що в сукупності робить читача їх свідком; фіксуємо точне відтворення письменником усіх явищ життя.

У творах наявні спогади автора про різні етапи його життя, в яких дуже чітко виокремлюється проблема несправедливого ув’язнення, яка розкривається за допомогою натуралістичних засобів.

Подальші дослідження натуралізму у творчості І. Франка дозволять окреслити значення цього стилю в українській літературі та творчості українських письменників.

Література

1. Франко І. Я. *Зібрання творів: у 50 т.* К.: Наукова думка, 1976 – 1986. Т. 44. Кн.1: економічні праці (1878 – 1887). С. 66–78.
2. Франко І. *Зібрання творів: у 50 т.* К.: Наукова думка, 1976 – 1986. Т. 16: Повісті та оповідання (1882 – 1887). С. 456.

Кузнєцова Людмила Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри факультету права та гуманітаристики Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова

ФЕМІНІТИВИ ЯК СКЛАДНИК ҐЕНДЕРУ

Будь-які суспільні зміни неодмінно відображаються в мові. Так, науково-технічний прогрес ХХ століття збагатив українську мову іншомовними словами; молодіжні рухи початку ХХІ століття доповнили її молодіжним сленгом; вікова активізація у соціальних мережах також внесла свої «забарвлення» в мовленевий процес.

Наразі мовна політика української держави в нових історичних обставинах відродження й утвердження національної самостійності та незалежності спрямована на підняття і зміцнення авторитету мови. Націоналізація української мови та інтеграція її у світові процеси й відносини зумовила з одного боку засвоєння і формування нових понять, входження різних запозичень, інтернаціоналізмів, особливо до термінологічної системи української мови.

Визначну роль у розкритті сучасних процесів фемінізації відіграють мовні чинники, унаслідок яких фемінітиви стали специфічною категорією слів української мови.

Формування демокративного суспільства безпосередньо пов'язане з гендерною рівністю жінок і чоловіків. Для того, щоб жінки стали видимими у сучасному суспільному дискурсі було висунуто стратегію фемінізації, невід'ємною складовою якої є вживання в лексичному обігу фемінітивів з метою відновлення гендерно-лінгвістичної рівності [4].

Фемінітиви – це слова жіночого роду, альтернативні, а, в деяких випадках і парні поняттям чоловічого роду. Це нові форми слів на позначення осіб жіночого роду, зокрема в професійній діяльності. Зазвичай вони використовуються для посилення гендерної чутливості.

Фемінізм – це суспільно-політична ідея, яка стверджує потребу посилення прав жінок для зрівняння їх в правах з чоловіками. Проблема номінації особи жіночої статі, називання жінки в різні історичні періоди, становлення засобів, спосібів творення фемінітивів зумовили виокремлення й аналізування категорій жіночності як окремої, лінгвальної величини [2].

Наразі фемінітиви становлять досить потужну та багатогранну підсистему слів. Вони мають належну термінологічну базу, статус самостійних лексичних одиниць, утворюють велику кількість лексичних підгруп, характеризуються різними стилістичними ознаками, семантичним відношенням між собою, мають усталену словотвірну базу.

Фемінітиви часто використовують для посилення гендерної чутливості, і основне із завдань фемінітивів – відновити гендерну рівність, оскільки сучасні мовні норми сприяють дискримінації

жінок і завищенню значущості чоловіків. Фемінітивам протиставляються маскулінітиви, тобто це назви чоловічого роду, які вживаються в більшості випадків до всіх людей, незалежно від статі [2]. І вживання маскулінітивів сприяє мовному сексизму. І в мові закріплюються стереотипи підпорядкованого становища жінки. Одним із виявів такого мовного сексизму є професійні найменування.

В українському законодавстві немає положень які відображали б дискримінацію жінок. Конституцією закріплено права і свободи громадян і зокрема право жінок і чоловіків на рівність перед законом як самостійне право людини, поважання якого гарантоване законом, що стало виявом гендерної демократії в незалежній державі. У зв'язку з цим законодавчо й конституційно жінки мають однакові з чоловіками права на реалізацію своїх можливостей і прагнень. Однак попри соціальну рівність чоловіків і жінок задекларовану ще в минулому столітті, гендерні ролі й далі розглядають як наслідок природних статтевих відмінностей.

З 2018 року розпочато обговорення проекту нового правопису, а в 2019 році схвалений Кабінетом Міністрів України за яким за допомогою суфіксів -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі [5].

Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (нині Міністерство економіки) в 2019 році було затверджено зміни до Класифікатора професій. Наразі за потребою професійні назви робіт можуть бути адаптовані до означення жіночої статі особи, яка виконує відповідні роботи. Це зумовлено кількістю фемінітивів за рахунок найменування осіб за їх професійною та соціально-політичною діяльністю.

Отже, головне завдання фемінітивів – це відновлення на законодавчому рівні гендерно-лінгвістичну рівність.

Література

1. Політика використання гендерових закінчень. URL: <https://cedos.org.ua/polityka-vykorystannya-genderovanyh-zakinchen/>
2. Рекомендації щодо використання гендерно чутливої мови. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/gender/fghjklvbn>
3. Стандартування української мови в контексті гендерної політики. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3093259-standartuvanna-ukrainskoi-movi-v-konteksti-gendernoi-politiki.html>
4. Фемінітиви та новий український правопис. URL: <https://www.genderculturecentre.org/feminitivi-ta-noviy-ukrainskiy-prav/>
5. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>
[https:// mon.gov. ua/ storage/ app/ media/ zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf)

Левін Олег Леонідович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК ХРИСТИЯНСЬКОЇ САКРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ (МОВА ТА ІНШІ ЧИННИКИ)

Однією з складових частин освітньої стратегії розвитку духовної культури нашого суспільства є вивчення нашої історії, котра на пряму пов'язана з християнством. Розвиток цієї релігії на наших землях починається з Київської Русі, яка дуже швидко, завдяки цьому, розвивала свою культуру. А починалося все з християнської культури.

Говорячи про християнську сакральну культуру даного періоду, слід розрізнити власне те, що становило культуру церкви, і те, що розвивалося під впливом церкви, але безпосередньо до церковного життя не належало. Як і кожна релігія, християнство мало свій культ, тобто сукупність предметів, текстів і дій, що вважалися сакральними (священними) і регламентувалися церковними нормами. Тобто, до культури церкви у власному розумінні слова належать лише сакральні тексти [6:87].

Якщо вести мову про сакральну літературу, то, передусім, слід зазначити, що у богослужінні використовували переважно уривки з Біблії разом із іншими ритуальними текстами. Сакральні книги склалися у вигляді апракосів (від грец. святковий) : Євангелієапракос містило синаксарій (служби на рухому частину свят) і місяцеслов (служби на нерухому, календарну частину свят).

Найдавніші короткі апракоси – це списки з болгарських збірників X-XI ст., служба тільки для святкових днів; повний апракос містив також читання і на будні дні (Мстиславове Євангеліє – XII ст.).

Крім служебних книг, писалися книги четві (тобто для читання, переважно про життє святих) і толкові. Толкові книги – це уривки з Біблії, супроводжувані коментарями різних авторів. До складу толкових книг включали не тільки офіційно прийняті церквою тексти, а й тексти отреченні, не визнані апокрифи, наприклад «Євангеліє от Фоми», або «Євангеліє от Філіпа», або збірник висловлювань грецьких язичницьких мудреців «Менандр».

Серед текстів, які вживалися в культових діях можна виділити тексти як формули і тексти, які вимагали імпровізації. Прикладом останніх можуть бути проповіді. Тексти проповідей виходили за межі суто релігійної тематики, мали моральне, політичне і філософське значення. Саме таким

зразком проповіді, тобто дійства сакрального і водночас літературного, богословсько-філософського тексту, розповсюджувалися і використовувалися як зразок аж до XVII ст. Найвідоміші і в Русі, та за її межами – «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона, та «Повчання дітям» Володимира Мономаха.

Ще одним з напрямків стали так звані житія – життєписи князів, які стали жертвами кривавих усобиць (починаючи з Бориса і Гліба, канонізованих церквою, і включаючи життєписи, що входили до літописів та патериків).

Життя становили частину богослужбової літератури, - на кожен день року припадає кілька житій і пам'ятей святих. Говорячи про життєписи святих та мучеників, слід зазначити, що це ні біографії чи оповідання про життєвий шлях у звичному для нас розумінні. Житіє немовби переносило людину з «нашого», земного, тваринного світу в світ «небесний», вічний, позачасовий і виключно символічний. Житіє повністю абстрагувалося від земних реалій, тому й створювалося воно за певною стандартною схемою. Як «свій» покійний, святий і мученик залишався членом церкви, його не тільки поминали – він незримо був присутній під час служби, як і інші члени церкви, тому і зберігав щось і від свого «Я» (індивідуальне і неповторне «житіє» і ім'я.), але вкрай абстрактне, як «адресу». Наприклад « Житіє Теодосія Печерського», «Житіє Антонія Печерського» та інші.

Що стосується сакральної архітектури, то це, безумовно, є архітектура храму. Церква мала бути і була напівтемною, присмерк земного буття був достатньо густим, але не повним – світло, що ледве відчутньо ллється згори, з вузких вікон, повинне бути лише надією. Головне джерело світла – свічки; вони могли бути майже зовсім погашені, а могли під час свят яскраво горіти, символізуючи торжество єднання з Богом [7, 253].

Перші кам'яні собори були на Русі великою рідкістю і будувалися строго за візантійськими зразками. Такими є споруджений Володимиром Великим собор Богородиці – «десятинна» церква, Софійський собор у Києві, збудований за часи Ярослава Мудрого.

На час, коли Київська Русь прийняла християнство, розвиток отримав живопис. Живописними образами вкривали увесь внутрішній простір храму. Існувала чітка система, за якою на площинах стін розміщували різні сюжети та фігури. Образний ряд читався, як і текст, зліва направо і згори вниз, починаючи з купола. Сьогодні ми можемо «прочитати» живописний текст класичного східнохристиянського храму в Київській Софії. В центрі куполу знаходиться образ Христа-Пантократора (вседержителя). В просторі храму зображено священні події, свята, просто лики святих, адже церква є сукупністю усіх її членів, у тому числі небесних.

Образи, які ми бачимо у храмі, є символами того ж порядку, що і слова: образами храм розповідає свою сакральну ідею. Техніка живопису повністю була засвоєна у Візантії. Під час будівництва Софії Київської у дворі було організовано виробництво різнобарвної смальти – особливої смоли,

призначеної для виготовлення мозаїк. І укладання мозаїк, і малювання фресок у Софії йшло під керівництвом грецьких майстрів.

Але вже при спорудженні Софії Новгородської майстри-слов'яни були керівниками художніх робіт; немає сумніву, що вчилися вони на київському будівництві. Відомо, що одним з перших художників-іконописців був Аліпій (Алімпій) з Печерського монастиря, який також отримав дар чудо творіння, який зціляв людей силою Господньою.

Що стосується музики. Сакральна музика, безсумнівно, була невід'ємною складовою тієї священної містерії, яку ми називаємо службою.

Спів у службі був підпорядкований словесному тексту, позбавлений ритмічної організації і самостійної мелодії. Східнохристиянській сакральній музиці чужде відокремлення музичного матеріалу від слова. Прикладом для нас є Києво-Печерська лавра з її Київським наспівом (або розспівом).

Таким чином ми бачимо, що в різних напрямках сакральної культури на першому місці є слово. Тому, що «спочатку було слово». Суть сакральної культури якраз у тому і полягає, що вона прагне бути тим словом, тією мовою, якими з людьми говорить Бог [6: 112]. А слово переходило до книг. Культура виготовлення і читання книги, переклад і написання нових творів, тобто, професійна література в Київській Русі мала християнський характер. Книги писались на пергаменті – спеціально підготовленому матеріалі з телячої шкіри, почерком, який називався старший полу устав. Книга була справжнім витвором художнього ремесла, витвором мистецтва.

Отже, сакральне Слово і сакральні контексти (ситуації) були одним з жанрів буття і книжних жанрів, до якого зводиться усе. Це стосувалася і мови, якою викладався книжний текст. Цей статус сакралізованих текстів та мови знаходив обґрунтування в християнській ідеології. Прикладом цієї частини культури є «Міней» та «Тріудей», оригінальна література Луки Жидяти «Повчання до братії» та інші.

Таким чином, ми робимо висновок, що сакральна культура, та її різні напрямки, мала велике значення для розвитку християнства Київської Русі як праатьківщини українського народу.

Література

1. Асеев Ю.С. Джерела: Мистецтво Київської Русі. К.: Мистецтво, 1980. 214 с.
2. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. К.: «Наукова думка», 1988. 261с.
3. Высоцкий С.А. Древнерусские надписи Софии Киевской XI-XIV К.: «Наукова думка», 1966.239 с.
4. Горский В.Ф. Философские идеи в культуре Киевской Руси XI- начала XII в.К.: «Наукова думка», 1988. 213 с.
5. Лихачев Д.С. Поэтика древнерусской литературы. М.: Наука, 1979. 303 с.
6. Попович М.В. Нарис історії культури України. К.: «АртЕк»,1998.728 с.

7. Толочко О.П., Толочко П.П. Київська Русь. Київ: Альтернатива, 1998. 352 с.

Логінова Галина Миколаївна –
кандидатка філософських наук,
професорка Українського вільного
університету
(м. Мюнхен, Німеччина)

ЮРИДИЧНА ЛЕКСИКА ТА МИСТЕЦТВО ПРАВНИЧОГО ДІАЛОГУ

Гортаючи сторінки історії розвитку юридичної лексики правничого діалогу звернемося до коренів її формування. Сьогодні актуальною постає проблема адаптації людини в зовсім новому, порівняно з тим, де вона народилася і виросла, культурному середовищі, внаслідок процесів глобалізації і міжнародної міграції. Для розв'язання цього завдання аналітичний напрям дослідження – незамінний засіб, тому що стверджує іншомовний діалог як вимір життя і спілкування між представниками різних культур, виявлення ментальних особливостей сприйняття різноманітної картини світу, що знаходить своє відображення у професійному діалозі.

Проблема в даний момент є недостатньо вивченою, тому головною метою нашого дослідження є вивчення символіки системи професійних кодів ментальної парадигми складових аналітичного діалогу. Сучасні процеси в суспільстві не залишають осторонь євроінтеграційні феномени, які стають об'єктом дослідження різних студій, зокрема лінгвістичних. Поняття «фахова мова» (нім. «Fachsprache») уперше з'явилося в німецькій лінгвістиці. Фахову мову трактують як сукупність усіх мовних засобів, що використовують у спеціально окресленій комунікативній сфері для досягнення порозуміння між усіма фахівцями галузі. Відповідно до такого підходу, найважливішим у дослідженні фахових мов є відносини фахових мов і національної літературної мови. Фахова мова – варіант загальноживаної мови, що слугує і засобом пізнання й поняттєвого визначення спеціальних предметів, і засобом інформаційного повідомлення про них, тому зважає на особливі комунікативні потреби в певній галузі.

У нашому дослідженні ми використовували методи компаративного аналізу та вільного асоціативного експерименту. Проаналізуємо класичні дослідження скарбниці історичних надбань даного напрямку. «Мова є складний набір професійних символів, а кожний символ лаконічно визначає певне явище зовнішнього світу того середовища, в якому живуть і творять носії конкретної мови [1, ст. 102]». Згідно з твердженням німецького вченого В. фон Гумбольдта, «мова - це зовнішнє відображення внутрішнього світу нації [2, ст. 165]». О. Потебня розвиває і надає завершеного вигляду

лінгвістичній теорії слова і насамперед вченню про внутрішню форму слова, яка стала науковою базою створення професійної мови. Поняття внутрішньої форми було предметом дослідження здавна. Даної проблеми торкалися Платон, Плотін, Данте Аліг'єрі, Джордано Бруно. У їхніх вченнях окреслилось розуміння внутрішньої форми як певного принципу, який формує, організує, все підсумовує, зокрема зовнішні форми речей. Хід міркування був приблизно такий. Зовнішні форми речей не визначаються постійними, тому що протягом існування вони зазнають помітних змін. Але у будь-якій речі поряд із змінним має бути й щось незмінне, і тому в структурі речей можна виділити вічний, більш-менш стабільний принцип, який дістав назву «внутрішня форма». Якщо речі зовні змінюються, то їхня внутрішня форма лишається незмінною.

Як ілюстрацію до такого розуміння внутрішньої форми можна застосувати приклад звичайного будинку. Зовнішня форма будинку відображає його вигляд, який можна сприймати органами чуття, побачити. Внутрішня форма являє собою розроблений архітектором проект, за яким він був побудований. Будинок інколи руйнується, і тоді зникає його зовнішня форма, але внутрішня все одно залишається. По-перше, вона зберігається на кресленні, а по-друге, – може бути втіленою в інших будинках, зведених за тим самим проектом. Саме внутрішня форма слова являє собою підґрунтя для створення професійної термінології.

В рамках нашого дослідження ми проаналізуємо культурно-історичну детермінацію системи професійних кодів «основних» найменувань. Ознаки, чоловічого роду завжди визначаються за видом діяльності, якої могли займатися тільки чоловіки. Наприклад, у війську, тільки чоловіки, що знайшло своє відображення у відповідних фразеологізмах. *It is not all lavender being a soldier, ah fleur au fusil, Fanfan la tuline.* У Франції титул монарха передавався тільки по чоловічій лінії і тільки чоловіки могли займати посаду судді.

Напрямок нашого дослідження є релевантним визначення, що професійне спілкування для людини є «щось на зразок окулярів, крізь які вона бачить світ [3, ст. 184]». Загальноприйнята думка, що володіння мовою юриспунденції передбачає не тільки розуміння значення термінів, але й орієнтацію у юридичному контексті. Манера відчувати та мислити, сталі засоби бачення та розуміння явищ, подій – те, що підпадає під поняття ментальність, витікає з лінгвокультурної єдності. За словами Ле Гоффа, «ментальності – це в'язниці, до яких залучений час великого проміжку [4, ст. 132]». Тому можна сказати, що на рівні ментальності створюється типова для даної професійної спільноти «картина сприйняття дійсності». А «менталітет – це своєрідний фермент, який не тільки стимулює діяльність, але й нерідко визначає поведінку людини і її ставлення до професії [5, ст. 159]».

Формою ж ментальної самореалізації є «образний апріоризм», котрий за висловом К. Г. Юнга – «футляр, в якому міститься мовний зміст [6, ст. 112]». Мовними одиницями, які відображають глибини професійної мови та

культури діалогу виступають фразеологізми. Формування асоціативних етнофразеологізмів зумовлено символікою діалогу, в якій визначальна роль належить вивченню національної мови, зумовила в останні десятиріччя «вибух» дослідницького інтересу до формування професійної лексики. Ремінесцентні асоціації виступають як образи історичних подій та їх впливу на правничий діалог. Таким чином, виникнення етнофразеологізмів відбувається на підґрунті осмислення реалій, що виступає своєрідним ключем до пізнання минулого та сьогодення нації та формуванню лексики юридичної мови.

Поліфункціональність правничої мови полягає у специфічному наборі функцій, що реалізуються в різноманітних правових текстах. Багаторівневість мови права виявляється в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів, що постають як лексеми слова, терміни права, термінологічні словосполучення, фразеологізми, правові дефініції, лексико-граматичні моделі, синтаксичні конструкції, стилістичні засоби і прийоми тощо. Відкритість мови права як системи засвідчує наявність у правничих текстах поряд із юридичною лексикою загальноживаних слів, спеціальної лексики суміжних із правом сфер, у процесах термінологізації та детермінологізації, тенденції до розширення правового словника завдяки новоутворенням, взаємодії власних мовних ресурсів і запозичень тощо.

Наведені особливості мови, що репрезентує процес становлення термінології юридичного діалогу та запропонований Л. Гоффманном [7, ст. 180] принцип горизонтального структурування (належність спеціалізованої мови до певної галузі) і вертикального розшарування зазначених мов (розподіл фахових мов на пласти за рівнем їхньої змістової спеціалізації) дають змогу зарахувати її до окремої фахової мови права. Для розв'язання цього завдання діалог Права, Віри та Розуму – незамінний засіб, тому що стверджує іншомовний діалог як вимір життя і спілкування між представниками різних культур, виявлення ментальних особливостей сприйняття різноманітної картини світу, що знаходить своє відображення у міжкультурному правничому діалозі. Правничий діалог, що отримав поняття «всеохоплюючого», залучив до нього три складових: Право, Віра, Світ. З такої точки зору Розум може вважатись духовно – особистісним виміром, репрезентуючи процес зустрічі Права, Віри та Людини. Мудрість людини є її сутність перед обличчям юриспунденції, тому їй потрібен правничий діалог двох великих традицій – Віри та Розуму.

Отже, аналіз утворення термінів правничого діалогу засвідчив, що словотворення відбувається за тими самими словотвірними й синтаксичними моделями, із використанням однакових словотвірних засобів, що й утворення загальноживаних лексичних одиниць. Таким чином, процес створення фахової лексики відбувається під впливом різноманітних мовних, культурних, історичних та юридичних факторів. Отримані дані про дослідження підтверджують доцільність використання комплексної методики. Такий погляд на проблему, на мою думку, являє собою вектор

формування професійного напрямку мови юридичного діалогу, який висвітлює шляхи й подальшого обґрунтування. Фактор аналітичної складової, що є домінуючою у наведеній моделі правничого діалогу особливо важливий у внутрішньоособистісних і міжцивілізаційних сферах. Маю надію, що отриманий напрям дозволить поширити пошуки можливостей гармонізації відносин як у міжособистісній, так і в міждержавних сферах.

Література

1. Lehner E. Symbols, Signe and Signets / Ernst Lehner – New York, 1989. – 278 p.
2. Гумбольдт фон В. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт; [пер. с нем.] – М.: Гнозис, 1994. – 397 с.
3. Bode H. Johannes Bugenhagen: Die Grundsprache eines Reformators / Johannes-Bugenhagens – Lübeck: Kaiser und Mietzner, 1985. – 167 s.
4. Думка про теперішнє та майбутнє французької школи «Analiv» – К.: Наукова думка, 1992. – 234 с.
5. Jenny M. Über Kunst der Sprache / Marta Jenny – Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1983. – 303 s.
6. Jung, C. G Two essays on analytical psychology / Carl Gustav Jung – B., N.Y.: De Gruyter, 1992. – 342 p
7. Studies in honour of L.Lipka. Zu methodischen Problemen der semantischen Beschreibung von im Deutschen Sprache – Tübingen: Narr, 1999. – S. 200 – 212.

Малишева Марія Геннадіївна – аспірантка II курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Науковий керівник – **Кондратенко Н. В.** докторка філологічних наук, професорка, виконувач обов'язків декана філологічного факультету, завідувачка кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

COVID-19 ЯК ЧИННИК АГРЕСИВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Пандемія коронавірусної хвороби Covid-19 вносить зміни у звичний ритм нашого життя: накладено певні обмеження на свободу, зокрема на пересування та на проведення масових заходів, виникла необхідність

застосування засобів індивідуального захисту (маски, рукавички тощо), ЗМІ активно поширюють інформацію різної якості про коронавірусну інфекцію, оприлюднюють статистику щодо кількості хворих, померлих та вакцинованих тощо. Усі ці фактори викликають панічні та агресивні настрої у населення.

Мета розвідки – виявити взаємозалежність лексики лексико-семантичної групи Covid-19 із вербальною агресією в соцмережах.

Матеріалом для дослідження слугував іспанськомовний сегмент соціальної мережі Facebook, а саме офіційна сторінка Міністерства охорони здоров'я Іспанії. Було проаналізовано коментарі до допису від 8 жовтня 2021 року «Covid-19 Situación en España» (укр. Covid-19 Ситуація в Іспанії (тут і далі переклад наш)) [1] на предмет наявності агресивного змісту. Для подальшого аналізу відібрано 40 коментарів (14 гілок). До аналізу було залучено лише тексти коментарів, імена, прізвища та інші особові дані не було взято до уваги, окрім випадків, коли вони зустрічаються у текстах коментарів. Матеріал подано із збереженням авторської орфографії та пунктуації.

Серед частотних комунікативних тактик виявляємо тактику приниження співрозмовника через натяк на відсутність у нього розумових здібностей. На лексичному рівні виявляємо такі маркери: *analfabeto* (укр. «неписемний»), вживають зокрема на позначення нерозумної людини, що не має необхідних знань з певної галузі), *indigente mental* (укр. «розумово знедолений»), *descerebrada* (укр. «безмізка»), *tonto* (укр. «дурень»), *planoencefálicos* (*plano* укр. «плаский» + *encefálico* укр. «мозковий», тобто «з пласким мозком»), *pueblerino* (укр. «селюк», вживається зокрема на позначення обмеженої людини), (емодзі «баран», ісп. «*borrego*»), позначає просту або неосвічену людину) тощо. Розглянемо фактичний матеріал:

A: *Lo mejor es a los planoencefalicos ni agua . No alimentos al troll*

B: *te refieres a ti y a todos los vacunados ,indigente mental ?*

(укр. «А: Краще плоксомізким навіть води не давати . Не годуй троля

В: маєш на увазі себе та всіх вакцинованих, розумово знедолена?»). Мовець А підозрює, що мовець В є інтернет-тролем, тобто провокатором, тому вживає сталий вислів *No alimentos al troll* (укр. «Не годуй троля»), що має імплікатуру «не реагуй на коментарі, це провокація». Виявляємо okazionalizm *planoencefalicos* (укр. «плоскомізкі»), тобто «ті, що мають мозок без звилини», що є маркером тактики приниження розумових здібностей співрозмовника. Мовець В також вдається до цієї тактики, вживаючи словосполучення *indigente mental* (укр. «розумово знедолена»). Серед інших індикаторів наявності вербальної агресії виявляємо ти-номінацію *te refieres a ti* (укр. «ти маєш себе на увазі»).

Фіксуємо тактику навішування ярликів. На лексичному рівні виявляємо такі маркери: *tragacionista* (okazionalizm, утворено від дієслова *tragar* укр. «проковтнути, легко повірити у щось неймовірне», вживається на

позначення людей, що вірять в існування коронавірусної інфекції), *negacionistas* (ті, що заперечують існування коронавірусної інфекції), *antivacunas* (укр. «антищепленці», вживається на позначення людей, що активно виступають проти щеплення), *conspiranoico* (той, хто вірить у теорію змови), *provakunas* (ті, що виступають за щеплення), *covidianos* (оказіоналізм, укр. «ковідіанці», ті, хто вірить в існування коронавірусної інфекції) тощо. Натрапляємо на цю тактику під час реалізації опозиції «свій» – «чужий». Розглянемо фактичний матеріал: *у si nos dicen negacionistas pues ellos/as son unos covidianos o tragacionistas... allá ellos* (укр. «якщо вони називають нас заперечувачами, тоді вони ковідіанці або легкі на віру... ну і нехай»).

Серед частотних тактик виявляємо тактику підкресленого перебільшення. На лексичному рівні натрапляємо на наступні маркери: *pincharse venenos* (укр. «вколоти собі отруту», мова йде про вакцинацію проти коронавірусу), *bozal* (укр. «намордник») тощо. Розглянемо фактичний матеріал: *Los que llamas negacionistas no insisten en nada, pobre payaso. Simplemente no nos pinchamos venenos y no usamos bozales. Y que cada cual haga lo que le parezca, No entiendes nada pueblerino.* (укр. «Ті, кого ти називаєш заперечувачами, ні на чому не наполягають, жалюгідне посміховисько. Просто ми не вколюємо собі отруту і не вдягаємо намордники. І нехай кожен робить те, що бажає. Ти нічого не розумієш, селюче.»). У наведеному прикладі натрапляємо на ти-номінацію (дієслова у формі другої особи однини: *llamas, entiendes*), тактику образи (*pobre payaso* укр. жалюгідне посміховисько, *pueblerino* укр. селяк), тактику підкресленого перебільшення (*no nos pinchamos venenos y no usamos bozales* укр. ми не вколюємо собі отруту і не вдягаємо намордники), тактику приниження співрозмовника через натяк на відсутність у нього розумових здібностей (*No entiendes nada pueblerino* укр. Ти нічого не розумієш, селюче). У наведеному прикладі вважаємо головною тактикою саме тактику приниження розумових здібностей співрозмовника з метою підкреслення опозиції «свій» – «чужий» (граматично виражена у дієсловах у формі першої особи множини *pinchamos, usamos*), мовець обирає зверхню модель поведінки, ніби пояснюючи адресанту очевидні речі.

Отже, проаналізований фактичний матеріал дає змогу зафіксувати певні спостереження. Серед частотних тактик натрапляємо на тактику приниження співрозмовника через натяк на відсутність у нього розумових здібностей, навішування ярликів, підкресленого перебільшення та образи. Виявляємо, що комунікативні тактики здатні на взаємодію, одна тактика може виконувати ключову роль, коли інші лише підсилюють агресивний зміст повідомлення. Серед маркерів вербальної агресії виявляємо зокрема низку лексем, що вживаються лише у контекстах, пов'язаних з коронавірусною хворобою, тобто на позначення людей, які вірять або не вірять у коронавірус. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у більш детальному розгляді проявів вербальної агресії у текстах соціальних мереж.

Література

1. Ministerio de Sanidad. Actualización de datos de #COVID19. URL: <https://goo.su/8BBs> (дата звернення: 11.10.2021).

Міняйло Роман Вікторович – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

НАЗВИ ПОДАТКІВ НА ВИЛОВ РИБИ В ПАМ'ЯТКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Для українців рибальський промисел з давніх-давен був звичним заняттям. У «Повісті минулих літ» у частині подій, датованих за сучасним стилем 945 роком, є засторога не чинити зла корсунянам, «рыбы ловяща въ устьи Днѣпра» [Літопис рус. за Іпат. сп.]. Із прийняттям християнства риболовство набуло ще більшої ваги у зв'язку з потребою рибної їжі під час постів. Рибу починають розводити в ставках при монастирях. У староукраїнських пам'ятках ділового письменства цю важливу еволюційну зміну суспільного життя відображає термін *езовщина*, яким позначали податок для селян за користування риболовецькими угіддями: «за ловы рыбные копа одна, за бобровые гоны копь двѣ, за езовщину съ каждое службы по шести грошей» (1640 р.; Акты, издаваемые Виленскою археографическою комиссиею для разбора древних актов, т. I-XXXIX. Вильна, 1865-1915 pp.) [6, с. 316]. Аналізуючи особливості оподаткування селян у Литовсько-Руській державі XVI ст., наводить цей термін і знаний етнограф М. Довнар-Запольський: «Дань медовая и езовщина считаются отъ каждой службы, налагаются на все село» [2, с. 185].

Ця назва може мати подвійну мотивацію: як від староукраїнського іменника *яз* (*яз*, *ез*) 'загорода в річці, ставку, призначена для риболовлі' [СУМ XIV-XV: II, с. 579], так і від його не зафіксованого пам'ятками можливого прикметникового похідника *езова* (*риба*) – на взірць зафіксованого *котцова риба*: «гать котцовой риби по 24 коп.» (XVII ст.) [ІСУЯ, с. 513] від *котець* (*кітѣць*, *кутѣць*) < псл. **kotъsъ* 'очеретяна загорода у вигляді майже зімкненого кола, яка стоїть у воді, щоб у неї ловилась риба' [ЕСУМ: III, с. 57].

До лексико-семантичної підгрупи «Назви податку за виловлювання риби» належить і слово *ставщина* ‘різновид податку для селян-кріпаків під владою Речі Посполитої в кінці XVI – на початку XVII ст., якими їх обкладали, окрім звичайної панщини, орендарі панських маєтків євреї’: «за измоль муки – сухомельщина, за право собирать жолуди – жолудное, браль подать оть улова рыбы – ставщина» [3, с. 433] ← *став* ‘водоймище (у природному чи штучному заглибленні) з непроточною водою; місце розлиття річки, струмка перед загатою’ [СУМ-11: IX, с. 624]. П. Білоусенко зауважує, що фіналь *-ščina* виокремлюється вже в дериватах праслов’янської доби, але вбачає достатні підстави для з’явлення суфікса *-щин(а)* тоді, коли назви з цим формантом стали мотивуватися не лише прикметниками на *-ьск-*, а й іменниками: наприклад, *братьщина* (у Київському літописі під 1159 р.) [1, с. 56]. Також мовознавець привертає увагу до того, що лівобічне поширення форманта *-щина* (поява варіанта *-овщина*) зумовлено подвійністю мотивацій (прикметникової та іменникової) [там само, с. 58].

Характеризуючи мовні особливості українських пам’яток XIV – XV ст., І. Царалунга відзначає найрізноманітніший вплив на староукраїнську літературно-писемну мову того періоду як окремих мовних стихій (білоруської, польської тощо), так і літературно-писемних мов, зокрема церковнослов’янської [7, с. 8]. Не оминув цей вплив і лексику рибальської сфери. Як зазначають історики мови, у староукраїнських пам’ятках XVI – XVIII ст. «дальший розвиток словесно-виражальних засобів літературного словника відбиває поширення субстантивованих прикметників» на взірць *рибноє* ‘рибні страви’, *смаженоє* ‘смажені страви’, *вареноє* ‘варені страви’ – тобто на позначення загальних видів страв [4, с. 388]. Тут варто наголосити на чужомовному характері форманта *-н(оє)*, хоч похідники з ним і складають помітну групу назв у давньо- і староукраїнських пам’ятках, подекуди утворюючи похідні значення, що відбивають становлення тогочасної адміністративно-господарської термінології. Так, відштовхуючись від наявного в іншому фрагменті «Повісті врем’яних літ» терміна *хлѣбноє* (на тлі перелічених назв інших продуктів, якими сплачували щомісячний податок), можна вибудувати ряд типологічно подібних назв *хлѣбноє* – [*рыбноє*] – [*масноє*] тощо: «сѣдаху князьѣ . подѣ СѢльго^м суще . да приходать Русь . хлѣбноє емлють ели/л.12об./ко хота^т . а иже придуть гостѣе да емлють (млють) мѣсачину . на . ѣ . мѣць . и хлѣбъ и вино и маса и рыбы . и вощемь» [Літопис рус. за Іпат. сп.: літо/рік 6415 (907), стлб. 22].

У пам’ятках староукраїнської мови XV – XVIII ст. за основу для субстантивації нерідко правила аналітичні номени на позначення конкретного виду побору, до того ж субстантивати переважно не зберігали

роду первинних означуваних слів, порівняймо: *поворотная дань* → *поворотное*, *пенязи чиншовые* → *чиншовое*, *десятина рыбная* → ***рыбное***. Водночас виявлено унікальну рису морфолого-синтаксичного способу творення номенів – непроходження закономірного перехідного етапу двокатегорійності назвами на взірець *волочобне*, *огурне*, *ланове*, *шляхове*, а саме творення їх від загальноновживаних прикметників шляхом фіксації відповідного граматичного значення (середній рід, однина); або ж на взірець *оглядне*, *шестове*, *присадне*, *очкове* – від інших частин мови шляхом додавання формантів *-н(е)*, *-ов(е)*, *-о(е)*. Серед чинників активізації цього процесу в староукраїнській мові – давня традиція такого способу номінації, оскільки субстантивати на означення плат фіксують із X століття [5, с. 8-9].

Слово ***рыбне*** ‘податок за право ловити рибу’ зберігає архаїчний лемківський говір [СлПирт, с. 268]. Питомо український формант *-н(е)* в цій назві, так само, як і наведена укладачами Академічного тлумачного словника української мови (1970 – 1980) лексема *рыбне* ‘страва з риби або з рибою’ (із покликанням на твори І. Нечуя-Левицького: «– *Прошу, святі отці, закушувати; от м’ясне, а от рыбне*») [СУМ-11: VIII, с. 528], ілюструють безперервне функціонування в українській мові назви саме в такому морфемному складі.

А отже, староукраїнська мова мала деривати відіменникового словотвірного типу загальних назв страв на *-н(е)*, що дійшли до нашого часу (*молочне* ‘їжа, приготовлена з молока або на молоці’ [там само: IV, с. 792], *м’ясне* ‘страва з м’яса або з м’ясом’ [там само: IV, с. 839] тощо), а також утворені субстантивацією прикметникового складника атрибутивної словосполуки назви податків на *-н(е)*, які нині сприймаємо як історизми, збережені в архаїчних говірках української мови. Поруч із питомою багатозначною назвою *рыбне* привнесена величально-книжна назва *рыбное* не вкорінилася й закономірно вийшла з ужитку.

Іншим способом – утинанням іменникового складника двослівного найменування – утворено староукраїнський субстантиват ***варовий*** ‘спеціальна назва мита на виловлену зі ставка рибу’ (XVI ст.) [ІСУЯ, с. 188] ← *варовий (податок)* ← давньоукр. *варовати* ‘зберегти, захистити’ [ЕСУМ: I, с. 334]. Порівняймо також: *варунковий* ‘що відповідає варункам, вимогам, приписам’ [ІСУЯ, с. 189].

У закарпатських говірках чинною є назва ***рибаріна*** (*рыбаріна*) ‘плата за риболовлю’ [РРС: II, с. 122], яка поруч із типологічно подібною *школаріна* ‘плата за навчання’ [там само] ← закарп. *школяр* ‘школяр, учень’, переконує в можливості подвійної мотивації (і від *рибар* ‘риболов’, і від *рибарити* ‘ловити рибу’).

Отже, частина засвідчених у староукраїнських пам'ятках назв податків на вилов риби сьогодні набула статусу історизмів, іншу частину зберігають українські діалекти. За словотвірною структурою назви дослідженої лексико-семантичної підгрупи – це: 1) відіменникові (відприкметникові) суфіксальні деривати з формантом *-щина* (*-овщина*); 2) субстантивати із питомим формантом *-не* (*-нос* вийшов з ужитку), утворені від загальноновживаних прикметників шляхом фіксації граматичного значення «середній рід, однина»; 3) субстантивованій прикметниковий утинок атрибутивної словосполуки. В архаїчному закарпатському говорі засвідчено також відіменниковий (віддієслівний) суфіксальний дериват із формантом *-ина*. Суфіксальні похідники на позначення назв податків на вилов риби відзначені подвійністю мотивацій, які відбивають еволюцію становлення української рибальської термінології.

Список скорочень назв джерел

ЕСУМ Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Редкол.: О.С. Мельничук (голов. ред.) та ін. Київ: Наукова думка, 1982-2012. Т. 1-6.

ІСУЯ Історичний словник українського язика : у 2 ч. / За ред. проф. Е. Тимченка. Харків – Київ, 1930-1932. Т. I. 528 с.; Т. I (Зошит II). С. 529-947.

Літопис рус. за Іпат. сп. Полное собрание русских лѣтописей. Томъ второй: Ипатьевская лѣтопись. Издание второе. С.-Петербургъ, 1908. – Джерело доступу: <http://litopys.org.ua/ipatlet/ipat03.htm> (За виданням: Полное собрание русских летописей (ПСРЛ). Т. 2. Ипатьевская летопись. СПб., 1908. XVI с. 938 стлб. 87 с.)

РС Російсько-русинський словник: у 2 т. – 65000 слів. / Склав І. Керча. Ужгород: ПоліПрінт, 2012. Т. 1. 580 с. Т. 2. 596 с.

СлПирт Пиртей П.С. Короткий словник лемківських говірок / упоряд. й підгот. до друку Є.Д. Турчин. Івано-Франківськ: Сіверсія МВ, 2004. 364 с.

СУМ XIV-XV Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. : у 2 т. / редкол.: Д.Г. Гринчишин, Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький. Київ: Наукова думка, 1977-1978. Т. 1-2.

СУМ XVI-п.пол.XVII Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. : у 28-ми вип. / Відп. ред. Д. Гринчишин. Львів, 1998-2006. Вип. 1-13.

СУМ-11 Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

Література

1. Білоусенко П. Збірні назви з суфіксом *-чина* (*-щина*) в історії української мови // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 24. С. 56-61.

2. Довнаръ-Запольскій М.В. Крестьянская реформа въ Литовско-русскомъ государствѣ въ половинѣ XVI вѣка // Журнал Министерства Народного Просвещения. Седьмое десятилѣтіе. Часть ССCLVIII. С.-Петербургъ: Сенатская типографія. 1905. Мартъ. С. 135-187.

3. Эварницкій Д. И. Исторія запорожскихъ козаковъ. Томъ первый. Съ 22 рисунками. С.-Петербургъ. Типографія И. Н. Скороходова, 1892.

4. Исторія української мови. Лексика і фразеологія : монографія / В.О. Винник, В.Й. Горобець, В.Л. Карпова та ін.; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка, 1983. 742, [1] с.

5. Крехно Т. І. Исторія лексико-семантичної групи «плати – податки – повинності» в українській мові XV – XVIII століть (на матеріалах українських пам'яток): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2005. 19 с.

6. Пруткая Н. Опыт этнолингвистического описания зоонаименований пошлин в восточнославянских языках донационального периода // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика», 2008. Вип. 8. С. 313-318.

7. Царалунга І. Варіативність у староукраїнській літературно-писемній мові XIV – XV ст. : монографія. Хмельницький: ФОП Гонта А.С., 2017. 448 с.

Надьон Олена В'ячеславівна –
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри наглядово-
профілактичної діяльності
Національного університету
цивільного захисту України

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

За останні декілька років в Україні значно стало більше приділятися уваги розвитку української мови. У 2021 році сталися важливі події у законодавчій сфері: в липні Конституційний Суд визнав Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» таким, що повністю відповідає Основному Закону. Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень свого ставлення до прийнятого рішення не приховує: «16 липня збіглися одразу три важливих події, а відтак цей день уже називають знаковим в історії України. По-перше, 16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України – документ, який став політико-правовою основою Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року. По-друге, 16 липня 2019 року набрав чинності Закон України «Про

забезпечення функціонування української мови як державної». Нарешті, по-третє, 16 липня 2021 року набули чинності чергові норми цього закону».

Мова є найбільш обговорюваною темою у тепершніх реаліях і це дає поштовх для посилення ролі національної мови як найважливішого чинника прогресу науки, техніки, освіти. Для того, щоб зберегти розвиток та одночасне збереження традицій мови у цих сферах необхідною є національна стратегія мовного розвитку, підвищення ціннісно-мотиваційного статусу української наукової мови, вдосконалення змісту і методів неперервної мовної наукової освіти.

В процесі пошуку шляхів вирішення мовного питання, законодавець в першу чергу зробив акцент на підвищенні рівня знання державної мови саме серед представників влади або державних службовців. В їх життя поступово увійшла необхідність дотримання норм наукового стилю, зокрема знання особливостей побудови та мовного вираження, принципів укладання наукових текстів, їх категорій, ознак, характеристик, структурно-сміслових аспектів і змістовних частин, є важливим показником культури наукової мови.

Мовна культура фахівця сучасної України виражає себе не просто в рівні мовно-комунікативній підготовці, а й у вільному володінні національної наукової, складної мови, у всіх її проявах та стилях. На жаль, незважаючи на те, що багатьом державним службовцям потрібно постійно опрацьовувати професійну інформацію, укладати важкі процесуальні тексти, рівень мовної підготовки їх є недостатнім.

Серед сучасних дослідників, праці яких спрямовані на підвищення культури спілкування і мовної культури, виділяються: Б.Антоненко-Давидович, В.Берков, Г.Волкотруб, О.Горбул, О.Кубрак, О.Сербенська, Ф.Хміль, Т.Чмут, С.Шевчук та ін.

Запроваджене нещодавно тестування на рівень знання державної мови, яке проводить Національна комісія зі стандартів державної мови показало, що значно легше з виконанням завдань справляється молодь та кандидати на посади державних службовців, аніж ті, хто вже давно працює у публічній сфері. Ще не зрозуміло, яка статистика буде через рік після впровадження такого оцінювання, проте однозначно можна сказати про високу ефективність таких нововведень.

Державний службовець у своїй діяльності має спілкуватися відповідно до основних норм мовлення. Їх мова має бути змістовною, насиченою зворотами та засобами вираження точки зору. В своїй роботі при розмові державний службовець має уникати тавтології та однотипних слів та словосполучень; висловлювання повинно бути точним, виразним та доцільним.

Високий рівень вміння користуватися державною мовою державних службовців є запорукою подальшого розвитку не тільки окремої особистості, а й усіх українців, так як державні службовці виконуючи обов'язки

забезпечують практичну реалізацію функцій української мови у публічному управлінні та адмініструванні.

Для того, щоб ефективно вирішувати питання підвищення рівня знання української мови та її культури серед професійних державних службовців окреслену проблему потрібно розглядати як комплексну. Це вимагає об'єднання знань мовознавців і фахівців з публічного управління.

Література

1. Джунусалієва Г.Д., Ковальська Н.А Роль культури наукової мови у формуванні професійної компетенції. Україна, Одеса, Одеський національний економічний університет
2. Редін П.О., Лисиченко Л. А., Гамова Г. І. , Піддубна Н. В. Ділова українська мова в державному управлінні: навч. посіб. Ч. 2. Усне ділове мовлення: Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. : ХарРІ НАДУ "Магістр", 2003.
3. Фролова Т. Мовні засоби конструювання іміджу державного службовця: Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України: Вип. 2/2007 / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна : Нац. акад. держ. упр. при Президентові України : НАДУ, 2007.

Олійник Ольга Сергіївна – старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

RELEVANCE OF SOFT SKILLS DEVELOPMENT IN STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALITIES

In addition to professional skills, soft skills are an important element of a professional portrait and reputation in the modern world. A professional is someone who has specialized knowledge and often a certain academic background.

However, in addition to the abilities and knowledge required for a particular profession, professionals in almost any field also need a certain universal set of traits and skills.

These are, first of all, the so-called soft skills - intangible skills that help us to interact and get along well with others. Because these skills are required for almost every job, they are rarely included in job requirements lists, so it is difficult to know what specific skills are involved. However, there are skills that employers generally expect to see in candidates.

Communication skills are essential for any professional. These include written, verbal and non-verbal communication.

One of the most important communication skills in today's world is the ability to communicate competently by email. Almost every profession requires email correspondence. The professional should be able to write concise and clear letters, observing the appropriate format and tone of correspondence.

In addition, important communication skills are to argue and defend your position, communication in a conflict situation, the ability to listen and conduct an interview / conversation, maintaining short courtesy conversations, shaking hands, etc.

Almost every job requires certain skills required for public speaking. While not everyone at work has to make lengthy presentations on a regular basis, nearly everyone has to speak at meetings, present information to their colleagues, or communicate with a team.

Any specialist works with a group of people, regardless of whether it is work in one of the company's departments or the purposeful creation of a team project.

A professional needs interpersonal skills to communicate with colleagues. You need to be able to delegate responsibility, establish effective communication and achieve a common goal. Also, the skills of conflict resolution, creation, management and building relationships in a team will be useful in the work.

Time management skills are essential to get things done on time without feeling discomfort or the feeling that the tasks are getting bigger than you. This may seem like a very simple skill, but it is one of the most important.

Employers often perceive employees who show up for work on time (or even a little earlier) as more efficient, even if this is not the case at all. Be that as it may, punctuality is a chance to add pluses to your professional reputation.

Most activities require a certain level of flexibility, adaptability, and the ability to change. It is important to be able to look at the problem from different perspectives and adjust your workflow when the situation changes.

There are certain traits and skills that demonstrate the ability to be adaptive. For example, the ability to analyze the situation, receptivity, the ability to change your mind, patience, anger management skill and orientation to problem solving.

Regardless of your position and role in the company, leadership is also important for any professional. They can manifest themselves in the ability to work calmly in a stressful environment, make decisions, set goals, plan, prioritize, strive for development and growth.

Interpersonal skills are a complex of soft skills that allow you to establish effective work with colleagues, managers, clients, etc.

This type of skill is also important for networking and career development. These include the ability to plan and manage your career, creative and critical thinking, emotional intelligence, the ability to set and maintain personal and professional boundaries, ethics, honesty, patience, perseverance, perseverance, self-confidence, respect for others, the ability to cope with stress, etc.

The main point to be noted from the above said is that higher educational institutions in their constant search and process of improvement might be missing one of the most vitally important things, skills that are to be acquired by every participant of educational process, including the personnel who is delivering education (lecturers, trainers, teachers e.t.c.) and the recipients (students).

Great deal of success depends on our ability to negotiate and this is something we learn how to do mostly out and beyond the walls of any classroom. Which to our opinion is a normal state of life conditions, still we see huge potential, hidden in revelation of this fact. And huge opportunities to improvement and uplifting the quality of specialists leaving the walls of the institutions, that move towards realization of the idea “to include soft skills development in their students” to give them better starting cite for their future professional life.

Пакулова Тетяна Василівна – доцентка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

DIGITAL EDUCATION: FOR AND AGAINST

No matter whether we want it or not, our life has become digitalized. The digital divide has proved to be the gap between those who have access to a device and internet and those who do not.

The educational process does not differ from any type of human activity and never stops changing. Information has become more accessible and one can study from anywhere at any time. However, access to technology means nothing if we fail to take into account skills, uses and outcomes. Only taken together, these factors help us realize if students are getting the benefit of education technology. The obstacles to skills and uses may differ from those to access.

One of the barriers to a device may be an urban-rural divide, where access to internet is a usual state of things for those living in cities and, on the contrary, an invincible obstacle for people living in rural areas. A recent EdTechHub report suggests that educational authorities should combine high, low and no technology ways out to give the opportunity for children go on learning in emergencies.

Another urgent issue of teaching online is how to embed digital skills in the curriculum. Digital education should focus not only on teaching students to use basic software, but educators need to place emphasis on cross-cultural digital competence. Digital competencies are a set of knowledge, abilities, character features and ways of behavior that are necessary for a person to use digital technology to pursue their goals in their personal or professional life. Digital

competence should be understood not only as knowledge related to technical skills, but also as knowledge, that is more focused on the cognitive, social and emotional aspects of work and life in the digital environment.

The global pandemic, COVID-19, shook the world and has changed the way education is perceived. Whether it is virtual tutoring, video conferences, or online learning software, there has been a significant increase in usage of these tools since COVID-19. Many online learning platforms that are offering free access to them can be considered to be a gift of this global pandemic as they would destroy physical barriers for providing quality education to far away places. If online learning and teaching technology can be valuable here, why not make use of its full potential. Online learning is the future and will undoubtedly accompany, if not replace, traditional learning. What has been proved to be clear through this pandemic is the importance of transmitting knowledge across borders, companies, and all parts of the society. If online learning technology can play a role here, it is incumbent for all of us to explore its full potential.

Literature

1. https://www.researchgate.net/publication/318449152_Determinants_of_Internet_Skills_Uses_and_Outcomes_A_Systematic_Review_of_the_Second-_and_Third-Level_Digital_Divide
2. <https://edtechhub.org/edtech-and-covid-19-10-things-to-know/>

Подворчан Алла Зеновіївна – наукова співробітниця відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НАУКОВА МОВНА КУЛЬТУРА – ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Культура є складним і багатогранним явищем, і поза людиною воно існувати не може. Освічена людина повинна не тільки володіти дисциплінарними знаннями, але і бути готовою до широкого сприйняття світу, до його розуміння на основі поваги до людської особистості. Становлення і розвиток людини-особистості – найважливіше завдання культури й освіти.

Професійна мова юриста – це основа його ділової компетенції. Юридична практика сприяє виникненню умов, що вимагають прийняття відповідного рішення у процесі міжособистісної взаємодії, тому розвиток мови у правознавців є необхідною умовою розвитку професійних навичок. У своїй діяльності юристу необхідно не тільки професійно-грамотно ставитися до роботи, але й прекрасно володіти нормами сучасної української літературної мови, оскільки йому, за родом занять, доводиться бути в ролі оратора і пропагандиста законів і правових знань, грамотно оформляти ділові

процесуальні документи, а також вміти застосовувати свій досвід і знання на користь конкретного клієнта.

Мова юриста, як будь-яка інша професійна мова, відрізняється певними особливостями, що дозволяють виявити в ораторі саме юриста. Але при цьому варто зазначити, що якісно володіти юридичною промовою може лише досвідчений і кваліфікований юрист, який є компетентним як у сфері юриспруденції, так і в інших сферах суспільного життя.

Основними особливостями юридичної мови є такі:

- Мова юриста передає слухачам певні знання, корисні для нього, і сприяє поступовому переходу їх у переконання.
- Юридична мова вчить, виховує, вимовляється з метою впливу на слухача і аудиторію, на їх думки, інтереси, настрої, почуття і поведінку.
- Щоб досягти мети свого виступу, юрист повинен володіти високою мовною і розумовою культурою. Юридична мова повинна мати науковий зміст, відповідати правовим нормам.
- Ідеальна мова юриста за формою – логічна, яскрава, образна.
- Юрист повинен володіти вмінням вправно зв'язувати зміст сказаного з життям, брати до уваги запити і стан аудиторії, ефективно користуватися мовними засобами виразності (інтонація, наголос, паузи і т. п.).

Кінцевий успіх вступу юриста і його мови буде залежати від його професійного досвіду, знань, володіння матеріалом, щирості, витримки, самовладання, вміння правильно ззовні виражати свої почуття.

Юрист повинен бути людиною, яка бездоганно володіє нормами літературної мови. Правнику довіряють, оскільки він щодня має справу з найрізноманітнішими явищами життя, і ці явища він повинен правильно оцінити, прийняти по ним потрібне рішення і переконати в правильності своєї точки зору людей, які звертаються до нього. Порушення юристом мовних норм може викликати негативну реакцію з боку співрозмовників.

Отже, мова – це професійна зброя юриста. І питання культури мови майбутнього правоохоронця піднімаються самим життям, практичною необхідністю. Обов'язок юриста – висловлювати свої думки професійно і грамотно, відповідно до норм української літературної мови, що підкреслюється високим і відповідальним статусом права.

Юридична освіта розглядається як складова гуманітарної освіти, метою і результатом якого є всебічно розвинена особистість. Культура мовлення є однією із складових частин правової культури. Майбутній юрист, безумовно, повинен вміти логічно, правильно, грамотно, аргументовано і зрозуміло будувати усне мовлення. Багато правників зізнаються в тому, що вони вникають у суть проблеми, забуваючи про грамотність тексту. Тому можна зустріти в їхніх справах різного роду помилки. Часто допускаються не лише юридичні, але і мовні, граматичні, орфографічні, пунктуаційні помилки. У промові юристів навіть трапляються просторічні слова і вирази.

Мовний алогізм – це суперечливість висловлювання, відсутність логічного зв'язку між частинами висловлювання, непослідовність,

нелогічність мови та інші логічні похибки. Наприклад, у такому реченні: «Після обстеження, хворі направляються на лікування за місцем проживання». Таке речення має подвійний сенс, значення, тому що важко зрозуміти, чи самі хворі вирішують продовжити лікування або їх хтось направляє.

Досягненню професійної ясності у мові майбутнього юриста можуть сприяти глибокі знання матеріалу, чіткість композиції мови, а також логічність викладу. Крім того, професійна мова юриста повинна рясніти переконливістю наведених аргументів. Переважно неясність мови пояснюється низькою культурою мислення і нечітким знанням матеріалів справи. Найчастіше мова стає незрозумілою через використання запозичених іноземних слів, словосполучень і спеціалізованих термінів, наприклад, «моєму підзахисному інкримінується ...» і т.д. Отже, юрист повинен бути вкрай точним у своїх словах, як при вираженні норм права, позначення дій обвинуваченого, так і при обґрунтуванні кваліфікації злочину.

Найважливішою якістю мови, що визначає її ефективність, є правильність, що припускає дотримання загальноприйнятих норм української літературної мови.

Лаконічність мови досягається точним вираженням думок, наявністю чітких формулювань, відсутністю зайвих слів, що не несуть інформації, відсутністю багатослів'я і зайвих, недоречних думок.

Варто зазначити, що іноді при спілкуванні з юристом у співрозмовника спочатку виникає психологічний бар'єр, тому розвиток мови правника є необхідною умовою успішної комунікації. Адже від того, наскільки правильна мова у юриста, буде залежати подолання цього бар'єру. Можна сказати, що найкращим методом тут є висловлення свого схвалення співрозмовника і очікування позитивної реакції з його боку. Адже згода – це бажане явище, яке не містить елементи конфлікту. Саме тому напруга має бути знята за допомогою грамотної культури мовлення юриста.

Негативний фактор – це безпосередня настороженість, яка означає виникнення бар'єрів. Коли співрозмовник почує, що ви згодні з ним, з його точкою зору, він сприйме це як успіх. Частота згод такого роду закріплює стиль спілкування. Сталість згоди створить у співрозмовника стан задоволеності діями – як своїми, так і вашими.

Отже, мова, слово, мовлення, мовна культура займають особливе місце у професійній діяльності юриста. Головне завдання грамотного професійного мовлення юриста – це вміння ясно сформулювати свою думку, вміти здійснювати основні мовленнєві функції, уникати монотонності у промові, висловлюватися виразно, а ще це і правильний тон розмови, інтонація. Культурна мова майбутнього юриста повинна відрізнятися багатством словника, різноманітністю граматичних конструкцій, художньою виразністю, логічною стрункністю. Правильність мови виховується у процесі навчання мови.

Досвід історичного розвитку понять «культура», «культура поведінки», «мовна культура» показує, що мовна культура особистості є найважливішим показником його загальної культури. Тому, розвиваючи мовну культуру, ми тим самим впливаємо і на загальну культуру особистості.

Підсумовуючи, можна сказати про те, що одним із головних завдань викладача закладу вищої освіти є виховання високоосвіченої особистості, одним із критеріїв якої буде виховання високої мовної культури майбутнього юриста.

Поповський Анатолій Михайлович – професор, доктор філологічних наук, професор кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НА СТОРОЖІ РІДНОГО СЛОВА

*Мова – то цілюще
народне джерело, і хто не припадає до
нього вустами, той сам всихає від спраги.*

*Батьківщина – це твоє рідне слово.
Знай, бережи, збагачуй велике
духовне надбання свого народу - рідну українську
мову. Це - мова великого народу,
великої культури.*

*Любов до Батьківщини
неможлива без любові до рідного
слова. Тільки той може осягти своїм розумом і
серцем красу, велич і могутність
Батьківщини, хто збагнув відтінки і
пахощі рідного слова, хто дорожить ним, як
честю рідної матері, як колискою, як
добрим ім'ям своєї родини. Людина,
яка не любить мови рідної матері, якій нічого
не промовляє рідне слово, - це людина
без роду й племені.*

Василь Сухомлинський

Скільки існує український народ, стільки й точиться жорстока боротьба не тільки за право повнокровного розвитку української мови на різних історичних етапах тривалої колонізації тих країн, під владою яких

перебувала Україна, а й за її чистоту. Осип Бодянський ще в 1837 р. з цього приводу писав: *«Коли народ розвиває у своєму існуванні свою особистість, свою властивість, то він живе самобутньо, своєрідно, народно і виражає у своєму бутті ідею, котру призначено йому вічним промыслом здійснювати самим своїм життям. Оця ось ідея, тобто прояв усього власне життя народу, котра встановлюється його релігією, філософією, правом, звичаями, історією, географічним положенням країни, віруваннями, мовою, незчисленними життєвими умовами і т.п., піде настільки яскраво, сильно, чисто і досконало не проявляється, як у словесності. І тому словесність, будучи відображенням стихії, що становить буття народу, сама безперечно повинна бути народною».*

Мова – це основний життєдайний чинник будь-якого суспільства. Людина від народження в міру своїх природних здібностей осилює цей складний комунікативний інструмент усе своє життя. І від того, як вона ставиться до опанування мовних азів, розширюються її розумові можливості в сприйнятті й осмисленні навколишнього світу, розвивається інтелект, формується творча особистість громадянина і патріота своєї держави або й навпаки – суспільний трутень, злочинець, зрадник, перевертень і т. п.

Кожен народ сумлінно дбає про розвиток своєї мови, оберігає її й передає у спадок з покоління в покоління як дорогоцінний національний скарб духовної й матеріальної культури. А це можливо лише при дотриманні стабільного раціонального навчального процесу в родинному, дошкільному, шкільному, вишівському вихованні та сприянні державних посадовців усіх рангів, де розвиткові мовних здібностей надається особлива увага в усіх сферах суспільного життя. І тут доречно згадати вислів древнього китайського філософа Конфуція щодо ролі мови в освітньому процесі: *«Багато чого не зробиш, поки не вивчишся. Але багато треба зробити, щоб навчитися».*

У незалежній Україні стратегія мовного виховання суспільства формується державними чиновниками не в плані високоінтелектуального потенціалу, а в плані примітивного зтяжного реформування.

Ніяк не позбудемося й нині імперського репресивного механізму мовної асиміляції українців, що постійно впроваджувалася всюди під недремним оком царської і радянської Росії, яка підступно жонглювала гаслом «непорушної дружби й братерства двох слов'янських народів», опираючись на численні офіційні й неофіційні циркуляри про заборону користуватися рідною мовою. Відтоді й до цих пір процвітає всюдисущий «общепонятный» суржик. Відтоді ретельно культивувалася російська мова як «язык мира, дружбы и братства», а свою мову, як писав Тарас Шевченко: *«... дасть Бог! Колись будем і по-своему глаголить, як німець покаже, а до того й історію нашу нам розкаже»*[2, с. 228].

У суверенній Україні, попри тривалі політичні маніпуляції щодо статусу державної мови серед керманців різних рангів протягом 30-ти років, останнім часом активно декларується те, що ми обираємо європейський напрям, і всі блага й переваги в навчальному процесі надаються тепер англійській мові, витісняючи українську мову з конституційного статусу на узбіччя периферії навчального процесу. Постає риторичне питання: «Чи може опанувати учень чи студент досконало іноземну мову, коли рідною володіє на рівні суржика?!» То ж не слід забувати класичний вислів французького філософа-просвітителя Вольтера: *«Іноземну мову можна вивчити за шість місяців, а рідну – вивчати все життя»*. Бо, як зазначає Олександр Потебня: *«Всяка денаціоналізація зводиться на послаблення енергії мислі, на нищість спустошення, аморальність та спідлення»* [3, с. 294].

Внаслідок такого байдужого ставлення державних посадовців до повнокровного розвитку української мови в тридцятиліття незалежності, окрім політичного жупела розколу українського суспільства, яким спритно користуються апологети «єдиной неделимой», **процвітає суржик, культивування іноземних слів і всюдисуще матюччя в щоденному побуті, ЗМІ, художній літературі і т.п.** Постає знову ж таки цілком закономірне питання: **«Це показник високої мовної культури чи мовна деградація українського суспільства?!» Чому державотворча правляча еліта недослухається до нагальних питань сучасного мовного життя, порушених широкими колами українських науковців, письменників, діячів культури, педагогів, які хвилюють щоденно патріотичний загал українства не тільки на материковій Україні, але й за її межами.**

З цього приводу цікавим і повчальним є оцінний коментар представника української діаспори **Миколи Дупляка**, який веде рубрику **«Зберігаймо чистоту рідної мови»** в часописі **«Бористен»**: *«Важко зрозуміти, чому саме цікаві новини від 5 каналу пишуться між іншим такими перлінками як “інсайди”. Невже в Україні всі знають англійську мову і їм байдуже як пишемо – суржиком чи літературною мовою? Складається враження, що новоспечений журналіст вивчив кілька англійських слів і хизується своєю мудрістю. Навіщо? –* *напрошується питання. Чи потрібно засмічувати українську мову чужими словами, коли у нас є свої милозвучні слова? В українських словниках, в академічному СУМ тощо такого слова немає. Слово “inside” – це внутрішня частина; амер. секретні відомості з перших джерел; таємний, секретний. Отже, вивчаймо чуже, але шануймо своє. Це не секрет. Це обов’язок кожної культурної людини!*

Що таке “сталкери?” З цікавих новин від 5 каналу довідуємось, що: *“У зоні відчуження правоохоронці затримали “сталкерів”, які намагалися вивезти радіоактивні гриби та деревину”.* *Слухаю і майже нічого не розумію. Невже на*

українському телебаченні диктори не знають літературної мови, невже спілкуються українсько-англійським суржиком? В українських словниках, в академічному СУМ такого слова немає. До словників таки треба часто заглядати. Англійське слово “stalk” між іншим має такі значення, як: **іти крадькома, підкрадатися; підкрадання**. У наведеному реченні можна було зрозуміло так написати: “У зоні відчуження правоохоронці затримали людей, які намагалися крадькома (або незаконно) вивезти радіоактивні гриби та деревину” [№ 2, с. 12].

«Читаю новини з київських ЗМІ і маю невтішне враження. Мені здається, що диктори пишуть українсько-англійським суржиком. Саме тепер в Україні вибори, тож часто читаємо і чуємо про “рейтинги” поодиноких політиків. Чому англійські **“рейтинги”**, а не українські **оцінки**; де поділося наше **оцінювання**? За радянських часів багато писали про те, що СРСР наздоганяє і переганяє Америку, а тепер в Україні як видно, дуже популярні “рейтинги”. **Шкода, що не популярна там національна гідність у пошануванні рідного Слова**. До речі, в академічному СУМ слова “рейтинг” немає. Не знайдете його і в Українсько-англійському словнику М.Л. Подвезька, ані в Правописному словнику Г. Голоскевича. Чи не вперше слово “рейтинг” появилось в академічному Орфографічному словнику української мови (Київ, 1994). Сумно, що наші мовознавці здоганяють Америку зайвим запозиченням англійських слів зі шкодою для українських» [№ 4, с.12]. «Про те, що на Дніпропетровщині **“дайвери встановили ялинку під водою”**, довідуюсь з цікавих новин 5 каналу (14 січня 2021 р.). Не можу повірити своїм вухам: і під водою, і **дайвери**. Боже, які ми бідні. Невже в Україні нема **водолазів**, які занурюються під воду? Чи, може, запросили англійських або ж **американських дайверів**? Бідні, бідні журналісти. Як можна таке торочити на українському телебаченні? Невже вони не знають, що українці теж вміють занурюватись, пірнати під воду? Загляньмо до словника. Англійське слово **diver** по-українському **водолаз, стрибун, нирець**. Є з чого вибирати. Хіба що **дайвер** з 5 каналу стукнув об дно головою і забув українські слова. **Можливо, що почав вивчати англійську мову, тож хизується чужим словом, мовляв, ось який я мудрий**. Такі шкідливі мовні витівки не приносять слави українським журналістам» [№ 5, с. 12]. Дивується автор і таким непорозумінням: «Чи справді «копи» побили чоловіка? Що ж, в Україні “копи” побили чоловіка. Таке трапалося у Чагарлику”. Про це повідомляє популярний 5 канал. Одначе, я таки не знаю, хто такі “копи”. Академічний словник СУМ пояснює, що **копа** – це стіжок із 60 снопів хліба, складених усередину й прикритих одним снопом зверху (“...Ще копу дожинать пішла“ (Т. Шевченко). То ж як ці копи побили чоловіка? Скільки було цих “кіп?” Загадку помагає зрозуміти знання англійської мови. Американці часто так називають поліція. Тепер уже знаємо, хто в

Чагарлику побив чоловіка. Не розуміємо однак, чому журналіст так калічить українську мову...». І таких іншомовних запозичень можна наводити безліч, бо питання культивування культури української літературно-національної мовної норми пущене на самоплив, а керівників міністерства культури, освіти і науки України такий стан задовольняє – нащо їм зайві клопоти...

Не минає автор і асимілятивних процесів засвоєння з російської мови:

- фразеологічних одиниць типу *попасти в просак*: «Слова **просак** у нашій мові немає. Замість цього чужого виразу можна вжити фраземи «вскочити в клопіт», «пошитися в дурні». «потрапити в халепу». «У російській мові є вислів нечево греха тайть. Його так і перекладають, ніби українською: нічого гріха тайти. Це калька, і її треба замінити українським фразеологізмом ніде правди діти. Пам'ятаймо, що фразеологізми буквально не перекладаються, вони мають у кожній мові свої відповідники. [№ 3, с 13] тощо;

- канцеляризмів у офіційно-діловому стилі : «Російський канцеляризм *прінімає участь* ніби по-українськи озвучують як *приймати (прийняти) участь*, правильно повинен звучати **брати участь**. Цю помилку в Україні постійно повторюють.», або: «*підвести бабки, підвести підсумки*» замість «*підбити підсумки, підсумувати*» та ін.

- у рубриці «**Слова і вислови, що засмічують нашу мову**» подано значну кількість словесних покручів, калькованих з російської мови, як-от: «в порядку виключення» замість «як виняток», «ехо війни» замість «відлуння війни», «звернутися з жалобою» замість «звернутися зі скаргою», «топливий сезон» замість «паливний сезон» та ін.

Дошкульні спостереження дослідника і щодо порушення граматичних форм і смислових значень іменників, займенників, прийменників, сполучників, часток, вигуків, а також риторичні запитання: «Що таке омоніми, кальки?» «Чи є словники для військовиків?» «Чи годиться така реклама?» та інші, до яких подано відповідні коментарі та ілюстративний матеріал, які розкривають красу і силу українського Слова.

Мовознавчі спостереження пана Миколи – яскравий приклад того, як українці діаспори ревно дбають про чистоту і культуру рідної мови і не байдужі до повзучого засмічування її мовно-літературної норми, сформованої не одним поколінням митців красного слова України. Він продовжує незгасну справу боротьби за чистоту рідного слова, яку вели всупереч численним утискам російського царату та радянзації, Іван Огієнко, Василь Чапленко, Яр Славутич, Володимир Самійленко, Борис Грінченко, Борис Антоненко-Давидович, а нині – Іван Дзюба, Олександра Сербенська, Микола Лесюк та ін.

Грунтовні публікації Миколи Дупляка в часописі «Бористен» свідчать про низький національно-інтелектуальний рівень культури мови не тільки працівників ЗМІ суверенної України, а й представників держуправління,

науки, освіти, культури та інших прошарків сучасного українського суспільства. Вони мають спонукати міністерства освіти і культури до ліквідації наявних огріхів і впровадження суворих юридичних законів щодо охоронних заходів культурних надбань українського національного мовно-літературного скарбу.

На основі опублікованого матеріалу варто б видати навчальний посібник чи довідник для широкого загалу педагогів-словесників і шанувальників рідного слова. Така праця, окрім навчального процесу, має цікаві і вагомні чинники виховного значення для підростаючого покоління незалежної України.

Проскурня Вікторія Анатоліївна –
магістерка філології, Національна
мережа центрів для дітей та сімей,
БФ «Карітас Одеса УГКЦ».

Науковий керівник –

Царьова І. В., докторка
філологічних наук,
професорка кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Питання функціонування державної мови та, відповідно, мовної компетентності, протягом усього періоду незалежності України не втрачає своєї актуальності, а особливо гостро постає на сьогодні, бо, наприклад, як зазначав Олег Сенцов під час спілкування з молоддю: «Мова – це зброя, яка захищає мозок людей». Проблемним, а не просто актуальним, це питання є для регіонів України, де протягом тривалого часу панівне положення займає російська мова, бо ж закон однаковий для всіх незалежно від історичних аспектів та мовної політики, яка впроваджувалась до того. Проблемності цьому питанню додає те, що навчитись правильного мовлення одним з найдієвіших способів опанування – занурення в мовне середовище – не видається можливим, оскільки, по суті, це середовище відсутнє. Що ж натомість залишається? Мова засобів масової інформації. Не секрет, що знавці мови, філологи нарікають на помилки саме в цьому секторі; а потім дивуються ті, хто навчався мови від телевізійників, у разі виявлення помилки щодо слововживання, наголошення чи помилкового вживання певної словотвірної чи формотворчої моделі, бо ж вона часто-густо лунає саме з вуст медійників або ж представників влади чи інших публічних осіб. Чому саме така ситуація? Як зазначають одеські дослідники мови мати та син

Островські, тому що мова ЗМІ – це переважно мова «самоперекладацька», дуже часто калькована, і далека від народної.

Професійна компетентність видається неповною без мовної, зокрема мовленнєвої, компетентності, то ж ця тема (опанування державної мови та вдосконалення мовлення) залишатиметься актуальною ще не одне десятиліття.

Якщо говорити про мовну компетентність працівників державних структур, то варто зазначити, що з писемною формою офіційно-ділового стилю проблем значно менше, оскільки ведення документації чітко регламентоване та складається переважно з мовних кліше, та й час для обмірковування, самоперевірки також є, а от з усним мовленням інша ситуація.

Отже, виходячи з вищезазначеного, завдання мовників полягає в тому, щоб допомогти тим свідомим представникам нашого суспільства, які прагнуть удосконалити своє мовлення та потребують професійного супроводу під час навчання. Відразу зазначимо, що слово *навчання* часто сприймають як процес тривалий, звісно ж серйозний, а значить нудний. Це розуміння часто провокує внутрішній спротив, що аж ніяк не допомагає, а навпаки. За словами Святого Августина, для вивчення мови значно кориснішою є вільна допитливість, аніж грізна необхідність. А оскільки нами часто рухає саме «грізна необхідність», то потрібно підбирати такі форми та методи, щоб процес засвоєння відбувався якомога природно та невимушено.

І перше питання, яке постає на шляху покращення мовлення працівників державних структур (і не лише), – це дотримання ортоепічних норм. І саме на формуванні навичок правильної вимови ми зупинимося більш детально. Як виявилось на практиці, це не лише питання дотримання акцентуаційних норм, що є проблемним для багатьох, а й фонетичних норм, бо правильна вимова є важливою складовою культури мови. Щодо фонетичних норм, то серед найпоширеніших помилок варто відзначити так зване акання, м'яку вимову **ч**, неправильну вимову звуків, позначених буквою **ш**, оглушення дзвінких та заміну глоткового [г] на проривний [г].

Яскравим прикладом для засвоєння чіткої вимови [о] (незалежно від наголошення) є порівняння пари слів на кшталт *голосувати* (віддавати голос) та *галасувати* (сильно кричати), бо ж нечітка вимова [о] перетворює перше слово на зовсім інше. Удосталь попрактикувавши з простими словами (голова, молоко, сторона, коромисло – з ненаголошеним [о] (зауважте, що в слові *коромисло* наголос падає на другий склад), можна спробувати й більш складний варіант:

*Скоро, скоро мовить Ганка
Скоромовки-спотиканки,
Слово в слово слова ловко,
Скоро мовить скоромовки.*

До речі, яскраво ілюструє порушення цієї норми мовлення Юлії Тимошенко. Аналіз мовлення ведучих, політиків, інших відомих осіб щодо

дотримання ортоепічних норм урізноманітнює методи роботи з працівниками державних структур.

Той факт, що в українській мові **щ** завжди позначає два звуки – [шч], дехто сприймає як нову інформацію (переважно це стосується тих, хто ще навчався за 5-бальною системою, тобто закінчив школу 10 і більше років тому, вірогідно, пам'ять таки виштовхує все те, чим не користується), правильну вимову **щ** та твердого **ч** можна вдосконалити, на наш погляд, єдиним способом – практикою. Однак часто скоромовки, які, наприклад, використовують диктори, співаки, журналісти, сприймаються загальною аудиторією як важкі, а от фрази з пісень не лише сприяють поширенню зацікавленості українською музичною культурою, а й роблять удосконалення вимови невимушеним та цікавим процесом. Як приклад запропонуємо куплети з пісні:

*Біда не в тім, **що** свище вітер лютий,
Що січень на вікні малює мертві квіти,
Біда не в тім, **що** ти мене не любиш,
Біда, **що** я тебе не можу розлюбити.*

Або ж:

*Чом ти не прийшов, як місяць зійшов.
Я тебе чекала.
Чи коня не мав, чи стежки не знав.
Мати не пускала?*

На прикладі другої пісні можна потренувати й вимову нескладового [ў] на місці букви **в** у кінці слова: [з'ійшоў], [при'йшоў].

Цей спосіб, на нашу думку, є дієвим тому, що українці – співоча нація, отож, наспівуючи, краще запам'ятають норму.

А вже тим, хто хоче перейти на наступний етап, можна запропонувати більш складну скоромовку, наприклад:

*Борщик у горщику,
Щавель у борщику,
А до борщу –
Ще й по лящу.*

Якщо вже згадали про нескладовий [ў], то треба зауважити, що буква **в** перетворюється на нескладовий [ў] як у кінці слова, так і в кінці складу, як ось у таких словах: вовна, ховрах, мавпа (але в жодному разі не на [ф] перед глухим приголосним чи в кінці складу). Оскільки в російській мові є нормою оглушення дзвінких приголосних перед глухими, то часто цю норму застосовують і щодо української мови, що за правилами української ортоепії є грубою помилкою: правильною є лише чітка вимова дзвінких у кінці слова та перед наступним глухим приголосним (але тут є слова-винятки: кігті, нігті, легко, вогко, дьогтю). Бо ж, у разі недотримання правила, наприклад, *гриб* (рослина) зміниться на *грин* (гостроінфекційна хвороба).

Наступний аспект, який, уважаємо, обов'язковий для розгляду, – розрізнення звуків [г] та [ґ]. У цьому питанні є дві складові для аналізу. Перша з них стосується вимови глоткового [г] (а не [ґ]) на місці букви **г**, бо в мові, якою послуговується значна частина мешканців Півдня та Сходу

України, такого розрізнення немає. Отож завдання для покращення вимови – практикувати:

*Кум Гаврила, кум Гаврила.
Я Гаврилi говорила.*

Або:

*Горобець, горобеня
галушОк везуть горня,
Горобчиха — горошИну,
Кличуть гуску на гостину.*

Друге питання – наявність в українському алфавіті букви на позначення проривного звуку – г. Те, що ця буква є в українській мові (була поновлена в правописі 1990 року), стає новиною для частини охочих вивчати українську мову. На нашу думку, наразі треба послуговуватися лише чинним правописом для засвоєння слів з літерою г (§ 6. Літера Г, § 122. Звуки [g], [h]), зосередивши увагу на частовживаних у своєму лексиконі: *гáнок, гатúнок, грáти (іменник), грéчний, грунт, гúдзик, гúля* тощо та в похідних від них.

Насамкінець декілька слів про наголошення в українській мові, хоча це питання потребує глибокого занурення. Припускаємо, що тема наголошення може викликати напруження або у філологів, або в людей, яким неодноразово робили зауваження щодо помилкового наголошення. Бо ж помилки спричинені тим, що наголос не закріплений за одним складом у різних словах – вільний, це по-перше, а по-друге, у різних формах одного слова також може переходити зі складу на інший склад – рухомий. Частина людей вважають, що ця проблема їх обходить, оскільки навіть не здогадуються, що чимало слів наголошують неправильно. Чому так? Найімовірніше, знову ж таки, через засвоєння від людей-самоперекладачів, які не вважають за обов'язкове поцікавитись, який наголос фіксують словники. Бо перевірка, у разі почутого іншого наголошення, – це єдиний, на нашу думку, шлях до вдосконалення – процесу, який важко вкласти в часові рамки. Отож дієва порада: засумнівалися – перевірили. І робити це потрібно доти, доки не буде стовідсоткової впевненості. Корисним є спосіб «прив'язування» слів: *вимОва* (важко наголосити неправильно) – *вимОга* (слово, у якому дехто наголошує перший склад), *вИняток* – *вИпадок*, *кохАння* – *завдАння, навчАння* тощо. У пригоді в цьому питанні буде ресурс – «Словники України» online (<https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>). Цінність цього словника в тому, що він подає не лише наголос в початковій формі, а й у всіх інших формах слова. Під час опанування правильного наголошення особливо актуально звучать слова Максима Рильського: «Не бійтесь заглядати у словник...».

Хочемо зауважити, що чим менше напруження під час вивчення, натомість – позитивне налаштування, атмосфера, яка дозволяє помилятися, без надмірного нагромадження інформації, тим легше відбувається процес засвоєння мовленнєвих норм, і, звісно, – практика, практика й ще раз практика.

Література

1. Островський В. І., Островська Г. Ф. А українською кажуть так... Вид. 2-ге, доповн. й виправл. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. 456 с.
2. Український правопис. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>
3. «Словники України» online : український лінгвістичний портал. URL:
<https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>

Рижченко Ольга Сергіївна – кандидатка філологічних наук, старший викладач кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України
Тороповська Лариса Володимирівна – викладачка кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України

ІНОЗЕМНА МОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчення англійської мови у професійному спрямуванні є пріоритетним напрямом отримання високоякісної освіти, яке дозволяє максимально реалізуватися у професії. Наразі ми маємо достатньо можливостей долучення до кращих наукових розробок та надбань не лише вітчизняних науковців, але й світової наукової спільноти. Крім того, інтеграція України у світовий економічний простір вимагає вільного володіння мовою міжнародного спілкування, якою найчастіше за все виступає англійська. Із цього боку не виникає питань у доцільності вивчення англійської мови, бо на шляху до економічного розвитку України потрібно використовувати всі наявні інструменти здобуття знань та розширення кругозору. Ось таким інструментом і виступає англійська мова. Як зараз неможливо уявити професіонала, який не володіє базовими навиками роботи з комп'ютером та Інтернетом, так неможливо уявити висококласного фахівця, який не спілкується хоча б однією іноземною мовою.

Як справедливо зазначає Л.Г. Мовчан, «сучасне навчання професійної іноземної мови визначається глобальним контекстом освіти та зайнятості в цілому: мобільністю робочої сили, навчанням упродовж усього життя та сталим соціальним та економічним розвитком. Комунікативна компетентність іноземної мови стала передумовою сталого навчання також в

Україні та визначає необхідність наближення якості її іншомовної освіти до європейських стандартів» [2, 121].

Якісна мовна освіта передбачає безперервне навчання та покращення набутих навичок. Потрібно постійно працювати в цьому напрямку, щоб розвиватися як спеціаліст. Нажаль, тієї кількості годин, що відводиться на аудиторне вивчення дисципліни «Іноземна мова у професійному спрямуванні» зовсім недостатньо для 100% оволодіння навиками вільного спілкування. Потрібна кропітка робота у позааудиторний час, постійне використання набутих навиків, бо як усім відомо, ми легко забуваємо те, що не використовуємо. Наразі ми маємо достатню кількість різноманітних аудіо та відеоматеріалів, що дозволяють вдосконалювати набуті навички будь-де та будь-коли. Потрібні лише бажання та мотивація. На наш погляд, саме з цими складовими і виникають найбільші складнощі, бо не всі розуміють необхідність відповідати вимогам сьогодення.

Ще декілька років тому викладання англійської мови в непрофільних вищих навчальних закладах зводилося до «навчання читання та письмовому переказу фахових текстів, які були пріоритетними напрямками роботи на заняттях. У той час, як говорінню та аудіюванню приділялося мало уваги» [1, 5]. Зараз підхід до викладання мови повинен докорінно змінитися, бо саме говоріння повинно стати одним із головних навиків, що повинні набути випускники навчальних закладів. Колись вважалося за доцільне володіння мовою «зі словником», тобто достатньо було лише перекласти наданий текст зі спеціальності. Подібне пасивне володіння мовою не дозволяло спілкуватися та розуміти «живу мову». Зараз ця методика викладання будь-якої іноземної мови довела свою неефективність. Компетентнісний підхід робить акцент саме на розумінні та вживанні мови як такої, а не лише наукових статей та будь-якого іншого друкованого слова.

На наш погляд, однією з якісних та продуктивних є серія навчальних посібників “Career Paths” (Virginia Evans and Co), представлена більш ніж 40 підручниками з наукового мовлення для будь-яких фахівців (Accounting, Agricultural Engineering, Air Force, Architecture, Art&Design, Au Pair, Banking, Beauty Salon etc). Підручники мають три рівні складності, починаючи з рівня elementary. Кожна частина складається з 15 тем, які презентують найбільш необхідну інформацію з зазначеної сфери. Кожна тема має у своєму складі необхідний лексичний набір та вправи, покликані розвивати всі чотири основних навика з англійської мови (Reading, Vocabulary, Listening, Speaking and Writing). Тобто, як ми бачимо, підручник надає змогу оволодіти необхідним набором слів та застосувати їх на практиці. Більш того, кожна тема має відеоматеріал, який кожен раз допомагає в опануванні необхідного матеріалу.

Із власного досвіду використання підручників серії “Career Paths”, а саме “Firefighter”, “Phycology”, “Industrial Safety”, можемо з впевненістю констатувати той факт, що навіть слухачі з елементарним рівнем базової підготовки в галузі англійської мови мають змогу покращити рівень

володіння мовою та опанувати необхідні знання зі спеціальності, яку набувають. Вони вчаться не лише розуміти тексти зі спеціальності, але й викладати власні думки з деяких професійних питань. Більш того, початок саме з елементарного рівня допомагає слухачам подолати страх розмовляти іноземною мовою, що теж є немаловажним під час навчання та подальшого застосування набутих знань.

Усе вище наведене дозволяє нам дійти висновку, що дисципліна «Англійська мова у професійному спрямуванні» повинна бути обов'язковою в програмі підготовки не лише бакалаврів, але й магістрів. Опанування навиками з дисципліни повинне бути систематичним, а не частковим, тому вивчати англійську потрібно не лише один або декілька семестрів, а протягом усього періоду навчання.

Література

1. Бахмат Н., Чайковська О. Теоретичні засади викладання англійської мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти // *Professional Pedagogics*. 2021. №22. С. 4–12. [https://doi: 10.32835/2707-3092.2021.22.4-12](https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.22.4-12).

2. Movchan L. Щодо питання конструювання програм з англійської мови за професійним спрямуванням для безперервної іншомовної освіти // *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2019. № 34. С. 121–137. <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2019-34-09>

Сабат Петро Володимирович – аспірант кафедри української літератури і теорії літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Науковий керівник:
Маркова М.В., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри романської філології та компаративістики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

RELIGIOUS MOTIVVES AND IMAGES IN THE PLOT AND STRUCTURE OF I. FRANKO'S POEM "IVAN VYSHENSKYI"

Ivan Franko's poem "Ivan Vyshenskyi" is religious-symbolic and philosophical-psychological in its content. These genre and thematic elements of

the poem are closely connected and interrelated. The structure of the poem is open to spiritual infinity, directed towards it. The poem embodies the intention of spiritual integration synthesizing the depths of existence, of the human soul. I. Franko develops a set of themes: the theme of Motherland, the theme of the ideal national leader, the philosophical and rationalistic themes with the divine portrayal of the visible and tangible human world.

The poem begins with a picturesque description of Mount Athos which is a symbol of penance, renunciation, isolation. The artistic space is based on the contrast between the secular and the sacred things.

From the very first chapter, the problem of eternity goes through the whole poem, as it is a constant filler of the sacred and divine, it contrasts with the worldly, earthly temporality. It is also metaphorized in the incessant dozing of the mountain whose cave is “the narrow path of eternity” [1, 53].

Athos is perceived as the embodiment of sad, dead silence: “the mountain is dozing”, “there are no screams or noises”, “deep silence”, “and silence everywhere” [1, 51]. Even all the living beings are expressed in its main substance – penance, renunciation: “there’s a seal of silence on the hundreds of elderly lips”, “neither conversation, nor singing, nor laughter revives them” [1, 51]. The portrait dominant which is emphasized in the image of the people living at the foothills of the mountain, is asceticism (a characteristic feature of holiness).

The religious and philosophical categories of death and eternity described at the beginning of the poem go through the whole artistic structure of the poem and become the prerogative of deciding on the life’s purpose, its highest meaning.

The image of bells appears in the first description of Mount Athos, it has got the personified role of people’ main companion to the holy mountain, the mediator between them. The bells receive a considerable conceptual expression of sadness: “those bells cry plaintively” [1, 51], “the bells weep” [1,54]. Their “metal sobbing” [1, 52] is a mourning of human rejection of life’s heroic aspirations, noble thoughts, zealous charitable deeds, courageous defensive and protective actions.

Chapter I is a kind of exposition panorama: a spatial description of Mount Athos, on whose background Franko develops the leading theme of death, metaphorized by the sobs of the bells.

In Chapter II, there are three semantic microstructures, each of them is intensified by the religious words “Rest in peace with the saints!”

“The bells are ringing” – this micro-problem organizes the first micro-plot. The bells are personified, each of them has its own holy name: Prot, Vatoped, Esfigmenu, Xeropotamu, Zografu, Pavliu, Iveron. The author revives them and gives them human properties and active characteristics: the bell “begins”, “calls out”, “howls” [1, 52], “metal sobbing” [1, 52]. And the whole description of the bells’ “behavior” is framed by the Christian aphorism “Rest in peace with the saints!” [1, 52].

The second structural entity reveals whom the “metal sobbing ” is for, these tolls of the bells are the death “sign”. Those who have already abandoned the world are listed in an anaphoric form (the names of the people clearly reflect the

sphere of Christian life): “Whether it was an anchorite who died in the hermitage”, “Whether it was a monk who died in a cell”, “Whether it was a humble novice who died”, or “Whether it was a worthy person who died” [1, 52]. Each of them is characterized in his life’s mission. This microstory dwells about people who died in a usual way. The refrain “Rest in peace with the saints!” concludes this list [1, 53].

The third microstructure, the highest stage of Chapter II, tells us about those, who being still alive, leave “the world and the will to wait in the cave of death” [1, 53]. With the help of the artistic means of anaphora, the poet represents these ascetics: “who passed the novice service, monastic strict law”, “who want to complete an ascetic, difficult feat”, “who broke up with the world, overcame the desires of the flesh” [1, 53].

The caves, where these mortal hermits live, are described in such an anaphoric form: “No, these holes are dug, inaccessible, dark pits”; “No, these holes are for ascetics, this is the “final stage, the feat” [1, 53]. The problem of eternity acquires special importance. Those who have decided to destroy all the connections with the human world must “look into the eyes of eternity” [1, 53]. The motive of renunciation is crowned by the sobbing of bells and the religious exclamation “Rest in peace with the saints!” [1, 54].

Thus, in Chapter II, the theme of renunciation, death, and sorrow is clearly expressed in three microstructures with the same refrain “Rest in peace with the saints!”

The plot of Chapter III is a church procession described by the author familiar with Christian practices. I. Franko uses traditional Christian subject realities – “red church banners”, “a wooden cross with a crucifix” [1, 54], “a simple cross, made of birch”, “incense smoke”, monks dressed “in crimson vestment” and “in a simple grey robe” [1, 55]. And “the funeral songs” [1, 55] serve as a pervasive image of this church procession.

The theme of death and funeral is constantly emphasized, no wonder the hermit’s cave is called “a living grave”, and the ascetic who lives in it is “the dead man” [1, 56]. This motive of the righteous rest is strengthened by the religious aphorism “Rest in peace with the saints!” [1, 55], which is an accompanying motive in Chapter II.

A. Kaspruk mentioned that the poem constantly shows two points of view: a religious and theological one and that one by Franko. He comments on the last two verses of Chapter III as follows: “according to religious morality, the hero is a “blessed ascetic”, however, the author believes he is “a dead man” if he remains to live in a cave” [2, 70].

On the background of the church procession, there is an image of an ascetic who doomed himself to living death. His portrayal is inseparable from the cross, which is a symbol of Jesus Christ’s suffering, a relic of agony, crucifixion.

The appearance of Ivan Vyshenskyi with a birch cross (white is a symbol of purity) is the first fragment in which a sign-signal is the key component, it will play the leading role in the philosophical understanding of the poem’s idea.

The basis of Chapter IV is the dialogue between the Abbot and the old man about the voluntary renunciation of the earthly, secular life. The images of God as the creator of the universe, the golden sun, without which there is no life on earth, and the cross as a symbol of suffering – eternal testimonies of worship are used in the invocation.

The abbot's anaphoric questions explain the extent of the old man's detachment from life: "Is there any attachment to the world in your heart...", "Have you abandoned forever everything that captivates your spirit...", "Have you thought about the burden of loneliness, irreversibility... ", "Have you considered the bitterness of the regret that may appear..." [1, 57].

The freedom of human will and its relationship with God's will was exciting for I. Franko. In Christian theology, the fate of man is determined by Providence, and the writer accepts this postulate, so the decision of the old man is viewed as the inspiration of God. In general, everything that occurs in the poem is realized under God's blessing, which there is the guiding power.

The first four chapters of the poem are dedicated to the farewell of the old man who condemned himself to living death. V. Mykytas called this farewell of the main character with the world the introduction of the poem: "It is interesting that both Shevchenko and Franko have special "farewell" introductions of the heroes with the world in their poems. Of course, these introductions were written by the skillful and confident hands of the great realists, great connoisseurs of everyday life, either in the Zaporozhian or monastic environment" [1, 174-175].

Chapter V begins a new stage of the story about the cave, ascetic existence of the hero. I. Franko boosts the feelings of the chosen path and emotional states of the character, makes his psychological analysis more profound. The ascetic's thoughts fight in the webs of philosophical truths: "eternal peace" [1, 57], "only constant, calm and majestic" [1, 60] – on the one hand, "changeable things", "the noise of life battles" [1, 60] – on the other hand. The idea of choosing the way of glorification and soothing the soul, harmony between man, God and earthly life is based on this contrast.

The beginning of the chapter is the contour spatial description of the house-cave, where the old man resides. Two artistic images – a stone and a cross – become pervasive in the poem, as symbols of firmness, steadfastness of faith and suffering, which join people with eternity, with God. They become an entourage of the ascetic's impulses.

The list includes images-archetypes, showing the charm of human life. They, like seductive touches, break through the cave crevices.

This chapter contains reflections evoking hearty and joyful images which by their powerful influence on the soul create harmony between heaven and earth and in their grandeur and luxury lull and capture us by the colorful, changeable, picturesque kaleidoscope.

Ukraine is a kind of link between heaven and earth, like the spatial background of events. The parallel of heaven and earth, an important framework solution in the poem, turns into a continuous lace.

The divine and the earthly, the highest essence merged in Ukraine, the native land – such symbolism crystallizes the idea of consecration of love.

I. Franko wrote about this immortal, all-conquering feeling in his poem “Love”:

Love never dies!
 Though all the prophecies are dull,
 Though human language vanishes into obscurity,
 All wisdom is blown to dust by the winds,
 It lives, revives everything,
 It will endure everything [1, 290].

In the poem “Ivan Vyshenskyi”, the poet praises of the greatness of the most powerful love for the Motherland. The memory of Ukraine turned out to be the most beautiful and significant one for the old man.

And this harmony is disturbed by the appearance of the image of a spider, a harbinger of evil. This plot fragment is followed by a disastrous story about the trouble that hung over Ukraine. The author raises the issue: do we need to fight evil or to ignore it? Chapters VI and VII are philosophical reflections on the eternal categories of good and evil, life and death, darkness and light, demon and God, soul and faith.

The spider wraps a fly in its web and kills it. The old man faces a difficult moral and ethical problem: can he free the fly and destroy the “bloodsucking” [1, 64] spider, or must he entirely rely on the will of God and let the fly die? This episode evokes some doubts in the old man who just chooses to distantly observe the situation.

In the poem, the image of God possesses the religious-biblical meaning, it is a guiding, blessing and punishing force: “Even this fly will not perish without God’s permit” [1, 65]; the criterion of omnipresence, omniscience, omnipotence: “only God knows who it was carved by and only God knows whom for and what for” [1, 56]. The repetition of “God knows” is the affirmation of the Divine principle in everything, the Divine essence of being.

God, as the highest life-giving essence, as the omnipotent judge and merciful benefactor, as the guard of human life, receives the leading role in the poem. This is how Christian religion teaches us to thank God for everything that happens in human life. In particular, the religious aphorism “We thank the holy God” is anaphorically used in the message to the old man from his Ukrainian compatriots, who, according to the Christian tradition, perceive the blows of fate as instructions and trials.

Thank God, they stood the test, were purified, hardened, and, without losing hope, became firm in their faith. Faith is the axis around which not only the Christian but also all the other worlds in the universe revolve. Faith inspires for worthy and selfless deeds: it is a difficult duty and gives a person the most sacred rights. Dignity, high nobility of a lifetime are based on it.

The image of God is closely connected with the theme of immortality, which is shown in the old man’s memory of the seven brothers, who were saved by a

spider that hid them with a net in a cave, where they slept for three hundred years. This story is the assertion of immortality, the divine essence of the universe.

Chapter VII is entirely devoted to a thorough religious and philosophical understanding of the theme of God, the perception and understanding of whom passes through the soul. If God is warmth, the resurrection of the soul is the conversion to God, then the warmed by the warmth soul gives birth to faith. Gradually, the philosophical concept acquires great importance in the poem: soul – faith – God. These three categories are interconnected and pass into each other. The warmth that comes from God resurrects the soul, faith the that creates God gives light to it.

It is interesting that the warmth comes from God and at the same time from the memories of Ukraine and the mother, and they merge into a single entity in the memories of the old man.

Thus, the author tries to convey an important idea to the reader: love for the native land, for Ukraine has a divine inception possessing the highest essence. That is why the “highest being” – God – blesses this earthly faithfulness to Ukraine at the end of the poem. Athos and Ukraine are on the same level. Ukraine acquires a sacred essence on the same level as Mount Athos, and eventually exceeds it. The native land for the hero becomes the most significant, most sacred desire, in which his soul has found solace. Athos is constantly described in gloomy tones, with the details of asceticism, greyness, cold renunciation, but Ukraine is described in the opposite way. The cherry blossom – an emblem of Ukraine – is woven into the religious ornament, making the theme of the Motherland the leading one.

But it is interesting that the “blossoming paradise” of Ukraine contrasts with the “hard bloody hell”. The gradual deep insight into the theme of Ukraine – from the poetic-symbolic, joyful perception of the native land to the display of its difficult fate – is necessary to justify the “violation of the precept” [1, 77].

Chapter VIII ends with emotional polarity, preserving the sharpness of feelings, confusion and pain in the soul: “anxiety” is “a haven of peace”, “a whirlpool of life” is “a coffin” [1, 70]. The poem is characterized by the inner dynamism, which is manifested in the variety of feelings and changes in mental states leading the protagonist to enlightenment.

In Chapter IX, the images of the barge become pervasive, “Cossacks’ kontusze and red-topped hats” [1, 72] can be seen there, it serves as a call to life, as a herald of the native land; and the way that unites with it.

The road to the homeland is portrayed in a romantic-poetic sense as a “clear” way woven from “golden-purple waves” [1, 70].

Chapter X contains the message – “the Ukrainian hand writing” [1, 73] – to the ascetic of the Athos Cave from the Orthodox people of Ukraine with their request to return to the native land to strengthen the spirit of the people who suffer torment and abuse, endure heavy blows, stand for their faith and God’s church .

The theme of active opposition to evil is vividly outlined in the message of Lutsk “guests”. The idea which consistently passes throughout the poem is: a man can and must fight for the fate of the Motherland, for himself through spiritual and

moral improvement, and this is the true path that leads to God. Therefore, it is no simple coincidence that the messengers from Lutsk ask the old man to lead the struggle. They ask the old man who is interpreted in the plot of ascetic renunciation as a neutral “elderly, wrinkled, grey-bearded grandfather” [1, 55] and at the same time as a religiously defined “ascetic” [1, 56], “a hermit” [1, 78], “a shepherd” [1, 79], an exponent and representative of the faith. The names given to the old man by the Ukrainian messengers shed light on his social gist, which glorifies a man as a citizen: “Show yourself among us as an old unbreakable fighter!” [1, 76]. At the same time, the author exposes actual socio-political and moral-ethical issues, which play a significant role in the poem.

The intensity of the appeal to the old man to lead the struggle for their religion, church, and Ukraine is emphasized by anaphoric repetitions: “think”, “father-father!” [1, 75]. The word “father!” receives principal importance. The messengers appeal to the glorified character to respond to the grief of the Motherland.

The person who will lead this holy cause is glorified in the poem, his role is metaphorized and compared to the fire that “gives warmth to the people who are cold, gives light in the middle of the night and frightens wild beasts, gives comfort to the living souls” [1, 75].

Ukraine is in captivity, the strong of the world rejected it, “abandoned Christ’s flock” [1, 74]. The poeticized “cherry paradise” turns into a suffering and pitiful image of the begging Motherland.

The climax of the plot is the words expressing the highest emotional tension: “Hurry up to save your mother!” [1, 76]. And, the final chord of the “good-evil” theme is the message from the Ukrainian messengers with the assertion of the struggle for the Motherland, for good.

The name of the hero (his appearance and disappearance) plays an important conceptual role in the poem. In the first half of the poem, where the plot is connected with the renunciation motive, the emphasis is on the loss of the name, in the second one, where the leading theme is the revival to life – the emphasis is on its resurrection. The author called his poem neither “Ascetic”, nor “Rejector”, nor “Hermit”, nor “The Old Man in a Cave”. He did not name other way but “Ivan Vyshenskyi”, emphasizing that victory is based not on ascetic aspects, but on the life-giving, living force in the hero’s spiritual search.

When the messengers try to awaken the secular spirit of the monk, his name resurrects. The anaphoric appeal of the three stanzas “Old Ivan! Old Ivan” [1, 78] depicts the tension and strain in the former comrade-in-arms’s conversion to the interests and suffering of Ukraine. “But Ivan did not respond” [1, 78] – the chapter ends, and the name disappears again only to appear in its full scope in the last tense situation of his return to the Motherland. Thus, Ivan Vyshenskyi is alive in his love for Ukraine – hence the name of the poem.

Chapter XI contains the last moments of Ivan Vyshenskyi’s faithfulness to the resolution in which he promised to reject his secular life. The image of the cross plays a functional role in this state. At the beginning of the poem it is a

neutral sign (“wooden cross” [1, 54], “a birch cross” [1, 55]), however, it gradually acquires specific features with the increase of confusion in the hero’s soul, the struggle of his ideological views: it is considered as “the true and saving way” [1, 76], it is shown as a constant companion of “the firm unshakable faith” [1, 59], a sign of faithfulness to the chosen path of renunciation, help in the irreversible way to eternal peace.

The cross is given to the old man as a sign and symbol of salvation. Therefore, it is for him “the only good”, “the only hope”, “the only suffering”, “the only Motherland” in the rocky cave [1, 76], and thanks to these signs cross is understood as a “gift”.

For the cave ascetic, the cross becomes an accompaniment to renunciation, a sign of patience. No wonder the old man presses it to his chest in critical situations. The ritual of pressing the cross to the chest begins when the hero descends into the cave. Later, this gesture will be repeated in the periods of doubts.

The tender-motherly verb “cuddled” artistically expresses and skillfully reflects how deep and powerful the old man’s faith is.

The artistic detail of pressing the cross to the chest is intensified: “I would like to cuddle up to Christ” [1, 77], that is to be filled with such faith in Christ that anything else would become unnecessary and insignificant. This gesture is repeated in the poem many times, consolidating the portrait touch of a deeply religious sperson: “the old man is walking in the cave, pressing the cross to his chest, quietly whispering prayers” [1, 76]. And eventually the cross becomes a symbol of suffering.

But gradually another way of the cross to God is defined: love for the native land, faithfulness to the Motherland, struggle for its interests.

In the last chapter, which is the climax, the cross remains in the background, and the person who was crucified on it, who was tortured and who is God is glorified. No wonder that the anaphora “Oh, the crucified one!” becomes an ascending ideological point of the old man’s prayer-supplication, asking to help him return to Ukraine, to save his native land.

The image of Jesus Christ is portrayed according to Christian teaching – he is merciful, “good”, “omnipotent” [1, 81] and, the creator of “miracles”: “you walked on the stormy sea like on the land” [1, 82]. It is this characteristic feature of God the Son that motivates the old man to pray to him to work a miracle – to realize this last spiritual thread of connection with Ukraine: “Give, give me this miracle! Only one thing I want now!” [1, 82].

The image of Ukraine is glorified, elevated to the level of the highest essence, other things are devalued. This is clearly expressed in the ascetic’s prayer to Jesus Christ.

The old man’s prayer, his begging to Jesus Christ is emotionally eccentric due to the exclamatory anaphora: «O the crucified one!»

And “God listened to his prayer” [1, 82]. The old man’s contradictory relationship with the heaven, God, himself, messengers, and the world of other –

free – people is concluded with God’s blessing. It is Jesus who gives “enlightenment” [1, 82].

God creates the miracle, which is reflected in the psychological state – the soul is renewed, enlightened, and in the real-illusory – there is a radiant-golden way leading to the barge – the iconic symbol of Ukraine. This is how religious faith and love for Ukraine join together. All the doubts disappeared; they were replaced by the harmony and bliss of paradise. Old John discovered both the deep truths and true values of life.

And at the end of the poem, “radiant”, “golden way”, “barge”, “cross” sum up the story as pervasive images, concentrate the idea of the poem: love for the native land is the most sacred thing a man can have.

“Barge”, “golden way” are the symbols of unity with Ukraine, which is blessed by God. The theme of the Motherland, Ukraine, becomes central.

The concept “Ukraine” is compared with the sacred images and symbols and is gradually promoted to the highest level of the divine meaning. This conclusion indicates how deeply the author loved his land.

And “the last part of the way” [1, 77], blessed by God, is the way through Ukraine to God. It is given emotionally exalted picturesque features – the “radiant” [1, 82], “golden” [1, 83] way, it is like “a planked footway” made of golden rays [1, 82]. At the end of the poem, the individual does not express himself at all – the old man “stepped and quietly disappeared” [1, 83].

The last line of the poem is interpreted in different ways. Even during Ivan Franko’s lifetime, the translator V. Samiylenko commented on it “We understand this poem differently: either – disappeared in the sea, or disappeared in the distance, following the radiant way” [4,472]. In our opinion, the old man, who stepped on the “golden way”, went to eternity, which combined love for Ukraine and the dream of immortality. Thus the author glorified his Ukraine, explained the sanctity and greatness of feelings to the native land.

Analyzing the creative work of Ivan Franko, we can conclude that the artist, like the hero of this poem, is torn by contradictions, doubts, confusions of disturbed thought, deep religious and philosophical thoughts, but God does not abandon the soul which worries about the native land. The writer glorified his country, Ukraine became the holiest land for the poet, whose suffering soul loved it so much.

1. Franko I. Collection of works: In 50 volumes. – Vol.3. – Kyiv: Naukova dumka, 1976.

2. Kaspruk A. Philosophical poems of Ivan Franko. – Kyiv: Naukova dumka, 1965.

3. Mykytas V. On the comparative characteristics of the poems “Monk” by Shevchenko and “Ivan Vyshenskyi” by Franko // Collection of works of the 18th Shevchenko Scientific Conference. – Kyiv, 1971.

4. Samiilenko V. Works. Vol.2. – Kyiv.: DVKL, 1958.

Семенець-Орлова Інна Андріївна – докторка наук з державного управління, доцентка Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук Міжрегіональної академії управління персоналом

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО ДИСКУРСУ СУСПІЛЬСТВА І ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

В умовах розвиненої демократії, роль експерта з аналізу політики схожа на здійснення «аналізу політики як поради». За таких умов мета аналізу політики трояка:

- 1) осмислити теперішнє і майбутнє значення сучасних проблем в такому вигляді, як їх відчують на власному досвіді співгромадяни; така мета вимагає політичної, моральної уяви, об'єктивної оцінки та здатності до співпереживання;
- 2) з'ясувати та витлумачити значення цих проблем для того, щоб стратегічно допомогти у знаходженні сукупності ефективних і справедливих розв'язків виробникам політики; така мета вимагає далекоглядності та обережності у висловленні правди та використанні влади;
- 3) «керувати вибором одного конкретного варіанту політики із цілої їх сукупності у світлі більш загального бачення добра для спільноти як цілого, публічного інтересу, ширшого розуміння цінностей можливостей демократичного режиму» [1] (така мета найбільше вимагає високого рівня культури громадянськості та набутих громадянських компетентностей).

Новий підхід до аналізу політики в умовах сучасної демократії визначає наступне: людські цінності пронизують всю аналітичну роботу, тому з подальшим розвитком демократії аналіз і розробка політики потребують все більшої співучасті громадян.

Приклад форми взаємодії влади і громадян (комунікативного дискурсу). Цінний підхід зростання взаємної довіри між органами публічного управління та громадянами пропонує Г. Лассвелл. Це семінар рішень або суспільні мозкові центри («планетарії»). Семінар прийняття рішень є важливим прикладом інтегративного підходу, що передбачає «залучення» різних галузей і людей, щоб підійти до суспільної проблеми об'єктивно. Такі семінари призначені для допомоги виробникам політики у створенні інструментів для вирішення складних проблем, і, в першу чергу, є процесом, що веде до особистого розвитку й просвіти всіх учасників-членів спільноти.

Вимоги до методу семінару прийняття рішень такі:

- невелике ядро учасників (16-25);
- відбір учасників таким чином, щоб забезпечити змішане представництво різних навчальних, наукових, професійних,

культурних, етнічних і соціальних груп, а також груп з різними особистими інтересами;

- учасники мають бути віддані справі семінару;
- висока частота регулярних зустрічей тривалістю до трьох годин (щоденно, щотижня, кожні чотири дні);
- приміщення, спеціально призначене для такого семінару, щоб можна було зберігати і виставляти там напрацьовані ресурси («суспільний планетарій»);
- постійне створення та ведення записів засідань;
- використання «витягів» чи протоколів попередніх засідань для встановлення порядку денного наступного засідання;
- спрямування на створення спільної «пізнавальної» схеми проблем, питань і прихильностей/цінностей;
- підтримка роботи семінару аудіо- відео засобами й «синтезаторами даних»;
- запрошення експертів зробити презентації на семінарі;
- відсутність обмежень на ресурси й методи доповідей на семінарі;
- надання пріоритету матеріалам, підготовленим і представленим членами групи;
- подання даних, інформації відкрито й неупереджено;
- акцент на взаємозв'язки питань, що обговорюються;
- культивування творчості та інновацій за допомогою вільного висловлення ідей (мозковий штурм), фантазування, приватної медитації, моделювання;
- систематична переоцінка минулих конструктів стосовно майбутнього;
- усвідомлення психологічних аспектів індивідуальної та групової поведінки.

Г. Лассвелл пропонує такі комплекти для аналізу і дослідження проблем [2].

I. Інтелектуальні завдання. Увага семінару прийняття рішень зосереджується на п'яти завданнях, спрямованих на побудову схеми стратегії вирішення проблеми: уточнення цілей, опис тенденцій, аналіз умов, проектування розвитку, розробка, оцінка й вибір альтернатив.

II. Модель процесу прийняття рішень. Розгляд процесу прийняття рішень як такого, що складається з 7 фаз: дослідження, пропозиції, формування проекту, залучення, застосування, завершення, оцінки.

III. Модель соціального процесу. Виявлення того, як учасники процесу рішень намагаються реалізувати свої цінності через інституції:

Учасники: ким є ті групи й окремі особи, які причетні до проблеми?

Перспективи: якими є ціннісні потреби, очікування, ідентичності та міфи учасників?

Ситуації: як і де локалізовані й організовані учасники?

Базові цінності: Які позитивні/негативні активи (можливості, перспективи, цінності) мають учасники?

Стратегії: Якого типу стратегії учасники схильні застосовувати (наприклад, опору чи переконання)?

Наслідки: Яких наслідків очікують учасники з точки зору цінностей, рішень, варіантів вибору?

Впливи: якими є фактичні цінності й інституційні впливи від участі?

IV. Категорії цінностей та інституцій. Г. Лассвелл стверджує, що на семінарі прийняття рішень ключовим інструментом виявляється аналіз контексту цінностей та інституцій, в якому міститься проблема. Г. Лассвелл пропонує 8-компонентну класифікацію цінностей та відповідних їм інституцій: влада (державне управління, політичні партії); просвіта (мас-медіа, наукові установи); добробут (підприємства, банківські установи); соціальна сфера (лікувальні та рекреаційні заклади); вміння (заклади освіти та мистецтва); вподобання (сім'я, коло друзів); повага (суспільні класи); моральність (етичні й релігійні організації).

Громадяни у цій моделі перебувають не в кінці конвеєра впровадження політики, а активно діють у здійсненні вибору, доборі рішення та оцінюванні політики. Центральним місцем для семінарів рішень в інформаційному суспільстві повинна стати бібліотека чи інша інституція знання (наприклад, музей), де суспільство/регіон/громада можуть обдумати їх нинішні реалії, ймовірні тенденції в майбутньому, якого типу контроль і управління вони можуть взяти на себе стосовно наявних суспільних проблем та можливостей, сильних і слабких сторін громадськості.

Г. Лассвелл вважав необхідним «існування «виставок», які могли б стимулювати цей відкритий обмін цінностями, ідеями, переконаннями, страхами, надіями, інформацією. У такому вигляді «суспільний планетарій» може стати місцем, де спільнота спостерігатиме сама за собою, уявлятиме можливості й досліджуватиме проблеми. Заклади освіти, громадські організації та групи матимуть змогу навести свої аргументи, уявлення, ідеї та схеми щодо бачення суспільного розвитку чи вирішення окремої проблеми. Метою цього процесу буде підвищення знання про самих себе, самоусвідомлення суспільства з тим, щоб створити форум для збагачення політичного порядку денного» [2]. Громадяни заохочуватимуться до використання цього збагаченого інформацією дискурсивного простору комунікацій для таких цілей (у формах журі громадян, міського планування, електронних нарад, обговорення соціальних та економічних проблем).

Таким чином, наразі значно більшою мірою, ніж раніше, можна використати публічні інститути як прототипи громадських мозкових центрів, у яких громадяни братимуть участь в обмірковуванні проблем суспільства, формуванні цінностей, досягненні консенсусу.

Література:

1. Höhle, V. Die Krise der Gegenwart und die Verantwortung der Philosophie. München, 1994. 358 pgs.
2. Lasswell, H. D. (1971). A Pre-view of Policy Sciences. New York: Elsevier, 1971. 326 p.

Соїна Ірина Юріївна –
кандидатка
філологічних наук,
доцентка кафедри
української та іноземних
мов Харківської
державної академії
фізичної культури

СМИСЛОВИЙ І ФОРМОТВОРЧИЙ СТАТУС МОВИ

Збереження і ствердження національної ідентичності у глобальному освітньому просторі через її мовні репрезентації може здійснюватися як за моделлю мовної закритості (капсуалізації), так і через трансверсальні комунікативні переходи у глокалізованих освітніх просторах з розширеною мережею інтеркультурних освітніх комунікацій. Мова постає як мезочинник суспільних інтеграцій, який забезпечує узгодженість інформаційних, аксіологічних та комунікативних завдань мови при наданні освіти. Мовне багатоголосся її національних репрезентацій у глобальному освітньому просторі, дотримання горизонтальних зв'язків між цими репрезентаціями і запобігання їх ієрархічного структурування, може спричинити руйнацію основ суспільного життя. Мова виконує смислову функцію як засіб встановлення діалогічних, відносин у процесі формування особистості. Мова як засіб соціальної інтеграції та форма репрезентації національної ідентичності потребує особливого ціннісного обґрунтування – особливо у ракурсі запитів національних систем освіти у процесі їхньої системної трансформації.

Сьогодні вагомою є освітня потреба у розробленні і упровадженні у сучасну освіту методології національної ідентичності, центрованої на особистості. Це визначає необхідність послідовної підтримки національної мови як державної у сфері державної мовної політики та забезпечення соціальної інтеграції суспільства. Українська мова є визначальною серед домінуючих цінностей української системи освіти. Мовна освіта (передусім вивчення української мови) закономірно набула суспільно-політичного пріоритету у сучасній Україні. Успішність мовної політики, орієнтованої на системне запровадження української мови як базової мови навчання має спиратися також на культурну традицію домінуючих християнських

цінностей. Українська мова постає як провідний чинник суспільних інтеграцій, який забезпечує узгодженість інформаційних, аксіологічних та комунікативних завдань мови при наданні освіти. Успішність виконання українською мовою інформативно-комунікативних функцій є критично залежною від реалізації нею аксіологічних функцій, що виводить вивчення української мови як безумовний пріоритет системних змін системи освіти України.

Сучасна філософія освіти орієнтується на принципи людиноцентризму, забезпечення прав і свобод особистості, пріоритетного розвитку інститутів громадянського суспільства завдяки духовним цінностям, які мають корелюватися з цінностями матеріальними на функціональних та системно-комунікативних засадах. Мова є одним із універсальних засобів комунікації, Ніклас Луман називає мову засобом забезпечення зрозумілості комунікації, який надбудовується над суто фізичними, чи то інформаційно-технологічними засобами забезпечення комунікації, зокрема, мас-медіа) [2]. Втім, очевидно, мова є, все ж, передусім духовним чинником соціальної комунікації. Вона є незамінним і зовсім не випадковим транслятором тих цінностей, які визначають функціонування усіх соціальних систем суспільства – економічної, політичної, правової, релігійної, моральної, тощо.

Мова відіграє ключову роль у набутті національної ідентичності не лише у доволі монологічному традиційному суспільстві з домінуванням етнічних підстав цієї ідентичності, але й у сучасному мультикультурному суспільстві, у якому провідну роль починає відігравати вільна соціальна самоідентифікація на основі свідомого вибору з-поміж кількох реальних можливих альтернатив.

Простір сучасної освіти постає як простір реалізації впливів людей з їхніми особливими габітусами поведінки та наявним соціальним капіталом, про що класично писав П'єр Бурд'є [1]. Сама національна ідентичність тоді має розглядатися у категоріях соціального капіталу: здобуваючи освіту, людина нарощує свій соціальний капітал, однак у ньому завжди є певний елемент національної ідентичності, більш або менш акцентований, більш або менш явно репрезентований, але завжди як такий, що до певної міри визначає габітуси педагога і студента. В Україні нині склалася унікальна ситуація, коли у різних її регіонах, здобуваючи освіту, молодь отримує габітус і соціальний капітал, пов'язаний з різною етнічною національною ідентичністю – не лише українською, але й російською, угорською, румунською, болгарською, кримсько-татарською тощо. Українська держава прагне більш лінійно впливати на процеси репрезентації національної ідентичності у освітньому просторі. Так, вивчення української мови як державної є обов'язковою складовою на усіх рівнях здобуття освіти. Таким чином, на місце фактично клаптикової національної ідентичності у освітньому просторі України утверджується базова українська ідентичність, яка у окремих регіонах доповнюватиметься іншими національними ідентичностями. Тим самим, завдяки посиленню ролі української мови у

освіті, держава прагне зробити її важливим інструментом у творенні єдиної української політичної нації, яка включатиме у себе також і можливість одночасної самоідентифікації громадян України з різними неукраїнськими етнічними групами – у режимі додаткової національної ідентичності.

Одним з ефективних чинників запобігання соціальних і культурних патологій є мова. Взаємоузгодженість національних і наднаціональних регулятивів мовного багатоголосся в освітньому просторі є підґрунтям для формування національної ідентичності у сучасних мінливих соціокультурних контекстах. Важливим є освітній вимір мовного питання у контекстах інтеркультурної комунікації та у площині формування національної ідентичності. Формотворче застосування мови та її смисловий статус здатні утворювати когнітивні дисонанси, руйнувати міжпоколінні зв'язки, створювати численні конфліктогенні ситуації як у просторі освіти, так і за його межами. Особливо актуальним формотворчий статус мови стає в умовах прискорення міграційних потоків національних студентських обмінів. Освітні та наукові стажування, обміни студентською та учнівською молоддю можуть провокувати кризи ідентичності, які долаються не в останню чергу через зняття мовних бар'єрів.

Література

1. Бурд'є П. Відтворення: елементи теорії системи освіти. Київ, 2007. 267 с.
2. Луман Н. Неймовірність комунікації. *Проблеми теоретичної соціології*. Київ, 2000. Вип 3. С. 165-199

Спіркіна Оксана Олексіївна –
кандидатка історичних наук,
доцентка Черкаського інституту
пожежної безпеки імені Героїв
Чорнобиля Національного
університету цивільного захисту
України

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL COMPETENCE IN FUTURE LAWYERS IN FOREIGN LANGUAGE IN PROFESSIONAL DIRECTION CLASSES

Nowadays, a foreign language is becoming really necessary in all spheres of human activity, in particular in the field of law. This increases the status of a foreign language as an academic subject.

So, the academic subject “Foreign language in professional direction” is included in the mandatory academic disciplines in higher educational institutions. It is assigned a significant role in fulfilling the task facing higher education – providing conditions for students to form a picture of the world that is adequate to

the current level of knowledge and develop their interest in world and national culture.

The pan-European recommendations on language education define the main areas of professional training of specialists that provide for students of non-linguistic faculties to achieve a sufficient level of foreign-language communicative competence in the professional sphere of communication [5].

The purpose of teaching a foreign language in the higher educational institutions is both to master a foreign language as a means of communication, and to acquire professionally directed foreign language competence for the successful implementation of further professional activities, which in turn requires the definition of various methods and approaches to formation of foreign language competence among students with different knowledge and skills bases.

The overall strategy of teaching foreign languages in the higher educational institutions provides for the development of foreign language communicative competence in various areas of communication. Pan-European recommendations on language education define the main directions of training students of higher educational institutions as future specialists, which provides for students to achieve a sufficient level of foreign language communicative competence in the areas of general and professional communication [5].

Thus, foreign language training of future lawyers is one of the most important components of the modern system of higher legal education. The purpose of teaching a foreign language in higher legal educational institutions is to master a foreign language as a means of communication and acquire professionally directed foreign language competence for the successful implementation of further professional activities.

The basis of professionally-oriented foreign language communicative competence is a foreign language communicative competence, which consists of language, speech, linguo-sociocultural and educational-strategic competencies.

The professional orientation of the activity provides for:

1) integration of a foreign language in professional direction with profile disciplines;

2) the task is to teach the future specialist on the basis of intersubject relations to use a foreign language as a means of systematically replenishing their professional knowledge, and as a means of forming professional skills;

3) the use of forms and methods of training aimed at ensuring the formation of necessary professional skills and abilities of a future specialist [4].

Teaching a foreign language in professional direction at higher legal educational institutions requires a new approach to the selection of material content. It should focus on the latest achievements in a particular field of activity and reflect scientific achievements in areas that are relevant to the professional interests of students and provide them with opportunities for professional growth. Under these conditions, students' professional orientation is formed as a dominant of consciousness, the image of the world, profession, and self-awareness as a subject of professional activity [3, p. 34].

Some researchers consider the training of a foreign language in professional direction as a stage in practical mastery of a foreign language, as a special additional “learning a foreign language in accordance with the nature of further professional activity” [1]. We emphasize, that the study of professionally oriented language material allows you to establish a two-way link between the desire to get special knowledge and success in mastering a foreign language.

The content of a foreign language in professional direction training is consistent with the reasons learning this foreign language, and as a basis for learning it three main principles are taken:

- 1) motivation;
- 2) integrated approach to training;
- 3) professional orientation [2, p. 422].

To realize the potential of a foreign language in professional direction in the professional and social orientation of students at higher legal educational institutions, the following conditions must be met:

- 1) clearly formulate the goals of foreign language speech activity;
- 2) ensure the social and professional orientation of this activity;
- 3) to form students’ ability to creatively approach the solution of certain tasks related to future professional activity [7].

The educational process should take into account typical situations characteristic of professional communication, which would create a motivated need for foreign language communication and bring the educational process as close as possible to natural professional communication [6].

The formation of professional foreign language competence of future lawyers, which ensures the formation of their professional culture, is facilitated by the huge resources contained in the study of a foreign language in professional direction, disciplines of the legal cycle, including disciplines of legal specialization, in the possibilities of organizing independent and extracurricular work of students of higher legal educational institutions.

Competence is understood as a meaningful generalization of theoretical and empirical knowledge, presented in the form of concepts, principles and provisions. Nowadays, the formation of communicative competence involves the widespread use of various means and forms of training provided for in educational programs.

The main goal of teaching English as a professional foreign language at legal higher educational institutions is the formation and development of future specialists’ professional communicative competence in a foreign language. To successfully teach professional English in junior years, it is necessary to speak English in the scope of the secondary school program, as well as to have basic knowledge of legal disciplines in Ukrainian.

By foreign language professional communicative competence, we understand the ability of a future graduate of a legal higher educational institution to interact in a professionally-oriented situation of communication with specialists

from other countries, readiness to implement an intercultural professional dialogue in a multicultural space in conditions of international mobility and integration.

For lawyers working in the international sphere, the formation and development of foreign language professional competence involves the formation and development of the following types of competencies:

- language competence, which involves knowledge of lexical units and grammatical rules that turn lexical units into a conscious utterance, as well as the ability to apply these rules in the process of utterance and perception of judgments in oral and written forms;

- speech competence – knowledge of the rules of speech behavior, choice of speech forms and means and their use depending on the goals, communication situation and social status of participants in the process of socio-cultural and professional communication;

- discursive competence that allows you to establish the contextual meaning of a coherent text and logically build statements in the process of communication;

- strategic competence, which implies the ability to use adequate communication situations, verbal and nonverbal communication strategies for the purpose of effective cross-cultural professionally-oriented communication in case of a lack of language tools;

- socio-cultural competence, characterized as the ability of communicants to adequately perceive, understand and evaluate the achievements of culture and science of other peoples in the process of intercultural professionally-oriented communication;

- social (pragmatic) competence – the ability of a person to choose an adequate means of communication depending on the conditions and goals of a particular communication situation, to build statements in accordance with the communicative intent of the participants in communication;

- linguo-professional (subject, special) competence – the ability to perceive and reproduce texts in a certain area of special subject activity, cliches of speech for special purposes, the ability to operate with foreign language general scientific and special vocabulary, analyze, critically rethink and present text material professionally-oriented problems;

- socio-political competence – the ability to navigate in the language multicultural space, taking into account the norms of civil and legal behavior [8].

Thus, the development of a foreign language professional communicative competence of a student of a law school is considered as a necessary component in the structure of an integrative characteristic of a specialist's professional competence, which allows communication with representatives of other cultures at the international level, which implies the formation of a certain level of intercultural communicative competence.

References

1. Авдукова А. М. Научный текст учебника английского языка как материал для активного и пассивного овладения // Новейшие методы

преподавания иностранных языков студентам неязыковых специальностей вузов. М.: Изд-во МГУ, 1991. С. 108–115.

2. Бесараб Т. П., Павлюк М. М. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збірник наук. праць / за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. Вип. 23–24 (27–28). Харків: НТУ ХП, 2009. С. 421–434.

3. Вербицкий А. А., Бакшаева Н. А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении: монография. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. 200 с.

4. Гальськова Н. Д. Современная методика обучения иностранному языку: пособие для учителя. М.: АРКТИ Глосса, 2000. 165 с.

5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид.: д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.

6. Покушалова Л. В., Серебрякова Л. Т. Обучение профессионально ориентированному языку в техническом вузе // Молодой ученый. 2012. №5. С. 305–307.

7. Рощина Е. В. Функции иностранного языка как учебного предмета в системе обучения в университете // Иностранные языки на неспециальных факультетах: межвуз. сб. Л.: Из-во Ленингр. ун-та, 1978. 39 с.

8. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. Воронеж: Истоки, 1996.

Тимофіїва Катерина Михайлівна –
старша викладачка кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ПЕДАГОГІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Євроінтеграційні процеси, які відбуваються в Україні в усіх галузевих напрямках, у тому числі й в освіті, акцентують увагу на моральних вимірах людського спілкування, зокрема на толерантності.

Насамперед це стосується вищої школи, особливо педагогів, бо хто як не вони покликані виховувати на засадах моральних і національних цінностей, відкритості й діалогічності нове покоління високої демократично-етнічної, національної, релігійної, та політичної культури.

Таке розуміння освітніх перетворень щодо підготовки педагогічних кадрів, вимагає наукового переосмислення системи цінностей, формування професійно-значущих якостей вчителя, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому закладі освіти.

Толерантність у межах запропонованого дискурсу слід розуміти як професійно важливу якість педагога, яка характеризується здатністю сприймати без агресії інші судження, інший спосіб життя, характер поведінки, зовнішність і будь-які інші особливості суб'єктів освітнього і соціокультурного простору шляхом встановлення з ними відносин довіри, співпраці, компромісу, радості, товариськості, емпатії та психологічного комфорту. До того ж, притримуючись розуміння феномену толерантності як якості особистості та її ставлення до дійсності, що функціонує на підставі відповідних знань, мотивів й способів дії, структуру толерантності викладача правомірно було представити у вигляді взаємодії трьох провідних компонентів: концептуально-ціннісного, особистісно-мотиваційного й діяльнісно-поведінкового [2, с. 70].

Наявність соціальної толерантності дозволяє викладачеві вищої освіти ефективно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу, а сформованість психологічної толерантності, забезпечує високу стійкість учителя до численних професійних стресів і сприяє ефективній побудові професійної кар'єри.

Викладач, вихователь мусить бути не лише сам толерантним, а й готовим до виховання культури толерантності у своїх курсантів. Для курсантів зазначена проблема є актуальною сама собою, бо їхній життєвий шлях починається з уміння жити в колективі однолітків із різним життєвим досвідом, із несформованою готовністю до комунікативної діяльності на одній території протягом року. А це означає, що живучи на казармі протягом року, вони повинні усвідомити, що розділяють дах ще з 50 особами такого ж віку, знати як ввічливо і порядно вести себе з однолітками. Поважне ставлення один до одного, гармонізація взаємин у дитячому колективі, виховання толерантності сприяють налагодженню оптимальних, доброзичливих взаємовідносин у системі «викладач-курсанти».

У сучасній науці існують різні підходи до трактування поняття «толерантність». Ми розглядаємо толерантність як особистісну якість, ознаку гуманної людини. Основою толерантності є визнання прав людини на життя, волю та гідність; доброзичливе усвідомлення присутності у своєму соціальному середовищі представників інших культур, визнання позитивних аспектів відмінностей, уміння цінувати різноманітні прояви людей, визнання взаємозалежності людського існування. Провідну роль у вихованні толерантності відіграє навчальний заклад, у якому студент набуває досвіду соціалізації.

Толерантність необхідна не тільки у відносинах між окремими людьми, а також на рівні родини, громади чи суспільства. Вона виступає як психологічна або соціально-психологічна характеристика індивідів і соціальних груп, що виявляється в їхній взаємодії з іншими індивідами або соціальними групами. Толерантність можливо розглядати як засіб зняття конфлікту, розвитку форм співіснування та взаємодії в людському суспільстві.

Дослідження функцій толерантності в системі освіти призвели до висновку, що, по-перше, вона є умовою ефективності та успішності процесу навчання, де міжсуб'єктний зв'язок педагога та курсанта буде визначальним; по-друге, толерантність розглядають як складову цільового комплексу процесу формування особистості. Таким чином, необхідно відзначити, що стратегічна мета виховання сьогодні зосереджена на моральній основі. Мета сучасної освіти співмірна меті споконвічних філософських пошуків мудрої людини, яка здатна оцінювати явища відповідно до їх справжньої загальнолюдської цінності й знаходити доцільну ціннісну орієнтацію. Становлення гуманної особистості викладача вищого навчального закладу можна розглядати як процес засвоєння педагогічних знань, суспільних норм і правил, формування гуманістичних цінностей, гуманітарної складової, яка є важливою частиною загальнолюдської культури.

Толерантність належить до загальнолюдських цінностей і тому є важливою умовою розвитку діалогу культур. Людина, яка здатна подолати стереотипи, що живуть у її свідомості, сформувані в собі бережливе ставлення до «іншого» та його культури, має стати активним учасником міжкультурного діалогу.

Якщо в основі взаємовідношень лежить терпимість, то спілкування будується в душі позитивного ставлення до думки, позиції, дій іншої людини. Воно завжди сприяє формуванню у молоді навичок незалежного мислення, критичного осмислення і формування суджень, заснованих на моральних цінностях.

Важливо «зрівнятися» з курсантами на основі людських взаємин та емпатії, інтересів і захоплень, показати приклад уміння чути, коли слухаєш, і бачити, коли дивишся. Саме виявлення педагогом толерантності є вагомим виховним чинником. Давно відомо, що особистість формується особистістю, духовність – духовністю, а толерантність – толерантністю. Педагог мусить бути для вихованців взірцем у всьому, тому толерантність є професійно необхідною особистісною якістю педагога, що логічно впливає зі змісту, завдань і характеру його діяльності. Виховуючи почуття толерантності у молодого покоління, педагог постійно дбає про безперервність самовдосконалення, досягнення професійної та комунікативної майстерності, розвиток власних людських якостей.

Отже, педагогічна толерантність є професійно важливою якістю викладача. Оскільки, володіння вміннями й навичками толерантної взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу є нагальною потребою для педагога будь-якої навчальної установи.

Література:

1. Дружинина А.Е. О формировании толерантных отношений в образовательной среде. *Химия в школе*. 2010. №5. С. 2-5.
2. Маленко О.О. Вербальна комунікація сьогодення: чи зможемо порузумітися? *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2015. № 5. С. 69-71.

3. Пащенко Р.М. Толерантність залежить від просвіти. *Освіта України*. 2007. № 92. 14 грудня. С. 4.

Царьова Ірина Валеріївна –
докторка філологічних наук,
професорка кафедри
українознавства та іноземних
мов Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРОЄКТ МОТИВАЦІЙНОГО СЛОВНИКА ЮРИДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Сучасний український мотиваційний словник юридичної лексики – це фіксація лексикографічного опису мотиваційних відношень. О. І. Блінова виділяє такі різновиди мотиваційних словників: тлумачний мотиваційний словник літературної мови, словник внутрішньої форми слова, частотний мотиваційний словник, мотиваційний зіставний словник, термінологічний мотиваційний словник [1]. Е. А. Штейнгарт корисність цього лексикографічного типу словника вбачає у вирішенні проблеми синонімії та полісемії, метафорійності терміна, проблеми наявності-відсутності емоційно-стилістичних конотацій у термінологічних одиницях, проблеми термінологічної системності тощо [8, с. 3].

Дослідженню мотиваційних процесів присвячено низку праць, серед них наукові розвідки А. Д. Аділової, О. І. Блінової, П. Ю. Гриценка, Т. Р. Кияка, О. О. Селіванової, Н. А. Цимбал та ін. У працях з юридичної термінології серед основних характеристик юридичного терміна згадується мотивованість. Е. Ф. Скороходько характеризує мотивованість як системність відповідності між планом змісту і планом вираження лексеми. Заслуговує на увагу й обґрунтування цього терміна лінгвістом Л. Г. Федюченко: мотивованість є здатністю терміна пояснити вибір того чи іншого мовного знака для позначення спеціального поняття [6].

У сучасному мовознавстві традиційною є думка, що мотивованими є ті слова (значення слів), що мають збережену внутрішню форму [7]. Внутрішня форма слова – це невербальне утворення, що визначається мотиваційною ознакою, яка береться в основу найменування. Ця ознака вербально експлікує внутрішню форму слова. Досліджуючи проблему мотивації протиправних дій, закономірно вказати, що тривалий час у кримінології наявна обмежена кількість робіт, присвячених мотиваційній сфері правопорушників. На жаль, представлені роботи на рівні емпіричного накопичення фактів, без подальшої систематизації та абстрагування, що не дозволяло брати їх для наукового аналізу. До цих робіт можна віднести здобутки М. В. Тарасова та К. О. Прохорова, де автори виділяють практично

однаковий перелік провідних мотивів протиправної діяльності правоохоронців: 1) приклад друзів, товаришів по службі (39,8 % випадків); 2) упевненість у власній безкарності (27,4 %); 3) відсутність належного контролю (18,6 %); 4) незнання закону (3,6 %); 5) необхідність забезпечення прожиткового мінімуму родини (2,7 %); 6) користь (1,8 %); 7) прагнення завоювати авторитет (1,8 %); 8) „не було іншого виходу” (1,8 %); 9) помста, ревнощі (0,9 %); 10) фінансові проблеми (0,9 %); 11) „не уважав потрібним дотримуватися закону” (0,9 %) [4; 5]. Наведемо приклади морфологічно мотивованих юридичних лексем: *підозрюваний* – особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим КПК для вручення повідомлень; *обвинувачений* (підсудний) – особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому статтею 291 КПК; *засуджений, виправданий* – особа, що має права обвинуваченого, передбачені статтею 42 КПК, в обов'язі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження. Важливе для лексикографічної практики питання повноти чи частковості мотивованості слів залишається дискусійним. Аналіз наукових розвідок (А. Д. Аділової, О. І. Блінової, Т. І. Вендіної, Т. І. Панько, І. М. Кочан, І. М. Мацюк та ін.) показав відмінності у дефініціях повністю мотивованих та частково мотивованих слів. Зокрема, О. І. Блінова вважає, що повністю мотивованими словами є ті слова, звукова оболонка яких складається із елементів, що виявляють і мотиваційну (лексичну), і класифікаційну ознаки. Іншими словами, повністю мотивованим словам властива одночасно лексична та структурна мотивованість, відповідно частково мотивовані слова мають лише лексичний або структурний різновид мотивованості. Також поширеною є думка, що повну мотивованість мають назви, значення яких виражаються значеннями їх складників (морфем, основ), а часткову мотивованість – слова, семантика яких характеризується ідіоматичністю [1, с. 70].

У нашому дослідженні використано таку схему мотиваційного аналізу юридичної лексики:

- вокабула (описувана лексична одиниця з тлумаченням) у називному відмінку та її мотиваційна характеристика:
- мотиваційна ознака: компонент похідної номінативної одиниці, який є вербальним виразником її внутрішньої форми;
- лексичний мотиватор: слово-мотиватор, яке є виразником лексичної мотивованості;
- структурний мотиватор: слово-мотиватор, яке є виразником структурної мотивованості;
- аналіз мотиваційної ознаки: мотиваційна форма та мотиваційне значення;

- мотив номінації (субстантивні, ад'єктивні, процесуальні мотиваційні ознаки);
- типи мотивованості (абсолютна / відносна, фонетична / морфологічна / семантична, повна / часткова);
- типи внутрішньої форми слова (метафорична / неметафорична, лексикалізована / нелексикалізована, варіантна / неваріантна);
- зумовленість вибору мотиваційної ознаки.

Словникова стаття пропонованого мотиваційного словника юридичної лексики містить такі скорочення:

ПМ – повністю мотивована назва;

ЧМ – частково мотивована назва;

НМ – немотивована назва;

МО – мотиваційна ознака;

ЛМ – лексичний мотиватор;

СМ – структурний мотиватор;

МФ – мотиваційна форма;

МЗ – мотиваційне значення;

ВФС – внутрішня форма слова.

Сворюваний мотиваційний словник юридичної лексики української мови має на меті зафіксувати мотиваційні відношення у лексиці юриспруденції з метою її систематизації та унормуванню цього шару лексики.

Література

1. Блинова О. И. Мотивология и ее аспекты. Томск : Изд-во Том. ун-та, 2007. 394 с.
2. Гончаренко В. Г., Андрушко П. П., Базова Т. П. Юридичні терміни. Тлумачний словник. Київ: Либідь, 2004. 320 с.
3. Гриценко П. Ю. Сьогодення українського термінознавства. *Термінологічний вісник*. 2011. № 1. С. 5–6.
4. Прохоров К. А. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, совершаемых сотрудниками милиции против жизни и здоровья: Дис.. канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2004, С. 78.
5. Тарасов Н. В. Преступления, совершаемые сотрудниками милиции: криминологический аспект: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2000.
6. Федюченко Л. Г. Терминологическое поле в когнитивной структуре учебного научного текста : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. філол. наук. Тюмень, 2004. 22 с.
7. Царьова І. В. Лінгвофілософія сучасного юридичного тексту. *Colloquium-journal*. №16 (68), Część 3. Warszawa, Polska, 2020. Część. С. 23–27.
8. Штейнгатт Е. А. Мотивационный словарь профессиональной лексики алюминиевой промышленности. Красноярск : Трансформ, 2005. 80 с.

Швець Юлія Вікторівна – аспірантка 2 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Науковий керівник – Ковалевська Т. Ю., докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПОНЯТТЯ ГУСТАТОРНОГО КОДУ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННЯХ СУЧАСНИХ УЧЕНИХ

Розвідку присвячено аналізу досліджень густативів, які виступають ідентифікаторами ментальності та національного колориту українців, у роботах сучасних лінгвістів, літературознавців, філософів.

Ключові слова: густативи, густаторний код, лексика на позначення їжі та питва, українська ментальність, харчосмакування.

Лексика на позначення їжі та питва, продуктів харчування (т. зв. густаторна лексика) стала сегментом активних студіювань у сучасній гуманітаристиці. Густаторна лексика демонструє національні традиції, побут, звичаї, обряди, святкування, виявляючи в такий спосіб неповторність і самобутність світоглядних пріоритетів українців [5, с.121]. У зв'язку із цим постає необхідність у поглибленому дослідженні густативів як маркерів національної харчосмакової культури українського народу, оскільки «роль харчування в житті людини, та й будь-якого живого організму, важко переоцінити, адже саме життя неможливе без харчування. Людство здавна зрозуміло, що смачна й калорійна їжа – найкраще джерело сил, здоров'я, бадьорості, працездатності, росту, розвитку, гарного настрою людини» [1, с.280]. Так, до вивчення культури харчосмакування зверталися мовознавці М. Білоус, Х. Гаврилюк, Т. Гуцуляк, І. Колегаєва, В. Шелех тощо. Зокрема І. Колегаєва дослідила семантику лексем на позначення їжі та питва в українській, російській, англійській мовах і зазначила, що «смакові відчуття (те, як людина сприймає їжу та питво смаковими рецепторами) відігравали провідну роль у процесі людського пізнання світу та виживання у світі. Відповідно, кванти інформації, що було отримано через посередництво каналів густаторної модальності, надійно відбивались у філогенетичній пам'яті людини як біологічного виду. Внаслідок цього, вони трансформувались у відчуття людини як соціальної істоти» [4, с.126]. С. Яценком проаналізовано назви хмільних напоїв, описано та потлумачено

семантику густативів на позначення питва: пиво, квас, мед (хмільний напій). Учений зазначає: «До давніх назв на позначення напою належить пиво < *rivo. Але варто відзначити, що це слово (пиво) в найдавніших слов'янських й українських писемних пам'ятках засвідчене також із первісною семантикою — «пиття»» ... Із давніх давен звичайним нехмільним напоєм був квасъ < *kvasъ «квас» (корінь той самий, що й у кыс-нути) ... В українській та інших східнослов'янських мовах і їх говірках досліджуване слово широко відоме, але як назва нехмільного напою» [7, с. 50-51]. Дослідник наголошує також, що «не менш популярним хмільним напоєм мед залишався і в староукраїнський період. Лексема зберігає свої лексичні значення, успадковані з давньоукраїнської мови, активно виступаючи також із значенням «легкий хмільний напій» [7, с. 52].

Зазначимо, що густативна лексика є предметом дослідження не лише вищезгаданих лінгвістів, серед літературознавців та філософів (Г. Віват, О. Гриньків, С. Ковпик, А. Малиновський, Т. Морева, О. Юрчук , О. Чаплінська) ця проблема має також важливе значення як для поглиблення теоретичних відомостей, так і для практичного опрацювання. Однією з ґрунтовних розвідок, присвячених вивченню лексем на позначення їжі та питва, є «Поетика густативів» С. Ковпик. У роботі висвітлено основні проблеми та питання поетики густативів на матеріалі української художньої прози 19 ст., схарактеризовано історію виникнення та взаємодію літературного і кулінарного дискурсів: «Історія виникнення, формування та взаємодії цих дискурсів природна, логічна й неминуче актуальна, позаяк усі вони детерміновані й сформовані самою реальною дійсністю схем, типів та прототипів харчування персонажів творів літератури, необхідністю бачення їх перш за все у ролі матеріально-побутових і соціальних умов та факторів реальної життєдіяльності й перш за все співіснування людей у родині, громадах, соціумах, етносах і т. ін.» [3, с.18] . Г. Віват є укладачем «Словника-довідника старовинних і діалектних назв страв, продуктів, харчових виробів та кухонного начиння різних регіонів України», де авторка уточнює, що «українська кухня має багатовікову історію, пройшла довгий і складний шлях свого формування, тому й славиться розмаїттям страв і рецептів їхнього приготування. Пріоритетними в українській культурі харчування були продукти борошняно-круп'яного спрямування, оскільки ці рослини посідали значне місце в сільському господарстві» [1, с. 5.]. Також дослідниця у статті «Хліб та вода – козацька їда»: їжа в українських пареміях» описує історію виникнення та розвиток українських паремій, що безпосередньо дотичні до продуктів харчування, страв української кухні : «Хліб постав наріжним каменем у матеріальній та духовній культурі українського етносу... тому й існує так багато висловлювань, крилатих фраз, прислів'їв, приказок тощо відносно хліба: «хліб – усьому голова»; «без солі та хліба немає обіда»; «без хліба – не обід, без капусти – не борщ»; «дурне й сало без хліба»; «коли б хліб та вода, то не буде голода»; «без хліба і любов гине»; «завжди є їдець на готовий хлібець»; «грушка – минушка, а хліб –

кожен обід» [2, с. 35]. Кандидат філософських наук О. Чаплінська обґрунтовує концепт їжі як маркер ресентименту в романі Джорджа Орвелла «Колгосп тварин» і подає таке тлумачення: «Щодо їжі, то, з одного боку, вона стає маркером злості, заздрості й мстивості, з іншого – слугує й маркером соціальної ідентичності» [6, с. 69].

Отже, розглянуті нами роботи українських учених, присвячені дослідженню густативів як маркерів самобутньої та неповторної національної гастрономічної культури українців, свідчать про невичерпність традицій нашого народу, його трансцендентну густаторну спадщину, яку необхідно ґрунтовно і ємно вивчати і пропагувати. Перспективи подальшого розвитку вбачаємо у дослідженні густаторної лексики на матеріалі української художньої літератури 19 ст. та проведенні на основі цих розвідок вільного асоціативного експерименту.

Література

1. Віват Г. Словник-довідник старовинних і діалектних назв страв, продуктів, харчових виробів та кухонного начиння різних регіонів України . Одеса : ВМВ, 2015. 384 с.
2. Віват Г. Хліб та вода – козацька їда. Їжа в українських пареміях / Ганна Віват. Вісник Запорізького національного університету № 2, 2016. С.33-39.
3. Ковпик С. Поетика густативів (на матеріалі творів української прози ХІХ ст.) : монографія . Кривий Ріг, 2014. 179с.
4. Колегаєва І. Густаторний код культури. Прилагательные вкусовой семантики в украинском, русском и английском языках. Сучасні студії з романської і германської філології. Одеса, 2020. С. 124-127.
5. Швець Ю. Динаміка густативів на матеріалі твору «Кайдашева сім'я» І.Нечуя-Левицького: збірник матеріалів Прикладна лінгвістика на Півдні України: здобутки та перспективи. Одеса, 2021. С.121-125.
6. Юрчук О., Чаплінська О. Їжа як маркер ресентименту в романі Джорджа Орвелла «Колгоспні тварини». Видавництво ЖДУ ім.І.Франка. Житомир, 2020. С.68-71.
7. Яценко С. Назви хмільних напоїв в українській мові ХІV-ХVІІ ст. Українська мова № 2. Житомир, 2009. С.49-55.

Шум Ольга Володимирівна –
кандидатка філологічних наук,
викладачка кафедри англійської
мови гуманітарного спрямування
№3 факультету лінгвістики
Національного технічного
університету України «Київського
політехнічного інституту імені
Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО СКЛАДАННЯ ЄДИНОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

У зв'язку із введенням обов'язкового вступного іспиту з іноземної мови (англійської, німецької, французької чи іспанської – *прим.* залежно від року складання вибір мов варіюється) для вступників в магістратуру перед викладачами іноземних мов постали нові виклики. Кожен навчальний заклад та кожна окрема нефілологічна спеціальність мають різні дисципліни (наприклад, іноземна мова чи іноземна мова професійного спрямування) та обсяг аудиторних годин із вивчення іноземної мови. Так на деяких факультетах студенти проходять необхідну кількість годин протягом першого року навчання, тоді як для інших той саме курс розтягнуто на чотири роки бакалаврату. Проте умови для складання незалежного оцінювання для всіх є однаковими. Саме тому нагально постало питання пошуку можливостей для додаткової підготовки студентів. За вимогами МОН зовнішнє незалежне оцінювання у формі єдиного вступного іспиту до магістратури потрібно складати вступникам до закладів вищої освіти України на всі спеціальності.

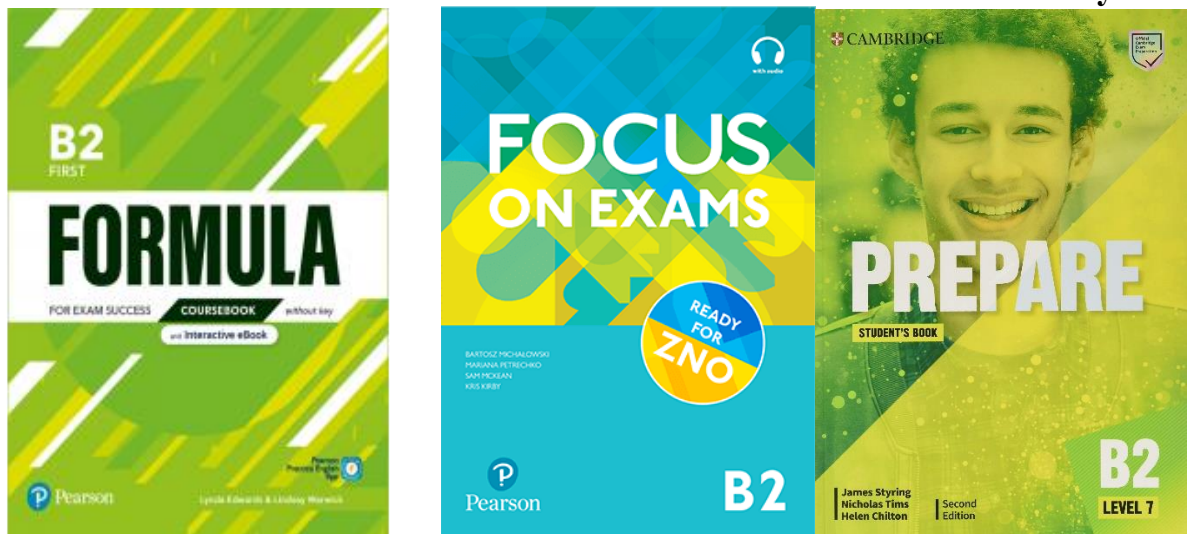
За висновками дослідників студенти, які вивчають іноземну мову лише на першому або на першому та другому курсах і не використовують отримані знання на практиці, до завершення четвертого року навчання значно поступаються у своїх успіхах студентам, які вивчали курс іноземної мови чи іноземної мови професійного спрямування протягом останнього року перед складанням єдиного вступного іспиту. Зокрема саме через це чимало закладів вищої освіти переглядають наразі навчальні плани з іншомовних дисциплін та розподіляють кредити між щонайменше на два курси – перший та четвертий.

Сьогодні з метою якісної підготовки викладачі мають змогу залучати до навчального процесу чимало джерел, зокрема інтерактивних. Оскільки структура єдиного вступного іспиту з іноземних мов дещо відрізняється від ЗНО, є її скороченою версією, тобто складається із двох частин (читання та використання мови), то процес підготовки студентів схожий на рекомендації щодо підготовки випускників шкіл. Рівень іспиту умовно відповідає рівню

володіння іноземною мовою B1-B2. Однак тестування передбачає ґрунтовні знання із науково-технічної, професійно-орієнтовної термінології, тематичної лексики, із загальної лінгвокраїнознавчої тематики. Саме тому ретельний підбір матеріалів базується на зразках мовлення, які охоплюють реалії сучасного життя, пов'язані із зацікавленістю, хобі та комунікативними потребами сучасної молоді.

Таким чином для підготовки до іспиту можна використовувати як тренувальні тести для ЗНО та ЄВІ, так і видання, наприклад, видавництва *Dinternal* та *Pearson* (спеціальні – *Formula Exam Trainer*, *Focus on Exams*, *Prepare* тощо; загальні – *Speak Out*, *English File*, *Solutions*, *Challenges* тощо):

Рисунок 1

Основна увага зосереджується на граматичних темах відповідного рівня та умінні читати та розуміти текст. Оскільки одним із основних завдань вивчення предмету іноземна мова у закладах вищої освіти є навички вільного спілкування та ділового листування, то варто звернути увагу під час підготовки до іспиту на роботу з текстами. Зазвичай тестова частина «Читання» об'єднує завдання на підбір влучних заголовків, пошук вірних та хибних тверджень та запитання із множинним вибором. Такі вправи можна знайти у будь-якому стандартному підручнику. Частина «Використання мови» об'єднує в собі лексико-граматичні завдання на пошук відповідного за змістом слова із ряду синонімів, вибір вірної граматичної форми дієслова, частини мови тощо.

Таким чином, метою частини «Reading» є виявлення рівня сформованості умінь студентів самостійно читати та розуміти іншомовні тексти протягом чітко визначеного проміжку часу. Завдання для визначення рівня сформованості іншомовної компетентності в читанні зорієнтовані на різні стратегії: з розумінням основної інформації (ознайомлювальне читання), повної інформації (вивчальне читання) та пошук окремих фактів (вибіркове читання). У предметних тестах оцінюють уміння кандидатів розуміти прочитаний текст, виокремлювати ключову інформацію,

узагальнювати зміст прочитаного, робити висновки на основі прочитаного. На противагу цьому мета частини “*Use of English*” полягає у виявленні рівня сформованості мовленнєвих та мовних, граматичних та лексичних компетентностей студентів-бакалаврів [1].

Спираючись на структуру та особливості завдань та оцінювання ЄВІ підготовка до тестування вимагає ретельності та зосередженості.

Стосовно тематики текстів у обох частинах тексту, вона охоплює проблеми особистісної сфери (повсякденне життя, родина, режим дня, дозвілля та захоплення, плани на майбутнє та вибір професії тощо), публічної сфери (спорт, культура, покупки, ЗМІ, науково-технічний прогрес тощо), освітньої сфери (освіта і навчання, життя студентів, система освіти, робота і професія, іноземні мови тощо). Як уже зазначалося раніше, граматичні теми пов'язані з рівнем В1-В2 і охоплюють знання іменників, артиклів, прикметників, дієслів, займенників, числівників, прислівників, прийменників, сполучників та типів речень тощо [4].

Підсумовуючи усе зазначене вище, зазначимо, що питання підготовки студентів до складання ЄВІ є важливою складовою іншомовної підготовки у закладах вищої освіти. Програма єдиного вступного іспиту створена з урахуванням Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти на рівні В1-В2. Зміст завдань для здійснення контролю якості сформованості іншомовної комунікативної компетентності уніфіковано за видами і формами завдань. У Програмі враховано особливості англійської, іспанської, німецької та французької мов. Об'єктами оцінки є мовленнєва компетентність у читанні, а також мовні лексичні та граматичні компетентності. Зміст тестових завдань ґрунтується на автентичних іншомовних зразках літературного мовлення, прийнятого в країнах, мову яких вивчають, відповідно до сфер спілкування і тематики текстів. Саме тому врахування цих нюансів є важливим для формування нових навчальних програм із дисциплін іноземної мови та іноземної мови професійного спрямування.

Література

1. Рудоман О., Харжевська О. Підготовка до складання єдиного вступного іспиту (ЄВІ) з іноземної мови в магістратуру. URL: <http://dfl.khnu.km.ua/2020/03/06/pidgotovka-do-skladannya-yedynogo-vstupnogo-ispitu-yevi-z-inozemnoyi-movu-v-magistraturu/> (дата звернення 02.10.2021).

2. Шум О. Особливості дистанційного вивчення іноземних мов конференції. *Сучасні тенденції іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі* (5 червня 2020 року). За заг. ред. Ю. Волошина, Н. Гончаренко-Закревської, Н. Василюшиної. К.: ФМВ, НАУ, 2020. С. 522-525.

3. Shum O. Common features of distance learning of foreign languages. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*

іноземними мовами (29 травня 2020 року). Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020. С. 109-111.

4. Наказ Міністерства освіти і науки України №411 від 28.03.2019 р.
URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/nakaz-MON-vid-28.03.2019-411.pdf> (дата звернення 02.10.2021).

УКРАЇНСЬКА НАУКА ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Баланчук Юлія Олександрівна –
здобувачка вищої освіти І курсу
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Руских І.В.,
старша викладачка кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

TO THE PROBLEM OF LANGUAGE FUNCTIONING IN SOCIETY

Language is an integral part of human life. Without it there is no state in the world. Language accompanies us throughout our lives. It allows us to express our emotions, talk to people, study and find out new information.

Ukrainian linguist Ivan Ohienko attributed a great role to the language. As reported by him ‘our old and new culture is in the language, the sign of our national identity... And as long as the language is alive, so are the people as a nation...’. The national language in Ukraine is Ukrainian. According to the law, the state ensures the development and functioning of the Ukrainian language in all spheres of public life; it promotes the development of the Ukrainian nation, its traditions and culture. And this is guaranteed by the Constitution of Ukraine. A perfect knowledge of language is an important indicator of a person’s intellectual and cultural progress.

Nowadays, the function of the official language is a topical issue. In accordance with the survey conducted in 2017 by the researchers from the Ukrainian Language Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine in cooperation with the Institute of Slavic Studies in Essen, Germany 90.1 per cent of respondents gave a positive answer to the question if Ukrainian citizens should or must speak Ukrainian. However, only 46.9 per cent of all people actually speak the national language. The Russian language is used by 31.8 per cent of the surveyed population. Another 20.8 per cent said they spoke Ukrainian and Russian equally well. The survey shows that the current linguistic situation is difficult. So, it is important to motivate the population, especially young people, to learn and speak the state language.

16 July 2019 Law on the functioning of the Ukrainian language as the state language was adopted. According to the law, Ukrainian is the only state language in Ukraine and it is mandatory for state authorities and in public spheres throughout the country. Probably, this law can help solve the language problem on

the territory of our country. Also, over the time the number of people speaking the state language will increase.

We can conclude that language is inevitably an integral part of people's lives. However, in our country there are some problems with the use of the native language, which are gradually being solved.

Література

1. Закон про українську мову набув чинності URL: <https://hromadske.ua/posts/zakon-pro-ukrayinsku-movu-nabuv-chinnosti>
2. Конституція України. Розділ I. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>.
3. Мовна ситуація України в соціолінгвістичних вимірах URL: Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30586236.html>

Блохіна Олександра Олександрівна – здобувачка вищої освіти IV курсу факультету міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно-економічного університету

Науковий керівник –

Ювковецька Ю. О., кандидатка філософських наук, доцентка кафедри іноземної філології та перекладу факультету міжнародної торгівлі та права Київський національний торговельно-економічний університет

LINGUISTICS IN THE LEGAL SPHERE OF SOCIAL LIFE

Multiple ideas about the role of language (or, more precisely, social communication), at the present time, show very well that the intersections of language and law are far from being exhausted, which implies not so much spontaneous "exits" of linguists to semi-optional courses, as the development and implementation of a wide programs of legal and linguistic education of society as a whole. One of the components of this program is to supplement philological education with a minimum of legal knowledge and skills necessary (for solving certain social problems).

The implementation of the idea of combining linguistics and jurisprudence can be applied to the disciplines of the linguistic cycle, for example, in three directions. The first is that linguists come to law schools with language courses. Second, one can imagine the arrival of students from different faculties to philologists: sociologists, for example, for courses in sociolinguistics,

psychologists - in psycholinguistics, art critics - in the aesthetic analysis of language (literary texts), etc. (this direction, apparently, is not represented in the practice of higher education). And the third is that philologists can train such specialists in the so-called "overlapping zones" who would be able to solve specific problems of society that require skills with related professional content. Of course, such training is impossible without the involvement of specialists with a higher legal education.

With regard to the area of intersection of linguistics and jurisprudence, the idea of opening a specialization "Legal Linguistics" at philological faculties arises, which needs to be substantiated.

Well, if we consider what are the possibilities of socialization of students who have received a basic philological education, supplemented by legal knowledge and skills, then we can highlight the following:

1. The general aspect of the social demand for specialists with legal and linguistic education. The need for specialists in the educational sphere with professional knowledge in linguistics and jurisprudence at the same time is currently very high in society. This manifests itself, for example, in the need for education and in the need for higher legal education.

The need for philological support for the legal activity of society is massive, since the development of the rule of law involves an increasing number of citizens in it. Their primary perception and understanding of legal documents is carried out through the state language in which they are written. Understanding (interpretation) of legal texts, based on knowledge of the laws of a particular language, concerns every citizen, since laws and regulations of all levels are written in one language or another (in its legal variety), a legal assessment of various actions and deeds is given, decisions are made and sentences; a competition between the prosecutor and the defense attorney is conducted in the natural national language; participants in the process at any stage of the process report certain facts and opinions in it [1, 45-69]. In addition, there are many direct outputs of ordinary speakers in connection with the conflicting nature of natural language: make the misunderstanding of speech works, insults, deceptions and other speech actions simple plaintiffs and defendants, as well as witnesses or jury bodies. Also, in connection with the development of democratic institutions, more and more ordinary civilians without special legal education (for example, deputies of different levels, jurors, etc.) are involved in lawmaking and law enforcement activities. The issues of advanced training of students of law universities and other educational institutions, which are directly related to the training of legal experts, are still relevant. Institutions of higher and secondary legal education need philologists who can conduct linguistic training of future lawyers in close connection with their direct professional training.

2. Special aspects of linguistic legal activity in society. Special needs of linguistic and legal and linguistic specialization at the Faculty of Philology of the phenomena of social significance at the junction of language and the regular

updating of the problems that provide for the legal regulation of speech and language conflicts.

Legal linguistic aspects include a large number of conflict situations, implying the need for their legal resolution, arising due to the contradictory nature of the language itself and its speech functioning. These situations require complex analysis by specialists who are able to think both as linguists and as lawyers. There are many special problems associated with jurisprudence and linguistics and specialists in various fields are necessary for their decisions: lawyers have professional knowledge in the field of what properties of a language affect its conflicting functions, leading it to the sphere of law, for example, how to disclose methods of speech manipulation other people. Special mention should be made of the linguistic forensic (in the narrow sense) specialization of legal linguistics, which presupposes expert and investigative activity in different directions, primarily related to the identification of a person by voice (phonoscopic examination), handwriting (handwriting examination), and other features of the anonymous text [3, 13-24].

With the development of the rule of law, the role of official documents included in legal spheres increases: protocols, official regulations, texts of agreements, contracts, conclusions, official correspondence, petitions, complaints of ordinary citizens, etc. This is the Linguistic aspect. This aspect of legal technology is very important for many administrative and law enforcement officials (for example, secretaries-assistants, legal advisers, bailiffs, etc.)

The increase in conflict situations in modern society, which are generated by the speech production of the media, has been repeatedly noted. First of all, these are conflicts that lead to complex cases of protecting the honor and dignity of citizens. All this means that media workers, on the one hand, and law enforcement officials, on the other hand, must have an idea of the linguistic and legal specifics of such cases. These include cases related to the identity of texts during translation, reuse or text borrowing [2, 15-30].

So, the social order for specialists in the field of legal linguistics in modern society is quite large. The way the philological faculties, in close cooperation with the faculties of law, organize the fulfillment of such an order, largely depends on their future in the current education system, which is largely focused on really demanded specialists.

References

1. Александров А.С. Введение в судебную лингвистику. — Нижний Новгород: Нижегородская правовая академия, 2003. - 420 с.
2. Голев Н.Д. Об объективности и легитимности источников лингвистической экспертизы [Текст] / Н.Д. Голев // Юрислингвистика-3: Проблемы юрислингвистической экспертизы: Межвузовский сборник научных трудов / под ред. Н.Д. Голева. - Барнаул, 2002. - С. 15-30.
3. Терзиев Н.В., Эйсман А.А. Введение в криминалистическое исследование документов. Ч.1. - М., 1949. — 124 с.

**Бондар Яна Анатоліївна,
Юрківська Вікторія
Віталіївна** – здобувачки
вищої освіти IV курсу
факультету міжнародної
торгівлі та права Київського
національного торговельно-
економічного університету
**Науковий керівник –
Ювковецька Ю. О.,**
кандидатка філософських
наук, доцентка кафедри
іноземної філології та
перекладу факультету
міжнародної торгівлі та права
Київський національний
торговельно-економічний
університет

LEGAL LINGUISTICS: FEATURES OF DEVELOPMENT AND FUNCTIONING

Language and law are very closely linked, and the tasks jurislinguistics - to make sure that in case of their interaction there is no misunderstanding.

The first studies of the language of law in n began in the last century. At that time, scholars paid attention to the study of the functional style of language used to write laws.

Scholars set out to develop general rules for writing laws so that there were no disputes during their application.

Representatives of American and English jurisprudence mainly study the language and style of legal documents from the point of view of non-specialists in the field of law. The main issues dealt with by English-speaking jurists are: linguistic expertise in court, communication problems in police inquiries, the role of legal interpreters in court and pre-trial stages in the process, problems of understanding judges' language and jury instructions.

The interaction of language and law in the German language is actively studied. One of the central themes in the research of German scholars is the question of what causes obstacles in communication between lawyers and non-lawyers[1].

Legal linguistics or jurislinguistics is a relatively new branch of linguistics. The peculiarity of this discipline is that it has an interdisciplinary nature, because it combines language and law.

Of course, the question of the accuracy and clarity of legal texts has already been the subject of scholarly attention, but lawyers and philologists have always dealt with these issues separately.

The importance of this science, its relevance is confirmed by the fact that in 2001 at the Altai State University and the Faculty of Philology of Moscow State University was created a separate specialty "Linguistics".

The object of jurisprudence is the interaction of language and law, the legal aspect of language. Researchers note that jurisprudence studies the relationship of language to law. Instead, linguistics, as a separate branch, studies the relationship of law to language (linguistic aspects of law)[4].

The legal aspect of language is, first, the actual language with elements of law. In this aspect, scholars point to the relevance of the ontological understanding of language as an object of legal protection.

Secondly, jurisprudence deals with such problems regularities of language, which are the basis of the text of the law, determine its creation and practical application.

Thus, two fundamental, interrelated problems are the basis of jurisprudence research. The first problem is the problem of the ratio of language laws (norms) with legal laws regarding the level of legalization. The problem of the relationship between natural and legal language is the second [2].

Law occupies a prominent place in the study of linguistic aspects of linguistics. In this case, we are talking about a set of already formed historically legal laws and traditions, and legal language is seen as a system that to some extent seeks greater autonomy from natural language[3].

The main purpose of linguistics is to study the social interaction of people on the linguistic background through the prism of the law. The purpose of jurisprudence is to study the changes in the norms of language that occur when it approaches legal usage.

The methodological specifics of jurisprudence, according to scientists, should be considered taking into account the following linguistic parameters:

- 1) natural - artificial,
- 2) that is displayed (in relation to language) - conditional (in relation to language),
- 3) spontaneous-sensory - rational-logical,
- 4) conservative-static - creative-dynamic,
- 5) continuous – discrete.

Thus, areas in which language and law are closely intertwined, are important content, social, personal renewal and require special research, the disclosure of special methodologies that will take into account the interaction of natural language, legal-linguistic and actual legal processes and phenomena. Finding appropriate methodologies to solve specific problems that affect the boundaries of language and law are the main promising tasks of legal linguistics.

REFERENCES

1. Артикуца Н. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права. *Право України*. 1997. № 12.
2. Демченко Т. Українська мова – правові проблеми. *Право України*. 1996. № 7.
3. Леоненко М. Правові питання визначення принципу національної мови в кримінальному судочинстві. *Право України*. 1999. № 4
4. Прадід Ю. Ф. Проблеми юридичної лінгвістики у дисертаційних дослідженнях українських учених. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ*. 2003. № 3

Бурцева Альона Олександрівна – здобувач вищої освіти І курсу юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник –
Мірошніченко Л. В., кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ – ЗАПОРУКА ВИСОКОГО ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ЮРИСТА

Проблематика вивчення іноземної фахової мови постає майже перед кожним студентом, котрий так чи інакше вирішив пов'язати своє життя з обраною професією, але в умовах сучасного світу – часу технологій та гаджеталізації – зростає необхідність володіння студентами іноземною мовою з метою взаємодії в обраній професії. Саме тому роль іноземної мови та її вивчення займає одне з перших місць у формуванні власного світогляду фахівця і професійній обізнаності майбутнього юриста. Варто з'ясувати та усвідомити причини вивчення іноземної мови студентами- юристами.

Як відомо, у XXI ст. швидко зростає необхідність володіння іноземною мовою, що, в свою чергу, обумовлює збільшення рівня вимог знань іноземної мови студентами юридичних навчальних закладів. Юридична діяльність – це не тільки дії з документами, але й спілкування з людьми різних держав, їх консультування, участь у судових засіданнях тощо. Ця діяльність націлена на професійну взаємодію з іншими суб'єктами права та пов'язана з державною діяльністю, й у тому числі міжнародною.

Для з'ясування того, чому важливо вивчати англійську, німецьку та інші іноземні мови в професії юриста, ключову роль має визначення можливостей, які отримує за результатами цього фахівець при вивченні іноземної мови. Значення професійно-орієнтованої іноземної мови досліджувалась низкою науковців: Сахаровою Н.С., О.Г. Поляковим, Н.Д. Гальсковою, А. Waters, Т. Hutchinson. На наш погляд, тема щодо вивчення особливостей формування професійних якостей майбутніх юристів в процесі опанування іноземними мовами ще недостатньо досліджена, але актуальна. Як відомо, «оволодіння мовою полягає не стільки в сприйнятті та розумінні навчальної інформації, скільки у формуванні різних видів мовної діяльності з використанням мови, що вимагає тривалого тренування» [1, с. 61].

Таким чином, вивчення іноземної мови має вирішувати завдання підготовки фахівця, здатного до самостійного вирішення різноманітних комунікативних завдань, що виникають у процесі професійної діяльності. Навчання іноземної мови студентів юридичних факультетів – необхідність ознайомлення їх із загальними та юридичними термінами права, читання юридичних текстів іноземною мовою, зокрема англійською чи німецькою, усного професійного спілкування, у тому числі на міжнародних семінарах, конференціях тощо.

Зазначене і є запорукою успішної професійної діяльності. Висока «мовна» підготовка, комунікативна обізнаність правника формується в умовах навчальної діяльності.

Професія юриста посідає особливе місце в суспільстві, тому що він вирішує складні проблеми соціального, економічного, політичного, та міжнародного характеру. Фахівець-юрист повинен спілкуватися іноземною мовою, володіти навичками і вміннями професійного спілкування іноземною мовою, вести ділові усні та письмові переговори англійською мовою. Знання іноземної мови істотно підвищує ефективність наукових досліджень. Юрист-практик зі знанням іноземної мови має перспективи. Якщо він знає іноземні мови, то це буде значною перевагою під час працевлаштування в будь-якому закладі.

Можна впевнено констатувати, що вивчення іноземної фахової мови студентами юридичних навчальних закладів надає їм змогу мати високий професіональний рівень, власний світогляд для активного спілкування та взаємодії з іншими учасниками, суб'єктами права.

Література

1. Сахарова Н. С. Розвиток іномовної компетенції студентів університету. Оренбург, 2004. 405 с.

Вільхова Єлизавета Миколаївна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Колесник А. В., кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ» НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАВДАНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Успішність виконання покладених Законом України «Про Національну поліцію» завдань на працівників національної поліції гарантується ефективною комунікацією. Важливою складовою діяльності правоохоронних органів у сферах підтримання і відновлення публічного порядку, забезпечення й охорони прав і свобод людини, інтересів держави та суспільства, протидії злочинності є спілкування з громадянами, тісна співпраця та взаємодія на партнерських засадах з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями.

Під терміном «комунікація» розуміємо процес обміну інформацією між двома і більше особами. Даний процес має три основні форми здійснення: усна, письмова та невербальна [2]. У процесі виконання завдань і службових обов'язків поліцейські активно користуються всіма формами комунікативного процесу. Крім того, що характерною особливістю професії поліцейського є необхідність здійснення ефективної комунікації для виконання службових завдань, взаємодія з населенням відноситься до принципів діяльності поліції [1], згідно з чинним законодавством України.

Актуальною проблемою у діяльності Національної поліції сьогодні залишається виникнення труднощів під час встановлення комунікації з громадянами. До основних причин виникнення даної проблеми можна віднести упереджене ставлення, низький рівень правосвідомості у громадян та неефективна вербальна комунікація поліцейських. Ефективна комунікація обов'язково складається з вербального та невербального спілкування комунікантів, тому важливо пам'ятати не лише у якій позі вести комунікацію, але й про що йдеться під час розмови, слідкувати за тембром, контролювати міміку обличчя.

Більшість майбутніх поліцейських, під час навчання у вищих навчальних закладах системи МВС як курсанти надають пріоритетне значення тактико-спеціальним дисциплінам, менш важливими вважають теоретичні правничі науки, а вивченню й удосконаленню знань з навчальної дисципліни «Українська мова професійного спрямування» приділяють найменше часу й уваги. Результатом такого ставлення до дисципліни є низький рівень навичок встановлення і ведення комунікації, що значно впливає на ефективність виконання службових завдань і обов'язків. Маючи навіть чималий запас слів, необхідно вміти їх застосовувати у спілкуванні, що виходить нелегко в правоохоронців, особливо у стресових ситуаціях. Деякі працівники у своїй роботі користуються заздалегідь вивченими «шаблонними» репліками. Але це не може дати гарного результату, бо для виконання завдань, покладених на Національну поліцію [1], важливо оцінювати кожен ситуацію, враховуючи особливості – застосовувати поліцейські заходи (превентивні або примусові). До того ж, неможливо передбачити всі життєві ситуації та підготувати текст ведення спілкування з громадянами. Саме через те, що здобувачі вищої освіти у процесі навчання не працюють над вдосконаленням навичок комунікації, обирають метод «шаблону», в професійній діяльності виникають значні труднощі, а результатом їх може бути неефективність припинення правопорушення, неможливість зібрання доказів у справі або ж зібрання занадто малих свідчень під час опитування особи, виникнення суперечки між поліцейським та активними громадянами, недостатньо чітке роз'яснення особі її прав і обов'язків та інше.

Отже, варто наголосити на важливості вивчення навчальної дисципліни «Українська мова професійного спрямування» для здобувачів вищої освіти, оскільки, як показує досвід, від того наскільки правоохоронці вміють спілкуватися – залежить ефективність виконання службових завдань. Тобто, від того як поліцейський встановить і здійснить комунікацію – залежить рівень вчинення правопорушень у країні. Вміння спілкуватися, крім ефективності у момент його здійснення, також буде репутацію всіх представників виконавчої влади, тому важливо дотримуватися всіх вимог поважливого ставлення до громадян, навіть у критичних ситуаціях.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40-41, ст. 379.
2. Комунікація у системі управління: конспект. URL: <https://dl.kpt.sumdu.edu.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=4011> (дата звернення 29.06.2021).

Войтенко Владислав Андрійович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів органів досудового розслідування Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Науковий керівник – Пащук Р. І., кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

ДО ПРОБЛЕМИ МОВНОЇ СТІЙКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Провідні національні держави світу пройшли у своєму розвитку досить тривалий час, допоки досягли потрібного рівня національної ідентичності своїх суспільств, Україна ж усе ще перебуває на цьому складному шляху.

Кожний свідомий громадянин своєї держави, особливо поліцейський, має усвідомити для себе всі аспекти, пов'язані із сутністю національної ідентичності, серед якої головним є мовне питання. 25 квітня 2019 року ухвалено Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», тож є суттєві зрушення в мовному питанні, але всупереч закону представники влади та різних державних установ й організацій під час виконання своїх службових обов'язків не завжди спілкуються державною мовою, не маючи мовної стійкості.

Занизький рівень мовної стійкості деяких працівників Національної поліції зумовлений, з одного боку, недостатнім рівнем їхніх внутрішніх переконань, а з іншого – потребою забезпечення прав представників національних меншин. Тож актуальність зазначеної проблеми безперечна.

Питання мовної стійкості досліджували, зокрема, О. Ткаченко, Л. Масенко, Б. Ажнюк, О. Бондар та інші. Окремі аспекти правового регулювання мовних відносин висвітлено в працях Є. Ткаченка, В. Севрука та інших. Натомість проблему мовної стійкості поліцейських у науковій літературі висвітлено недостатньо.

Метою статті є аналіз проблеми мовної стійкості працівників Національної поліції України та з'ясування особливостей правового регулювання суперечливих мовних питань.

Один із перших дослідників цього питання О. Ткаченко пов'язує її з поведінкою конкретної особи або певної групи осіб, спрямованою на збереження вірності своїй мові [6, с. 367].

Потреба прояву мовної стійкості в умовах так званої «гібридної війни» є одним із найболючіших питань. Цю думку обстоює в численних працях Л. Масенко, зазначаючи, що мовна стійкість є проявом «духовного опору поневоленню, оскільки перехід на мову окупанта є кроком до компромісу з ним, пристосування до нерівноправних стосунків, тобто певною мірою й прийняття пониженого становища своєї мови» [2, с. 12]. Учена схвально оцінює знання кількох мов, уважаючи, що це духовно збагачує людину, дає змогу вільно спілкуватися з іноземцями, але явище всеохоплювального білінгвізму, який ще широко розповсюджений в Україні та не має нічого спільного з індивідуальною двомовністю, – вважає загрозою.

Працівники Національної поліції зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків. Згідно з Річним звітом про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2020 році та непоодинокими повідомленнями в ЗМІ на практиці поширені випадки порушення правоохоронцями норми Закону в спілкуванні з громадянами України, службовій діяльності й незрідка під час складання документів [3, с. 62].

Це свідчить про низький рівень мовної стійкості окремих працівників Національної поліції.

Обираючи тактику і стратегію своєї поведінки поліцейський має керуватися законодавчими нормами, принципами верховенства права, бути патріотом України. Як доводять науковці, вичерпною ознакою патріотизму є не національність, а мова. Тож мовна стійкість (здатність українця берегти рідну мову) є важливою якістю сучасного поліцейського як представника влади, носія права та, зрештою, культурної освіченої людини.

Наслідки тривалого лінгвоциду, що наша держава переживає й досі, виявляються на рівні підсвідомості. Але, за словами Л. Масенко, мовна стійкість залежить не від обставин, а від бажання та волі. Відродження української мови, що базується не на зовнішніх, а на внутрішніх чинниках поведінки, є запорукою становлення сильної правової держави. Це, на думку вченої, є справою честі кожного свідомого громадянина, бо усвідомити себе як представника певного етносу, відчутти свою єдність із народом дає передусім мова. До того ж дослідниця зауважує, що в історії людства було багато випадків, коли пригнічені народи завдяки поєднанню колективної волі та свідомих зусиль національної еліти відроджувались [2, с. 13].

Підтверджує попередні погляди й думка О. Ткаченка про те, що зміцнення позицій української мови не відбудеться без участі кожного з нас, що нерозум і недбальство може призвести до остаточної втрати мови, а не «несприятливі обставини» [6, с. 264].

Не знати рідної мови й не хотіти її знати – це абсолютно різні речі. Уважаємо, що однією з причин небажання виявляти мовну стійкість є насамперед низький рівень володіння мовою, що тягне за собою й проблему професійної некомпетентності. Поліцейські у своїй діяльності спілкуються з

різними категоріями населення, серед яких є й чимало високоосвічених громадян, що добре знають і мовні, і правові норми. Тому випадки свідомого порушення законодавства й відсутність стійких внутрішніх переконань щодо мови з боку поліцейського неприйнятні.

Та є комунікативні ситуації, під час яких прояви мовної стійкості мають ознаки нетолерантності стосовно співрозмовника й порушують його права. Такі випадки незрідка трапляються в умовах двомовного соціуму. Подібна поведінка з боку поліцейського неприйнятна. Відповідно до частини 1 статті 29 КПК України кримінальне провадження (складання процесуальних документів, повідомлення про підозру тощо) здійснюється державною мовою. Водночас положення частин 2-3 зазначеної статті забезпечують право особі, яка не володіє або не достанько володіє державною мовою, отримувати повідомлення про підозру, давати показання, заявляти клопотання будь-якою іншою мовою, якою вона достатньо володіє [1].

Правильність і гуманність такої норми не викликає сумнівів.

Сьогодні ж трапляються непоодинокі випадки, коли особи, щодо яких ведуться кримінальні провадження, маючи громадянство й проживаючи на території України, заявляють про нерозуміння української мови й потребу перекладача. Незрідка це роблять для затягування досудового розслідування й перешкоджання йому. Виникає низка суперечливих питань, не вирішених і натепер: хто має виявляти ступінь володіння державною мовою, на основі яких критеріїв тощо?

В. Севрук, посилаючись на Науково-практичний коментар нового Кримінального процесуального кодексу України, стверджує, що ступінь володіння мовою визначає особа, яка веде кримінальне провадження. До того ж пріоритетним є не внутрішнє переконання слідчого, а особиста думка представника національної меншини [4, с. 127].

На думку Є. Ткаченка, серйозною прогалиною в науковій теорії й законодавстві є відсутність тлумачення поняття «не володіє мовою провадження» та критеріїв визначення рівня володіння нею. Водночас науковець зауважує, що під час досудового розслідування не можна виходити лише з бажання тієї чи іншої особи, яка бере участь у справі, говорити певною мовою, а треба перевіряти, чи дійсно ця особа не розуміє державної мови та не може розмовляти нею. До критеріїв володіння державною мовою він пропонує віднести, наприклад, проживання на території України іноземців та осіб без громадянства протягом тривалого часу; отримання на території України середньої, професійно-технічної або вищої освіти, що підтверджує відповідний документ (свідоцтво, диплом); уміння писати й читати українською мовою тощо [5, с. 157].

На користь такої позиції виступає й практика Верховного Суду України.

Підсумовуючи, зазначимо, що попри низку заходів, ужитих керівництвом Національної поліції України для підвищення рівня володіння поліцейськими державною мовою, ця робота потребує пильної уваги й

дальшої активізації. Випадки свідомого порушення норм мовного законодавства працівниками Національної поліції мають підлягати суворому покаранню.

Дотримання мовної стійкості працівниками Національної поліції України сприяє підвищенню рівня їхнього патріотизму та професійної компетентності, довіри та поваги до них із боку населення, забезпечує утвердження верховенства права та законності в державі. Погодимось з думкою О. Ткаченка, що не маючи або не виробивши мовної стійкості, народ може втратити навіть найстабільнішу й найвпливовішу, найпоширенішу у світі мову.

На нашу думку, законодавчого доопрацювання потребує й правове регулювання мовних питань.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. с. 88.
2. Масенко Л. Т. Мовна стійкість та мовна стабільність. *Наукові записки НаУКМА : Філологічні науки*. 2002. Т. 20. С. 11–14.
3. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2020 році. Т. Кремінь та ін. Київ. К.І.С. 2021. 176 с.
4. Севрук В. Г. Розслідування злочинів, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 125–132.
5. Ткаченко Є. В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин: порівняльний аспект : монографія. Харків. 2010. URL : <https://nadoest.com/ye-v-tkachenko-konstitucijno-pravove-regulyuvannya-movnih-vidn> (дата звернення: 30.09.2021).
6. Ткаченко О. Б. Українська мова: сьогодення й історична перспектива. Київ. Наукова думка. 2014. 512 с.

Воровік Юлія Юріївна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України

Науковий керівник – **Литвиненко О. О.**, кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України

PHRASEOLOGICAL RICHNESS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE AS REFLECTION OF THE NATIONAL MENTALITY

In the Ukrainian language there are many means that allow expressing how to create a certain image, describe the landscape, depict the historical era, reflect the full range of human feelings, show both positive and negative traits of human nature, its mentality. Since language is related to the mentality of the people, there is a need to consider the problem of the relationship between language and mental categories. Therefore, the aim of the work is to study and systematize Ukrainian phraseology that reveals and describes the ethnic identity of Ukrainians. [2].

"Mentality", (Latin "mens" – mind, thinking, mental system) is a stable way of specific worldview, characteristic of large groups of people (ethnic groups, nations, social strata), which determines the peculiarity of their response to environmental phenomena. reality, unites people in social and historical communities. Mentality is a deep level of collective and individual consciousness, including the unconscious; a relatively stable set of attitudes and tendencies of an individual or social group that encourage a certain type of perception, thinking and action. If the picture of the world exists as a conscious representation, then the mentality is more realized in certain forms of behavior and is experienced emotionally. It combines the rational and the intuitive, the social and the individual, the conscious and the unconscious. [3].

Expressive and figurative language is created not only by numerous synonyms and antonyms, but also by the corresponding phraseologies, which are stable phrases, express the thoughts of speakers, reflect the life, history, culture of a certain people. The main features of phraseology are accuracy, wit, inseparability of constituent units, reproducibility, imagery.

Phraseologisms feed speech of any stylistic variety. They "fill speech with deep freshness, give it an artistic sound, lexical and syntactic sophistication, perfection. Phraseological units capture the subtlest shades of thoughts, feelings, various qualities of human speech, give it expressiveness, national color. [5].

The development of phraseological science in Ukraine is associated with the names of L. Avksentiev, L. Bulakhovsky, P. Horetsky, I. Bilodid, I.

Cherednychenko, P. Plusch, V. Uzhchenko, D. Uzhchenko and other modern linguists.

The reflection of the national mentality is very vivid on the basis of folk art, and here the phraseology is a reflection of worldview, understanding of reality and human attitude to it.

By definition, phraseology is a semantically connected combination of words, which, in contrast to similar in form syntactic structures, does not arise in the process of speech in accordance with the general grammatical and semantic patterns of tokens, and reproduces in the form of established, indivisible, integral construction [1].

Thus, phraseology expresses a specific meaning created by a metaphorical reinterpretation of a free phrase, grammatical categories and has a constant, traditionally reproducible composition of components that have lost lexical independence, and is also a member of the sentence. That is, phraseology (phraseological inflections are perceived as a whole and are used by native speakers in the established design.

Traditionally, there are three types of phraseology: phraseological splices are semantically indivisible units whose meanings are not related to the meaning of components, for example, *сім мішків гречаної вовни*, phraseological units are phraseologisms whose meaning of components is related to the meaning of phraseology, for example, *як кіт наплакав*, and phraseological combinations are semantically divisible units, the components of which have a certain independence. One of the components is stable and cannot be replaced, and the others can be interchangeable, for example, *брати до серця – брати до уваги* [4].

It should be noted that translation into a foreign language allows feeling the differences between the types of phraseology more deeply: if in units and combinations it is still possible to trace a certain connection with the direct meaning of words-components, then in conjunctions it is impossible. The language in which the text is translated, which, of course, complicates comprehension, but makes it possible to reflect the peculiarities of the mentality by means of the language in which the text is translated.

But the stability of these units is not an absolute but a relative sign. That is, in the system of language, out of context, phraseology is characterized by the greatest degree of stability, and in specific texts have the ability to transform. Modified phraseology always retains its correlation with its nominative source. Phraseological inversion in a transformed form, acquiring new aesthetic and journalistic properties, turns into a phraseological neologism [5].

By origin, in the Ukrainian language there are several sources of phraseological units, namely five:

1. The main source of the formation and replenishment of phraseological units is the living vernacular, from which come into the literary apt expressions, proverbs, sayings, jokes, jokes. Such expressions are connected with the rites, customs, way of life and character of the people: *дати гарбуза, піймати облизня*,

вусом не моргнути, теревені правити, крутиться на язиці, свиню підкласти, без задніх ніг, купувати kota у мішку.

2. A significant part of the phraseological units of the Ukrainian language by origin are expressions of professional and industrial speech: *де тонко, там і рветься, розмотати клубок; куди голка, туди й нитка, вушко голки, білими нитками шите; увиходити в роль, як по нотах, коронний номер, у своєму репертуарі, попасти в тон.*

3. The presence in the Ukrainian language of the phraseological units of ancient origin: *дамоклів меч, авгієві стайні, золоте руно, царство Аїда, ахіллесова п'ята, олімпійський спокій.*

4. Phraseologisms of biblical origin: *Адам і Єва, блудний син, брат піднявся на брата, вавилонське стовпотворіння, вигнання з раю, дерево пізнання добра і зла, земля обітована, змій – спокусник, нести свій хрест, Ноїв ковчег, тайна вечера, терновий вінок, фіговий листок, манна небесна.*

5. Winged words are figurative expressions, quotes, aphorisms that came from well-known literary or journalistic sources and lived their separate lives, became accumulated, a concise expression of an important idea, thought, sentence: *Викинути ідола в Дніпро; О часи! О звичаї!; лицар печального образу; to be or not to be (W. Shakespeare).*

The phraseology of the Ukrainian language vividly reflects the national features of Ukrainians, in particular their moral and daily values, because the phraseological fund of the language is a kind of source of information about people lives, which reflects not only life but also history, beliefs, customs and rituals. [5].

The origins of Ukrainian phraseology and its usage in modern language allow us to study the peculiarities of Ukrainian national character, the mentality of Ukrainian people and their attitude towards life, reality, and inner world expressed through the figurative thinking embodied in the phraseological units.

Література

1. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія: Навч. посібник для студ. філолог. фак-тів. 2-е вид., доп. і перероб. Харків: Вища школа, 1988. 134 с.
2. Гладких М. Українська фразеологія як спосіб вираження національного менталітету. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/1454/1/Gladkih_Frazeologia_2013.pdf
3. Культурологія. URL: https://pidru4niki.com/16131023/kulturologiya/ponyattya_mentalnist
4. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. К. : Знання, 2007. 497 с.
5. Хомич Т., Воробей А. Трансформація фразеологічних одиниць у сучасному українському художньому дискурсі (на матеріалі творів Марії Матіос). URL: http://mentalnist-2016.blogspot.com/p/blog-page_17.html

Галега Анастасія Вікторівна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Царьова І. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЖЕРЕЛА ПОПОВНЕННЯ КУРСАНТСЬКОГО ЖАРГОНІЗМУ

У ХХІ столітті дуже популярне питання жаргону в суспільстві. Соціолект – мова, якою розмовляє певна соціальна група, соціальний прошарок, який переважає всередині певної субкультури [1].

Мета дослідження: розглянути походження курсантського жаргонізму, визначити та проаналізувати основні джерела.

Жаргон курсантів – це простір всього життя і повна картина світу цієї соціальної групи. Для того, щоб зрозуміти особливості формування і структуру курсантського жаргонізму необхідно розглянути середовище їх життя, що формувало її.

Соціокультурне середовище навчального закладу – це простір, на якому через постійну комунікацію та співробітництво проходить процес соціалізації та еволюції культурного досвіду курсантів. Саме соціальне та культурне оточення вищого навчального закладу – його історія, традиції – сприяють формуванню субкультури майбутнього офіцера, адже поняття культури офіцера надзвичайно широке і визначається як «сукупність напрацьованих протягом усієї військової історії організаційно-технічних, соціально-політичних і духовних цінностей, що пов'язані з військовою діяльністю та забезпечують її» [2].

Вплив специфічної форми навчання в закладах МВС поширюється на всі аспекти життя курсантів, змінює їх спосіб мислення, мовлення, їх фізичний і моральний стан. Курсанти звикли до інших традицій і способу життя, які в них були з дитинства. До університету вони могли безвідповідально відноситись до обов'язків в школі, прохання мами і тд. Потрапивши в структуру МВС, курсанти починають жити по чітко регламентованому устрою життя та отриманий від попередників традицій, звичаїв та специфічних різновидів мови, з якими вони знайомляться одразу після вступу до навчального закладу.

Курсантський сленг не вживається в кругах родичів, друзів, знайомих. Оточення поза навчального закладу просто не зрозуміє вживання таких слів,

як тумба (місце несення служби), чіпок (їдальня на території ЗВО) та ін. Я вважаю, в цьому і вся особливість курсантського жаргонізму, його зрозуміють тільки курсанти.

Пояснює це і Л. П. Крисін, який наголошує, що спілкування вимагає постійного «переключання кодів». Це означає, що курсанти використовують «різний набір мовленнєвих форм у відповідності до мовленнєвих потреб певних груп соціуму, а також різні типи та форми мовлення – літературна мова, розмовне мовлення, офіційно-діловий тип мовлення, побутове мовлення, жаргон, сленг та ін. – залежно від типу комунікативної взаємодії та конкретного комунікативного середовища» [3].

Навчаючись у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, я помітила багато жаргонізмів: курсач – курсова робота, курсовий керівник; літьоха – лейтенант; самовол – самовільне покидання території без відома начальства; увал – звільнення в місто; гражданка – цивільний одяг; каптьорка – місце зберігання речей курсанта; кубарь, кубрик, барак, берлога – спальне приміщення; свечка – сходи від 1 до 6 поверхів; тумба – місце несення служби; акваріум – засклеєне приміщення чергової частини.

Утворювався курсантський жаргонізм за допомогою лексико-семантичного словотворення, у результаті зміни значення слова. Кеп (капітан) – за допомогою скорочення; педешник (курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності) – афіксація; сьогодні на тумбу (заступати у внутрішній наряд) - створення фразеологічних одиниць.

Література

1. Зірка В.В. Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. 2019. С. 45.
2. Ковалевский В. Ф. Профессиональная культура офицера. *Военная мысль*. 1990. № 6. С. 36–43.
3. Шарифуллин Б. Я. Речевой портрет современного студента: первое приближение. *Лингвистический ежегодник Сибири*. Вып. 7. Красноярск, 2005. С. 108–114.
4. Царьова І. В. Вплив ЗМІ на формування іміджу поліції. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні*, Дніпропетровськ, 2016. С. 511-513.
5. Царьова І. В. Термінологічний характер словосполучень у мові Кримінального кодексу України. *Термінологічний вісник: Збірник наукових праць* / Відп. Ред. Л. В. Туровська. Київ. Інститут української мови НАНУ, 2019. Вип.5. С. 206-212.

Гречишкін Ілля Костянтинович – здобувач вищої освіти IV курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Декусар Г. Г.**, старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

LANGUAGE COMPETENCE AS A FUNDAMENTAL COMPONENT OF THE MODERN LAW ENFORCEMENT

The realities of modern society pose new and new tasks to the state, the implementation of which requires comprehensive development and adaptation of all spheres of life without exception. As a result, every member of society faces new criteria and requirements for the most effective functioning. The law enforcement sphere is no exception.

With law enforcement reform, the vision of what a law enforcement officer should look like has been largely revised. Thus, the policeman of the new formation has become a complex entity, which is fully developed not only physically and in the legal sector, but also must be knowledgeable in the field of psychology, economics, ecology and many other sciences and skills. However, among all of them, one of the leading places is occupied by the issue of language competence of law enforcement officers as a representative of the government, who directly contacts the population, which requires a high level of communication skills, which is simply impossible to achieve without proper training.

According to Article 10 of the Constitution of Ukraine, Ukrainian is recognized as the state language in our state. The police officer, as the direct representative of the government, is obliged to possess it at the appropriate level. In the conversation with the subjects it is during the conversation that the general impression of the law enforcement officer is immediately formed, and therefore the further development of circumstances depends on how his language is constructed, how skillfully he speaks it and is able to express his thoughts [1].

The urgency of this issue is emphasized by the adopted Law of Ukraine "On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language." Its norms establish the obligation of a police officer to conduct his professional activity in the Ukrainian language, except in certain cases [2].

However, in the current conditions of development of international relations, proficiency in the state language cannot solve all existing problems. The processes of global interaction are constantly evolving, which encourages the growth of the

number of foreign citizens in Ukraine, who in certain situations may also become subjects of communication with law enforcement. In this regard, the issue of police skills in foreign languages, including English, is receiving more and more attention.

At the legislative level, this is also emphasized in the provisions of Article 10 of the Constitution of Ukraine, which provides support for the development of national minority languages, the Criminal Procedure Code of Ukraine, which establishes the possibility of certain procedural actions in the language of the subjects, and many other legislative and regulations governing the activities of the National Police [3].

It should be noted that Ukraine, as a full-fledged subject of international relations, is often the venue for various mass events, the participants of which often interact with the police. Therefore, on the basis of their ability to communicate with foreigners, the image of Ukraine as a modern state is largely built.

Summing up, we consider it appropriate to emphasize that in the context of European integration and Ukraine's path to NATO membership, the issue of development in law enforcement in both state and international competence requires considerable attention from both the state and society personally.

References:

1. The Constitution of Ukraine, June 28, 1996
2. Law of Ukraine "On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language" of April 25, 2019
3. Criminal Procedure Code of Ukraine of April 13, 2012

Даваян Карина Артурівна –
здобувачка вищої освіти І курсу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Колесник А. В.,
кандидатка філологічних наук,
доцентка, завідувачка кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ МОВИ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

Розвиток в Україні суверенної держави став поштовхом до радикальних духовних, зокрема мовних, змін у суспільстві та визначив низку проблем,

вирішення яких вбачається в утвердженні української національної ідеї, яка консолідувала б усіх громадян держави. Етнолінгвістичні проблеми є одними з найвищих пріоритетів для роздумів лінгвістів, філософів, істориків, соціологів, етнологів щонайменше з ХІХ ст., оскільки історія сучасного світу, за словами відомого етnologa Е. Сміта, - це «нації та націоналізм» [1, с. 175].

Національна самоідентифікація – одна з форм визначення особистості в суспільстві, форма колективного усвідомлення сутнісної єдності етносу, який за певних дієвих історичних умов у духовних, економічних та інформаційних координатах стає нацією, державою, який, у свою чергу, співіснує з іншими державними утвореннями.

Проблема ідентичності, яка у філософії та психології як науці була представлена у ХХ столітті, вирішувалася та продовжує вирішуватися, як і майже все в гуманітарних науках, дискусійно. Екзистенціалісти (Альбер Камю, Карл Ясперс) вважали можливим, щоб людина знайшла свою національну ідентичність, лише якщо вона створила власний проєкт існування, якому передував механізм самоідентифікації в акті (за Мартіном Гайдеггером) вільного вибору власного існування. Вважається, що особиста самоідентифікація неможлива без етнокультурної самоідентифікації. Тобто, шукаючи свого місця в суспільстві, особистість якимось чином подумки потрапляє в одну з трьох світоглядних систем координат, оскільки світова гуманітарія, незважаючи на різні туманні формулювання, загалом розрізняє три світогляди (системи поглядів на життя, природу та суспільство): релігійний, метафізичний та позитивістський, у просторах якого є мистецтво та техніка, зокрема поезія (музика Логосу), як словесне вираження енергії душі, духу, краси та гармонії. Кожен зі світоглядів під час розвитку, трансформації набув, викристалізував свої знаки, символи, коди, прагнучи врешті-решт стати міфом, тобто легендою, або казкою, завжди зі щасливим кінцем. Кожен світогляд у ретроспективі та перспективі, так чи інакше претендуючи на статичне чи репродуктивне безсмертя у певних вертикалях часу та горизонталях простору, є расовим, класовим, гендерним, національно упередженим. А зі світоглядів окремих поетів створюється історія нації [2].

Водночас термін-епітет «українець» не завжди є принципово україномовним, а україномовний (тобто поданий українською мовою) не завжди називає українця, тобто є таким, що говорить за Україну як географічну, національну одиницю тощо. Хоча українська поетична мова Григорія Сковороди та, наприклад, Бориса Олійника, чітко відрізняється від загальної української мови. Але це вже тема для дослідження лінгвістів [3, с. 245–250]. Звідси – національна самоідентифікація особистості найбільш яскраво виражена в координатах метафізичного світогляду.

Історія українського народу неодноразово перетиналася з історією інших етнічних груп, зокрема польських, російських, єврейських, кримськотатарських, але вчені досі не мають цілісного образу українського суспільства в його історичній ретроспективі: історія України постає як скупчення не пов'язаних між собою етнічних спільнот. Етногенез має

певні духовні виміри. Духовний чинник, що опосередковано впливає на етноландшафтне середовище, дає підстави говорити про національно-творчу функцію мови, що формує етнічну свідомість, що, своєю чергою, етнізує національний світогляд і культуру [4].

Етнічність, сформована у процесі етногенезу, відчувається й усвідомлюється суб'єктом та носієм етнічності шляхом самоідентифікації. У вітчизняній науці утвердилася думка, що ідентифікація – це почуття приналежності до спільноти, в даному випадку – до етнічної [5, с. 31 - 53; 6, с. 78]. Це визначення ґрунтується на дієвому, а не на процедурному аспекті самовизначення.

На нашу думку, ідентифікація, етнічна чи мовна, не може бути обмежена почуттям чи усвідомленням належності до етнічної чи етнолінгвістичної спільноти. Процес набуття етнічної приналежності також слід розглядати в ідентифікації. Вирішуючи проблему української ідентичності, яка має давню історію та традиції, цю «забуту» проблему після багатьох років мовчання починають досліджувати, хоча рівень сучасних закордонних теоретиків та українських науковців лише наближається до розуміння цієї проблеми. Розпочата працями Е. Сміта, зокрема його «Національною ідентичністю» [1], дискусія в українській науці лише розвивається.

Розуміючи, що етнічна ідентифікація українців дещо ускладнена історичним поділом етносу на кордонах кількох держав (польсько-литовської, московської, угорської, румунської, австро-угорської тощо), деякі дослідники песимістично ставляться до можливості такого самовизначення. З одного боку, українці нібито відчувають свою єдність, а з іншого – включення до різних культур заважає їм завершити етнічну консолідацію, а отже, усвідомити її [7, с. 9].

Мова як чинник формування нації також відіграє роль диференціюючої ознаки. Усвідомлення мовної однорідності суспільства, а також іншомовного середовища на ранніх етапах національно-державного розвитку не може не сприяти формуванню самоідентифікації.

Отже, місце і роль державної мови в процесі етнонаціональної консолідації добре усвідомлювалися великими державними діячами всіх часів і народів, тому вони докладали титанічних зусиль для її впровадження у практику суспільного життя своїх імперій. Слід визнати, що для того, щоб мова стала ядром самоідентифікації нації, уряд повинен проводити свідомо сплановану мовну політику, дотримуючись особливостей етнічних спільнот.

Література:

1. Сміт Е. Національна ідентичність. К. : Основи, 1994. 223 с.
2. Павлюк І. Національна самоідентифікація як егрегор реалізації творчої особистості: медійний контекст. URL: http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21701/22_0.pdf
3. Павлюк І. Українська авторизована поезія від Івана Мазепи до початку XXI століття: світоглядні основи (традиції): вступ до теми. *Наукові записки*

Нац. ун-ту “Острозька академія”. Серія Філологічна. Острог: Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2014. Вип. 41.

4. Євсєєва Г. Мова як чинник національної самоідентифікації та державотворення в Україні. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Evseeva.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Evseeva.pdf)

5. Мала енциклопедія етнодержавництва / за ред. Ю. Римаренка. Київ: Генеза, 1996. 942 с.

6. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Київ: Філадельфія, 1995. 470 с.

7. Штоквіш О. Індивідуальність нації і лінгвістичні особливості етнічної картини світу. К. : Основи, 1993. 258 с.

Джаним Анастасія Сергіївна – здобувач вищої освіти І курсу юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Мірошніченко Л. В.**, кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ

Сучасний світ нашого життя дуже тісно пов'язаний з психічним і комунікативним світом, через що і формується поняття науки – психолінгвістика. Актуальність даної теми полягає у тому, що особливість кожної людини отримувати та передати інформацію, тобто спілкуватись на певному емоційному рівні (спокій, впевненість, агресія, роздратованість, зацікавленість). Це є основною частиною образу життя людини.

Перш за все, щоб розглянути актуальні проблеми психолінгвістики, треба якнайкраще зрозуміти поняття та мету науки, як окремої частини системи галузі знань. За словами Олексія Олексійовича Леонтьєва, «психолінгвістика виникла у зв'язку з необхідністю надати теоретичне осмислення низці практичних завдань, для рішення яких вже був недостатнім суто лінгвістичний підхід, який був пов'язаний, перш за все, з аналізом тексту, а не людиною, що говорить. Наприклад, у навчанні рідній, а особливо – іноземній мові; у сфері мовленнєвого виховання дошкільнят та у логопедії; у проблемах мовленнєвого впливу (особливо у пропаганді і діяльності засобів масової інформації); у судовій психології та криміналістиці. Крім того, психолінгвістика необхідна, наприклад, для

розпізнавання людей за особливостями їх мовлення, для вирішення проблем машинного перекладу, мовленнєвого вводу інформації у комп'ютер, і відповідно ця наука тісно пов'язана з інформатикою» [1].

Сформулювавши вже деякі характеристики цього питання, можна вирішити проблеми психолінгвістики. Однією з найпопулярніших проблем сучасного світу є вміння влучно підібрати слово у певній ситуації, і використати його так, щоб твій слухач відразу сприйняв інформацію. На жаль, суспільство ХХІ століття мало часу приділяє для саморозвитку і поповнення власного ментального словника. Вдалим прикладом є прислів'я «Слово – не горобець, вилетить – не впіймаєш». Воно допомагає зрозуміти всю сутність та цінність сказаного слова. Під час спілкування та дискусії з людиною, використані нею слова допомагають глибше зануритись в її внутрішній світ, щоб подивитися на неї зі сторони психології. Як відомо, слова – це емоції, емоції – це психологічний стан людини. Також одним з цікавих фактів щодо актуальності проблем психолінгвістики є формування словникового апарату в дітей. Під час розвитку мовного механізму в дитини формується мова, яка є відтворенням особистості кожної людини. Але на формування мовного апарату впливають деякі фактори, а саме:

- навколишнє середовище
- побут у сім'ї
- інтелектуальний розвиток
- спілкування про дитину
- стан здоров'я.

Всі вище перераховані чиники впливають на формування самої людини і її психологічний стан, які потім можуть вплинути на здатність нормально спілкуватись і висловлювати свої думки.

Отже, наука лінгвістика і психологія тісно пов'язані та взаємодіють між собою, в результаті чого виникає нова галузь знань – психолінгвістика. Наука наразі є не досить дослідженою і вивченою, тому що думки, почуття, психологічний стан людини є індивідуальними та унікальними, які змінюються суттєво та швидко. Кожен з нас має доволі своєрідний внутрішній світ, який можна зрозуміти лише з одного слова.

Література

1. Леонт'єв О.М. Психолінгвістика К. 1990, С. 404.

Завгородня Маргарита Романівна –
здобувачка вищої освіти II курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Маргулов А. Х.,
доктор історичних наук, доцент, професор
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ЕВОЛЮЦІЯ ЕТНІЧНИХ НОРМ

У період сьогодення наявність у підростаючого покоління розуміння поняття етнічних норм є вкрай важливим. Етнічна самосвідомість має значення для формування особистості особи, а отже й формування громадянського суспільства в державі.

Проблематикою наявності розвиненого розуміння етнічних норм та етнічної самосвідомості займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Існує велика кількість наукових праць з визначеної тематики, але деякі проблеми у цій галузі та відповіді на проблемні питання залишаються недостатньо дослідженими.

У вік глобалізації та інтеграції традиційні етнічні цінності декому можуть здаватися архаїчними і неістотними. Проте сучасні реалії вимагають враховувати етнічний фактор, адже у випадку вступу України в Європейську спільноту саме етнічна самобутність сприятиме тому, що певний етнос не розчиниться безслідно серед інших народів. У зв'язку з цим актуальним є підхід М.Г. Стельмаховича до факту притаманності українцям власних національних особливостей, національного характеру, національної та людської гідності, що "аж ніяк не відмежовує українця від інших народів, а націлює на міжнародну співдружність, спрямовує в загальнолюдське лоно", адже "той, хто любить свій народ, як правило, з повагою ставиться до інших народів; той, хто знає й шанує свою національну мову й культуру, як правило, прагне оволодівати й іноземними мовами, досягнути загальнолюдські культурні здобутки. Через засвоєння своїх, власних, народних,

національних надбань можна посправжньому опанувати загальнолюдськими духовними цінностями". Дослідник наголошує на тому, що міжнаціональне зближення має відбуватися на ґрунті розвитку народних національних культур. Тільки за таких обставин "український народ увіллється у міжнародну інтеграцію як рівний серед рівних, як гідний серед гідних" [1, с. 209; 2, с. 164].

Як відомо, людина – істота колективна, тому відчуття належності до певної соціальної групи, з якою вона себе ідентифікує, має для

людини виняткове значення. Різного роду неврози і психози, втрата сенсу життя, різноманітні фобії і комплекси можуть виникнути на ґрунті душевного розладу, породженого втратою довір'я і прихильності членів групи, з якою ця особа відчуває споріднений зв'язок [1, с. 209].

Етнічну самосвідомість визначено як комплексний феномен, який реалізується у двох репрезентаціях: груповій та особистісній. На рівні етнічної групи базовою константою етнічної самосвідомості є сформована бінарна опозиція «ми» – «вони», або етнічні кордони, що складають головний механізм формування етнічних авто- та гетеростереотипів на базі етноніму. Груповим компонентом етнічної самосвідомості виступають також і етноціннісні орієнтації, які відображають історичний досвід етнічної групи, на основі яких формується етнічна самооцінка групи. Завдяки процесам інтеріоризації в етнофора формуються такі особистісні компоненти етнічної самосвідомості: 2 етнічна самооцінка, потреба в етнічній афіліації та етнічна ідентичність. Зазначено, що етнічна самооцінка реалізується як на груповому рівні етнічної самосвідомості, так і на особистісному [3].

Визначено, що основу функціонування етнічної самосвідомості складає передача етнічної інформації наступним поколінням, яка безпосередньо пов'язана із провідною діяльністю етнічної групи. Окреслено, що етнічна самосвідомість на рівні етнічної групи виконує консолідує, диференціювальну, етнозахисну, етностверджувальну функції та функцію ретранслятора етнічного досвіду наступним поколінням, на рівні особистості – інтегративну, диференціювальну, пізнавальну, регулятивну та емоційно-оцінкову функції. Зазначено, що розподіл функцій є умовним: дія функцій має поліморфний, взаємозумовлений характер, тому вбачається доцільним розглядати їх у зв'язку переважно або з груповим, або з особистісним виміром етнічної самосвідомості [3].

Виділимо три рівні етнічної ментальності, приймаючи за критерій форму існування інформації: психоенергетичний (поле), архетипний (образи) і логічний (поняття). Кожен із них відрізняється залежно від стану інформації, яку містить; спільне те, що їх визначає, – механізм спадкового закріплення і передачі інформації, отриманої упродовж життя. Отже, згадувана вже пасіонарність, тобто етнічне психоенергетичне поле є першим рівнем етнічної ментальності. Третій рівень етнічної ментальності безпосередньо стосується понятійного мислення. Відмінності між мисленням і менталітетом вельми тонкі – і разом з тим досить істотні. Тобто, мислення – це пізнання світу, а менталітет – це манера мислення, його склад, його особливості, його своєрідність [4, с. 19-20].

Оскільки процес пізнання не починається з нуля, то і етноментальність формується не на “порожньому місці”. Мова йде лише про деяку однорідність у способі мислення, сприйняття, реагування, що об'єднує етнічну спільноту у певних територіальних межах

їхньої життєдіяльності, про спільні особливості людей, що творять цю реальність з її специфічними для даної спільноти рисами. Етнос формується на стику ландшафтних чи етнічних утворень, і на першому етапі характеризується різноманітністю форм буття, що стає основою “історичного вибору”. Так звана “інкубаційна” фаза етногенезу не залишає помітного сліду в етнічній історії, оскільки відбувається певне “накопичення енергії” для подальшого розвитку. Однак для процесу формування ментальних особливостей це надзвичайно важливий період, оскільки саме у ньому етнос формує свою самосвідомість, тобто відбувається поділ на “ми-не ми” або “свої-чужі”. Завершення цієї фази відзначається оформленням етносоціальної системи, що назовні може проявитися у появі етноніму, тобто самоназви [4, с. 25].

За В. І. Козловим етнічна самосвідомість – це усвідомлення належності людей до конкретної нації, що виявляється у використанні ними єдиної назви нації, яка виникає у процесі їх тривалого спільного життя під дією низки чинників, передусім соціального середовища, уявлень людей про їх спільне походження й історичну долю [5, с. 74-79; 6, с. 103].

Отже, у висновку хотілося б зазначити, що етнос та дослідження його складових набуває в наш час актуальності з багатьох причин: загострення соціальних конфліктів, терори, масові протести і таке інше. Звісно ж, ці причини потребують швидкого вирішення.

Етнічна самосвідомість – це уявлення людей (осіб) про етнос. У наш час в людей немає чіткого розуміння етносу, самосвідомості. Також впливає на розуміння поняття етносу рівень культурної свідомості людей, який не є високим.

Література

1. Ковач Є. В. Етнічна соціалізація, виховання культури міжетнічних відносин як пріоритетні завдання національної культури у сучасних умовах. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. № 2. С. 209-212. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2013_2_52.
2. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навчальний посібник. К.: ІСДО, 1996. 288 с.
3. Шапаренко Ю.В. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи. Київський університет імені Бориса Грінченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2017.
4. Костюк Л. Самоорганізація як принцип еволюції етнічної ментальності. *Проблеми гуманітарних наук. Філософія*. 2013. Вип. 31. С. 14–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgn_2013_31_4.
5. Козлов В. И. О некоторых методологических проблемах изучения этнической психологии. *Советская этнография*. 1983. № 2. С. 74-79.
6. Ставицький, Г. А. Етнічна самосвідомість як провідна ознака етнічності особистості. Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : матеріали звітної науково-практичної конференції

викладачів, докторантів та аспірантів, 14-18 березня 2016 року. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 103-105.

Зосімов Артем Олександрович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Подворчан А. З., наукова співробітниця відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА ПОВНОЦІННОГО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Проблема набуття й формування комунікативних здібностей майбутніх поліцейських завжди була достатньо актуальною у сучасному суспільстві. З цього слід зробити висновок, що ми мусимо приділяти неабияку увагу сформованості комунікативної компетенції здобувачів освіти та працівників апарату Міністерства внутрішніх справ. Процес охоплення цінностей українського народу проходить значно серйозніше у закладах освіти зі специфічними умовами навчання. Саме ці специфічні умови сприяють формуванню великої кількості позитивних рис майбутніх правоохоронців, що є надзвичайно важливими для виконання їх службових обов'язків у майбутньому. [1]

Поліцейські з низьким рівнем мовної компетенції достатньо часто припускаються серйозних помилок, через які виникають певні труднощі щодо вирішення деяких питань. Очевидним є той факт, що це легко може призвести до загострення конфлікту, як наслідок – більш напружені відносини між обома сторонами. Через існування таких випадків формується негативне ставлення до поліції взагалі. Сучасний образ правоохоронця може бути заплямований саме через елементарну неосвіченість, слабо розвинені мовні здібності.[1]

Усім нам відомо, що особа стає інтелектуально розвиненою та культурною лише в процесі освіти. Кожного дня ми мусимо плідно працювати над собою, покращувати свій рівень культури, вивчати щось нове, а заклади освіти, у свою чергу, мають сприяти цьому та заохочувати здобувачів освіти усіми можливими методами.[3]

Тож максимально важливим завданням закладів освіти системи МВС є повна сформованість комунікативних здібностей курсантів, а також

врахування специфічних умов навчання та використання їх задля досягнення найкращого результату.

На нашу думку, вирішенням проблеми низького рівня мовної компетенції здобувачів вищої освіти є постійна практика майбутніх правоохоронців. Найкраще підходять завдання, в яких потрібно змоделювати ситуацію спілкування з правопорушником, підлітком тощо. Передусім такі заняття роблять процес навчання більш активним, сприяють засвоєнню вмінь, навичок та знань [2].

Через те, що правоохоронці є прямими представниками влади, вони постійно знаходяться в центрі уваги, їхні дії, зовнішній вигляд та культура підлягають постійному оцінюванню. Будь-які відхилення від загальноприйнятих норм можуть викликати негативну публічну реакцію.[3]

Отже, на нашу думку, набуттю майбутніми поліцейськими комунікативних компетенцій, поліпшенню загального рівня мовної культури слід приділяти значно більше уваги, ці заходи могли б мінімізувати випадки непорозуміння та покращити загальний імідж сучасного поліцейського.

Література

1. Жуков Ю.М. Диагностика, и развитие компетентности в общении / Жуков Ю.М., Петровская Л.А., Растянников П.В. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. 104 с.
2. Рогинский М. Ю. Игровые элементы активного обучения: СПТ. Л.: Знание, 1991. 16 с.
3. Сидоренко Е.В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е.В. Сидоренко. СПб.: Речь, 2003. 208 с.

Іваненко Гліб Євгенович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Олійник О. С., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

IMPORTANCE OF COMMUNICATIVE SKILLS DEVELOPMENT FOR BOTH: LEARNING FOREIGN LANGUAGE AND UPLIFTING PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

In the context of the international integration of modern post-industrial society, the volume of professionally oriented information in writing in various languages is increasing many times over, and the demand for a faster processing speed is increasing. The modern level of international interaction of specialists-representatives of different ethnocultural communities indicates that proficiency in a foreign language for the purposes of foreign language professional communication is not always sufficient, the need for specially trained professionals who can competently carry out appropriate mediation activities in writing and act as intermediaries between their own and foreign language professional cultures.

The experience of the countries of the European Union confirms our thesis that linguocultural mediation is the most important tool for ensuring social interaction between representatives of different cultures. In many European universities, targeted training of mediators is being carried out today. In the process of their training, considerable attention is paid to competencies in the field of linguocultural mediation and translation. Such specialists receive qualifications in such areas as "language and cultural mediation" or "language and integration mediation" (Germany), "community interpreting" (Austria), "intercultural translation" (Switzerland) [Comparative Study on Language and Culture Mediation: ER].

The current level of international interaction between representatives of different ethnocultural "communities indicates that proficiency in a foreign language is not always sufficient for the purposes of foreign language professional communication. There is a growing need for specialists who are able to act as intermediaries between their own and other professional cultures, to carry out appropriate mediation activities in writing, since in the context of the international integration of post-industrial society, the volume of professionally oriented information in writing in various languages increases many times over, and the demand for its higher speed increases. processing. The experience of the countries of the European Union shows that linguistic and cultural mediation is the most important tool for ensuring social interaction between representatives of different cultures. Mediators are trained at European universities. In the process of their training, considerable attention is paid to competencies in the field of linguocultural mediation and translation. For future lawyers, the ability to carry out linguocultural mediation is in demand in the context of the internationally oriented development of Russia, its integration into the multicultural world community. In addition, the development of a course of teaching linguocultural mediation correlates with the pragmatic orientation of modern education, its integrative tendencies, since it meets the tasks of forming practically oriented complex abilities for multidisciplinary activities in related fields.

It should be noted that the phenomenon of mediation is traditionally studied in various fields of humanitarian knowledge, including cultural and historical psychology [Vygotzky 19821984, Zinchenko 1994, Cole 1997, Lectorsky 2004], philosophy [.Kopylov 2006], law [RichardBirke 1999], conflictology [Meta 2004]. In recent decades, the linguocultural aspects of mediation have been actively

studied, in this direction of analysis, the results of scientific and theoretical research in the field of intercultural & communication and translation studies have been accumulated [Kade 1978, Komissarov 1984, Pilenkina 2005, Atabekova 2011, Kondo, Garzone, Rudvin 2003, Gambier, Zarate, Gohard-Radenkovic, Lussier, Penz 1997, Mikkelson 1996, Taft 1981, Valero-Garcés 2004].

To date, in a number of European countries, special studies have been carried out on the problems of linguocultural mediation, the list of competencies of mediators in the field of languages and cultures has been defined and refined. These competencies synthesize knowledge of a foreign language and translation skills, taking into account the future field of activity of a specialist (first of all, this is law, education, healthcare).

Калашнік Євгеній Олександрович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Царьова І. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АСПЕКТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ЯК ПРИКЛАДНОЇ НАУКОВОЇ ГАЛУЗІ

Розпочинаючи, варто зазначити, що перші дослідження мови права датуються початком ХХ століття, а здійснювались вони задля вивчення функціональних особливостей стилю мовлення, що використовувався безпосередньо для написання законів. Мета полягала в написанні юридичного тексту таким чином, аби мінімізувати можливості виникнення суперечок під час їх майбутнього застосування.

Юридична лінгвістика є саме тим об'єднувальним компонентом, що пов'язує в собі два таких неймовірно об'ємних поняття як право і мова, а необхідність її функціонування полягає у вирішенні непорозумінь під час взаємодії цих понять, а також саме ця наука слугує фундаментом при здійсненні всебічного вивчення мовних процесів та явищ безпосередньо у юридичному мовленні.

До слова, основними завданнями, вирішенням яких займаються англomовні юрислінгвісти, є дослідження мови і стилю юридичних документів з точки зору не компетентних фахівців з галузі права, а питаннями, які досліджують, є проблеми розуміння інструкцій судді присяжними, особливості лінгвістичної експертизи в судовому процесі,

проблеми комунікації на дізнанні в поліції, роль юридичного перекладача на судовій і досудовій стадіях у процесі. Попередньо зазначені завдання є актуальними й для українських юрислінгвістів, проте більш конкретно про це далі в дослідженні.

Серед вітчизняних представників, що фактично заклали фундамент як методологічної та прогностично-наукової, так і практичної бази сучасної юридичної лінгвістики доцільно виділити наступних: Вячеслав Олександрович Навроцький, Ірина Борисівна Іванова та Вкторія Віталіївна Посмітна, деякі інші. Їх праці були не тільки одними з перших на території сучасної України й Радянського Союзу, а й загалом вважаються одними з найбільш вагоміших на початку становлення юрислінгвістики, адже їх праці спрямовувались на дослідження не тільки мовних проблем права, а й правових проблем мови.

Найбільш точним, за погодження низки українських філологів, є думка Девіда Луттермана, щодо виокремлення чотирьох основних характеристик правової лінгвістики в науці загалом: міждисциплінарність, контрастивність, міжкультурність і відкритість.

Міждисциплінарність полягає у створенні умов взаємодії різних спеціальних областей, в першу чергу правознавства і лінгвістики, а також соціології, політології, культурології й філософії.

Контрастивність охоплює порівняльні принципи дослідження мов і правових систем, виокремлюється необхідність вивчення особливостей правової культури на міждержавному рівні.

Міжкультурність зазначається у аспекті функціонування культурного спадку, що передається в значній мірі через мову і є відмінним в різних державах, а також певною мірою залежить від типу правової системи в конкретній державі.

Відкритість означає обмін теоретичними і практичними науковими методами між різними дисциплінами, а також знаходження загальної бази, за допомогою якої можуть будуватися контрактивні концепції і аналітичні методи в лінгвістиці і правознавстві [1, с. 26].

Зазначити також варто й про необхідність вивчення особливостей та структури текстів на шляху до комплексної теоретико-методологічної підготовки правників. За приклад зазначеної необхідності доцільно взяти комплексний аналіз словникових статей у юридичних словниках різних типів, що здатний допомогти виявити не тільки основні аспекти моделювання дефініцій термінів, диференціювати законодавчі, лексикографічні та наукові типи визначень, а й прослідкувати варіативність способів семантизації правничих термінів.

Розглядаючи виникнення правничої лінгвістики, що відбулося на стику двох гуманітарних наук – лінгвістики та юриспруденції, через що галузь й належить до суспільних наук, доцільно виділити її міждисциплінарність, а саме особливість нерозривності під час функціонування з такими прикладними дисциплінами як філософія, історія, соціологія й психологія.

Вивчення цієї взаємодії в юрислінгвістиці полягає у дослідженні безпосередніх зв'язків, процесів та закономірностей правничого мовлення.

Аналізуючи праці деяких правників-філологів, таких як Миколи Даниловича Голева, Олександра Сергійовича Александрова, Людмили Миколаївни Пелепейченко, очевидним постає факт того, що безпосередньо українських дослідників найбільше цікавить питання взаємодії риторики та права. Беззаперечним є факт того, що юридична техніка ґрунтується на конструктивних навичках та вміннях читання й тлумачення юридичних текстів, текстів закону. У цей час юрислінгвістика сконцентрована на вивченні лінгвістичних особливостей в процесі застосування функціональних та комунікативних підходів під час здійснення юридичної експертизи.

До прикладу доцільно взяти здійснення аналізу провокаційних листівок, що є доказами у справі про розпалювання міжнаціональної ворожнечі, допомагає виділити комунікативні складові, такі як мета та перспектива. Саме такий аналіз допомагає навіть виокремити провокаційну комунікативну стратегію. Застосований комунікативний підхід є надзвичайно важливим для комплексного виконання повноважень правоохоронцями завдяки створенню комунікативних стратегій і тактик, майбутню перспективу тексту, виділити його особливості.

Юридична лінгвістика покликана допомагати юристам, нормотворцям, юристам-філологам та лексикографам виявляти й оцінювати стилістичні параметри мовних засобів на рівні мовних одиниць і тексту, диференціюючи при цьому стильові норми від їх, навіть можливих, порушень, в повсякденні є досить доцільним використання стилістичних ресурсів у сфері правової комунікації.

Як висновок зазначимо: мова права, в процесі досліджень і вивчення, характеризується виявленням маси проблем, вирішенням яких займається фахівці, що безпосередньо пов'язані з юрислінгвістикою. Виклики, з якими стикаються сучасні правники потребують їх юридичної та лінгвістичної компетенції, для вирішення актуальних нормотворчих дискусій необхідні глибоке теоретичне осмислення, практична розробка та глибокий аналіз напрацювань з цієї галузі. Тим не менш, об'єктивним є висновок щодо стану юридичної лінгвістики як прикладної науки, яка знаходиться на стадії активних наукових досліджень мови права у всьому світі, є актуальною й беззаперечно необхідною до вивчення, проведення досліджень й здійснення конструктивних дискусій для виділення аспектів функціонування, впливу, виокремлення особливостей.

Література

1. Дорда С. В. Сучасний стан правничої лінгвістики (короткий нарис). *Правовий вісник Української академії банківської справи*. № 1 (4). Суми, 2011. С. 23-27.
2. Царьова І. В. Лінгвофілософія сучасного юридичного тексту. *Colloquium-journal*. №16 (68), Część 3. Warszawa, Polska, 2020. Część. С. 23–27.

3. Tsareva I. V. Functional and derivative space of the legal text. Advanced trends of the modern development of philology in European countries: Collective monograph. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. P. 217–233.

Карпенко Владислав Олександрович,
Гурєєв Артур Володимирович –
 здобувачі вищої освіти IV курсу
 факультету підготовки фахівців для
 підрозділів стратегічних розслідувань
 Дніпропетровського державного
 університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Царьова І. В.,
 докторка філологічних наук, професорка
 кафедри українознавства та іноземних
 мов Дніпропетровського державного
 університету внутрішніх справ

КОНЦЕПТ “КОРУПЦІЯ” В ЮРИДИЧНІЙ МОВІ

Поняття “корупція” глибоко вкорінене у свідомості українця, більшість співгромадян вважають це звичайним повсякденним явищем, суспільство спокійно реагує на інформацію про корупційні скандали та гучні розслідування. Корупція також процвітає в системі державного управління, у політичній, економічній, соціальній, юридичній, медичній, освітній сферах тощо.

Основною ідеєю представленого інтелекту є розуміння поняття як дискретного психічного утворення, яке є базовою одиницею психічного коду людини, що має відносно впорядковану структуру, представляє результат когнітивного діяльності окремої людини та суспільства і несе в собі складну, енциклопедичну інформацію про об’єкт чи явище, про інтерпретацію цієї інформації суспільною свідомістю та ставлення суспільної свідомості до певного явища.

Сьогодні корупція є найважливішою проблемою не тільки в Україні. Це є серйозною загрозою для повноцінного розвитку суспільства, оскільки в умовах тотальної корупції всіх гілок влади соціальні, економічні, політичні та інші проблеми впливають на поверхню, перешкоджають прогресивному розвитку суспільства та заважають інтересам національної безпеки України.

Слово “корупція” відноситься до активного суспільного та політичного словника, що вживається як термін і як загальна назва. Позначена ним концепція була відома ще в Стародавньому світі. Давньогрецький учений і мислитель Аристотель назвав тиранію неправильною, зіпсованою формою

монархії. Про урядовців того часу говорили: “Бідним він приїхав до багатой країни, а виїхав багатим з бідної країни” [1, с. 46].

Лінгвістичні словники подають інформацію про походження назви корупції. Етимологічний словник української мови фіксує це слово як запозичення із західноєвропейських мов, встановлюючи його походження з лат. *corruptio* “хабарництво; спад; корупція; розклад”, пов'язаний з дієсловом *corrupto* “спокушати, розбещувати” [2].

“Словник іншомовних слів” І. Бойкова, О. Ізюмова трактує поняття корупції насамперед як моральну категорію та вчинок – “розпусність, підкупність урядовців; хабарництво” [3, с. 221].

“Практичний словник українських синонімів” С. Караванського подає, синонімічний ряд слів: корупція, хабарництво, нечесність, деморалізація [4, с. 361]. Однотомний “Словник української мови” каже про те, що даний термін походить від латинського трактування корупції, тобто “хабарництво”, “псування” і дає таке визначення властивого йому значення: “продажість, корупція чиновників та громадських діячів, схильних до хабарництва” [5, с. 537].

Як бачимо, у тлумачних словниках слово корупція подається так, що донедавно мало значення лише у “буржуазному суспільстві”, іноземній дійсності. Тим часом в умовах розвитку незалежної України це явище набуло особливого значення, втомившись як термін у юридичних текстах.

Автори “Юридичної енциклопедії” пропонують розглядати корупцію як “одну з форм зловживання владою, пов'язану з підкупом посадових осіб” [6].

Вивчення поняття “корупція” вимагає ознайомлення з деякими визначеннями, запропонованими у чинних нормативно-правових актах України. Зокрема, у Законі України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 р. [7] зазначено, що корупція – це “використання особою, зазначеною у Законі, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у Законі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей”.

Детальне тлумачення терміна “корупційні дії” пропонують автори “Фінансово-економічного словника” А.Г. Загородній та Г.Л. Вознюк: “товари, послуги, переваги чи інші переваги, включаючи прийняття або отримання предметів шляхом покупки їх за ціною, яка значно нижча від їх фактичної вартості; б) отримання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, позик чи придбання цінних паперів, нерухомого майна чи іншого майна з використанням пільг чи переваг, не передбачених чинним законодавством” [8, с. 482].

Феномен корупції також стає об'єктом дослідження в монографічних дослідженнях. У своїй праці “Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, протидії)” М. І. Мельник трактує корупцію як цілісну систему зі складною структурою взаємопов'язаних елементів політичного, соціального, правового, ідеологічного, філософського та морального характеру. На думку вченого, корупція – це своєрідна соціальна корозія, яка роз'їдає та руйнує органи державної влади, державу та суспільство в цілому, і вона ґрунтується на таких вікових традиціях взаємодії у суспільстві, як “quid pro quo”, “І дати вам, щоб віддати”. [9, с. 281]. З наведеного вище тлумачення випливає, що слово “корупція” також набуває статусу соціологічного, політологічного терміна.

У дисертації “Корупція як суспільно-політичний феномен: особливості проявів та механізми подолання в сучасній Україні” Є. В. Невмержицький розглядає корупцію в контексті інших політичних процесів, визначає її як суспільно-політичний феномен, зміст якого визначається за політичними, економічними та психологічними факторами – система негативних поглядів, переконань, настроїв та дій окремих громадян, посадових осіб державних установ, державних та неурядових організацій, політичних партій, громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих інтересів найманців, груп чи корпорацій шляхом хабарництва, зловживання владою, надання пільг та переваг, незважаючи на зв'язки з громадськістю [10, с. 9].

Як показав аналіз наведених вище визначень терміну корупція, семантичними центрами цих визначень є: “соціальне явище”, “система відносин”, “використання свого статусу”, “діяльність окремих осіб”, “сукупність дій” “.

Отже, корупція – неоднозначний термін для складного суспільного явища, зафіксований в енциклопедичних, пояснювальних, галузевих словниках, нормативно-правових актах, науковій літературі, журналістиці. Незважаючи на неодноразові спроби дослідників та законодавців дати повне та змістовне визначення поняття “корупція”, насправді досі немає остаточного та аргументованого визначення сутності цього явища. Адже її здатність постійно розвиватись, трансформуватися у різні нові форми, вдосконалюватися, адаптуватися до існуючої правової бази є свідченням того, що визначення поняття “корупція” просто не йде в ногу з її новими проявами та формами.

Література

1. Лозинський О. М. Психологічні впливи політичної корупції на історичний розвиток Стародавніх Афін і Риму. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна*, № 2, 2013. С. 41-53.
2. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / За ред. О. С. Мельничука. Київ: Наук. думка, 1982 – 2012. Т. 1 – 6.

3. Бойків І., Ізюмов О., Калишевський Г., Трохименко М. Словник чужомовних слів: Репринт з 2-го перероб. вид. 1955 р. Київ: Музей Івана Гончара; видавнича фірма Родовід, 1996. 535 с.
4. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови: Близько 20000 синонімічних рядів. 3-тє вид., опрацьоване й доповнене. Львів: БаК, 2008. 500 с.
5. Німчук В. В. Словник української мови / за ред. В. В. Жайворонка. Київ: ВЦ “Просвіта”, 2012. 1320 с.
6. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія: В 6 т. Київ: “Укр. енцикл.”, 2001. Т. 3. 792 с.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056. Редакція від 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
8. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1062 с.
9. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). Монографія. Київ: Юридична думка, 2004. 400 с.
10. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політолог. наук: спец. 23.00.02. “Політичні інститути та процеси (політичні науки)”. Київ, 1999. 19 с.
11. Царьова І. В. Сучасний український юридичний текст: лексико-дериваційна структура. Дніпро: ЛПРА, 2020. 446 с.

Комарук Олександр Вадимович – здобувач вищої освіти І курсу юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Мірошніченко Л. В.**, кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

У сучасному суспільстві актуально постала тема вивчення державної мови в Україні. Зберегти українську державу мусить наша мова і сам народ. Чи відбулась анексія Криму та окупація Донбасу, як би ці регіони були

здебільшого україномовні? На нашу думку, – ні. Така, скажімо, культурна боротьба триває вже багато століть.

Українська мова здавна зазнавала утисків та заборон. Це стало причиною болісних втрат для нашої культури. На початку ХІХ століття Микола Гоголь багато писав у своїх творах про Україну, козаків, змальовував звичаї та традиції в українській культурі (“Тарас Бульба”, “Ніч перед Різдвом” та ін.), але російською мовою, а листувався з матір’ю та Т. Шевченком – українською, адже він її добре знав. Варто згадати творчість Михайла Булгакова, якому, як відомо, подобалась столиця України, але він “примкнув” до російської літератури, можливо, через тогочасний політичний режим. Недарма “Галицький титан духу” писав: “Не пора, не пора москалеві й ляхові служити... Нам пора для України жити” [2]. Ірина Фаріон, громадський діяч, кандидат філологічних наук наголошувала: ”Мову не знають ті, які або політично упереджені, або розумово відсталі...” [3]. Варто на рівні держави піднімати статус державної мови і дбати про її розвиток.

У Конституції України чітко зазначено: «Державна мова – закріплена законодавством мова, вживання якої обов’язкове в органах державного управління та діловодства, установах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв’язку та інформатики тощо» [4]. Але на сьогодні актуальні деякі нагальні потреби суспільства для широкого вживання державної мови.

Навесні 2019 року Кабінетом Міністрів було прийнято Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». На думку співавтора цього документа, голови комітету Верховної Ради з питань культури і духовності М. Княжицького: «цей закон закрав більшість «білих плям» щодо статусу української мови, але при цьому не обмежив права національних меншин» [1]. Українська мова відтепер є одним із символів державності. Посадовці та кандидати на посади, майбутні громадяни України, медики, менеджери державних та комунальних підприємств, працівники патронатних служб і освітяни повинні вільно володіти мовою. Стаття 3 цього закону окремо підкреслює і визначає такі найсуттєвіші його завдання: «1) захист державного статусу української мови; 2) популяризація діалектів і говірок української мови та їх збереження; 3) застосування української мови відповідно до вимог українського правопису та інших стандартів державної мови; 4) забезпечення розвитку української мови для зміцнення національної ідентичності, збереження національної культури, традицій, звичаїв, історичної пам’яті та її подальше функціонування як державотворчого чинника української нації; 5) поширити українську мову у світі та сприяти задоволенню мовних потреб закордонних українців і громадян України, які проживають або тимчасово перебувають за межами України та ін.» [1].

Отже, українську мову необхідно популяризувати, підтримувати її розвиток, пропагандувати абсолютно в усіх соціальних сферах.

Зокрема це необхідно робити українським громадянам, бо лише нам це необхідно, ажде, як відомо з історії, коли зникає мова, то зникає народ.

Література

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (Відомості Верховної Ради, 2019, № 21, ст.81 зі змінами, внесеними згідно з Законом № 113-IX від 19.09.2019/ м. Київ, 25 квітня 2019 року, № 2704-VIII.
2. Франко І. З вершин і низин / Цикл «Україна» “Не пора...” С.43.
3. Фаріон І. Інтерв'ю <https://www.youtube.com/>
4. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/>

Кошевий Данило Костянтинович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Олійник О. С., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

CORRELATION OF GENERAL COURSE OF EDUCATION FOR SPECIALISTS IN LAW WITH LANGUAGE STUDYING

Ukraine's entry into the international economic, cultural and educational space has led to the fact that one of the requirements for a modern highly qualified specialist is knowledge of a foreign language. Free professional communication allows him to be a competitive and professionally mobile participant in intensively developing international relations, the opening of economic zones free for foreign investment, and the creation of international enterprises. Thus, foreign language training in a non-linguistic university should be interpreted not only as teaching a foreign language, but also as teaching foreign language communication in the context of the chosen specialty.

Such training is especially important for legal professions. Even highly qualified linguistic translators cannot know all the details of the criminal and civil law of the country being represented or master all the subtleties of legal terminology, which can lead to distortion of facts or aggravate the outcome of the case. Knowledge of a foreign language will help a lawyer, a lawyer, not only to establish the necessary contacts with foreign colleagues and competently draw up legal documents, but also to achieve success in judicial practice, in representing and protecting the interests of Ukrainian citizens in international courts. In this regard, it is necessary to focus on the practical orientation of the foreign language

training of students of a non-linguistic university, which involves mastering the language as a means of communication, exchange of information necessary for the successful practical activity of a future specialist.

The dynamics of the development of higher professional education in Ukraine, the modernization of the education system of Ukraine, testifies to the existence of a contradiction between the increasing requirements of society to the level of foreign language proficiency by modern legal experts and the insufficient development of the theoretical foundations and practice of training such specialists while reducing classroom studies in a foreign language in non-linguistic universities. This led to the problem of optimizing the foreign language training of students, in particular, future lawyers. The solution to this problem required the search for forms, means, methods of optimization of foreign language training, future lawyers and the creation of a model of teaching a foreign language in a non-linguistic university, which would remove the declared contradiction and ensure a high level of quality of the language training of lawyers in less academic time, which determined the choice of the research topic " Optimization of foreign language training of law students".

A structural and functional model is to be developed for optimizing the foreign language training of law students, reflecting the approaches, principles, interdisciplinary communication, pedagogical conditions that contribute to the effective development of speech skills and the formation of foreign language competencies (linguistic, socio-linguistic, professional-communicative) in the implementation of a specially developed didactic and technological providing foreign language training for law students.

Криштопа Данило Вадимович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів органів досудового розслідування Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Науковий керівник – Пащук Р. І., кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

ПРОБЛЕМА СУРЖИКУ В РЕЦЕПЦІЇ ДОСЛІДНИКІВ

За роки незалежності України українська мова, як зазначає більшість дослідників, «мова однієї з найдавніших націй почала втрачати природну якість, натомість у багатьох регіонах утворився своєрідний покруч – «суржик», який є небезпечний і шкідливий, бо паразитує на мові й може призвести до її спотворення й навіть зникнення». Тож і донині це питання є особливо актуальним.

Аналізуючи нинішній стан мови, науковці незрідка обговорюють проблему суржику, що заповнив усі сфери мовного життя. Як милий покруч, химерний мішанець, кровозмісне дитя білінгвізму охарактеризував це явище Ю. Андрухович.

Досліджуючи мовне розмаїття України, науковці, зокрема, О. Сербенська наголошує, що за ці роки «стали очевидними процеси маргіналізації мовного життя народу, наслідки політики «вільного розвитку національних мов», «двох рідних мов», «злиття націй», яку впродовж десятиліть проводила «найдемократичніша» у світі держава» [4]. О. Сербенська як упорядниця навчальної книжки «Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити» (1994) є однією з перших за роки незалежності, хто звернув увагу на це явище.

Суржик існує в багатьох мовах різних країн світу. У білоруській мові він отримав назву «трасянка», у канадському варіанті французької мови – «жуаль». У США суміш англійської та іспанської, називають «спанглиш». В Україні його називають «гримучою сумішшю, мовним безладом, шельменкоденщицьким мовленням, мовою-калікою, імперським діалектом, колоніальним гібридом, «мічурінським гібридом», інвалідним покручем, полтавським російським. Переважно потрактовують його як хворобливий стан мови, що є очевидним наслідком нечуваного тиску русифікації, складних інтерференційних процесів» [4]. Але здебільшого застосування слів різних мов у мовленні отримало назву «суржик».

Зокрема, українсько-російський суржик поширений у побутовому спілкуванні жителів значної кількості регіонів України як неграмотне використання української мови, занадто засміченої російськими словами та зворотами.

Цій проблемі свого часу й натеper приділяли й приділяють увагу такі дослідники, як Б. Антоненко-Давидович, А. Коваль, А. Капелюшний, Т. Гриценко, О. Пономарів, С. Караванський, О. Сербенська, І. Кононова, Б. Ажнюк, Р. Кісь, С. Єрмоленко, Л. Масенко, О. Ткаченко, О. Тараненко, Ю. Шевельов, А. Окара, Л. Ставицька, В. Труб та інші. Історію ж виникнення, поширення й сучасного побутування суржику дослідила Л. Масенко в монографії «Суржик: між мовою і язиком» (2011).

Свого часу ще Борис Антоненко-Давидович у праці «Як ми говоримо» описав причину створення цього негативного явища: «Недобре, коли людина, не знаючи гаразд української чи російської мови або тої й тої, плутає обидві ці мови, перемішує їхні слова, відмінює слова однієї мови за граматичними вимогами другої, бере якийсь притаманний саме цій мові вислів і живосилом

тягне його в іншу мову, оминаючи традиції класичної літератури й живу народну мову. Так створюється мовний покруч чи, як кажуть у нас, на Україні, суржик» [2].

Досліджуючи погляди вчених стосовно носіїв суржику, суржикового мовлення, зокрема, Л. Томіленко в праці «Суржик як об'єкт наукових досліджень і дискусій» висновує, що сьогодні до такого змішаного українсько-російського мовлення серед лінгвістів і загалом у суспільстві склалося неоднозначне ставлення. Одні категорично відкидають цю «штучно створену мову», звинувачуючи її носіїв в утраті національної свідомості, низькій культурі й ледве не в розумовій відсталості. Інші – нейтрально, намагаючись не чіпати цієї досить суперечливої теми. Треті дослідники вбачають у ньому натепер єдину форму збереження української мови (В. Сухопар).

Відомий мовознавець Іван Ющук наголосив, що «суржик – це справа незнищенна. Суржик завжди виникає тоді, коли стикаються дві чи більше культур. Звісно, для загального використання це не зовсім нормальне явище, але природне. От дехто думає – вжив слово, припустимо, «курити», а йому скажуть, що треба казати «палити». Ні, не можна так ставитися до мови, тому що мова рухлива, весь час розвивається, доповнюється. Є такі люди, так звані пуристи, котрі не можуть сприймати жодного слова, що, як кажуть, ввійшло з боку, – стверджує Іван Ющук, – але головне, щоб ми розуміли одне одного. Я вам скажу, що суржик – це теж українська мова, тільки вона дуже засмічена іншомовними словами» [3].

Не беручи до уваги розбіжності в поглядах на проблему українсько-російського змішаного мовлення, більшість учених усе-таки розглядає суржик як негативне явище. Відмінності полягають лише в мірі негативного ставлення до нього. Скажімо, дослідниця суржику О. Сербенська наголошує, що «скалічена мова отупляє людину, зводить її мислення до примітиву. Адже мова виражає не тільки думку. Слово стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує».

Безсумнівно, як зазначають автори статті «Суржик як актуальна потреба культури спілкування студентів» Мирошниченко М., Троян А., «якщо людина вживає слова й словосполучення іншої мови, не руйнуючи її граматичної основи, не спотворюючи фонетичних особливостей, використовуючи її невичерпні лексичні й фразеологічні багатства, то такий процес природний і не викликає заперечень. Однак бездумно змішуючи слова української і російської мов, відмінюючи українські слова за зразком російських і навпаки, творячи фрази всупереч моделям рідної мови, її носій стає носієм забрудненої мови, фактично, напівмови».

Проблема суржику стала настільки серйозною, що його не лише всебічно досліджують та описують як негативне явище в українському суспільстві, але все частіше виникає запитання: як боротися з цим «покручем»? «Санацію суржикової мовної сфери, – наголошував І. М. Дзюба, – треба провадити так, щоб прилучати «суржикомовних» до української

літературної мови, а не штовхати їх у протилежний бік». І це цілком слушна й важлива думка, оскільки в більшості людей, які не володіють українською мовою на належному рівні, виникають комплекси, що їх можуть зарахувати до малоосвічених суржикомовців. Тому без належної підтримки ці громадяни замість того, щоб удосконалювати знання рідної мови, починають переходити в побуті на російську мову як «популярнішу» й «престижнішу» [5].

Дослідники шукають ефективні методи навчання, спрямовані на покращання усного й писемного мовлення, пропонують власні проєкти, рекомендації тощо.

Поліпшення усного й писемного мовлення молоді має бути пріоритетним завданням не лише загальноосвітньої, а й вищої школи. На думку М. І. Пентилюк, роботу над удосконаленням мовленнєвих умінь і навичок студентів необхідно розглядати в усіх видах мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, письмо), для успішного здійснення якої варто розвивати спеціальні вміння, пов'язані зі здатністю будувати висловлювання українською мовою, уникаючи помилок інтерферентного характеру [5]. Тож саме науково-педагогічні працівники мають стати взірцем у виші.

З огляду на розвиток сучасних тенденцій використання інтернет-технологій у нашому житті потрібно застосувати всі можливі ресурси для розповсюдження нових напрямів вивчення, а найголовніше – застосування української мови серед молоді.

Отже, дискусії навколо українсько-російського змішаного мовлення не припиняються. Суржик привертає увагу сучасних дослідників як об'єкт соціолінгвістики, соціології, психолінгвістики, історії тощо.

Підсумовуючи, погодимося з ученими, що поширення двох мов в одній країні завжди є станом нестійкої рівноваги, що згодом призведе або до перетворення на одномовність, або до розпаду єдиної держави на частини за мовною ознакою. А суржик свідчить про нашу нездатність захистити й відстояти рідну мову, подарувати їй можливість вільно розвиватися в рідній державі.

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської. Львів, 1994. С. 6 –7.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. 4-те вид., перероб.і доп. Брайтон : Українська книга, 1997. 335 с. ISBN 966-7219-00-3.
3. Про мову та її проблеми. Інтерв'ю з Іваном Ющуком. URL : <http://www.chasipodii.net/article/6863> (дата звернення: 09.10.2021).
4. Сербенська О. Суржик: «низька мова», безлад чи мовна патологія? URL : http://www.xn--80ad3ai.xn--j1amh/htm/radchuk/tum/lang_conf_17.htm (дата звернення: 04.10.2021).

5. Томіленко Л. М. Суржик як актуальна проблема культури спілкування студентів. URL : <https://core.ac.uk/download/42977417.pdf> (дата звернення: 30.09.2021).

Кусайко Ілона Юріївна – здобувачка вищої освіти IV курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Декусар Г. Г., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

MASTERING OF FOREIGN LANGUAGES BY POLICE OFFICERS

In the last few years the modern world has become more multinational and multilingual. In our country there are constant changes of political and socio-economic nature, because Ukraine has a great desire to cooperate with Western partners to become part of the European family in the future. Therefore, every educated citizen understands that knowledge of a foreign language gives a real opportunity, first of all, to build a successful career in order to receive a decent salary in the future and communicate freely with the peoples of other countries.

Due to the reform of the law enforcement system, knowledge of foreign languages has become especially important for the police. After all, a modern law enforcement officer must not only be physically well-fit, but also he must be well-educated and skilled person. To do this, of course, he needs to speak his native language perfectly, but for the most efficient and productive work it is desirable to know at least one foreign language.

Probably most often the necessity to know a foreign language arises in the patrol police. According to statistics, less than 10 per cent of patrol officers are fluent in a foreign language, about 15 per cent can communicate with foreigners, but do not have regular communication practices.

In November 2016, ahead of the 2017 Eurovision Song Contest in Kyiv, the British Council in Ukraine, the US Embassy in Ukraine and the NGO Capital English launched a project called English for Patrol Police, which employs 600 police officers. In the central districts of Kyiv they had the opportunity to take a free English language course according to international standards. Within the framework of this project, all its participants received knowledge from experienced teachers of the British Council in Ukraine during 5000 teaching hours [1].

Thanks to this project, the capital patrols have significantly improved their level of English language skills, which in turn has allowed them to apply confidently the acquired knowledge while performing their official duties.

In 2017 the project expanded to another 100 "leaders" of the metropolitan police. Battalion commanders, personnel reserve received certificates of completion of a free English language course. It was then emphasized that learning English would be a mandatory element of professional training for leaders, as the knowledge that police officers acquire during training significantly helps them to communicate with foreign guests during mass events and in general in various unforeseen situations in real life. It is worth noting that the project started within the framework of the Year of the English Language in Ukraine announced by the then President of Ukraine Petro Poroshenko, perhaps that is why it lasted only for a year and had no further support. But in our opinion, such ideas and programs are useful and effective for the work of law enforcement agencies and they should be implemented not only in Kyiv and large cities, but throughout the country.

Although in small towns of Ukraine there are also volunteers who help law enforcement to learn a foreign language. An example is the Vinnytsia patrol, who studied English with its native speakers, namely activists from the Source of Hope organization, Ken and Andre. The boys conducted classes in small groups for the effectiveness of training, because this way the information is absorbed better. The training was conducted primarily so that in the case of foreign police officers, the latter could get answers to their questions without inconvenience. As a result, everyone was able to gain new knowledge in a comfortable atmosphere, despite the fact that each of those present had their own level of language proficiency [2].

Some examples are trainings in such cities as Khmelnytsky, Cherkasy, Ternopil, where during a certain period of time police officers disseminated their knowledge of foreign language proficiency.

It should be added that knowledge of a foreign language opens a wide space for law enforcement officers in terms of exchanging experience with colleagues from foreign countries in the field of combating crime. Therefore, each person must have an intrinsic motivation to acquire new knowledge in a particular field.

Thus, as we see, conducting specialized courses and trainings on learning English for law enforcement officers helps to increase the efficiency and quality of police work and its service component in particular. In particular, already now a significant part of the police of different cities and towns of our country can communicate at least at a basic level in English with foreign citizens, which makes us one step closer to the European family.

Література:

1. Англійська для патрульної поліції міста Києва. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/angliyska_dlya_patrulno_politsi_mista_kiyeva/
2. «Yes, I do»: вінницькі копи почали опановувати англійську мову. URL:

<https://vezha.ua/yes-vinnytski-kopy-pochaly-opanovuvaty-anglijsku-movu/>

Леонтєва Валерія Сергіївна –
здобувачка вищої освіти III курсу
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Декусар Г. Г.,
старша викладачка кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

COMMUNICATIVE COMPETENCE IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES

In modern Ukrainian society, which seeks to join the community of European countries with developed economies and public institutions, with an effective democratic political system to protect the rights and freedoms of every citizen, the police must perform primarily a service function, actually providing comprehensive social services.

Modernization of law enforcement in accordance with European and world standards in the context of changing the priorities of the police with the state-oriented to socially-oriented, taking into account new approaches to relations with the population requires the formation of a conscious national-linguistic personality. The high level of formation of both native and foreign language communicative competence is especially important for law enforcement officers, which is due to several factors.

The formation of communicative competence is the primary goal of learning a foreign language for professional purposes in higher education. Today, the issue of creating an educational environment for the formation and development of communicative competence of future professionals needs special attention. Since the developed communicative competence should be the end result of learning, there is a need for purposeful activities for its formation [1].

Professional language and communication competence of a law enforcement officer is defined as an integrated personal education - a set of knowledge, skills, abilities, personal qualities that allow a specialist to effectively use the language in professional activities to ensure effective communication with citizens and foreigners, official documents, interpersonal professional communication, constructive mediation in extreme situations. In the structure of professional language and communication competence of a law enforcement officer as a consequence of his professionally-oriented language training there are motivational, cognitive, emotional, volitional and communicative components [2].

At the present stage, the most widespread in teaching of foreign languages is a communicative approach (communication, exchange of information), the basic principles of which are as follows:

- those who learn, learn the language and begin to master it, communicating in this language;
- language is a functional means of implementing the speech skills of the speaker (writer);
- in the center of attention - the student's personality;
- language acquisition should take place in the course of creative activities that stimulate students' cognitive activity;
- the language course should be focused on meeting the speech needs of a certain category of learners [3].

We agree with the opinion of O. Mamonova, who argues that the development of English communication skills of future professionals requires the need to teach them to speak and write correctly, skillfully select the means of speech that are most appropriate in a given situation, and use the acquired knowledge to communicate. It offers exercises aimed primarily at ensuring awareness of the structure of language, the formation of a holistic view of the logical-conceptual system of scientific concepts of the future profession [2].

It is worth emphasizing that in the context of a communicative approach to the study of foreign languages, it is very important to take into account the future profession of students. Thus, in the process of English-language training of police officers, a key role is played by the knowledge of foreign languages, in particular the relevant legal terminology.

The system of training specialists in higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine should also include practical work with voice, diction, intonation, timbre and tempo, which will contribute to the mastery of skills and abilities of professionally oriented language and communication competence.

Thus, the quality teaching the English language- in the context of reforming national law enforcement agencies is particularly relevant. Quality improvement of foreign language teaching will intensify the learning process, the introduction of various interactive technologies will improve communication skills and abilities of future police officers, in particular it refers to the practical application of English legal terminology.

Література:

1. Вадаська С.В. Особливості викладання іноземної мови професійного спрямування Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі. Київ, 2013. С. 37-46.
2. Волік О., Мамонова О. Особливості викладання іноземної мови курсантам ЗВО МВС України (з досвіду роботи). Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич, 2020. Вип 28. Т. 2. С. 260-265
3. Леонтьєв А.А. Комунікативність: прийшов її час. ІМШ. 1991. № 5

Мережко Богдана Ігорівна –
здобувачка вищої освіти III курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Маргулов А. Х.,
доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУДОВА ПРОМОВА: ВИКОРИСТАННЯ РИТОРИЧНИХ ЗАСОБІВ

Розбудова в Україні демократичної, соціальної, правової держави потребує суттєвого підвищення правосвідомості правників, їх правової культури, законослухняності, в тому числі комунікативної культури тощо. Комунікативна культура як суспільний феномен є неодмінною умовою динамізації трансформаційних процесів в напрямі професійного зростання та самореалізації спеціаліста, а саме професіонала юриста у своїй справі. Комунікативна культура є основою відтворення правового досвіду, розвитку інтелектуального, духовного потенціалу юристів, утвердження цілісної системи світоглядно-ціннісних орієнтацій, насамперед сучасного юридичного світогляду, конструктивних правових ідеалів. Це обумовлює актуальність розгляду судової промови та проблем використання риторичних засобів.

Стан сучасного суспільства характеризується інтенсивним розвитком мовленнєвих комунікацій. Мистецтво досконалого мовлення в європейській культурі вважається необхідним для всіх освічених людей. Якою б професійною діяльністю не займалися люди, вони мають доречно та переконливо висловлювати думки.

Сьогодні говорять про риторику як учення про досконале мовлення - переконливе, забарвлене, доцільне, ефективне, оскільки вона формує через стиль мовлення стиль життя [1, с. 20].

Питання про мовленнєву компетентність завжди постає, коли йдеться про якісні характеристики діяльності людей тих професій, у яких фахівці мають справу з людьми. До числа таких професій належить і діяльність юриста. Звідси підвищення морально-гуманістичного потенціалу майбутніх юристів є соціальним феноменом у найширшому розумінні.

Для судових промов характерні розповідний тип мовлення, пов'язаний із передачею змістово-актуальної інформації. Висока частота вживання дієслів у судових промовах свідчить про переважне використання розповідного типу мовлення. Завдяки використанню дієслів у мовленні створюється динамічний

функціонально-змістовний тип мовлення, через який повідомляється про розвиток подій. Уживання прикметників є характерним для іншого функціонально-змістового типу мовлення - опису. Уживання числівників у мовленні судових ораторів пов'язане з вимогою точності, конкретності судового мовлення. Звинувачувальні промови можуть вирізнятися найбільшою виразністю, образністю, емоційністю. Ці особливості мовлення зумовлені жанровими відмінностями судових промов, а саме різними комунікативними намірами, різними адресатами судових звинувачень тощо [1, с. 20].

Сучасний мовний портрет правників в загальному вигляді є основою цілісної професійної культури юристів, рівень якої проявляється у комунікації. Це поняття визначається як смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії, обмін інформацією в різноманітних процесах спілкування, у широкому розумінні – як спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвальних засобів з метою передавання інформації. Щоб ефективно здійснювати таке спілкування, суб'єкти взаємного інформування оцінюються за таким критерієм, як комунікативна грамотність. Це – сукупність комунікативних знань, умінь і навичок людини, які дають їй змогу ефективно спілкуватися в усній і писемній формах; знання законів, правил і засобів ефективно усної та писемної комунікації тощо.

Зміст професії юриста становить складну, багатокомпонентну систему видів діяльності, серед яких невід'ємними складовими виступають взаємодія з учасниками правовідносин, безпосередня комунікація з людьми [2, с. 87].

В спеціалізованій літературі пропонують такі практичні професійно-комунікативні рекомендації, застосування і врахування яких прокурором під час виголошення обвинувальної промови сприяє підвищенню ефективності підтримання прокурором державного обвинувачення в суді:

- не виступати з промовою, не підготувавшись і не склавши її тексту;
- детально продумати зміст промови;
- виголошуючи промову, пам'ятати про її завдання та цілі, не відхилитися від них;
- не поспішати розпочинати промову, одержавши слово, витримати перед вступом паузу;
- не зловживати іноземними словами;
- не використовувати непотрібні слова на зразок: «от», «ось», «так би мовити» «таким самим способом» тощо;
- не перекручувати слова; – не використовувати неправильні слова, наприклад, «підсудний інсценізував злочин»;
- не допускати неправильного наголосу у словах тощо [3, с. 65].

Наведені вище засоби ораторської майстерності допоможуть державному обвинувачеві переконати суддів у правильності його процесуальної позиції й вплинути на формування внутрішнього суддівського переконання.

Знання основних принципів і правил ораторського мистецтва впливають на комунікативно-виконавську майстерність фахівця в будь-якій галузі. Особливо це актуально для юристів. Також важливо мати навички ділової комунікації, яка складається зі знання основ риторики, ведення дискусії, проведення різноманітних публічних заходів. Саме ці навички є обов'язковою умовою подальшого успішного кар'єрного зростання. Великого значення в цьому контексті набуває культура мови та спілкування, яка є критерієм комунікабельності й комунікативної компетентності юриста-оратора [1, с. 20].

Проблема поліпшення професійної підготовки юристів є надзвичайно актуальною в умовах сучасних суспільних реалій. У нашій державі, що переживає складні трансформаційні зміни, діяльність юриста залишається однією з найбільш затребуваних. Специфіка юридичної професії обумовлює відповідні вимоги до її суб'єктів, зокрема щодо їх професійного й особистісного розвитку [4, с. 75]. І хибним є уявлення, що формування комунікативної культури спеціаліста є справою лише професійної діяльності й багаторічного досвіду. Численні наукові дослідження не виявляють статистично значущої залежності між професійним стажем і рівнем комунікативної культури юриста.

Мовленнєва компетентність є складним соціально-функціональним феноменом, що стає притаманним людині як результат цілеспрямованого навчання та виховання, а також саморозвитку особистості [5, с. 110]. Звідси система юридичної освіти має всі можливості забезпечити умови для теоретичного і практичного засвоєння та формування комунікативної компетентності своїх випускників.

Якість мовленнєвої підготовки юриста являє собою властивість особистості, що засвоює, переосмислює, прагматизує комунікативні знання, цінності, досвід, реалізація яких дає змогу досягати взаєморозуміння у спілкуванні.

Таким чином, питання судової промови ще тривалий час буде актуальним, а його дослідження безпосередньо впливає з проголошення юриста професіоналом у своїй справі. Це обумовлює необхідність неухильного зростання і досягнення високого рівня комунікативної культури кожної посадової особи, кожного державного службовця і, особливо, професійних юристів, на яких припадає головна робота у законотворчості і застосуванні права. Тому слід значно більше уваги приділити мовній діяльності, що через інтенції комунікантів може постати новим конструктивним засобом вирішення багатьох актуальних проблем, що виникають сьогодні.

Література

1. Маложон О.І. Судове красномовство: навички оратора. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 1. С. 19-22.
2. Чорнобай, О. Л. Поняття і суть комунікативної культури правника / О. Л. Чорнобай // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" :

збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка". Львів : Львівська політехніка, 2014. — № 807 : Юридичні науки. — С. 87-92.

3. Олійник О. Використання риторичних засобів під час підготовки і проголошення обвинувальної промови / О. Олійник // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2010. - № 3. - С. 62-68.

4. Вандишев В.М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2003. 264 с.

5. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: навчальний посібник. Київ: Вицашк., 2003. 311 с.

Мякінін Максим Олександрович –
здобувач вищої освіти І курсу
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник –
Мірошніченко Л. В., кандидатка
філологічних наук, доцентка, доцентка
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В УКРАЇНІ

У сучасному українському суспільстві юридична лінгвістика відносно нова наука. Її особливість в тому, що вона має міждисциплінарний характер, бо поєднує в собі мову та право, які тісно пов'язані між собою, її мета – вирішувати найрізноманітніші проблеми лінгвоправового простору. «До таких належать лінгвістична експертиза різних правових документів, формулювання рекомендацій з розробки текстів законопроектів, дослідження в теорії і на практиці в області юридичного перекладу і багато інших» [3]. Оскільки юрислінгвістика поєднує в собі мову та право, то її завдання полягає в тому, щоб у випадку їх взаємодії не виникло суперечностей. Варто привернути увагу науковим дослідженням з цієї теми, адже інформація постійно оновлюється, видаються нові закони, які, в свою чергу призводять до нових категорій. «Перші дослідження мови права почалися ще у минулому столітті. Тоді вчені приділяли увагу дослідженню функціонального стилю мови, який вживався для написання законів. Науковці ставили за мету розробити загальні правила написання законів таким чином, щоб не виникало суперечок під час їх застосування [4, с.149].

Англомовні представники юрислінгвістики вивчають мову і стиль юридичних документів, досліджують роль розуміння мови на судовому засіданні та проблеми комунікації на дізнанні в поліції. Можна стверджувати, що «на сьогодні сформовано всі передумови для того, щоб англійська мова отримала статус глобальної та розвинутої в галузі юридичної лінгвістики. При цьому вражаюча пластичність та гнучкість англійської мови дозволяє їй утримувати провідні позиції в галузі юрислінгвістики» [5, с. 193]. Активно вивчається взаємодія мови та права у німецькій мові. Однією з основних дослідницьких тем німецьких вчених є питання про причини бар'єрів спілкування між юристами та не юристами. Серед багатьох напрямів юрислінгвістики можна виділити проблематику, пов'язану з дослідженням якості судової промови, тобто виступи на засіданні суддів, прокурорів та адвокатів. Щоб професійно виступити на засіданні суду, потрібно оволодіти ораторськими здібностями, мати достатній запас слів та юридичних термінів, завдяки яким можна довести свою думку.

Юридична лінгвістика охоплює різноманітні напрямки. Один із них – це лінгвістична експертиза, яка має мету – «не зганьбити, не створити непорозуміння, застерегти необережне висловлювання, оскільки слово – це основний інструмент досягнення успіху й визнання» [1, с.124]. Лінгвістична експертиза законопроектів є безпосередньо важливим етапом законодавчої діяльності, бо саме вона дозволяє фахівцям юрлінгвістам-експертам надати належну оцінку всього спектру мовних засобів та прийомів законодавця, також вони можуть надати свої рекомендації щодо виявлених помилок та недоліків.

Сьогодні проблеми судової лінгвістики розширюються наступним чином: вивчаються функції, деталі, різновиди мови законотворчості та судочинства. Також без уваги не залишилася історія мови юриспруденції, а саме: термінологія, лексика та стилістика. Набуває достатнього розвитку порівняльне юридичне мовознавство, судова лінгвістика. До настанов цієї мовознавчої галузі зараховують правила використання лінгвістичних ресурсів у судовій практиці і законодавстві, оптимізацію використання мовних одиниць в залежності від ситуації, професійно-комунікативні потреби. Все це створює комфортні умови праці для юристів, для їх більшої ефективності.

Проблемні питання, якими займається юридична лінгвістика, досить непрості. Деякі з них потребують одночасно юридичної і лінгвістичної компетенції, безперечно, у вирішенні цих питань заважає коло об'єктивних і суб'єктивних чинників. Це все тому, що юристам не вистачає компетентності в лінгвістичних питаннях, а лінгвістам – в юридичних. Як відомо, особливість, що здатна об'єднувати ці фактори, досить вагома «ціна» лінгвістичної помилки (зловживання терміном, заміна понять, неоднозначність висловлювання, неправильна структура речення, пунктуаційні помилки), які можуть значно ускладнити завдання застосування відповідних правових положень.

Закон через його мову та стиль впливає на свідомість громадян, тому мова має бути зрозумілою і доступною всім учасникам суспільних відносин. Зараз ця вимога не виконується через відсутність постійного спілкування між юристами та лінгвістами. Проект будь-якого нормативного акту до офіційного затвердження має пройти спеціальне лінгвістичне та стилістичне редагування, а юристи та філологи мають регулярно співпрацювати для вирішення нагальних проблем та обговорень актуальних питань. «Для досягнення більш високої якості змісту та форми нормативно-правових актів необхідно розробити й закріпити на законодавчому рівні систему лінгвостилістичних правил нормативних документів відповідно до норм української мови, встановити обов'язкову лінгвістичну експертизу законодавчих актів, розвивати вивчення законотворчої техніки різних галузей права з метою виявлення спеціальних засобів і правил створення нормативних документів» [2, с.149].

Отже, юридична лінгвістика є важливою дисципліною, завдяки її дослідженням комунікація та якість промови суддів, прокурорів та адвокатів стає кращою. Ця наукова дисципліна розвивається завдяки досягненням у галузі лінгвістики та юриспруденції, що підтверджує взаємозв'язок між мовою та правом.

Література

1. Кундельська І. Лінгвістична експертиза як один з основних напрямів юридичної лінгвістики.
URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/_p124-127.pdf
2. Матвейченко В. Актуальні питання юрислінгвістики, 2019. 149 с.
3. Терентьева И. Язык и право-единый объект юрислингвистики.
URL: http://www.rusnauka.com/40_Philologia/7_218244.doc.htm
4. Ходаковська О.О. (Харків). Юридична лінгвістика: особливості розвитку та функціонування.
URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7642/1/Khodakovska_149-150.pdf
5. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник. Київ, 1998. С. 191-193.

Негрій Назар Юрійович – здобувач вищої освіти II курсу факультету ресторанно-готельного та туристичного бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету.

Науковий керівник – Тонконог І. В., доцентка кафедри іноземної філології та перекладу Київський національний торговельно-економічний університет.

СТИЛІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Людина є соціальною істотою, яка живе, діє, розвивається в певному суспільстві. У межах цього суспільства між його учасниками відбувається процес обміну інформацією, думками, емоціями тощо. Одним словом це називається комунікація. Та з розвитком технологій воно охопило більш широке значення, до якого тепер відносять соціальні мережі, канали засобів передачі та отримання інформації, комп'ютерні програми і так далі.

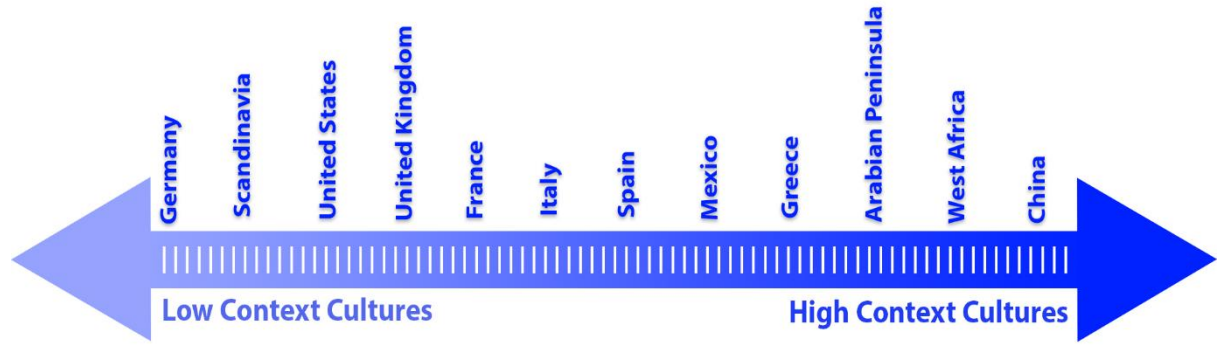
У наслідок глобалізації, міжнародної дипломатії, інтернаціоналізації суспільства з'явилася потреба в налагодженні відносин між представниками різних культур. В таких умовах обов'язково володіти хоча б однією іноземною мовою. Та досить часто знанням мови не обійтися. Щоб міжкультурне спілкування було ефективним, потрібно знати культурні правила як і коли можна застосовувати певні вербальні та невербальні знаки свого співбесідника, розумітися на його культурних традиціях, принципах, цінностях, нормах, звичаях. Тільки вміння правильно інтерпретувати розмовне та невимовлене у поєднанні з хорошим знанням мови призведе до успішної та гладкої розмови, тому що порушення цього всього призводить до непорозуміння, подиву та навіть до культурного шоку.

Міжкультурна комунікація досліджує культурні особливості та вивчає способи уникнення непорозумінь у спілкуванні з іноземцями. Дослідження вчених привело їх до того, що існують навіть у межах однієї культури різні стилі. Розуміння відмінностей у стилях спілкування допомагає у міжкультурній комунікації правильно інтерпретувати слова [1].

За контекстом культури поділяються на культури з високим та низьким контекстом. Представники культур з високим контекстом комунікацією досить багату сенсу повідомлення передають не тільки словами, а й невербальним шляхом. Частина інформації передається у фізичному контексті. Доповідач очікує, що співрозмовник зрозуміє зміст повідомлення самостійно.

Представники культур з низьким контекстом комунікації навпаки намагаються передати інформацію явним чином, співрозмовнику не потрібно брати до уваги захований контекст.

Нижче ви можете спостерігати рівень контексту в різних країнах:

У дослідженнях міжкультурної комунікації, серед інших, були виявлені такі стилі вербального спілкування [2]:

- Прямий та непрямий;
- Розгорнутий та лаконічний;
- Особистий та контекстний;
- Інструментальний та афективний;

Прямий та непрямий стиль відображає як доповідач виражає свої наміри. Як правило, прямий стиль використовують представники культур з низьким контекстом, вони відповідають прямо і точно, легко можуть сказати “ні”. А представники культури з високим контекстом частіше використовують непрямий стиль. Для них характерно неточність, неоднозначність при передачі інформації. Їм важко сказати “ні”, часто використовують слово “можливо”. Таким чином вони не хочуть зіпсувати гармонію і приємну атмосферу розмови. Тому часто “ні” від німця, азіат може сприйняти як щось образливе і категоричне. Для розгорнутого стилю характерно використання художніх засобів, ідіом, прикметників, приказок, тощо. Цей стиль в основному використовується в культурах Близького Сходу, таких як Іран, Єгипет, Ліван та Саудівська Аравія. Характерними для лаконічного стилю є часті паузи, мовчання, заниження. В основному це культури Північної Америки та Північної Європи [3].

Представники особистого стилю бачать кожну людину рівною, що також відображається в їх мові. Різниця у віці, статі, соціальному статусі не впливає на відмінності у звертанні, мові загалом. В більшості вони звертаються до співрозмовника на пряму адресу, а також по імені, рідше за прізвищами чи на прізвисько. Часто використовується займенники. Оратор і слухач мають однакові права. Цей стиль панує в англійських країнах.

Контекстуальний стиль орієнтований на статус і роль, на чому часто зосереджується увага при розмові. Тут існують структурні мовні засоби, що позначають відносини між співрозмовниками. Особові займенники вживаються не часто на відміну від індивідуального стилю.

Інструментальний стиль спілкування орієнтований на доповідача, його ставлення до співрозмовника та на ціль його розмови [4]. Оратор і слухач є розмежовані. Один передає інформацію, інший - отримує. Головною метою оратора є переконати свого слухача, незалежно від того чи навіть останній

бажає того. Афективний стиль спілкування орієнтований на процес і орієнтований на слухача. Для виступаючого реакція слухача є найважливішим аспектом. Відповідно до особливостей слухачів, виступаючий складає свою розмову. Інструментальний стиль домінує в культурах з низьким контекстом, а афективний в культурах з низьким контекстом.

Отже, ми дізналися, що у міжнародній комунікації потрібно знати не тільки мову, а й розумітися на особливостях культур. Кожна культура характеризується власними стилями, які помітно відрізняються один від одного. Навчилися розрізняти прямий та непрямий спілкування, складний та лаконічний стиль, особистий та контекстний стиль, інструментальний та афективний стиль спілкування. Крім того, було показано в якій країнах який стиль домінує та їх взаємозв'язок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варіації у стилях спілкування URL: [https://socialsci.libretexts.org/Courses/Butte_College/Exploring_Intercultural_Communication_\(Grothe\)/04%3A_A_Verbal_Processes_in_Intercultural_Communication/4.03%3A_Variations_in_Communication_Styles](https://socialsci.libretexts.org/Courses/Butte_College/Exploring_Intercultural_Communication_(Grothe)/04%3A_A_Verbal_Processes_in_Intercultural_Communication/4.03%3A_Variations_in_Communication_Styles).
2. Карбоф Д. Культурне спілкування та міжкультурний контакт. – 1990.
3. Кнапп К. Аналіз міжкультурної комунікації / К. Кнапп., 1987.
4. Стилі спілкування. URL: <https://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hum/viesti/en/ics/20>.

Ракоча Мілена Віталіївна – здобувачка вищої освіти III курсу факультету «Готельний і ресторанний менеджмент» Київського національного торговельно-економічного університету
Науковий керівник – **Тонконог І. В.**, доцентка кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету

LANGUAGE AND SOCIETY

Most scholars interpret language as a social phenomenon. This interpretation of the language began with Diderot (1713-1784), J. Rousseau (1712-1778), Breal (1832-1915), and then Lafarg, S. Balli (1865-1947), who are considered the founders of the sociological direction in linguistics.

Speech is certainly not a biological phenomenon, because it is not inherent in human biology. If it had a biological nature, the child would be born and speak up. However, that is not the case. The child needs to learn the language. Children who, for some reason, have been left out of society are becoming silent. Science has known many cases of children growing up among animals [1]. They certainly didn't talk. Moreover, having returned to the human community, the children could no longer communicate even at the primitive level, as they missed the so-called sensational period (age 2-5) - a period of active language acquisition.

Nor can language be considered a mental phenomenon. Because each person's mind is different, unique, there would be as many languages as people, given the mental nature of language.

Language is a social phenomenon. It originated in society, serves society, is one of the most important features of society and cannot exist outside society.

While recognizing the social nature of the language, there are many links in the language to biological and mental phenomena. For example, unlike other primates, only humans have a language gene, that is, a natural predisposition and ability to master a language. The speech of individuals reflects their mental characteristics, and in the national language, the nation's mental state and mentality [2]. Since language is a social phenomenon, it is closely related to society. This relationship is mutual. On the one hand, speech is created and developed by society, and on the other hand, there would be no society without language. In addition to language, other phenomena - science, technology, ideology, culture, religion, etc. - serve society, but speech is distinguished from all other social phenomena because it serves all aspects of human life and activity. If, say, ideology serves certain social classes, religion serves particular groups of people, then speech is all spheres of society as a functional organism. Even work could not be done without language. The development and functioning of the language is largely determined by the state of society. In particular, language reflects the social differentiation of society (class, occupational, sexual). The state of the language is influenced by demographic processes (changes in the population size, in the ratio of the inhabitants of the city and the village, migration processes, etc.), the level of general education of the people, the development of science, the creation of statehood, etc. Society can also consciously influence speech.

Language is a national phenomenon. People are creators and speakers of language. One person is powerless to change a language because a language develops and changes according to its objective laws. For example, Taras Shevchenko is the founder of modern Ukrainian literary language. However, he created no more than a dozen words, and then mostly complex ones, of the simple words already available in the language (wide-skinned, ridges, blue-skinned, etc.). Even a brilliant individual cannot change a language, but can only reveal the hidden potency of a language, show how effectively one can use what exists in a language [3].

Territorial differentiation of language is also of a social nature. Typically, the territorial features of each language consist of pronunciation of sounds, verbal

consumption, grammatical forms and syntactic constructions. Thus, in the western regions of Ukraine take such specific words as uncle "uncle by father", aunt "aunt by mother", beautiful "kind", "good", grammatical constructions like I have a fight, went volume to it and so on. The means of communication in a limited area are called dialects. The weaker a society economically and politically, the more local dialects there are. For example, there are 200 dialects for several thousand Aborigines in Australia. Language dialects are often so diverse that it makes it difficult for members of a monolingual society to understand each other. For example, for a German who speaks Lower German, it is difficult to understand a German who speaks Upper German. The difference between Chinese dialects is greater than, say, between Czech and Slovak or Ukrainian and Belarusian. Dialects and small territorial differences in language - the language - study the linguistic science of dialectology. Dialects are contrasted with literary language. Literary language is a language processed by word masters, writers. It differs from dialectal speech in that it has certain codified (set in dictionaries and textbooks) rules on pronunciation, usage, and grammar forms that speakers must observe. It's a kind of model, a standard of correct use of language.

The literary language is oral and written and is characterized by stylistic differentiation. Styles differ in their stability in the use of language tools. There are spoken-domestic, newspaper-publicist, professional-technical, official-business and scientific styles. Some scholars consider the language of fiction as a separate style, although it may show signs of all styles. Each style has lexical and grammatical features. Thus, in particular, a vivid sign of scientific style is special terminology, official - language stamps, newspaper-publicist - publicist words and expressions. Functional language styles once again confirm that speech depends on the needs of society [4].

On the relationship between language and such social concepts as the basis (the sum of the industrial relations that make up the economic structure of society) and the superstructure (a set of political, legal, religious, philosophical and other views that characterize a certain basis), it should be noted that speech does not change with the change in the basis, as is the case with the superstructure. So the speech is not about superstructure. It serves different bases and different superstructures, while superstructure (ideology, culture, etc.) serves only one certain basis. It was therefore incorrect in Marxist philosophy that language was a form of national culture. Culture, first, refers to superscript phenomena that change with base change (of course, there are exceptions: high-artistic works of art and literature dating from a slave-owning society and now being an effective means of cultivating a person's moral and spiritual high qualities), whereas language exists until then, as long as there is a certain ethnicity. Second, each social phenomenon has its own form and content. Both culture and language have their form and content. The form of cultural expression is painting, opera, ballet, etc., and the content of culture is the information it carries. The form of a language is the sound envelope of a word, grammatical forms, etc., and the content is the semantics of its units.

So language and society are intimately linked. There is no single social sphere where speech does not enter. The influence of society on language and languages in society is studied by a special linguistic discipline - sociolinguistics.

Literature

1. Karpenko Y.O. Enter Consciousness. K. Odesa, 1991. Reformed A.A.
2. Introduction to Linguistics. M., 1996.
3. Maslov Y.C. Introduction to Linguistics. M., 1987. S. 7-32
4. Kodukhov V.I. Introduction to Linguistics. M., 1987. S. 21-44.

Сергійчук Каріна Михайлівна – здобувачка вищої освіти III курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Декусар Г. Г.**, старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

LANGUAGE AS A SPIRITUAL PHENOMENON

Spirituality and culture are fundamental phenomena for the formation of a harmoniously developed personality in the modern world. The number of professionals with high morality nowadays is steadily declining, at the same time low level of culture is constantly growing. This fact spirituality entails serious mistakes in professional activities. In today's university, spiritual education is inextricably linked with the formation and improvement of general cultural, general and professional competencies of the student, in addition, in the process of language and foreign language training of student youth is the formation of communicative communication skills [1].

Language is one of the most important categories of culture, because it is through language that a person's worldview is formed and expressed. However, language is not only a means, it is also the environment in which a person is formed and lives, which determines a person's life experience [2]. We can even say that a person lives in the center of language, constantly feeling its influence.

Language does not simply reflect the human world and its culture. The most important function of language is that it preserves culture and transmits it from generation to generation. That is why language plays such a significant, not to say decisive, role in the formation of personality, national character, people, nation.

The question of the linguistic picture of the world, its essence and role in society has recently attracted the attention of linguists in various aspects. In connection with the study of the linguistic picture of the world, the attention of researchers to the question of the linguistic picture of the world of a person, in particular a writer, is increasing. This aspect is characterized, on the one hand, by the linguistic picture of the human world, and on the other - by the mental features of the individual.

For the citizens of Ukraine, mastering the Ukrainian literary language is not only a right, but also one of the main civil duties to the state in which they live and which cares for them. Having mastered the state language, every citizen has the opportunity to:

- 1) to assert oneself and express oneself, to gain public recognition;
- 2) exercise their rights to be elected or appointed to state and public office;
- 3) be involved in the treasury of Ukrainian national culture and enrich it with the achievements of other cultures that it owns;
- 4) be aware of their organic connection with the people, culture, state [3].

Ukrainian as the state language is the main means of public communication in accordance with pedagogical communication. Lively pedagogical communication is ideally the best and most desirable.

The role of language in the public life of our state requires a good knowledge of the rules and patterns of its development. To master the norms of modern literary language, it is necessary to deeply study its lexical composition, phonetic system, grammatical structure and stylistic properties. Perfect knowledge of the language is an important indicator of a person's mental development and cultural level, as well as spirituality.

Modern man is quite interested in learning international languages. Knowledge of the international language is becoming a necessity today, but it should not be an obstacle to the self-improvement and self-development of other languages. The construction of a global language space will depend not only on the domestic or foreign policy of states, but also on the internal motivations of the language person himself, who in this situation acts as a mediator between his / another's culture and language.

Any language does not stand still, being a social phenomenon and part of culture. The natural course of history and the development of progress entails changes in social life and language. Language as a mirror of culture reflects all the changes taking place in society. The decline of language culture depends on the state of culture. Student youth, who are largely detached from national traditions, can be easily integrated into world culture to learn the modern values of world civilization. Thus, increase of language culture of students is connected with mastering of national and English languages, and also strengthening of communication with national culture which promote increase of the status of young Ukrainian experts in the world market [2].

Література

1. Ларченко В. В. Современная межлингвокультурная коммуникация: конструирование глобального языкового пространства // <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Поліщук Р.М. Мова як чинник збереження національно-культурної ідентичності. // «Молодий вчений». № 11 (63) листопад, 2018 р.
3. Соловей А.О. Вплив російського фактора на формування мовного середовища в Україні // <http://www.rusnauka.com>

Слівінська Надія Андріївна –
здобувачка вищої освіти І курсу
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Руских І.В.,
старша викладачка кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

LANGUAGE AS A FORMATION FACTOR AND A KEY TO SPIRITUALITY

In reality language is not only a factor of state formation but also the main steam in creating identification of the nation. We can contemplate throw the ages how we have been imposed by the Soviet Union that our language is wrong and have been forbidden to use Ukrainian. The influence of those reforms we can see hitherto. That is why the difference of which language to speak is so enormously huge and essential, considering that our language cost us lives.

The thing that distinguishes us from primitive people is neither preeminent technology nor modern technics which have provided us a cushy life, but it is our ability to express our thoughts with the help of speech. It enables us to solve problems while talking to each other, find out what the matter is and help prevent any disasters.

Time has been a witness to our development since inventing the language. And it is a real miracle how aptly and relevantly words can shift future. We can also notice how sophisticated speech can distinguish a person. For instance, once it gets into habit to present facts in logical and consistent style you will notice how your demeanor begins to become more mature. And to emphasize the important influence of the language on spiritual development it is worth quoting O. Pahlavska who has said: “Slaves are a mute and speechless nation; they don’t have a Word. They are helpless and cannot protect themselves”.

To sum it up one should assume that language in itself serves people not only for edification but also for refining and widening their outlook. So, the decision in what way to use the language depends on us. Aside from everything, during our life we absorb wisdom, sagacity, sapience, and prudence. And we are lucky to have the advantage over our prehistoric ancestors: we possess sanity and can solve any problems in an advanced way using the ability to speak. Language is a basis for education, traditions, behavior and rationality. It helps us express ourselves, make a progress and interact with other members of our society. It has been claimed (O.W. Holmes) that “language is the blood of the soul into which thoughts run and out of which they grow”.

Literature

1. <https://rampages.us/thyagarajana/2016/04/04/does-language-impact-personal-identity/>
2. http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0120-59272018000200011
3. <https://thedailyq.org/9640/features/speaking-of-identity-the-effects-of-language-on-cultural-identity/>

Скурідін Роман Максимович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів органів досудового розслідування Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка
Науковий керівник – **Максименко О. В.**, кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

МОВА ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ (НА МАТЕРІАЛАХ ТВОРУ ЛІНИ КОСТЕНКО «ЗАПИСКИ..»)

Творчість Ліни Костенко – це відображення цілої епохи, оскільки вона прийшла в літературу як шістдесятниця і однією з перших у плеяді молодих українських поетів. Ліна Костенко для багатьох уособлює справжню Україну. Перший прозовий твір відомої української поетеси Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» надруковано 17 грудня 2010 року.

У творі письменниця зазначає, що з розвитком глобалізації суспільство України почало забувати свою історію, те, як українська мова

нам дісталася та як наші попередники боролися за її визнання. Почався процес, коли спільнота, для якої рідною мовою є одна, з якихось причин використовує іншу мову і стає двомовною. «Цей процес називаються мовним зсувом [5]. «...Любимо свою Україну, яка ще не вмерла, боремося за свою мову, яка вже вмирає. За мову потрібно боротися через те, що вона об'єднує людей різних національностей, які живуть у державі» [1, с. 56].

Отже, якщо і сьогодні ми не будемо боротися за свою мову, то ми втратимо унікальність нації. «Якогось ранку прокинемося в іншій державі. Бо проспали свою» [1, с. 45].

Ліна Костенко шанує рідну мову, оскільки для неї мова – це складова національної спадщини. Поетеса в творі зазначає, що питання мови потребує змін та уваги від суспільства «...Стільки вже наговорено, до цілковитої втрати смислу» [1, с. 45]. Слова втрачають свій смисл та призначення, якщо їх використовують у спілкування без потреби та не по суті. Та ще і якоюсь мовою недолюдською, сумішню української та російської, мішанкою, плебейським сленгом, спадком рабського духу і недолугих понять [1, с. 4].

Головний герой, 35-річний програміст, поважає і розмовляє українською мовою попри те, що оточення вважало його націоналізмом, але поступово ставлення суспільства змінюється із розумінням значення народного та національного суверенітету й значення мови для становлення державності [3].

Ліна Костенко критикує мову суржиків, вона наголошує на тому, щоб українській народ розмовляв українською мовою без лексичних і граматичних помилок, без калёк. Вона негативно ставиться до слів паразитів «блін», «круто», які засмічують мову, проте повсякчас використовуються в мовленнєвому обігу. Прикладом є малолітній син головного героя, який використовує зі своїми друзями зазначені слова [3].

Людина не повинна у своїй державі озиратися і боятися ставлення соціуму до їхнього способу спілкування. Українці мають відчувати себе господарями на власній землі, а не ставати чужими після фактору вживання своєї мови. Ліна Костенко ставила під час написання різні запитання, які потрібно переосмислити, скажімо, «...але ж якщо мова – це Дім Буття, то чого ж ви мене виживаєте з мого власного дому?» [1, с. 22-23].

Вона вважає, що це бандитизм, порушення прав українців, це все йде від імперського режиму [1, с. 23]. Це можна вважати порушенням національного суверенітету. Ліну Костенко ображало таке ставлення до української мови, поєднання української та російської мов, коли виходить щось накшталт «Хочу на Канари...».

Прикладами із життя авторка відповідає на головне запитання: «Чому українці ніяк не можуть ідентифікувати себе як націю, навіть уже у власній державі?».

Людина, яку не поважають через її слово та думки, не може бути повноцінними громадянами. Ліна Костенко прослідкувала те, що влада

належить не народові, бо більшість думають та вважають, що їхні рішення нічого не варті, хоча це не так. «Я такий-то номер у списку. «Світ належить першим». Я стонадцятий» [1, с. 41].

Головний герой неодноразово замислювався над виїздом в Америку для того, щоб знайти себе у новій реальності, але щось його тримало, а саме: любов до Батьківщини, приналежність до своєї країни й громадянства, мови, історії.

Авторка відобразила рушійну силу суспільства в кожному з громадян країни. Прикладом постає тінейджер, підліток, який проте має зрілі міркування та погляди. Ця нібито звичайна людина, яка дуже добре знає комп'ютер, але вражає своїми гідними вчинками, зокрема це виклик Майдану під час Помаранчевої революції, де він робить рішучі кроки до реальних змін для майбутнього України [5].

Ліна Костенко не випадково навела цитату Вернадського: «Треба мислити глобально, а діяти локально». Коли Української держави ще не було, то про неї мріяли, за неї боролися, за неї віддавали життя, а тепер після проголошення незалежності у покоління, що підрастає, є великі можливості, свобода видавництва української літератури [3].

Отже, на думку письменниці, саме молоде покоління – це рушійна сила суспільства. Якщо більшість візьме на себе відповідальність передусім перед собою, почне цінувати та розвивати українське, то це й буде запорукою розвитку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костенко Ліна. Записки українського самашедшого. Київ, 2011. 416 с.
2. Ліна Костенко: «Я боялася пошкодити своїй державі». URL : <http://litakcent.com/2010/12/17/lina-kostenko-ja-bojalasja-poshkodyty-svojij-derzhavi-foto/> (дата звернення: 28.09.2021).
3. Необароковий діаріуш людства Ліни Костенко (Рецензія на роман «Записки українського самашедшого»). URL : <http://lsd.co.ua/lina-kostenko-zapysky-ukrayinskogo-samashedshogo-retsenziya-na-roman/> (дата звернення: 27.09.2021).
4. Спроба аналізу книги Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». URL : https://siver.com.ua/publ/sproba_analizu_knigi_1_kostenko_zapiski_ukrajinskogo_samashedshogo/5-1-0-281 (дата звернення: 28.09.2021).

Стоєва Тетяна Іванівна

здобувач вищої освіти І курсу
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник –

Мірошніченко Л. В., кандидатка
філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ЩОДО РОЗУМІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Україна в сучасному світі зацікавлена в діловому спілкуванні з представниками різних держав. Іноземні громадяни приїждять у нашу країну з різних причин, але під час спілкування виникає ряд проблем, особливо мовного характеру. Велика кількість освічених людей України зосереджують увагу на вивченні цієї проблеми. Сьогодні відбувається швидкий розвиток інформаційних технологій, а якщо є бажання самовиразитися, то вивчення буде ефективнішим та цікавішим. Актуальність статті обумовлена необхідністю дослідження причин, які перешкоджають вивченню української мови іноземними громадянами. Цій проблемі приділяли увагу Манана Абашидзе та Мирослав Панчишин. Їх дослідження спонукають до глибшого розгляду зазначеної проблеми. Варто визначити основні причини у процесі вивченні української мови іноземними громадянами. По-перше, на жаль, самі українці не вивчають державну мову, не спілкуються нею. Як зазначила Ганна Швець, доцентка кафедри української та російської мов, іноземного Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка: «Іноземні студенти, що вивчають українську, звісно, послуговуються саме нею в побуті, однак іноді з цим бувають проблеми, оскільки їм доводиться пояснювати співрозмовникам: вони вивчають українську, а російської не знають» [1]. Як відомо, в Україні є проблема двомовності, пов'язана з нав'язуванням російської мови як другої державної мови. Сьогодні спостерігається ідея, коли російська мова витісняє українську з багатьох сфер життя, у вищих закладах освіти не вистачає кваліфікованих викладачів, у публічних місцях загалом спілкуються російською. Нині головне, щоб українська мова функціонувала. Ми спілкуємося українською і можемо сприймати російську без труднощів. У громадських місцях варто розмовляти зі співрозмовником по-українськи, але, на жаль, часто у відповідь чуємо російську. Для українців це не буде проблемою, але як тоді

бути іноземцям, які приїхали вивчати українську мову? Адже вони можуть не розмовляти та не володіти російською, і тоді спілкування для іноземців буде дещо складним і викликати дискомфорт. Саме тому іноземцям складно вивчати одну мову, а в суспільстві чути іншу.

По-друге, «По факту, у нас значно більше правил для побудови речень, фраз, словоформ, і, відповідно, значно більше винятків до цих правил. Мабуть, одним із найскладніших розділів у вивченні української мови є вимова та наголос, оскільки артикуляційний апарат місцевих жителів та її носіїв адаптований до такої вимови, а от іноземцям важче з цим впоратися», – стверджує лінгвіст Мирослав Панчишин [2]. Звісно, на відміну від решти східнослов'янських мов, в українській є сім відмінків, які потрібно знати, відрізнити та розуміти. Дуже складна система відмінювання дієслів, іменників, прикметників. Також у нашій мові є незвичайні слова – паліндроми, фрази або слова, які можна читати як зліва направо, так і справа наліво. Звісно, вся ця орфографія, лексикологія, будова слова спочатку будуть складними під час вивчення, але згодом всі правила здаватимуться більш зрозумілими.

Наступною причиною ускладнень щодо вивчення іноземцями української мови ми вважаємо те, що для них не передбачено якісної методики викладання. Вони змушені самотійно вивчати правила, вимову, наголоси. Можливо, є необхідність видати іноземцям більше посібників у форматі розмовника, в якому вони могли б знайти фрази і словосполучення, що знадобляться для щоденної роботи та спілкування. У розмовнику було б краще зробити акцент не на граматичні конструкції і правилах, а на стійкі вирази, якими б могли користуватися іноземці в письмовому та усному спілкуванні. Адже неможливо навчити іноземців розуміти, писати й спілкуватися українською, якщо приділяти увагу лише граматиці. Варто організувати гуртки для іноземців, де вони б ділилися враженнями та емоціями щодо вивчення української мови.

Отже, в результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що основними причинами, через які іноземним громадянам складно вивчати та розуміти українську мову є проблема двомовності, складна структура мови та її правила і не передбачення якісної методики вивчення української мови. Звісно, у наш час завдяки достатній кількості інформації, посібників, підручників, курсів української мови, вони зможуть самотійно не тільки опанувати базові знання, а й читати українську літературу та вивчати історію України.

Література

1. Манана Абашидзе: Іноземець, який говорить українською, – ще досі екзотика для громадян України / <https://i-ua.tv/society/>
2. Українська серед світових – яка вона? <https://uain.press/blogs/>

Таймасханов Халід Таймасханов – здобувач вищої освіти I курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Царьова І. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОНЦЕПТ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО» У СУЧАСНОМУ РОЗУМІННІ

Сучасне кримінальне право розглядається як необхідний інструмент забезпечення суспільної і національної безпеки; гарант суспільного спокою, що специфічними засобами регулює антисоціальну активність суб'єктів злочину. Аналіз наукової літератури з проблеми свідчить про певну дискусійність теоретичних розробок у сфері визначення загальних підстав концепту «кримінальне право», що вказує на складність порушеної проблеми.

За твердженням П. Фріса, кримінально-правова політика становить самостійний напрям внутрішньої правової політики України, завдяки якому, на підставі загальної теорії боротьби зі злочинністю, розробляють стратегію і тактику, формулюють основні завдання, принципи, напрями і мету кримінально-правового впливу на злочинність, засоби їх досягнення та виражається в нормах кримінального закону, практиці їх застосування, актах офіційного тлумачення кримінально-правових норм та постановах Пленуму Верховного Суду України [5, с. 9–10].

Мета дослідження – розкрити мовні детермінанти, що визначають концепт «кримінальне право» у сучасному розумінні.

Здійснимо короткий аналіз розуміння концепту «кримінальне право». Право тісно пов'язане зі старослов'янським прикметником «*pravъ*», що означало *правильний, прямий* [6]. Корінь «прав» означає надсвідомість, вищу мудрість. Отже, «право» у прадавніх слов'ян – це наслідування природних правил, установлених природою (Богом) та їх дотримання. На цій основі сформувалися такі слова, як: *правда, право, прямо, правило, правильно, справедливість*, а також сучасний термін «*правознавець*» [Там само], тощо.

Аналізуючи термін «кримінальний», «карний» в російській мові («уголовный» – «уголовщина»), слід зазначити, що російською «уголовно» означає терміново, необхідно, важливо. В Етимологічному словнику М. Фасмера походження цього слова пов'язується з «головою», що у давньоруській мові мало також значення «вбитий». У семантичному зв'язку це поняття було запозичене з лат. *capitālis* («головний», потім «уголовный»)

[4]. Зокрема, на думку Пізані («Paideia»), це є безпосередньою калькою з лат. *capitālis* чи нім. *haupt-verbrechen* (кримінальний злочин, російською – «уголовное преступление»). Похідними, як зазначає І. Царьова, від «уголовный» є такі слова, як «уголовник», «уголовщина» [7].

В Етимологічному словнику юридичних термінів зазначено, що термін «кримінальне право» («уголовное право») походить від давньоруського слова «голова», одним із значень якого є «вбитий». У давньоруській мові «головник» означає «вбивця»; «головою клепати» – звинувачувати у вбивстві; «головничество» – відшкодування за вбивство родичам вбитого. Можливо, слово «голова» з'явилося в російській мові у результаті фонетичного запозичення з лат. *calva* – «череп, голова», або є калькою з лат. *capitalis* – «головний». Цікаво, що парафразом «загинути» є «скласти голову» [1, с. 28].

Початок дослідження кримінального права, як права південних, західних і східних слов'ян, можна віднести до XI ст., коли учені звернулися до використання у своєму арсеналі пізнання історико-порівняльного метода, застосувавши його до дослідження давньоруського права. Зародження цього досвіду, на нашу думку, можна пов'язувати лише з розвитком людини розумної. Адже поняття «звичаєве право», за твердженням Н. Толкачової, з'явилося й утвердилося в наукових працях представників історичної школи права лише на початку XIX ст. завдяки особливій увазі вчених до народного звичаю, який свого часу виконав важливу роль джерела права [2, с. 57]. Дослідження історії вітчизняного кримінального права XI–XVIII ст. віднаходимо в працях А. Яковлєва. Захопливими є думки дослідника щодо існування звичаю *кровної помсти*. Як вважає А. Яковлєв, спочатку помста не була обмеженою і мстилась одна родина іншій родині – звідки своє походження має злочинець. Але з часом, з розвитком культури, налагодженням добросусідських відносин «...необмежені акти помсти... стали вважатися шкідливими, які загрожують спокою й порядку» [3, с. 6]. Дослідження А. Яковлєвим історії вітчизняного кримінального права XI–XVIII ст. слід розглядати у концепті розвитку української історико-правової науки як його важливий етап.

Кримінальному праву в наш час приділяється надзвичайно велика увага, адже воно підтримує в державі правопорядок та виконує завдання передбачені в ст. 1 КК України: правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру та безпеки людства, а також запобігання злочинам. Суспільство і держава зацікавлені в стабільності кримінального закону, незмінності його основних, принципівих положень у суспільстві. Стабільність закону є важливим чинником для забезпечення ефективної правозастосовної практики. Завдяки сучасному мовленню кримінальне право постійно реалізує свої можливості в забезпеченні комунікативних потреб суспільства.

Отже, створення лінгвістично вивіреного тексту кримінального права не є самоціллю. Головне завдання при цьому забезпечити правильне сприйняття тексту кримінального закону та змісту кримінально-правової норми її адресатом. Таке з'ясування власне і досягається за допомогою тлумачення кримінального права, а саме лінгвістичного його способу. Лексичний елемент норми права полягає у тому, що важливу роль у тлумаченні відіграє етимологія слів. Тому перспективами подальшого дослідження вбачаємо застосовувати прийом філологічної герменевтики, як паралелізм, піддаючи термінологію, що інтерпретується, індуктивному дослідженню, насамперед у тексті, у якому вона наявна.

Література

1. Алеев Р. Этимологический словарь юридических терминов. Москва : Векон, 2002. 33 с.
2. Толкачова Н. Є. Звичаєве право: навчальний посібник. Київ : ВПЦ Київський університет, 2005. 367 с.
3. Яковлев А. До питання про генезу копних судів на Україні. *Життя і право*. 1928. Ч. 1; 1929. Ч. 2.
4. Трихліб К. О. Загальноправова термінологія в слов'янській мовній групі: порівняльна характеристика. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1 (88) 2017 С. 91.
5. Фріс П. Кримінально-правова політика Української держави: Теоретичні, історичні та правові проблеми : монографія. Київ, 2005. С. 42–48.
6. Царьова І. В. Сучасний український юридичний текст: лексико-дериваційна структура. Дніпро: ЛПРА, 2020. 446 с.
7. Tsareva I. V. Functional and derivative space of the legal text. *Advanced trends of the modern development of philology in European countries: Collective monograph*. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. P. 217–233.

Хріщева Олександра Георгіївна – магістрантка II курсу магістратури філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Науковий керівник – Форманова С. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

**УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ:
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Роль юридичної термінології у сфері забезпечення єдності правового простору України велика й незаперечна.

Проте, на жаль, сучасне українське законодавство характеризується термінологічною нестабільністю, яка призводить до нечіткості, розпливчастості правового регулювання, породжує непорозуміння, помилки та колізії норм права.

Ми погоджуємось із позицією про те, що юридичні терміни повинні бути доступними та зрозумілими для забезпечення адекватного сприйняття пересічними громадянами, які не мають спеціальних знань у сфері юриспруденції.

Саме тому, з метою дослідження юридичної термінології, необхідно частіше звертатися до методу асоціативного експерименту, який завдяки можливості залучення інформантів - носіїв мови - дозволяє встановити рівень мовленнєвої правової культури та термінологічної компетентності населення України, виявити ті юридичні терміни, які сприймаються населенням неоднозначно або є взагалі незнайомими, а також виявити основні чинники, які призводять до неправильного праворозуміння та правозастосування.

Вищезазначені аспекти обумовлюють актуальність обраної нами теми дослідження.

На сьогодні доволі популярним та дієвим методом експериментального дослідження семантичного обсягу слова є вільний асоціативний експеримент, який дозволяє отримувати повноцінну картину внутрішнього, суб'єктивного світу респондентів на підставі отриманих реакцій на слова-стимули, зазначені в питальнику, та фіксувати тип цих реакцій, а також частотність однотипних реакцій.

Для конструювання асоціативних полів юридичних лексем-стимулів з 26 серпня по 06 вересня 2021 року нами проводився вільний асоціативний експеримент. Він був реалізований у формі анонімного письмового опитування в електронному форматі за допомогою програмного забезпечення Google Forms.

У нашому випадку словами-стимулами слугували 25 юридичних термінів, які мають різногалузеву правову спрямованість: *конституція, держава, право, закон, декларація, сервітут, узурфрукт, колізія, реституція, денонсація, арешт, злочин, вирок, контрабанда, корупція, кінцевий бенефіціарний власник, омбудсмен, вето, референдум, резидент, суд, позивач, адвокат, апеляція, прокурор*.

Кожному респонденту пред'явлено питальник із 32 запитань, які були сформовані у вигляді 6 блоків.

Респондентам було запропоновано ознайомитися зі списком слів та вказати до кожного слова перше слово/словосполучення, тобто асоціацію, яка спаде на думку.

Варто зазначити, що асоціації респондентів на одне й те саме слово-стимул в межах одного

асоціативного експерименту виявились різноманітними за багатьма причинами: вік, стать, рівень освіти, регіон проживання тощо.

Інформантами виступили 50 респондентів, носіїв української (рідна мова – українська), російської (рідна мова – російська) та болгарської (рідна мова – болгарська) мов віком від 18 до 59 років.

За віковими групами респонденти розподілились наступним чином: молодь до 35 років (33), середнього віку (35-55 років) (14), представники старших вікових груп (56-70 років) (3).

Підкреслюємо, що найбільшу частину анкетних відповідей становлять реакції осіб жіночої статі (41 реакція із загальної кількості отриманих).

Отримані в результаті експерименту відповіді-реакції були впорядковані за їх частотністю вживання на підставі суб'єктивного підходу до визначення ядра та периферії асоціативного поля досліджуваних лексем:

- найбільш частотні з них – ядерні (від 8 повторюваних асоціацій і більше);
- медіарні (3-7 повторювані асоціації);
- найменш частотні – периферійні: ближча периферія (2 реакції) і віддалена (одиночні реакції).

Отримані асоціативні реакції розкривають домінантні й периферійні ознаки окремих лексем юридичної термінології у буденному сприйнятті українців.

Варто підкреслити, що за результатами дослідження встановлено, що велика кількість семантичних ознак реально функціонуючого значення в лексикографічному описі не відображені, і навпаки, деякі ознаки, які є складовою лексикографічного значення, можуть бути периферійними, а саме доволі слабо відтворюватися або взагалі не відтворюватися у свідомості носіїв мови – респондентів.

Наприклад, за матеріалами одинадцятитомного тлумачного «Словника української мови» *арешт* – це:

- 1) позбавлення волі, взяття під варту кого-небудь;
- 2) судова заборона вільно розпоряджатися власним майном;
- 3) приміщення для осіб, позбавлених волі; в'язниця [3, с. 58].

До ядерної зони асоціативного поля лексеми *арешт* за результатами асоціативного експерименту відносимо: *трати* (8).

До медіарної зони відносимо реакції: *обмеження* – (7), *позбавлення волі* (6), *в'язниця* (4), *злочин* (4), *покарання* (4).

До ближчої периферії зараховуємо: *ізоляція* (2), *запобіжний захід* (2), *суд* (2).

Віддалену периферію становлять одиночні реакції, а саме: *ув'язнення*, *Василь Стус*, *СІЗО*, *15 діб*, *відповідальність*, *взяти під варту*, *застава*, *заточення*, *проблема*, *закон*, *кара*.

Слід зазначити, що, наприклад, така реакція, як «*взяття під варту*», що є складовою лексикографічного значення слова-стимулу *арешт*, виявилась периферійною, на відміну від реакції «*трати*», яка взагалі не

відображена в лексикографічному описі, проте за результатами дослідження відноситься до ядерної зони асоціативного поля лексеми *арешт*.

Також результати дослідження свідчать про те, що повсякденне сприйняття та тлумачення юридичних термінів характеризується множинністю варіантів інтерпретації, які далеко не завжди збігаються з їх офіційним варіантом.

Наприклад, відповідно до пп. 14.1.213 ст. 213 Податкового кодексу України *резиденти* - це:

а) юридичні особи та їх відокремлені особи, які утворені та провадять свою діяльність відповідно до законодавства України з місцезнаходженням як на її території, так і за її межами;

б) дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва України за кордоном, які мають дипломатичні привілеї та імунітет;

в) фізична особа - резидент - фізична особа, яка має місце проживання в Україні [1].

У результаті асоціативного експерименту отримано 50 відповідей-реакцій на слово-стимул *резидент*.

До ядерної зони асоціативного поля лексеми *резидент* за результатами асоціативного експерименту віднесено: *громадянин* (8).

До медіарної зони віднесено реакції: *представник* (6), *мешканець* (3), *особа* (3), *член організації* (3), *учасник* (3), *статус* (3).

До ближчої периферії зараховуємо: *громадянство* (2), *фізична особа* (2), *Комеді клуб* (2).

Віддалену периферію становлять одиничні реакції, а саме: *заступник, людина, місце проживання, місцевий, чужинець, юридична особа, управлінець, територія, свій, розвідник, той, хто проживає в країні протягом якогось терміну; особа, яка має тісний зв'язок з певною державою, постійне місце проживання, постійне перебування, податківець*.

Таким чином, з огляду на отримані реакції, можна зазначити, що сприйняття респондентами терміна «*резидент*» не збігається із офіційним варіантом, зазначеним у нормативно-правовому акті.

Респондентами помилково визначено, що лексеми *резидент* та *громадянин* є тотожними, оскільки законодавцем в основу визначення терміна *резидент* покладено критерій проживання фізичної особи/ утворення та впровадження діяльності юридичної особи відповідно до законодавства України, а не громадянство.

Терміни, однозначні з точки зору юридичного тлумачення, виявляються багатозначними для рядового носія мови, про що свідчать наведені респондентами різноманітні асоціації, які доволі різняться залежно від віку, освіти, професії та інших чинників, які впливають на відповіді респондентів.

Наприклад, відповідно до ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню

тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» *кінцевий бенефіціарний власник* - будь-яка фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив (контроль) на діяльність клієнта та/або фізичну особу, від імені якої проводиться фінансова операція [2].

У результаті асоціативного експерименту отримано 50 відповідей-реакцій на слово-стимул *кінцевий бенефіціарний власник*.

До ядерної зони асоціативного поля лексеми *кінцевий бенефіціарний власник* за результатами асоціативного експерименту віднесено: *нульові асоціації* (9).

До медіарної зони відносимо реакції: *вплив* (3), *вирішальний вплив* (4).

Звертаємо увагу, що реакції, які ми зараховуємо за результатами дослідження до медіарної зони, надані представникам юридичної професії.

До ближчої периферії зараховуємо: *господар* (2), *отримання доходу* (2), *власник* (2), *той, хто отримує грошову вигоду* (2), *цінні папери* (2), *контроль* (2).

Віддалену периферію становлять одиничні реакції, які виявились доволі багатозначними, а саме: *банк, бізнес, система, прихованість, верховний власник, вирішальний, влада, головний власник, вигодонабувач, головний, гроші, депутат, ЄДРПОУ, єдиний і остаточний власник якогось майна, кінцевий отримувач доходу, кінцевий власник; людина, що не афішує свою власність; майно, покупець; фізична особа, яка контролює діяльність фізичної особи, що здійснює фінансову операцію; хазяїн всіх працівників, цільовий отримувач*.

Зауважимо, що дев'ять із запропонованих в питальнику юридичних термінів не викликали у деяких респондентів жодної реакції, а саме: *денонсація* (10), *кінцевий бенефіціарний власник* (9), *омбудсмен* (6), *вето* (2), *позивач* (2), *сервітут* (10), *узуфрукт* (13), *колізія* (4), *реституція* (5).

Вказані юридичні терміни мають іншомовне походження, наприклад, терміни *сервітут, узуфрукт, колізія, реституція, бенефіціар, veto* мають латинське походження та запозичені з римського цивільного права, термін *денонсація* має французьке походження.

На нашу думку, такі результати обумовлені відсутністю частотності їх застосування у повсякденному житті українців.

Сподіваємось, що наведені результати асоціативного експерименту в подальшому стануть стимулом для приділення законодавцем більшої уваги створенню юридичних термінів на національній основі, а не запозиченню їх з іноземних мов.

Враховуючи вищезазначене, переконливо доводимо, що отримані результати експериментального дослідження дозволяють зробити висновок, що юридичні терміни сприймаються населенням неоднозначно, що призводить до термінологічної нестабільності, помилок та колізії норм права.

Саме тому, на нашу думку, необхідно відводити більше годин для вивчення теми «Юридична термінологія» або ввести окремий однойменний міждисциплінарний курс для студентів всіх спеціальностей, в межах якого

вивчати: проблеми синонімії, омонімії та полісемії юридичних термінів, шляхи їх вирішення; процес формування, розвитку та вдосконалення юридичної термінології; її зв'язок з суспільною свідомістю і праворозумінням, з особливостями національної культури; співвідношення власне українських, запозичених, калькованих термінів у терміносистемах юриспруденції та інші нагальні питання, знання яких дозволять у майбутньому вирішити термінологічну проблему в Україні [4, р. 65].

Результати дослідження є важливими для окреслення завдань задля наступних соціолінгвістичних пошуків та розробки механізмів усунення термінологічної нестабільності та досягнення однозначності сприйняття юридичної термінології населенням України.

Література

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI (зі змінами та доповненнями від 01.08.2021 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.10.2021 року).
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 року № 361-IX (зі змінами та доповненнями від 08.10.2021 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.10.2021 року).
3. Словник української мови: в 11 томах. Том 1.; за ред. Білодіда І.К., Горецького П.Й. Київ: Наукова думка, 1970. 799 с.
4. Khrishcheva Oleksandra, Formanova Svitlana. The main terminological disadvantages of the current legislation of Ukraine and the proposals for their abolition. International Scientific Conference Modern Global Trends in the Development of Innovative Scientific Researches: Conference Proceedings, March 20th, 2020. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 180 pages.

Ченцова Альона Олександрівна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Подворчан А. З., наукова співробітниця відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СЛОВО ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ

Розвиток суспільства був і залишається довгим і трудомістким процесом, що містить величезну кількість чинників. Спілкування – далеко не

останній з них, тому що комунікація є необхідною умовою для існування соціуму і його прогресу. Вона забезпечує передачу інформації в навколишньому світі, а завдяки цьому можливе накопичення знань, їх розширення, аналіз, класифікація, застосування на практиці.

Мова є основним засобом комунікації людини. Саме завдяки їй ми можемо спілкуватися, а найголовніше – вона допомагає нам висловлювати наші почуття та думки [5, с. 37].

Слово як одиниця лексичного рівня несе в собі накопичений попередніми поколіннями досвід і культурно-історичні цінності, що зумовлює актуальність дослідження цієї одиниці мови як інструменту комунікації.

Слово, словосполучення та речення також є поліфункціональними і комунікативно-спрямованими, щоправда, погляди лінгвістів стосовно домінування у них номінативної та комунікативної функцій різняться. Так, на противагу І. П. Ющуку, котрий заперечує комунікативні властивості слів, інші вчені [1, 66] вказують на їх комунікативну наповненість: «Слово – мінімальна комунікативна одиниця тексту [2, с. 153–154]», одночасно підкреслюючи її відносну самостійність: «...ставши елементом висловлювання і послуживши виразу його задуму, слово все ж не розчиняється в семантиці речення, узгоджуючись із цією семантикою, воно зовсім не втрачає своєї відносної автономності і не перестає бути носієм саме тих значень, для передачі яких воно і було вибрано» [4, с. 9].

У разі виконання ним комунікативної функції, слово входить до складу висловлювань і виступає їх будівельним матеріалом. Висловлювання використовуються безпосередньо у процесі мовлення, слугуючи основним засобом спілкування. Оскільки процес мовлення передбачає участь у ньому співрозмовників, слово постає не лише засобом називання фактів об'єктивної дійсності, але й одиницею позначення почуттів та ставлень до цих фактів самих мовців, перетворюючи процес найменування в акт пізнання та комунікації. У такому випадку слово виконує не лише номінативну і комунікативну, але й гносеологічну функцію та передбачає формування поняття і утворення певного мисленнєвого образу на позначення відповідного явища навколишньої дійсності у підсвідомості людини, його передавання у процесі комунікації [3]

Отже, у процесі мовленнєвої діяльності людина завдяки мові проявляє себе у комунікації, елементами якої виступає слово, яке, окрім унікальної номінативної функції, виконує й іншу, яка залежить від ступеня реалізації його валентності: воно може вживатися у реченні та, поєднуючись із іншими словами з метою утворення та вираження загального змісту, виконувати комунікативну функцію.

Література

1. Бабенко И. И. Коммуникативный потенциал слова и его отражение в лирике М. И. Цветаевой: диссертация... кандидата филологических наук: 10.02.01. Томск, 2001. 234 с.

2. Варина В. Г. Коммуникативный статус слова. Сб. науч. тр. МШИИЯ. Вып. 252. Коммуникативные единицы языка. М. : Высш. шк. 1985. С. 151–158.
3. Гайденко Ю. Властивості та ознаки слова. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2015. Вип. 55. С. 54-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_55_20
4. Гасюк Г. М. Субстантивне словосполучення як комунікативна одиниця. Субстантивно-дієслівні кореляції. Вісник львівського університету. Серія: іноземні мови. Випуск 16. 2009. С. 7–14.
5. Коваль А.П. Культура ділового мовлення. 2-е вид. перероб. і доп. Київ. Вища школа, 1988. 296 с.

Чубаєвська Марія Ігорівна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету № 1 Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Запотічна Р. А.** кандидатка економічних наук Львівського державного університету внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Заклади вищої освіти часто критикують за неадекватну підготовку студентів, яка допомогла б їм стати успішними в навчанні, повсякденному житті та кар'єрі. Здобувачі вищої освіти, як правило, не мають навичок критичного мислення, зокрема навичок самостійного вирішення поставлених перед ними проблем. Новий підхід до вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти, на нашу думку, повинен включати не просто вивчення мови, а також розвиток найважливіших навичок двадцять першого століття, таких як, критичне мислення, вирішення проблем, самостійне навчання, спілкування та співпраця з вмінням демонструвати ці навички, використовуючи іноземну мову [1].

Мовна компетенція є однією з загальних навичок, необхідних для європейського «суспільства знань». Крім того, вона є важливим критерієм зрілості особистості, підпорядкованого взаєморозуміння, демократичної стабільності та спілкування зі світом. Вивчення іноземних мов розглядається як складова концепції «навчання протягом усього життя». Оскільки більшість міжнародних корпорацій реалізують концепцію глобальної експансії, знання іноземної мови допомагає випускникам закладів вищої освіти у пошуках роботи. Багато організацій потребують фахівців, які

можуть працювати у розмаїтому культурному середовищі, а також добре володіють іноземною мовою. Іншими словами, знання іноземних мов забезпечує конкурентну перевагу на ринку праці.

Ми спробували висвітлити причини, що підтверджують необхідність вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах. На нашу думку, найважливішими з них є:

- більш глибоке розуміння здобувачами вищої освіти власної культури, позитивне та менш упереджене ставлення до культури інших народів, що покращує розуміння культурного розмаїття;
- поліпшення аналітичних, комунікаційних та бізнес-навичок, що робить випускників закладів вищої освіти більш цінним для роботодавців;
- вдосконалення інших навичок, таких як вміння слухати та запам'ятовувати, чому сприяє вивчення іноземних мов;
- збільшення можливостей для побудови кар'єри у сфері державного управління, бізнесу, медицини, юриспруденції, військової справи, промисловості, маркетингу тощо.

Таким чином, заклади вищої освіти повинні на основі досягнутих результатів у середній освіті в галузі викладання та вивчення мов, забезпечити подальше вивчення іноземної мови. Більше того, інтернаціоналізація вищої освіти у всьому світі, включаючи Україну, сприяє зростанню кількості навчальних дисциплін, які повністю або частково викладаються іноземною мовою, оскільки зацікавленість здобувачів вищої освіти до навчання за кордоном постійно зростає. Звідси впливає необхідність для випускників вищих навчальних закладів вільно володіти іноземною мовою. Невідповідність мовної компетенції випускників різних вищих навчальних закладів є перешкодою для їхньої академічної мобільності [3].

У деяких європейських та українських вищих навчальних закладах іноземні мови не викладаються та не вивчаються. Часто вважають, що абітурієнти володіють базовими знаннями іноземної мови, як правило, англійської, які у вищих закладах можна лише вдосконалити за допомогою комунікативної мовної компетентності та спеціалізованої лексики в межах певної академічної або професійної сфери. Досить часто це не відповідає реальному стану речей, і, що гірше, однією з найважливіших проблем у закладах вищої освіти є поступове зниження мовної компетенції через відсутність занять з іноземної мови, що проявляється найбільш помітно у вигляді зниження у здобувачів вищої освіти граматичної компетенції та навичок письма. Іншою гострою проблемою у закладах вищої освіти внаслідок змін, спричинених Болонським процесом, є системні невідповідності, а також відсутність чітко визначеної іноземної мовної політики в загальноєвропейській вищій освіті та скорочення фактичної кількості годин, призначених для вивчення іноземної мови [4].

Питання цілей та засобів вивчення іноземних мов залишається дискусійним. Різні погляди на мову та її функції відображені у різних

підходах до вивчення мов у вищих навчальних закладах. З одного боку, мова є необхідним інструментом для обміну думками та інформацією. З іншого боку, мова розглядається як суттєвий елемент людського мислення, сприйняття та самовираження; і як така, вона є основою транслінгвальної та транскультурної компетенції. Хоча ми використовуємо мову, щоб передавати наші потреби іншим, мова одночасно розкриває нас для себе самих та для інших. Мова - це складне багатофункціональне явище, що пов'язує індивіда з іншими особами, громадами та національними культурами [5].

Література

1. Jaleniauskiene E. 2016. Revitalizing Foreign Language Learning in Higher Education Using a PBL Curriculum, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 232 (2016), p. 265 – 275.
2. Friedman R. 2017. The importance of learning a modern language in a globalized world. Retrieved from: <https://www.studyinternational.com/news/importance-learning-modern-language-globalized-world/>
3. Mačianskienė N., Tuomaitė V. 2010. Assessment of Foreign Language Competence of Higher Education Institution Graduates, *Studies about languages*, No. 16. Retrieved from: https://www.kalbos.lt/zurnalai/16_numeris/17a.pdf
4. Čepon S. 2012. Higher Education Institutions without Foreign Language Continuity, *English Language Teaching*, Vol. 5, No. 8, p. 31-41.
5. Modern Language Association Ad Hoc Committee on Foreign Languages. *Foreign Languages and Higher Education: New Structures for a Changed World*. Retrieved from: <https://www.mla.org/Resources/Research/Surveys-Reports-and-Other-Documents/Teaching-Enrollments-and-Programs/Foreign-Languages-and-Higher-Education-New-Structures-for-a-Changed-World>

Якуба Євгенія Олексіївна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів органів досудового розслідування Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Науковий керівник – Максименко О. В., кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

ПРОБЛЕМА САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА СВОБОДИ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ ЛІНИ КОСТЕНКО «ЗАПИСКИ УКРАЇНСЬКОГО САМАШЕДШЕГО»)

«Записки українського самашедшого» – перший опублікований великий прозовий твір видатної поетеси, який вийшов друком у видавництві «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» на зламі 2010-2011 років. За словами авторки, свої «записки» вона «нотувала» майже впродовж 10 років – з 2001-го до грудня 2010 року. «Мені хочеться дослідити, як людство входить у мілленіум, у третє тисячоліття. Як Україна входить у третє тисячоліття, як конкретно я туди вхожу. І тоді я зрозуміла, що саме на цьому перепаді і буде написана книга «Записки українського самашедшого». Я почала йти паралельно з часом. Кожен день, кожен місяць я досліджувала, що відбувається» [2].

Усі події твору охоплюють часовий проміжок початку Помаранчевої революції. Автор «Записок» – 35-річний чоловік, комп'ютерник-програміст, ім'я якого не зазначається. Він «на тлі особистої драми прискіпливо, глибоко й болісно сканує усі вивихи нашого глобалізованого світу» [2].

У творі Ліна Костенко порушує питання самоідентифікації українського народу та свободи індивідуальності й подає це насамперед через питання державотворення і мови. «На роботі мене поважають, колектив нічого, спершу дивилися скося думали, що я націоналіст, – у нас же так, якщо говориш українською, то вже й націоналіст» [1, с. 2].

Через нотатки в щоденнику натрапляємо на роздуми головного героя щодо невеликої кількості людей, які розмовляють українською мовою, і зазначається ставлення саме російськомовного населення та їхню зневагу до українськомовного. «У всіх країнах мови як мови, інструмент спілкування, у нас це фактор відчуження. Глуха ворожість оточує нашу мову, навіть тепер, у нашій власній державі. Ми вже як нацменшина, кожне мурло тебе може образити. Я ж не можу кроку ступити, скрізь привертаю увагу, іноді навіть позитивну, але від цього не легше. Бо в самій природі цієї уваги є

щось протиприродне, принизливе. Людина розмовляє рідною мовою, а на неї озираються. Сина в дитячому садку задражнили, навіть Борька сказав: «Хохол». Україна – це резервація для українців. Жоден українець не почуввається своїм у своїй державі. Він тут чужий самим фактом вживання своєї мови. Але ж якщо мова – це Дім Буття, то чого ж ви мене виживаєте з мого власного дому?! Це бандитизм. Це імперський вірус. Це гарячка Ебола. У мене вже кров проступає з вух, коли я чую, як ображають мій народ. І хоч би ж російською говорили по-людськи, а то ж якийсь волапюк» [1, с. 23]. Але все, зокрема ставлення до українського, починає змінюватися на початку помаранчевої революції, коли люди, ніби «прокидаються» від сну, та згадають, хто вони, і в якій країні вони хочуть жити «Лінію оборони тримають живі» [1, с. 352]. «Під впливом революційних подій Борька перейшов на українську мову. Гламур теж заговорила українською, – і що цікаво, цій вродливій вишуканій жінці це лише додало якогось несподіваного шарму» [1, с. 175].

Герой повсякчас намагається зрозуміти передусім себе та робить це в контексті занотовання й аналізу українських подій, які для нього «вже не хроніка подій, це вже документальний фільм жахів». «Дійсність, у якій ми живемо, патологічна. І та, в якій жили, патологічна теж. Але цікаво, що люди і до тієї, і до цієї звикли. Найгірше в нашому народі те, що він до всього звикає. Оце звук, змирився, і нічого не хоче міняти. Фактично він навіть не любить змін, і ніколи до них не готовий» [1, с. 22].

Головного героя твору цікавить усе, що відбувається на планеті кожного дня, він вишукує факти і події в інтернеті, пресі, на телебаченні та занотовує. Війни, вибори, авіакатастрофи, заворушення. «День у день, з року в рік, все життя одне й те ж – становище мови, яка гине, література, яка занепадає, історія, яку не можна читати без броду» [1, с. 22]. Намагається проаналізувати їх, побачити тенденції, зрозуміти логіку. Але єдина тенденція, котру йому вдалося чітко побачити – збільшення катастроф під кінець кожного місяця і року. «Те, що діється тепер у світі, – це кошмар, що приснився людству. Потім його назвуть Історією і приплюсують до попередніх кошмарів». «Майбутнє щодня стає минулим» [1, с. 22].

Особливо хвилює програміста доля України, він уважно і засмучено виписує проблеми України: політичне зрадництво, хронічні поразки, екологічні катастрофи, занепад культури, мови і мовної культури. «Жоден українець не почуввається своїм у своїй державі. Він тут чужий самим фактом вживання своєї мови. Але ж якщо мова – це Дім Буття, то чого ж ви мене виживаєте з мого власного дому?! Це бандитизм. Це імперський вірус. Це гарячка Ебола. У мене вже кров проступає з вух, коли я чую, як ображають мій народ» [1, с. 9].

У творі Ліна Костенко порушує питання самоідентифікації українського народу. У творі постають питання минулих і сьогочасних проблем, зокрема: «переформатування» українського народу з етнічної маси в націю, становлення українського державотворення, аналізує питання

української мови в Українській державі. «Я хочу жити в повноцінній країні, розмовляти повноцінною мовою і гарантувати це моїй дитині на майбутнє» [1, с. 23].

«Я боялася пошкодити своїй державі. Я боялася написати щось не так. Адже нашу незалежність не можна втрачати. Але коли я побачила, що ми її втрачаємо, що це моральна катастрофа, і винуваті не тільки вороги, а часто самі українці, і навіть патріоти, і навіть з вусами, – я розсердилася, буду говорити прямо». «Я свідомо на це пішла, бо колись треба просто скинути з себе останні ілюзії і треба втриматись над краєм прірви», – резюмувала Ліна Костенко [2].

Авторка переконана, що молодь сама все знає, тому їй не можна давати жодних рекомендацій і настанов, а лише бажати доброї дороги. А ще – «розуму, совісті і таланту». І, звичайно, свободи. «Свободи розкриття індивідуальності». Адже прикро спостерігати парадокс української ситуації, коли «борешся, працюєш, а молодь приходить на ту саму ситуацію, на яку приходили ми» [2].

Отже, роздуми авторки над долею держави та її майбутнім, долею людей втілюються в щоденнику через конкретного персонажа, інтелектуала з філософським розумом, який намагається проаналізувати важливі проблеми самоідентифікації українського народу та свободи індивідуальності.

Література

1. Костенко Ліна. Записки українського самашедшого. Київ, 2011. 416 с.
2. Ліна Костенко: «Я боялася пошкодити своїй державі». URL : <http://litakcent.com/2010/12/17/lina-kostenko-ja-bojalasja-poshkodyty-svojj-derzhavi-foto/> (дата звернення: 26.09.2021).
3. Шабаль К. С. Втілення авторської свідомості крізь наратив головного персонажа у «Записках українського самашедшого» Ліни Костенко. *Питання літературознавства*. 2014. № 89.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ДОПОВІДАЧІ

Поповський Анатолій Михайлович – професор, доктор філологічних наук, професор кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Царьова Ірина Валеріївна – докторка філологічних наук, професорка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Колесник Алла Валеріївна – завідувачка кафедри українознавства та іноземних мов, кандидатка філологічних наук, доцентка факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

УЧАСНИКИ СЕМІНАРУ

заклади вищої освіти України

Бабакін Вадим Миколайович – викладач кафедри прикладної механіки та технологій захисту навколишнього середовища факультету техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України.

Безгодова Надія Семенівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри української філології та загального мовознавства Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Бичко Зіновій Михайлович – кандидат філологічних наук, доцент, професор Львівського державного університету внутрішніх справ

Бортун Каріна Олександрівна – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри практичної психології та гуманітарних дисциплін Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

Василенко Валентина Анатоліївна – кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського університету внутрішніх справ

Герасименко Юлія Вікторівна – здобувачка вищої освіти II курсу Сумської філії Харківського університету внутрішніх справ

Гнатенко Катерина Володимирівна – старша викладачка кафедри української та іноземних мов Харківської державної академії фізичної культури

Дружинець Марія Львівна – докторка філологічних наук, професорка кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Жигadlo Олена Юріївна – кандидатка філологічних наук, доцентка Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Запотічна Роксолана Андріївна – кандидатка економічних наук, доцентка кафедра іноземних мов та культури фахового мовлення факультету №2

Інституту з підготовки фахівців для підрозділів національної поліції, Львівського державного університету внутрішніх справ

Коваленко Юлія Миколаївна – старша викладачка кафедри української та іноземних мов Харківської державної академії фізичної культури

Кузнєцова Людмила Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри факультету права та гуманітаристики Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова

Логінова Галина Миколаївна – кандидатка філософських наук, професорка Українського вільного університету (м. Мюнхен, Німеччина)

Малишева Марія Геннадіївна – аспірантка II курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Науковий керівник – Кондратенко Н. В. докторка філологічних наук, професорка, виконувач обов'язків декана філологічного факультету, завідувачка кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Міняйло Роман Вікторович – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Надьон Олена В'ячеславівна – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України

Проскурня Вікторія Анатоліївна – магістерка філології, Національна мережа центрів для дітей та сімей, БФ «Карітас Одеса УГКЦ»

Рижченко Ольга Сергіївна – кандидатка філологічних наук, старший викладач кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України

Тороповська Лариса Володимирівна – викладачка кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України

Сабат Петро Володимирович – аспірант кафедри української літератури і теорії літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Науковий керівник – Маркова М.В., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри романської філології та компаративістики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Семенець-Орлова Інна Андріївна – докторка наук з державного управління, доцентка Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук Міжрегіональної академії управління персоналом

Соїна Ірина Юріївна – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри української та іноземних мов Харківської державної академії фізичної культури

Спіркіна Оксана Олексіївна – кандидатка історичних наук, доцентка Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

Швець Юлія Вікторівна – аспірантка 2 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Науковий керівник – Ковалевська Т. Ю., докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Шум Ольга Володимирівна – кандидатка філологічних наук, викладачка кафедри англійської мови гуманітарного спрямування №3 факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського»

УЧАСНИКИ СЕМІНАРУ

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Давидова Наталія Вікторівна – старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань

Декусар Ганна Геннадіївна – старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань

Ірчишина Марина Віталіївна – старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань

Каширіна Ірина Олександрівна – викладачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань

Левін Олег Леонідович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук юридичного факультету

Олійник Ольга Сергіївна – старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов.

Пакулова Тетяна Василівна – доцентка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань

Подворчан Алла Зеновіївна – наукова співробітниця відділу організації наукової роботи

Тимофіїва Катерина Михайлівна – старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань

ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Баланчук Юлія Олександрівна – здобувачка вищої освіти І курсу факультету соціально-психологічної освіти та управління Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Руских І.В., старша викладачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Блохіна Олександра Олександрівна – здобувачка вищої освіти IV курсу факультету міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно-економічного університету

Науковий керівник – Ювковецька Ю. О., кандидатка філософських наук, доцентка кафедри іноземної філології та перекладу факультету міжнародної торгівлі та права Київський національний торговельно-економічний університет

Бондар Яна Анатоліївна, Юрківська Вікторія Віталіївна – здобувачки вищої освіти IV курсу факультету міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно-економічного університету

Науковий керівник – Ювковецька Ю. О., кандидатка філософських наук, доцентка кафедри іноземної філології та перекладу факультету міжнародної торгівлі та права Київський національний торговельно-економічний університет

Вільхова Єлизавета Миколаївна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Колесник А. В., завідувачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань, кандидатка філологічних наук, доцентка Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Войтенко Владислав Андрійович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів органів досудового розслідування Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Науковий керівник – Пащук Р. І., кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Воровік Юлія Юріївна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України

Науковий керівник – Литвиненко О. О., кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України

Галега Анастасія Вікторівна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Царьова І. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Гречишкін Ілля Костянтинович – здобувач вищої освіти IV курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Декусар Г. Г., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Даваян Карина Артурівна – здобувачка вищої освіти I курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Колесник А. В., завідувачка кафедри українознавства та іноземних мов факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань, кандидатка філологічних наук, доцентка Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Завгородня Маргарита Романівна – здобувачка вищої освіти II курсу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Маргулов А. Х., доктор історичних наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Зосімов Артем Олександрович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Подворчан А. З., наукова співробітниця відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Іваненко Гліб Євгенович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Олійник О. С., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Калашнік Євгеній Олександрович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Царьова І. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Карпенко Владислав Олександрович, Гурєєв Артур Володимирович – здобувачі вищої освіти IV курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Царьова І. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Комарук Олександр Вадимович – здобувач вищої освіти I курсу юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Мірошніченко Л. В., кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Кошевий Данило Костянтинович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Олійник О. С., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Криштопа Данило Вадимович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів органів досудового розслідування Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Науковий керівник – Пашук Р. І., кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Кусайко Ілона Юріївна – здобувачка вищої освіти IV курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Декусар Г. Г., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Леонтєва Валерія Сергіївна – здобувачка вищої освіти III курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Декусар Г. Г., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Мережко Богдана Ігорівна – здобувачка вищої освіти III курсу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Маргулов А. Х., доктор історичних наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Мякінін Максим Олександрович – здобувач вищої освіти I курсу юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Мірошніченко Л. В., кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Негрій Назар Юрійович – здобувач вищої освіти II курсу факультету ресторанно-готельного та туристичного бізнесу Київського національного торговельно- економічного університету.

Науковий керівник – Тонконог І. В., доцентка кафедри іноземної філології та перекладу Київський національний торговельно-економічний університет.

Ракоча Мілена Віталіївна – здобувачка вищої освіти III курсу факультету «Готельний і ресторанный менеджмент» Київського національного торговельно-економічного університету

Науковий керівник – Тонконог І. В., доцентка кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету

Сергійчук Каріна Михайлівна – здобувачка вищої освіти III курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Декусар Г. Г., старша викладачка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Слівінська Надія Андріївна – здобувачка вищої освіти I курсу юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Руских І.В., старша викладачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Скурідін Роман Максимович – здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів органів досудового розслідування Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Науковий керівник – Максименко О. В., кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Таймасханов Халід Таймасханов – здобувач вищої освіти I курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Царьова І. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Хрищева Олександра Георгіївна – магістрантка II курсу магістратури філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Науковий керівник – Форманова С. В., докторка філологічних наук, професорка кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Ченцова Альона Олександрівна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – Подворчан А. З., наукова співробітниця відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Чубаєвська Марія Ігорівна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету № 1 Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – Запотічна Р. А. кандидатка економічних наук
Львівського державного університету внутрішніх справ

Якуба Євгенія Олексіївна – здобувачка вищої освіти II курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів органів досудового розслідування
Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Науковий керівник – Максименко О. В., кандидатка філологічних наук,
доцентка, доцентка кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології
Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка